

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>


ODTÜ
Yayincılık

ne demek
Ankara;
Balgat,
niye Balgat!?.



ÖNDER ŞENYAPILI

ne demek
Ankara;
Balgat,
niye Balgat!?.

Önder ŞENYAPILI



ODTÜ
Yayıncılık

**NE DEMEK ANKARA;
BALGAT, NİYE BALGAT!?.**
ISBN 975-7064-87-4



**ODTÜ Geliştirme Vakfı
Yayıncılık ve İletişim A.Ş. Yayınları
ODTÜ Yayıncılık**

©

Tüm yayın hakları **ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş.**'nindir. Yayıncının izni olmaksızın, hiçbir biçimde ve hiçbir yolla, bu kitabın içeriğinin bir bölümü ya da tümü yeniden üretilemez ve dağıtılamaz.

Kapaktaki resim Amsterdam Rijksmuseum'da bulunan sanatçısı bilinmeyen "Ankara" resmidir.

Redaksiyon
Muharrem Nesij HUYA

Sayfa Düzeni - Kapak Tasarımı
Emrullah ÖZ

1. Basım Aralık 2004
Özkan Matbaacılık Gaz. San. ve Tic. L. Ş.

ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş.
İnönü Bulvarı, ODTÜ Yerleşkesi 06531 ANKARA
Tlf.: (312) 210 38 70 - 210 38 73
Faks: (312) 210 15 49
E-posta: odtuyayincilik@odtuyayincilik.com.tr
İnternet: www.odtuyayincilik.com.tr

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
-------	---

A	7
---	---

Abay Kunanbay Sokak, Abdi İpekçi Parkı, Abdullah Cevdet Sokak, Abidin Daver Sokak, Abidinpaşa, (Şehit) Adem Yavuz Sokak, Ağaç Ayak Camii, Ahi Elvan Camii, Ahilik, Ahî Şerafeddin Camii, Ahmet Arif Parkı, Ahmet Hamdi Efendi Sokak, Ahmet Haşim Sokak, Ahmet Hikmet Sokak, Ahmet Mithat Efendi Sokak, Ahmet Rasim Sokak, Ahmet Refik Sokak, Ahmet Şefik Kolaylı Caddesi, Ahmet Vefik Paşa Caddesi, Akkale, Akköprü, Akkule, Akman Boza, Alaattin Camii, Ali Nazmi Pasajı, Alpagut, Alparslan Türkeş Caddesi, Altındağ, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Anafartalar Caddesi, Anayasa Parkı, Anıtkabir-Anıttepe, Ankara, Ankara Çarşıları ve Pazar Yerleri, Ankara Kalesi, Ankara Kapıları, Ankara Köyleri, Ankara Palas, Araba (Kağnı) Pazarı, Arapsun, Arjantin Caddesi, Arif Nihat Asya Sokak, A(R)Slanhane Camii, Aşağı Eğlence, Aşağıyüz, Aşık Veysel Mahallesi, Aşkaabat Caddesi, Ataç Sokak, Atakule, Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ), Atatürk'ün Evi, Atıfbey Mahallesi, Atpazarı, Augustus Tapınağı, Ayaş, Ayranıcı

B _____ **43**

Bağlum, Bahçelievler, Bakırcılar Yokuşu, Baki Sokak, Balâ, Balık Pazarı, Balgat, Bangabandhu Şeyh Mucibür Rahman Bulvarı, Bankalar Caddesi, Baraj Gazinosu, Barış Parkı, Başçavuş Sokağı, Başmil, Batıkent, Battalgazi Mahallesi, Bayat, Bedesten, Belkis Minaresi, Besim Ömer Caddesi, Beşevler, Bentderesi, Beynam, Beypazarı, Bilkent, Bişkek Sokak, Bitli Kuyu, Bosna-Hersek Caddesi, Bülbülderesi, Büyükesat

C _____ **55**

Cebeci, Celal Bayar Caddesi, Celal Esat Arseven Caddesi, Cemal Gürsel Meydanı ve Caddesi, Cemal Nadir Sokak, Cemal Süreyya Parkı, Cenâbî Ahmet Paşa Camii, Cenâbî Kapısı, Cengizhan Caddesi, Cengiz Topel Mahallesi, Ceyhun Atuf Kansu Caddesi, Cihan Palas, Cinnah Caddesi,

Ç _____ **60**

Çalışkanlar Mahallesi, Çandarlı Mahallesi, Çankaya, Çaputçu Çayırı, Çayyolu, Çetin Emeç Bulvarı, Çıkrıkçılar Yokuşu, Çengel Han, Çiğdem Mahallesi, Çinçin Bağları, Çinçin'in Mahalleleri, Çubuk, Çubuk Barajı

D _____ **67**

Demirtepe, Daniş, Tunalıgil Sokak, Denizciler Caddesi, Devlet Konukevi, Devlet Resim ve Heykel Müzesi, Dış Hisar, Dış Kale/Dış Kal'a, Dışkapı, Dış Sûr, Dikimevi, Dikmen, Direksiyon Binası, Doğumevi, Döğol Caddesi, Dr. Besim Ömer Caddesi, Dr. Mediha eldem sokak, Dullar Çayırı

E _____ **76**

Ebuzziya Tevfik Sokak, Ehlibeyt Mahallesi, 50. Yıl Parkı, Elmadağ, Elvankent, Elvanköy, Emek Mahallesi, Emniyet Abidesi, Ertuğrul Gazi Mahallesi, Eryaman, Esat Bağları, Esenboğa, Eski Ankara, Eşref Özant Sokak, Etimesgut, Etlik, Evkaf Apartmanı ya da Apartmanları, Eymir Gölü, Eyüp Sabri Tuncer Kolonyaları

F _____ **86**

Fahrettin Altay Caddesi, Farabi Sokak, Fatma Aliye Sokak, Fazıl Ahmet Paşa Mahallesi, Fuat Hulûsi Demirelli Sokak, Fuzulî Sokak

G _____ **88**

Gabdulla Tukay Caddesi, Gâvurkale, Gaziosmanpaşa, Gazipaşa Köşkü, General Dr. Tefik Sağlam Caddesi, General Zeki Doğan Mahallesi, Gordion, Gökçen Efe Mahallesi, Gölbaşı, Göynük, Gözönü, Güdül, Gülbaba Türbesi, Gülhane Askerî Tıp Akademisi (=GATA), Güvenparkı, Gülşehir, Güvenevler, Güvenlik Anıtı, Güvercinlik

H _____ **99**

Hacendî Mahallesi, Hacettepe, Hacettepe Üniversitesi ve Hacettepe Hastahanesi, Hacı İlyas Camii, Hacıbayram Camii, Hacıbayram Veli Türbesi, Hacımusâ Camii, Halide Edip adıvar İlkokulu ve Lisesi, Halide Nusret Zorlutuna Sokak, Halit Fahri Ozansoy İlkokulu, Hamamönü, Hamdullah Suphi İlkokulu, Hasan Ali Yücel Sokak, Hasan Dede, Hasanoglan, Hasan Paşa Hanı, Hasantahsin Sokak, Hatip Çayı, Haymana, Haymanateyn, Hergele Meydanı, Hıdırlık Tepe, Hisar İçî, Hisanönü, Hitit Anıtı, Hüseyingazi, Hüsmen Aga (Türşusu)

İ _____ **112**

İbni Sina Hastahanesi, İç Kale, İkinci Vakıf Hanı, İmaret Camii, İmrahor Vadisi, İncek (Köyü), İncesu Deresi, İplik Pazarı, İrfan Baştuğ Caddesi, İskitler, İsrailevleri, İstanbul Kapısı, İtfaiye Meydanı, İzmir (Smyrna) Kapısı

J _____ **118**

John F(izgerald) Kennedy Caddesi, Julianus Sütunu

K _____ **119**

Kağnı Pazarı, Kalaba, Kale, Kaledibi (That'el-Kal'a) Pazarı, Kapan Hanı, Karacabey Camii, Karaoglan Çarşısı, Karakursunlar,

Karpiç, Karyagdı Türbesi, Kasım Gülek Sokak, Kavacı Subayevleri, Kavaflar Çarşısı, Kavaklıdere, Kaya Aldoğan Caddesi, Kayabaşı, Kayı, Kayseri (Cesarea) Kapı, Kazakistan Caddesi, Kazan, Kazıkiçi Bostanları, Kâzım Karabekir Caddesi, Kâzım Orbay Mahallesi, Kâzım Özalp Mahallesi, Keçiören, Kemal Zeytinoğlu Mahallesi, Kınacızade Konağı, Kırım Caddesi, Kırım Caddesi, Kırkkonaklar, Kızılay, Kızılbaş Medresesi, Kızılbaş Türbesi, Kızılcahamam, Kocatepe Camii, Korkut Reis Mahallesi, Koyun Pazarı, Köylü Pazarı, Kubbeli Bağları, Kuşulu Park, Kumrular Sokağı, Kurşunlu Camii, Kurşunlu Han, Kurtuluş Parkı, Kurtuluş Savaşı Müzesi, Kuveyt Caddesi, Küçüksat

L _____ 140

Lalahan, Leblebicioğlu Camii, Lozan Meydanı

M _____ 142

M. Abdulcemil Kırımoğlu, Macunköy, Mahmutpaşa Bedesteni ya da Hanı, Mahmut Esat Bozkurt Caddesi, Mahatma Gandhi Caddesi, Mahmut Yesari Sokak, Makbule Atadan Sokak, Malazgirt Mahallesi, Maltepe, Mamak, Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi, Mebus Evleri, Mehmet Baydar Sokak, Memurin Apartmanları, Mesnevi Sokak, Meşrutiyet Caddesi, Metin Akkuş Mahallesi, Metin Oktay Mahallesi, Mimar Kemalettin Caddesi, Misak-ı Milli Mahallesi, Mithatpaşa Caddesi, Mogan Gölü, Muammer Aksoy Caddesi, Murtazaabad, Muhsin Ertuğrul Mahallesi, Mukaddem Mahallesi, Musiki Muallim Mektebi, Müdafaa Caddesi, Müdafaa-i Hukuk Meydanı, Mürsel Uluç Mahallesi, Mürted, Müşküle Sokak, Müze Köşk

N _____ 151

Naci Çakır Mahallesi, Nallıhan, Namazgâh Kapı (tepe), Namık Kemal Mahallesi, Nasuh Akar Mahallesi, Necatibey Caddesi, Nenehatun Caddesi, Neyzen Tefik Sokak, Nuri Pamir Caddesi

O _____ 154

ODTÜ, Omurtak Sokak, 14 Mayıs Evleri (Mahallesi), Opera Meydanı, Oran Şehri, Ortadoğu Mahallesi, Osman Temiz Mahallesi, Ostim

Ö _____ **157**

Öksüzce Mahallesi, Ömer Seyfettin Sokak, Öveçler

P _____ **158**

Papazın Bağı, Paris Caddesi, Pazar-ı Ganem, Peçenek, Pembe Köşk Sitesi, Peyami Safa Mahallesi, Plevne Mahallesi, Polatlı, Pursaklar

R _____ **163**

Rabıdranath Tagor Caddesi, Ragıp Tüzün Caddesi, Rasattepe, Refik Belendir Sokak, Refik Saydam Hıfzıssıha Enstitüsü Merkezi, Remzi Oğuz Arık Mahallesi, Reşat Nuri Sokak, Reşit Galip Caddesi, Roma Hamamı

S _____ **165**

Saimekadın, Samanpazarı, Saraçlar Çarşısı, Sedat Simavi Sokak, Seğmenler Parkı, Selim Sırrı Tarcan Spor Salonu, Server Somuncuoğlu Mahallesi, Seyfi Demirsoy Mahallesi, Seyit Ali Reis Caddesi, Seyitgazi Sokak, Seyran Bağları, Sıhhiye (Meydanı), Simon Bolivar Caddesi, Sincan, Sokullu, Solfasol, Söğütözü, Su Deposu, Suluhan, Süleyman Nazif Sokak, Sümerbank

Ş _____ **177**

Şair Fuzulî Sokak, Şair Mehmet Akif Ersoy Sokak, Şair Mehmet Emin Sokak, Şair Nedim Sokak, Şair Nef'i Sokak, Şemsettin Günaltay Caddesi, Şili Meydanı, Şengül Hamamı, Şehir Bahçesi, Şehit Enver Ergun Sokak, Şehit Gönen Sokak, Ş.G. Hasan Tahsin Sokak, Şehit Kubilay Mahallesi, Şehit Mustafa Doğan Sokak, Şehit Ömer Haluk Sipahioğlu Sokağı, Şereflikoçhisar, Şevket Süreyya Aydemir Sokak, Şinasi Sokak, Şükrü Saraçoğlu Mahallesi

T _____ **184**

Tabakhane, Tacettin Camii, Tacettin Mahallesi, Tahran Caddesi, Tahtakale, Talat Paşa Bulvarı, Talip Yener Sokak, Tandoğan Meydanı, Tarhuncu Ahmet Paşa İlkokulu, Taşhan, Taşkent, Taş

Mektep, Telsizler, Tezverdi Sultan Türbesi, Topraklık, Tunalı Hilmi Caddesi, Turan Güneş Bulvarı, Turgut Reis Mahallesi

U _____ **198**

Ulucanlar, Uğur Mumcu Caddesi, Ulus, Uzuncarşı
Üsküp Caddesi

V _____ **201**

Vakıf Apartmanı, Vakıf Otelı, Vedat Dalokay Nikah Salonu, Vilayet Konağı

W _____ **203**

Wilhelm Thomsen Sokak, Willy Brandt Sokak,

Y _____ **204**

Yabanâbad, Yahya Galip Caddesi, Yahya Kemal Caddesi, Yaşar Doğu Güreş Salonu, Yazır ya da Yazur, Yeğenbey, Yenidoğan Mahallesi, Yenimahalle, Yenişehir, Yeşil Ağa Camii, Yıldırım Beyazid Meydanı, Yıldız, Yılmaz Çolpan Sokak, Yukarı Eglence, Yukarı Havuzbaşı, Yukarıyüz, Yunus Emre Mahallesi, Yunus Nadi Sokak, Yüzüncü Yıl, Yüzüncü Yıl Çarşısı

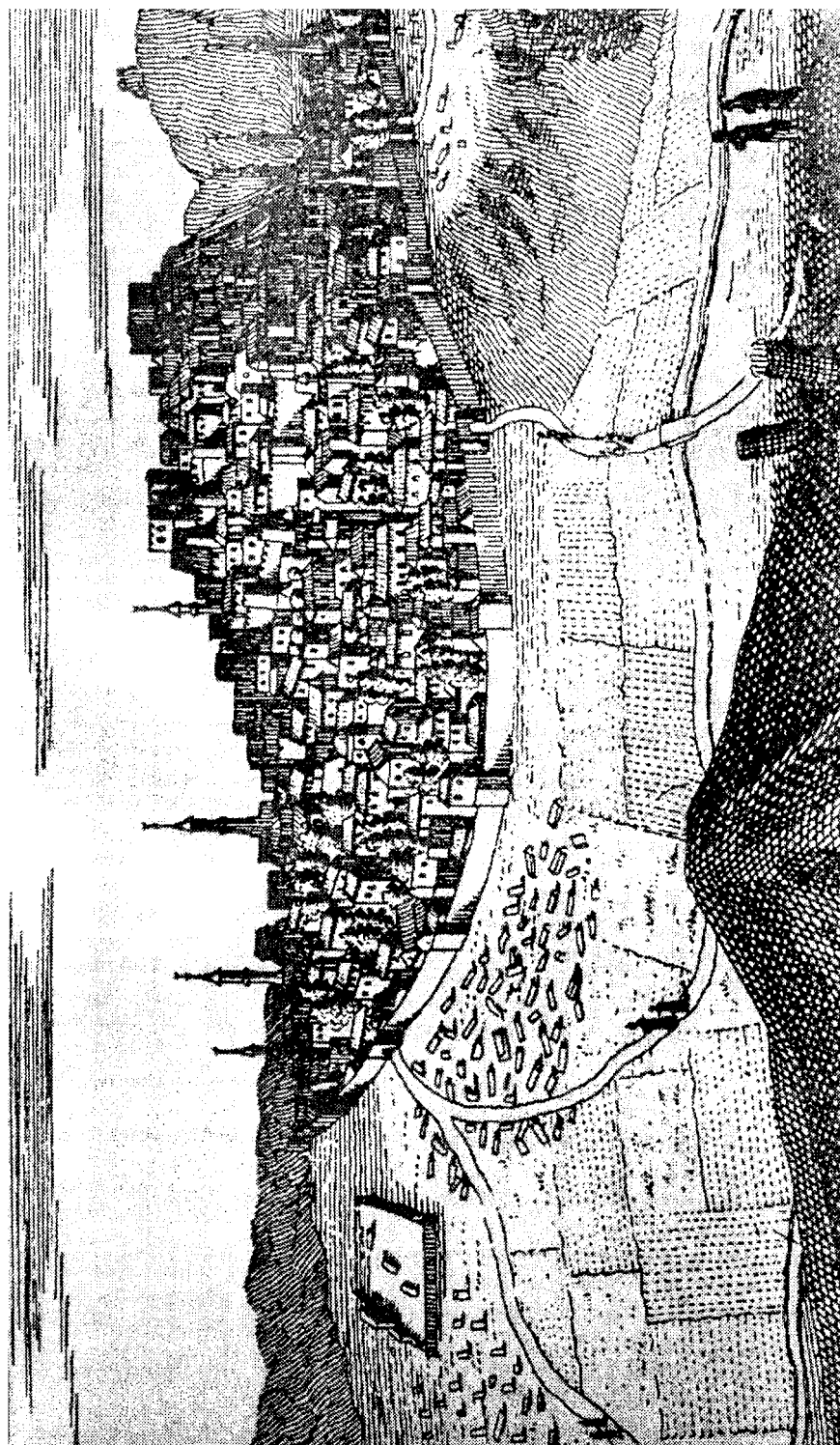
Z _____ **210**

Zekai Apaydın Sokak, Zir, Ziraat Mektebi, Ziya Gökalp Bulvarı, Ziya-ür Rahman Caddesi, Zübeydehanım Mahallesi,

KAYNAKÇA _____ **212**

*“Ve asfaltın altında yatan Roma
Ve Bizans
Ve Selçuk
Ve Osmanlı
sayılmazsa
bu kent çok yeni sanılabilir.”*

Ali Cengizkan:
“II. Karaoğlan Caddesi, Balık pazarı”



GİRİŞ

ANKARA adının nereden kök aldığına değgin (dair) çeşitli görüşler var. **Beki L. Bahar** “*Efsaneden Tarihe Ankara Yahudileri*” (2003) adlı kitabının ‘İçindekiler’den sonraki sayfasında, başlıbaşına, T.C.’nin başkentine tarih boyunca verilen adları sıralamıştır. Bahar’ın kronolojik sıralamasına göre, **Ankara** Ankara olmadan önce, *Ankuva, Ankir, Ankü-ra, Ankyra, Ankora, Tektasagon Neocoros Lamportante Metropolis Sebaste, D’antoniania Ankyra, Engüriye, Engürü, Ankara, Aneras, Beldei-el Selasil, İmariye, İmadiye, Amudiye, Kala-i Selasil* diye anılmıştır.

Orhan Karaveli de “*Bir Ankara Ailesinin Öyküsü*”nü anlattığı kitabında, Ankara’nın adlarını sıralar:

“Çeşitli tarihsel belgelerden süzülüp gelen isimleriyle ANKULLA, ANKUWA, ANCYRA, ANKYRA, ANKİRA, ANKAGRA, ANKORİ, ANGORİ, ENGÜRİYE, ENGÜRÜ, ANGORA, ANGADA ve nihayet ANKARA!”

Sonra da sorar:

“Tarihte bu kadar değişik adları olan bir ikinci kent var mıdır acaba? Parisliler, ‘eski adımız LÜTES’ti’ diye övünürler; İstanbul bir zamanlar Konstantinople’du, Bizans’tı, Konstantiniye idi. ‘Dersaadet’ diye de anılırdı. İzmir Smyrna, Konya İkonyom’du.

Ya Ankara? Hepsi de aynı kök etrafında dönüp duran bu isimlerin aslı nedir ve nereden gelmektedir? Frigya kralı Gordios’un oğlu Kral Midas’ın toprak içinde bir gemi çapası (Anchor) bulduğu yerde bir tapınak ve kent kurma ‘efsanesine’ kim inanır? Ne işi vardır, denizden 960 | 1

metre yükseklikteki Ankara ' platosunda ' gemi çapasının? Başka yakıştır-
malar da var. 'ANKAS' Frigya dilinin türediği Sanskritçede 'engebeli'
anlamına gelir. Eh, Ankara da engebeli... 'ENGÜR' Farsçada 'üzüm'
demek, Ankara'da üzüm bol... 'ANGURİKA' Yunancada 'Koruk' anla-
mında, eh, üzüm de önce koruktur!

... Yabancılardan Cavnac ve Forrer ise Hitit metinlerinde geçen
ANKUWA'nın ANKARA'dan başka bir yer olmadığına ısrarlıdır.

Orhan Karaveli, daha sonra, "İyi de, 'Ankara' adı düpedüz 'Ankara'dan
gelmiş olamaz mı? Bunca yerli ve yabancı tarihçi, arkeolog ve antro-
polog arasında –nedense– kimse bunu akıl edemez" demekte ve Ata-
türk'ün Ankara'nın adıyla ilgili olarak öne sürdüğü 'devlet arşivinde 60
yıdır tozlanıp durmasına karşın kimsenin üzerine ciddiyetle eğilmediği'
bir tez hakkında bilgi vermektedir:

"Atatürk'e göre 'Ankara' adının kökeni

Türkiye'yi resmen ziyaret etmekte olan Yunanistan Başbakanı General
J. Metaksas ve beraberindeki Heyet 17 Ekim 1937 Salı günü saat
17:00'de Atatürk tarafından Çankaya'da 'huzura' kabul edilir. O tarihte
İnönü yerini resmen de Celal Bayar'a bırakmak üzeredir. Dışişleri
Bakanı Tevfik Rüşti Aras'la iki ülkenin elçileri Ruşen Eşref Ünaydın ve
Yunanlı meslektaşları da oradadır. Görevliler, daha sonra da Dr. Aras'ın
bizzat imzalayacağı görüşmeleri kelimesi kelimesine kaydetmektedirler.
Önce ve usulden olduğu üzere 'yeni bir savaşa sürüklendiği açıkça
görülen dünyanın' genel ve bölgesel sorunları tartışılır ve iki ülkenin tüm
konularda görüş birliği içinde olduğu 'memnuniyetle' belirtilir.

(...) Yunanistan Başbakanı sözü bu kez Ankara'ya getirerek 'bir büyük
şefin iradesinin ne yüksek manayı haiz olduğunu Ankara'yı ve onu
kuran Büyük Atatürk'ü görmekle büsbütün ve daha derin bir surette
anladığını' belirterek 'pek kısa bir zamanda vücuda getirilmiş olan bu
şehri kendisini hayrete düşüren bir sembol gibi gördüğünü' ve
'Ankara'nın, Türkiye'nin her yerinde ve her alanda nasıl büyük hamleler
içinde olduğunu ortaya koyduğunu' ifade eder.

Atatürk ise daha mütevazı bir yaklaşım içinde, Ankara'nın 'az çok
rahatça oturulabilir bir şehir haline konduğunu' belirterek daha yapıla-
cak çok işin bulunduğunu ve bunların da 'peyderpey yapılmakta
olduğunu' söyler.

Ve, birden sözü değiştirir. 'Hariciye Vekili Tevfik Rüşti' imzalı tutanak-
tan okuyalım:

‘—Ekselans, Ankara adının nereden geldiğini bilir misiniz? Arzu eder-
seniz bunu bir haritada takib edelim. Daha iyi olur zannederim.’

Ve salonda hazır bulunanları ortadaki uzun masanın başına davetle
aşağıda intizarda bulunan Yunan Heyetinin huzuruna çıkarılmasına
müsaade buyurdu.

Mösyö Papadakis, Mösyö Romanos, Mösyö Kustas, Başvekilin yaveri
Binbaşı Mösyö Mobilis’ten mürekkebi olan bu Heyette —ki sivilleri
caketatay ve zâbiti büyük üniforma giymişti— Başvekil Mösyö
Metaksas tarafından Reisicumhura takdim edildiler.

Reisicumhur bunlardan herbirinin elini sıkmak suretiyle izhar buyur-
duğu iltifattan sonra onlara da, masa başında oturmalarına lütfen
müsaade etti ve dedi ki:

“Biz, siyasal konuşmamızı bitirdik. Şimdi biraz tarihten bahsedeceğiz.
Mevzuumuz Ankara’nın adıdır. Bu Ankara adının nereden geldiğini bilir
misiniz?”

Ve bihassa eskiden Ankara’da Yunan Elçiliği kâtibi olarak bulunmuş
Mösyö Papadakis’e iltifatla:

“Siz ki evvelce de Ankara’da bulunmuştunuz, bu adın nereden geldiğini
bilir misiniz? Sualini irad buyurdular ve Mösyö Metaksis’e teveccühle:

“İşte Ekselans, buradan geliyor” diye “Hand Atlas”taki Asya haritası
üzerinde Başkal (Baykal) Gölü civarında bulunan “Ankara” adını gös-
terdiler.

Ve o ismin oradan buraya getirilmiş olması ihtimalinin pek kuvvetli
bulundğunu söylediler ve bu mülâhazâtını, tarihten akınlara ve göçlere
tekabül eden zamanlarda gene Orta Asya’daki Seyhun ve Ceyhun
nehirleri adlarının Adana havalisine Seyhan ve Ceyhan halinde
nakledilmiş olması misalile teyid ettiler. Bu gibi misallerin Amerika’da
da, Afrika’da da bulunduğunu ilave ettiler. Bu şehre Ankara adı veril-
mesinin tarihi hakkında aydınlanmak isteyen Mösyö Papadakis’e
Reisicumhur:

Kat’iyetle tesbit edilemeyecek olan bu tarihin Eti’lerden de çok daha
evvel, kablettarih (tarih öncesi) zamanlarda getirilmiş olması ihtimali
bulundğunu ve meselâ on bin, on beş bin sene önce denebileceği ce-
vabını verdiler. Ve, ilk bakışta hayli mübalâğalı gibi görülebilecek bu
tarih rakamlarını izam edilmiş (büyütölmüş) zannetmemek lâzım
geldiğini, mesela bu cümleden olmak üzere geçen gün İngiltere’de bir
hafriyat neticesinde meydana çıkarılmış olan eşyada yirmi beş otuz bin

senelik bir eskilik tesbit edilmiş olduğunu bildiğini, bu eşyanın resimlerini bir İngiliz dergisinde gördüğünü ve alâkadar âlimin aynı nüshadaki ilmi makalesinden bu malûmatı edindiğini; 5 ciltlik kitabında da Amerika'nın bundan elli bin sene önceki medeniyetinden deliller, resimler ve vesikalar göstererek bahsettiğini izah buyurdu.

“İşte Ankara'nın da böyle çok eski zamanda Orta Asya'dan gelme bir isme mâlik olduğu tahminini serdettirecek vesikanın, bu harita üzerindeki, bugün hâlâ canlı (olan) adda bulunduğunu ilave etti”

Tevfik Rüştü - Hariciye Vekili imzalı bu belgenin (Belge, Kültür Bakanlığı Atatürk Dizisi'nden yayımlanan “Atatürk'ün Dış Politikası”nın 2. cildinin 371-373 sayfalarında yer almaktadır.) kendisini şaşkına çevirdiğini belirten Orhan Karaveli, hemen Meydan Larousse ve Ana Britannica ansiklopedilerine başvurduğunu belirterek, Meydan Larousse'un 222. sayfasında “... Türkçe sayılan Baykal sözcüğünün ‘zengin göl’ anlamına geldiği... gölün ayağının da ‘Angara’ nehri olduğu...” bilgisi verildikten sonra, “... Göl kıyılarının çok eskiden beri Türkler tarafından iskân edildiğinin... gölün en büyük adası olan ‘Orhon’ adasında Türkçe yazıtların, göl kıyısındaki sahalarda da Türklere ait birçok kalıntının bulunduğu” yazılı olduğunu bildiriyordu. Ana Britannica'nın 474. sayfasında ise, “... Baykal gölüne.. ‘Ankara’ ve ‘Turka’ ırmakları da dökülür...” deniyordu. (**Orhan Karaveli:** “Bir Ankara Ailesinin Öyküsü”, 2. Basım, *Pergamon*, İstanbul 1999, s. 70-75)

Kemal Bağlum ise, “*Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*” adlı 1992 tarihli kitabında, Ankara'nın isimleri hakkında şu bilgiyi verir:

“Ankara isminin nereden geldiği konusunda çeşitli görüş ve tarihi belgeler var. Bunların en önemlisi ve tüm tarihçilerin, arkeologların birleştiği ad Glatianlar'ın amblemi olan ve çapa anlamına gelen ‘Ancyra’dan kaynaklanıyor.

Roma İmparatoru Neron döneminde de, (54-68) Ankara, Tectosageler'in Ancyra'sı olarak biliniyor.

Antonin (138-161) ve Caracalla da (211-217), Ankara'ya Antoninaniya ismini vermişler.

Bizanslılar ise, Ankara'yı Ancyra diye isimlendirmişler. Tarihçiler, Araplar'ın 8. yüzyılda Ankara'yı ilk kez Ankara diye adlandırdıklarını bildiriyorlar. İslam akıncıları ise, Ankara'ya Zat-ül Selasi adını koydular.

Selçuklu komutan El İdris, 12. yüzyılda Anadolu'ya geldiğinde bu kente 4 | Angori ismini vermiş. Daha sonra İbni-İl Atun, Yakut, İbni-Bibi, Ebul

Feda da, 13. ve 14. yüzyılda Ankara'yı Engüriye ve Engürü olarak isimlendirmiş.

Danışmentler Ankara'yı Darül-Selasiye olarak adlandırmışlar.

Tarihçiler, Selçuk ve Moğollar döneminden 1343 yılına kadar Ankara'ya Engüriye, Katip Çelebi de 1648'de Ankara'ya geldiğinde bu kentin adının Engürü olduğunu yazıyor. Halk ise Ankara'yı son dönemlere kadar Engürü olarak biliyor.” (Kemal Bağlum: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 27)

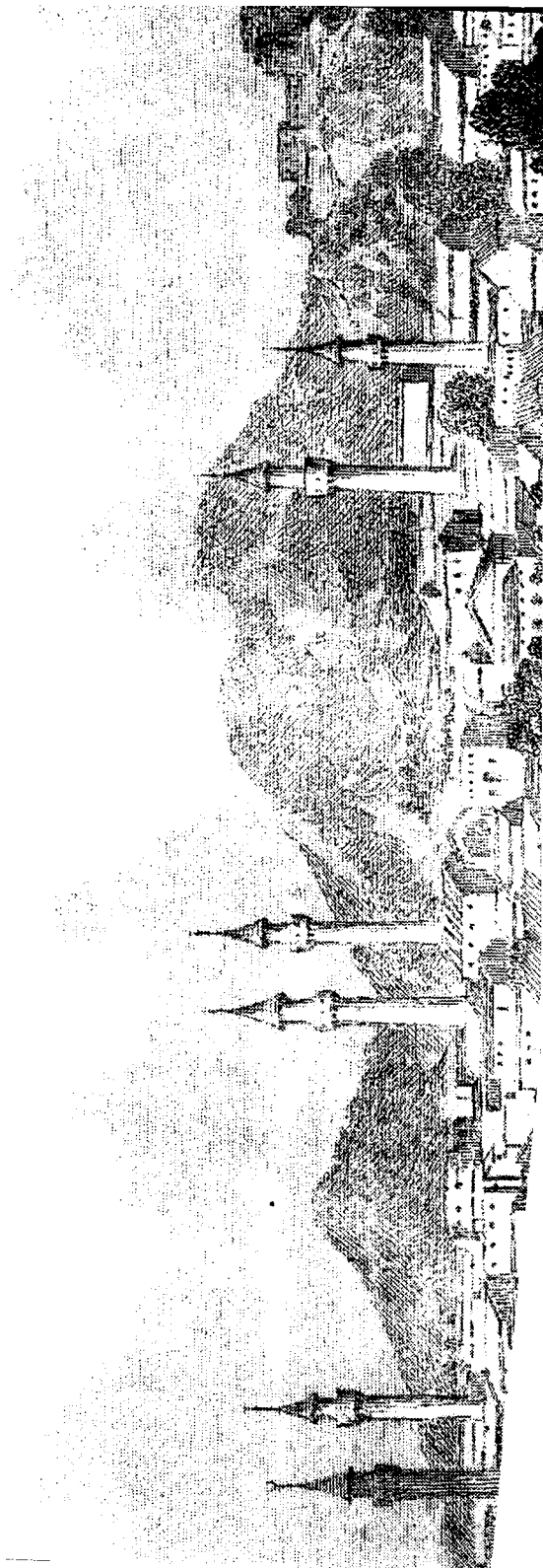
Kuruluşu Antikiteye değin giden bir yerleşimin tarih boyunca çeşitli adlarla anılmış olması doğaldır. Bu adların ne anlama geldiğini, nereden kök aldığını, niye ve kimler tarafından kullanıldığını bilmek yerleşimin tarihsel, coğrafi, sosyolojik perspektifini daha iyi algılamak/anlamak/ anlamlandırmak bakımından önem taşır. Ancak, yalnızca yerleşimin adı değil, yerleşimdeki semtlerin, mahallelerin, yapıların, cadde ve sokakların, akarsuların, tepelerin, vb. adları da vurgulanan ‘daha iyi alımlama’yı güçlendirir, zenginleştirir, pekiştirir...

“Ankara adları”nın nereden kaynaklandığını araştırmaya girişmeden önce, belirtilmelidir ki, Türkiye Cumhuriyeti’nin başkenti olduktan sonra gelişen semt, mahalle ve sokakların çoğunun adı ‘sözlük açılarak’ verilmiştir. Örneğin, Kavaklıdere semtinde, sözcükler, sözlüklerde sıralandıkları gibi alınarak, sokaklara ad olarak koyulmuşlardır: Bestekâr, Bilezik, Billur, Buğday, Büklüm, Bülten sokak, vb...

Kimi yeni yerleşim alanlarında ise, ad vermek yerine, sokaklar numaralandırılmıştır.

Bir anımsatma daha: Kimi adlar, hem sokağa, hem caddeye, hem semte, hem de zaman zaman bir yapıya verilmiştir. Kitapta bunlardan yalnızca biri, örneğin, Seğmenler (Seymenler) hem bir parkın, hem bir ilkokulun, hem de bir ortaokulun adıdır ama, madde başlığında yalnızca ‘park’ anılmıştır.

Artık, “Ankara adları” nereden kaynaklanmış, ne anlama geliyor görelim bakalım:



ABAY KUNANBAY SOKAK

Eski adı Bilir olan sokağa, Kazakistan'ın ünlü şairi Abay Kunanbay'ın (1845-1904) adı verilmiştir. Batıkent'teki Kardelen Mah. 471. Sokaktaki ilkokul da 1 Şubat 1995 günü aynı adı almıştır.

ABDİ İPEKÇİ PARKI

Sihhiye Meydanı'nda düzenlenen parka, 1 Şubat 1979 günü faili meçhul bir cinayete kurban giden ünlü gazeteci Abdi İpekçi'nin adı verilmiştir. Önceleri, "Sağlık Parkı" diye anılıyordu. Celal Vardar'ın "Sağlık Parkı" başlıklı bir şiiri vardır.

ABDULLAH CEVDET SOKAK

Sokak, 1869-1932 yılları arasında yaşayan düşünür, siyasetçi ve yazar Abdullah Cevdet'in anısını yaşatmaktadır.

ABİDİN DAVER SOKAK

Sokağa, Galatasaray'ın kurucularından olup bir süre futbol oynadıktan sonra yöneticilik yapan, futbol ve denizcilik üzerine yazılar yazan, denizcilik konusunda uzmanlığından dolayı kendisine "Sivil Amiral" adı takılan, ölümünden sonra adı bir Denizcilik Bankası şilebine de verilen, 1939-1943 yılları arasında İstanbul milletvekili olarak TBMM'nde görev yapan Abidin Daver'in (1886-1985) adı verilmiştir.

ABİDİNPAŞA

Ankara Hukuk Fakültesi ile Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin arka taraflarını oluşturan yüksek yerlerin adı "Topraklık" idi. İkinci kez Ankara Valiliğine atanan Abidin Paşa bu tepeye bir köşk yaptırdığından, Topraklığın bu bölümüne de Abidin Paşa adı verilmiş.

Ankara'nın tanınmış işadamlarından ve bir dönem Kızılay 2. Başkanlığını yapmış olan Ahmet Hızal, Kemal Bağlum'a şu açıklamayı yapmıştır:

"Abidin Paşa{'nın}, köşkünü havadar olduğu nedeniyle Topraklık Mevkiinde yaptırdığı rivayetten ileri gitmez. Abidin Paşa{'nın}, böyle uzak bir yerde kendisine köşk yaptırmasının gerçek sebebi, askerlerle iç içe bulunmak istememesinden kaynaklanırdı. Bunu eski ve yaşlı Ankaralıların hepsi bilir, ben de bunu babamdan duymuştum." (**Kemal Bağlum**: "*Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*", Ankara 1992, s. 59)

Ahmet Hızal'ın belirttiği "rivayet", Şeref Erdoğan'ın kitabında yer alır:

"Abidin Paşa kendine bir köşk yaptırmaya karar vermiş. Rivayet ola ki Ankara'nın dört tarafına yüksek yerlere ciğer astırmış, yıllardır kendi adıyla anılan tepelerdeki ciğerler en geç kokmuş ve bu tepelere üç katlı köşkünü yaptırmış. Kanımızca bu tepelerin Elmadağı'na açık oluşu, havasını temiz ve serin tutmuştur." (**Şeref Erdoğan**: *Ankara'nın Tarihî Semt İsimleri ve Öyküleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, Ankara 2002, s. 20)

(ŞEHİT) ADEM YAVUZ SOKAK

Sokağa, Barış Harekâtı sırasında Kıbrıs'ta görev yaparken, Rum Millî Muhafız Ordusu'dan "Korgeneral" rütbesiyle emekli olan Rum Tedhiş Örgütü EOKA üyesi Haralambos Lottas'ın 14 Ağustos 1974 günü tutuklayıp kurşunladığı Türk gazetecilerden biri olup, şehit edilen Adem Yavuz'un adı verilmiştir.

AĞAÇ AYAK CAMİİ

Akbaşı Mahallesi Ulucanlar Caddesi üzerinde bulunan cami Hicrî 1117, Milâdî 1705-1706 yıllarında yaptırılmıştır. Kimin yaptırdığı bilinmiyorsa da eğimli bir arazi üstüne kurulduğu için duvarlarının dayanıklılığını artırmak amacıyla bol sayıda ağaç hatıl ve ağaç direk kullanıldığı ve bu nedenle adının "Ağaç Ayak" olduğu bilinmektedir.

AHİ ELVAN CAMİİ

Koyunpazarı semti Ahi Elvan Mahallesi'ndeki cami, adını yaptıranından almaktadır. Osmanlıların ilk dönemlerinde, Hacı Nizamettin oğlu Elvan Mehmet Bey'in yaşadığı Hicri 732-792; Milâdî 1331-1389 yılları arasında yaptırıldığı bilinen cami 1392 yılında Ahi Yakup tarafından, 1413 yılında ise Çelebi Mehmet'in buyruğuyla onarılmıştır. (Bkz.: HACI BAYRAM CAMİİ)



AHİLİK

Ahmet Hamdi Tanpınar "Beş Şehir" adlı kitabının Ankara'ya ayrılmış bölümünde:

"İster Moğollara tâbi olsun, isterse müstakil olsun, Ankara'da süren yarım asır bir ahî hakimiyeti vardır. Bu, burjuvazi değilse bile artizanının ve çarşının şehri idaresi demektir ki, şark tarihinde az tesadüf edilir." Demiştir. Aynı yazar, Hacı Bayram'ın kurduğu tarikatın tanımını da şöyle yapmıştır:

"Fakat Hacı Bayram, sade Hakla Hak olan bir veli değildir. Türk cemiyetinin bünyesinde gerçekten yapıcı bir rol de oynar. Kurduğu Bayramiye tarikatı esnafın ve çiftçinin tarikatıdır. Böylece Anadolu'da Horasanlı baba İlyas'la başlayan geniş köylü hareketiyle ahilik teşkilâtı onun etrafında birleşir." (Ahmet Hamdi Tanpınar: *Beş Şehir*, Dergâh Yayınları, Mayıs 2003, s. 17)

Öndeki sayfalarda da gözleneceği gibi, Ankara'da "Ahî" nitesiyle anılan yerler ve yapılar vardır: Ahî Şerafeddin Camii, Ahi Mes'ut Camii, Ahî Elvan Camii, vb... Dolayısıyla Ahilik hakkında bu madde altında biraz daha ayrıntılı bilgi verilmesi yararlı görülmektedir:

"Türklerin yönetimi altında Ankara'nın asıl önemi, Ahiliğin merkezi olmasından kaynaklanır. Ahilik, Batı'nın ortaçağ loncalarına benzer bir esnaf dayanışma kurumu olmasına karşın, önemli farklılıklar gösterir. Bu farklılıkların temelinde ise, büyük bir kültürle, Bizans kültürü ile karşılaşmış olan Doğu'nun yerleşik ve kentli yeni bir kültürü oluşturmalarının dinamizmi yatar. Denilebilir ki, Osmanlı Devleti'nin ilk şekil-

lendirici ideolojisi Ahilik'tir. Bu şekillenmeyi dönemin bazı sanat eserlerinde açıkça görmek mümkündür. Sözelimi bazı halı desenleri üzerinde Çin kaynaklı ve yaşamın bekçiliğinin simgesi 'ejderha' ile Helen ve Roma kaynaklı, hayat ağacı sayılan 'nar' bir arada görülmektedir. Doğu ile Batı'nın simgelerinin karşılaştığı ve bütünleştiği Anadolu'nun tam merkezinde yer alan Ankara, Ahilik düşüncesinin ileri dönemlerinde Hacı Bayram Veli'nin kendine merkez tuttuğu il olmuştur.

Asıl adı Numan olan Hacı Bayram Veli, her şeyden önce bir tarikatın, Bayramîlik tarikatının kurucusuydu. Yetişme çağlarında, bir çiftçi olan babası Koyunluca Ahmet'in yanında çalışmıştı. Sonra Ankara'da Karamedrese'de okudu. Yetinmedi, bilgisini artırmak üzere önce Bursa'ya, sonra da Şeyh Hamideddin Aksarayî tarafından davet edildiği Kayseri'ye gitti. Şeyhinden 'Işık' denilen tarikat bilgilerini aldı, zamanı gelince de Bayramîlik tarikatını kurdu.

Bayramîlik'in temel ilkesi Vahdet-i Vücut, yani 'varlığın birliği' inancıydı. Bu inanç, Hacı Bayram Veli'ye göre "Bilmek-Bulmak-Olmak" adını verdiği üç aşamada oluşurdu.

Hacı Bayram Veli, çok sayıdaki diğer tarikat kurucularından farklı bir insandı. Tarikatı da, yalnızca dine dönük bir kuruluş değil, günlük yaşamı ön planda tutan bir örgüttü. Hacı Bayram Veli ve müritleri ekin ekerler, ekinleri birlikte biçerler, ürün fazlasını satarak gelirini yoksul müritlere dağıtırlardı. Toplumsal dayanışmanın bu güzel örneği, Hacı Bayram Veli'yi 'çiftçilerin piri' konumuna yükseltmişti. Müritlerinden bilgili olanlar, kutsal sayılan üç aylarda (Hicri takvimdeki Recep, Şaban ve Ramazan ayları) köylere giderek Kur'an okur, vaaz verir ve kazandıkları para ve tahılı Hacı Bayram Veli'ye getirirlerdi. O da bunları yine yoksul müritlere dağıtırdı.

Bayramîlik, mensuplarının bir iş ve sanatla uğraşmalarını zorunlu gören bir tarikattı. Bu yanı sıra Ahilerin ilgisini çekmişti. Ahilik de, daha Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş dönemlerinde ortaya çıkan ve mensuplarına 'alın teriyle geçinme ilkesini zorunlu kılan, yardımlaşma ve topluluk düzenini koruma ilkelerini her şeyin üstünde tutan' bir esnaf örgütüydü. İki örgüt arasındaki bu benzerlik, Ahiler'in Bayramîlik'e bağlanmaları ve geleneklerini bu tarikat içinde sürdürmeleri sonucunu getirmişti. Hacı Bayram Veli'nin tarikatını, onun ölümünden sonra, bir başka din bilgini, Fatih Sultan Mehmet'in hocası olan Akşemseddin sürdürdü. Bu iki bilge kişi, Bayramîler'in imece ile işledikleri Ankara ovasında karşılaşmışlardı. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın anlattıklarına göre, Akşemseddin, bilimden sanata kadar pek çok bilgi edinmiş, 'fakat

bir türlü ruhundaki susuzluğu gideremediği için yüzünü tasavvufa çevirmiş, kendisine mürşit arayan genç bir alim'di.

Hacı Bayram Veli, Akşemseddin dışında, Yunus Emre, Mevlana, Kırşehirli Aşık Paşa, Hacı Bektaş Veli ve Ahi Evran'la düşünsel ve birkaç yüzyıl kapsayan dönemsel bir ilişkiye sahiptir. Bu dönem, ülkede önemli düşünce hareketlerinin olduğu, Türk, Arap, Pers, Bizans kültürlerinin kaynaştığı, eski Helen yazılarının ilk kez ortaya çıkarılıp okunduğu, din adamlarının karşı karşıya gelip demokratça kendi dinlerini savunduğu, kişilerin baskı altında kalmadan dinlerini değiştirdiği bir dönem olmuştur. Yukarda anılan düşünce adamları ve onlar gibi pek çokları, bu kültürleri ve bu kültürlerle ait dilleri çok iyi bilen, karşılaştırmalar yapabilen araştırmacılar olarak tarihe geçmişlerdir.” (Çankaya Belediyesi web sitesi)

AHİ ŞERAFEDDİN CAMİİ

(Bkz.: A[R]SLANHANE CAMİİ)

AHMED ARİF PARKI

Parka, asıl adı Ahmet Önal olup gördüğü baskılar, yaşadığı tatsızlıklar dolayısıyla sessiz bir yaşam sürdüren ve *Hasretinden Prangalar Eskitim* şiiriyle 1960-1980 yılları arasında “toplumcu gerçekçi” anlayışta yazan kimi başka şairleri de etkilemiş olan şair Ahmed Arif'in (1927-1991) adı verilmiştir.

AHMET HAMDİ EFENDİ SOKAK

Şair Zerrin Taşpınar, Edebiyatçılar Derneği'nin *Sanatçı Tanıklığı* başlığı altında düzenlediği konuşmalar dizisinde anlatıyor:

“İsim deyince aklıma bir şey geldi. Ankara'ya döndüğümde Yenimahalle'de, Ahmet Hamdi Efendi Sokak'ta oturuyordum. Bu Ahmet Hamdi Efendi'nin kim olduğunu araştırdım, önemli birisi değil. Mektuplaşmak için adres verdiğim kişilerden, yazarlardan, dergilerden gelen mektuplarda adres 'Ahmet Hamdi Tanpınar Sokak' diye yazılıyor. Hiç düşünmeden belki de... O kadar hoşuma giderdi ki bu benim. Postacı geldiğinde, 'Bak, bu adama gene bir soyad eklemişler. Senin mektupların niye böyle geliyor' diye bana sorardı. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın kim olduğunu bilmiyordum tabii. Posta kutusunu açar açmaz,

adrese bakardım zarflardaki. ‘Ahmet Hamdi Tanpınar Sokak’ yazıyorsa, bu mutlaka bir yazardan, bir dergiden geliyor, derdim. Hoş bir oyundu.” (*Sanatçı Tanıklığı* kitabında **Zerrin Taşpınar**’ın konuşması ve tartışmalar, Edebiyatçılar Derneği, Ankara 1966, s.79)

Ahmet Hamdi Efendi ise, büyük olasılıkla, Diyanet İşleri Reisi Rıfat Börekçi’nin yardımcılığını yapan ve Türkiye’nin 3. Diyanet İşleri Başkanı olarak atanan, Antalya’nın Akseki ilçesi doğumlu olduğu için ‘Akseki’ soyadını alan ve doğum tarihi bilinmeyen, 1951 yılında ölen Ahmet Hamdi (Akseki)’dir.

AHMET HAŞİM SOKAK

Sokak, Türk yazınında Türk simgeciliğinin önde gelen şairi olarak bilinen Ahmet Haşim’in (1877-1933) adını yaşatmaktadır.

AHMET HİKMET SOKAK

Sokağa, Türk Derneği, Türk Yurdu ve Türk Ocağı’nın kurucuları arasında olup bu derneklerin yayın organlarında ve İkdâm’da yazılar, öyküler ve şiirlerini yayımlayan Ahmet Hikmet (Müftüoğlu)’nun (1870-1927) adı verilmiştir.

AHMET MİTHAT EFENDİ SOKAK

Sokak, Coşkun ve Mehmet Cevdet imzalarını da kullanmış olan, telif ve çeviri olarak yayımlanmış yapıtlarının sayısı iki yüz elliye bulan Tanzimat dönemi yazar, gazeteci ve yayımcısı Ahmet Mithat’ın (1844-1912) adını yaşatmaktadır.

AHMET RASİM SOKAK

Sokak, Leyla Feride imzasını da kullanmış, II. Abdülhamit, II. Meşrutiyet, Mütareke ve Cumhuriyet dönemlerinde çok sayıdaki yayın organında fıkraları, anıları ve söyleşileri yayımlanmış, nota bilmediği halde, 40 kadarı bugüne dek gelebilmiş segâh, uşşak, rast, mahur ve hüzzam makamlarında şarkılar bestelemiş olan gazeteci, yazar, besteci Ahmet Rasim’in (1865-1932) anısını yaşatmaktadır.

AHMET REFİK SOKAK

12 | Sokak, soyadı Altınay olan, İstanbul Darülfünunu’nda Osmanlı ve

Türkiye tarihi dersi veren, Türk Tarih Encümeni başkanlığını yapan, tarihçi yazar Ahmet Refik'in (1880-1937) adını yaşatmaktadır.

AHMET ŞEFİK KOLAYLI CADDESİ

Cadde, Ankara Merkez Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü'nün kurucusu ve Neyzen Tevfik'in ağabeyi olan Veteriner hekim Ahmet Şefik Kolaylı'nın anısını yaşatmaktadır.

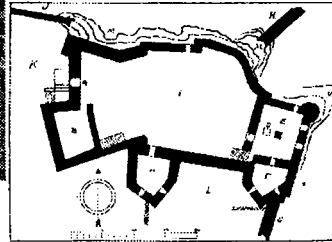
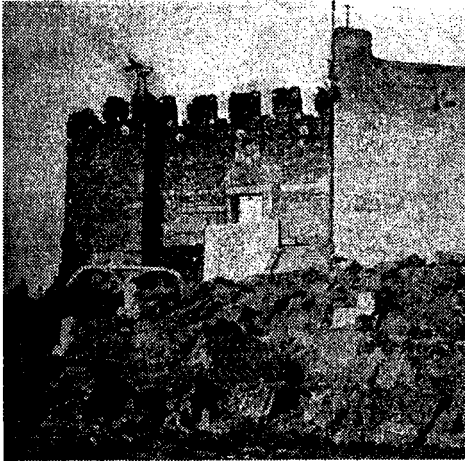
AHMET VEFİK PAŞA CADDESİ

Cadde, özellikle Fransız oyun yazarı Moliere'in oyunlarını Türkçeye uyarlamış olmasıyla tanınan, oyun yazarı, sözlükçü ve devlet adamı Ahmet Vefik Paşa'nın (1813?-1891) anısını yaşatmaktadır. Paşa, Maarif Nazırlığı (Milli Eğitim Bakanlığı), Meclis-i Mebusan (Mebuslar Meclisi), iki kez "başvekil" unvanıyla sadrazamlık yapmıştır.

AKKALE

Büyük olasılıkla ak nitesi, kalenin yapısında kullanılan taşların açık renkli oluşundan ve beyaz harcın verdiği genel izlenimden kaynaklanmaktadır.

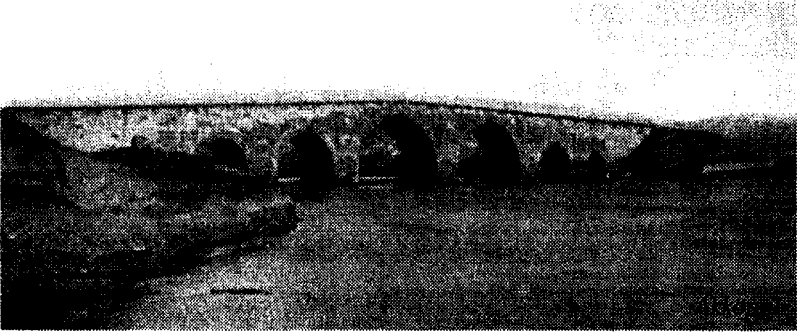
(Bkz.: ANKARA KALESİ)



*Akkale: Giriş (üstte),
Akkale planı (sağda), Çizim: E. Mamboury*

AKKÖPRÜ

Bugün Migros Alışveriş Merkezi'nin ve metro istasyonunun da bulunduğu semt, adını 1222 yılında Selçuklu Komutanı Alaattin Keykubat tarafından Çubuk Çayı, İncesu Deresi ve Hatip Çayının birleştiği noktada yaptırılmış olan, 3'ü büyük olan toplam 7 kemerli köprüden almıştır.



AKKULE

Büyük olasılıkla, ak nitesi, Kulenin yapımında kullanılan taşların açık renkli oluşundan ve de beyaz harcın verdiği genel izlenimden kaynaklanmaktadır.

(Bkz.: ANKARA KALESİ)

AKMAN BOZA

“Vefa bozası İstanbul’u düşürürse akıllara, Akman bozası da Ankara’yı temsil eder. Ankara’da ‘bozanın ilk adresi’, 1920’lerin sonlarında Ulus Meydanı’ndaki Zincirli Camii karşısında bulunan Anafartalar Çarşısı’dır. O tarihlerde Ulus, şehrin merkezi konumunda seçkin, saygın bir semttir. Nasıl olmasın ki? Cumhuriyetin ilan edildiği Meclis binası buradadır. Ankara Palas, Karpiç buradadır. Siyasi ve sosyal gündem burada belirlenmektedir.

Böyle bir atmosferde tanışır Ankaralı bozayla... Bir daha bu tadın peşini bırakmaz. Akman Boza, Ulus’ta birkaç kez daha yer değiştirir ama müdavimleri hep peşindedir. 1960, bozanın Ulus’ta bugünkü (Kızılay’daki) yerine taşındığı yıldır. Artık nice devlet büyüğünün, sanatçının, yazarın, şairin, ressamın, tiyatrocunun, bozayla ağzını tatlandırıp buracağı yerleşik bir adresi vardır.

[Arnavut kökenli, Arnavutluk'tan, önce Bursa'ya, sonra Ankara'ya göç eden] Vahap ve Muharrem Akman kardeşler hayatta değil bugün... Boza artık, ikinci kuşaktan Numan, üçüncü kuşaktan Numan Bey'in oğlu Alper Akman'ın ellerinde...

Geçmişten bugüne

Ününü, seyyar bozacıların nidalarına ve omuzları üzerinde taşıdıkları boyunduruklara bağlı güğümlere borçlu olan boza, hâlâ seviliyor da olsa, tarih yolculuğunda, toplumsal değişimden payını alır. Nedir o pay? Numan Akman'dan öğreniyoruz: 'Ülus'taki bu dükkân 1960 senesinde açıldı. O zamanlar ben kapatıyorum dükkânı. Gece 24:00'te; şimdiki gibi 22:00'de değil. Sözümlü ettiğin 1962-63-64 seneleri... Opera saat 23:30'da dağılırdı. Operadan çıkanların yüzde ellisi, asgari söylüyorum, hiç mübalağasız muhakkak buraya gelirdi. Smokinli, papyonlu beyler, vizon kürklü hanımefendiler, çok kaliteli topluluklar gelir, oturur, boza içerdi. Ben de büyük zevk duyardım. 24:00'ten sonra oturmaya devam edenler için ışıkları kapatır açardık ki, dükkânı kapattığımızın farkına varsınlar. Şimdi 22:00'de bile müşteri arasak bulamıyoruz.'" (Pınar Gökşan Aker: "Boza tadında Ankara", *Ankara Magazine*, sayı: 5, Şubat 2002-2, s. 50-52)

(Ayrıca bkz.: ANKARA PALAS, KARPIÇ, ULUS)

ALAATTİN CAMİİ

"Evliya Çelebi, İç Kale'de, bağısız bahçesiz 600 hane bulunduğunu, burada mevcut camiini, eskiden kilise olduğunu söyler. Bu yapı Alaattin



Alaattin Camii



Camisi'dir. Alaattin Keykubat tarafından yapıldığı kabul edilmekteyse de, minberindeki yazıt 574 H./1178M. tarihini ve Mesut I'in adını verir. 736 H./1361 M. tarihinde Orhan Gazi ve 873 H./1433 M. tarihlerinde Şerife Sünbül Hatun tarafından onartılmıştır." (**Emre Madran**: "Gezi Yapıtlarında Ankara Kenti ve Yapıtları", *Tarih İçinde Ankara*, Derleyen: Yıldırım Yavuz, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara 2001, s. 157)

ALİ NAZMİ PASAJI

"Ankara, ilk kez Sıhhiye'den itibaren gelişmeye başladı. Atatürk Bulvarı'nın sağ ve solundaki araziler, Ankara'ya dışarıdan gelen milletvekilleri ile devlet memurlarına çok ucuz fiyata satılıyordu. Arsaya konanların çoğu da, ellerine geçen bu arazileri İstanbul'dan gelen komisyonculara kaptırıyorlardı. (...) Önceleri bulvar üzerinde tek ve iki katlı evler yapılmaya başlandı. Bunu Ziraat Bankası'nın lojmanları izledi. Bulvar kenarlarında bahçe içine yapılan evlerin görünümüleri eski Ankara evleri ile çelişkili duruma geldi. Bazı meraklılar, bahçelerini meyve ağaçları ve güllerle süslediklerinden, çoğu Ankaralıları zaman zaman buraya gelerek modern evleri seyrederdiler. Kızılay'da tek katlı ve çok bakımlı bir ev de Ali Nazmi Bey'e ait idi." (**Kemal Bağlum**: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s.145)

Ali Nazmi Bey'in evinin yerine yapılan "pasaj"a ve iş hanına onun adı verilmiş olmalı.

ALPAGUT

Alpagut Beldesi web sitesinde aşağıdaki bilgi yer almaktadır:

"Alp, eski Türklerde, yiğit, cesur, bahadır, güçlü anlamlarına gelir.

Kut, kutsiyet, mübareklik (kutlamak, kutlu olsun) anlamlarına gelir.

Alpagut (Alpakut, Alpat, Alpata, Alp, Alpağut şekillerinde kullanılmış), tek başına cengâver, kutsal yiğit, kutsal savaşı, din uğruna savaşan anlamlarına gelir.

Anadolu Selçuklularında, prenslere verilen ünvandır.

İslamlık döneminde, gâzi dervişlere 'Alperen' denmiş, 'Alpagut', 'alperen'e dönüşmüş.

Eski Türklerde, unvan olarak kullanılmış. Bu unvanı almak için kahramanlık, cesaret, güçlülük gerekiyordu. Alpagutlar, boylar içerisinde ayrıcalıklı konumdaydılar. Dokuz tane özelliğe sahip olmaları gerekiyordu.

Aşık Paşa, Tarihinde belirtir; şöyle sıralar: Sağlam yürek, kol kuvveti, gayret, özel giysi, iyi bir yay, kılıç, süngü, mızrak, iyi bir arkadaşına sahip olmak.

Tasavvufun etkisiyle 'Alperen'e dönüşen 'Alpagut' ünvanı, Osmanlılarda dünyaya hakim olmayı amaçlayan kişiliği ifade eden 'Akıncı'ya dönüşmüş, 'Alperen'ler, 'Akıncılar' olarak bilinir olmuş.

Zamanla göçebe hayattan yerleşik hayata geçen 'Alpagut'lar kendi bölgelerine 'Alpagut' adını vermişler.

Anadolu'da bu adla adlandırılan bir çok yerleşim birimi vardır.”

ALPASLAN TÜRKES CADDESİ

Çiftlik Caddesine, 27 Mayıs 1960 devriminden sonra oluşan Milli Birlik Komitesinin albay üyesi, radikal milliyetçi, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı, ülkücü gençliğin ve Türk milliyetçilerinin ebedi Başbuğu olarak benimsemiş oldukları Alparslan Türkeş'in (1917-1997) adı verilmiştir.

ALTINDAĞ

Vecihi Timuroğlu, Altındağ'ın tarihçesini şöyle anlatır:

“Altındağ gecekondularının ilk kuruluşu, Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına dayanır. Çarlık Rusyası'nın Doğu Anadolu'yu işgalinden sonra, Doğulu göçmenlerden bazıları, 93 Harbi'nde [1877-1878 Rus-Osmanlı Savaşı] buralara gelmiş aşiretlerini bulmak, onların yardımını görmek için, Haymana, Balâ, Kulu ve Cihanbeyli yörelerine gelirler. Bir bölümü de, devlet eliyle Ankara'ya, emvâl-i metruk (terk edilmiş mallar) evlerine yerleştirilirler. Öyle anlaşıyor ki, yeni gelen göçmenler, 93 göçmeni akrabalarını bulup Ankara'ya yerleşmişlerdir. Yeni göçmenler, tehcir edilen Ermenilerin Altındağ'da altınlarını gömdüklerini işitip burayı kazmaya başlamışlar. Altındağ adı buradan kalmış. Asıl adı 'Hıdırlıktepesi'dir. Halk, kısaca 'Hıdırlık' ya da 'Hıdırlıktepe' der.” (Yaşar Seyman: *Hüznün Coşkusu Altındağ*, Gür Yayınları, İstanbul 1986, s. 27)

Vecihi Timuroğlu'nun yukarıdaki satırlarını alıntılaman Yaşar Seyman, 3 sayfa sonra şöyle yazıyor:

“Altındağ'ın tarihçesi, Ermeni göçünde, Hıdırlıktepe'ye gömülen altınlar ve 93 Harbi'yle öyküleniyor.

Doğu Anadolu'dan Ankara'ya yöresine gelen insanların burada altın aradıklarını ve bu yüzden Altındağ adını aldığı, biraz da devletçe bir söylenti. Gelişen Yenışehir'e karşı yoksul yaşayan Hıdırlık kondularını güzel bir adla sevindirmek istemişler. Altındağ, halk arasında üretilmiş bir ad değil, resmi bir addır.” (Yaşar Seyman: *Hüznün Coşkusu Altındağ*, Gür Yayınları, İstanbul 1986, s. 30)
(Ayrıca bkz.: HİDİRLİKTEPE)

ANADOLU MEDENİYETLERİ MÜZESİ

(Bkz.: MAHMUTPAŞA BEDESTENİ ya da HANI)

ANAFARTALAR CADDESİ

Eski adı Karaoğlan idi. Mustafa Kemal'in Çanakkale Savaşları sırasında kazandığı Anafartalar Savaşı'nı onurlandırmak üzere caddeye bu ad verildi.

ANAYASA PARKI

Simon Bolivar Caddesi üzerindeki alanda düzenlenen parka, karşısında Anayasa Mahkemesi bulunduğu için 'Anayasa Parkı' adı verilmiştir.

ANITKABİR-ANITTEPE

“Projesi Prof. Emin Onat ve Doç. Orhan Arda tarafından çizilen Anıtkabir 1953 yılında tamamlanmış ve Atatürk'ün naaşı 10 Kasım 1953 günü geçici istirahatgâhı olan Etnoğrafya Müzesi'nden alınarak törenle burada toprağa verilmiştir.

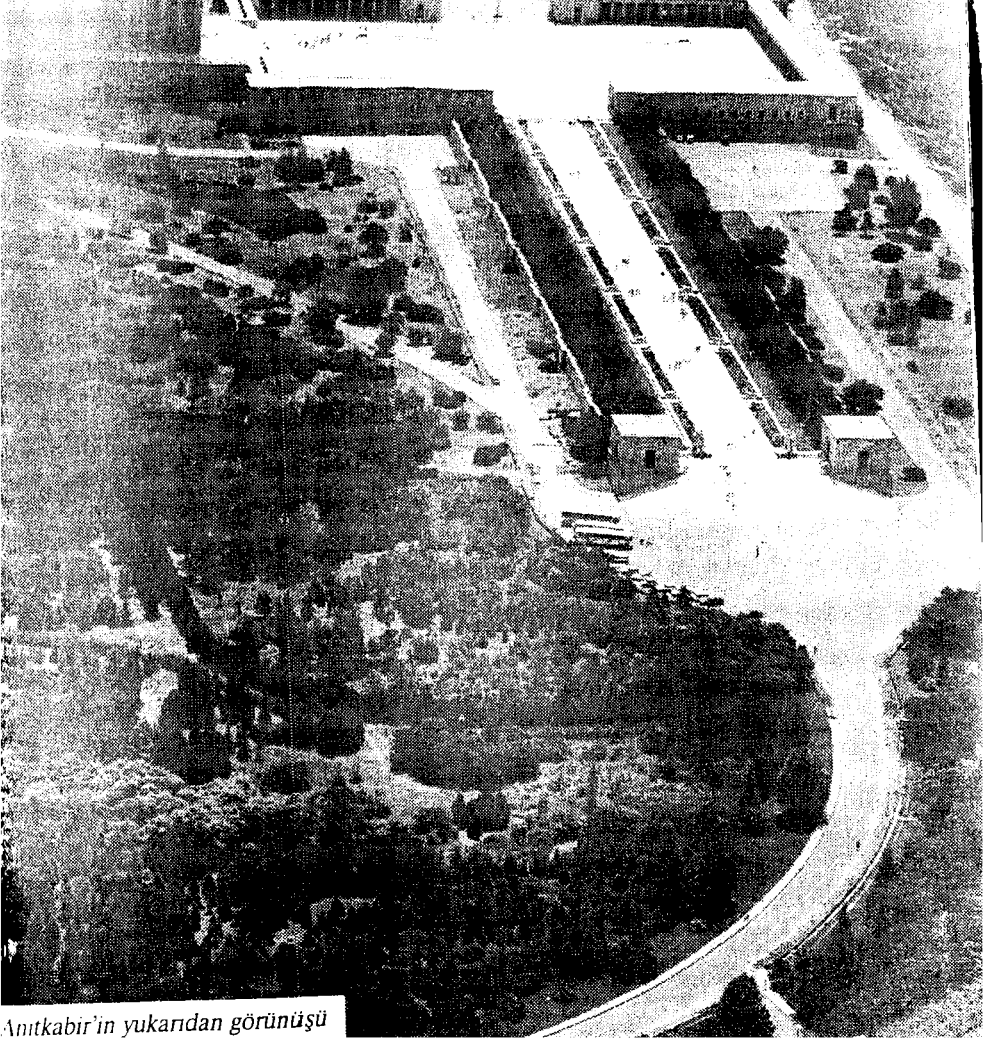
(Bkz.: ETNOĞRAFYA MÜZESİ)

Önceki adı Rasattepe idi. Üzerine Atatürk'ün anıtkabri yapılıncaya, Rasattepe adı Anittepe'ye dönüştü.

Yapımı dokuz yıl süren Anıtkabir, heykellerinden süslemelerine, kulelerinden kabartmalarına dek pek çok özel anlamla yüklü.

Anıtkabir Komutanlığı'ndan alınan bilgiye göre, yapımına 9 Ekim 1944'te başlanan ve 1 Eylül 1953'te tamamlanan Anıtkabir'in yerini Aydın Milletvekili Mithat Aydın önerdi. Kabrin yapımıyla ilgili komisyon tam Çankaya'da karar kılacağı sırada, Mithat Aydın, daha sonra

18 | 'Anittepe' olarak adlandırılacak olan Rasattepe'yi önerdi. Komisyon



Anıtkabir'in yukarıdan görünüşü

üyeleri de burayı gördükten sonra Aydın'a hak verdi ve karar alındı. Atatürk yıllar önce bir gezi sırasında Rasattepe'yi gezerken, 'Bu tepe ne güzel bir anıt yeri' demişti...

40 tonluk yekpare mermer

750 bin metrekare alanda, arslanlı yol, meydan, mozole ve on kuleden oluşan Anıtkabir'de Atatürk'ün naaşı, 40 tonluk yekpare mermerden sembolik lahtin yaklaşık yedi metre altında, Selçuklu-Osmanlı kümbet mimarisine göre yapılmış sekizgen mezar odasında bulunuyor. ("Rasattepe Nasıl Anıttepe Oldu?", *Radikal*, 14 Aralık 2003)

"Anıtkabir' in Bilinmeyenleri

Türk milletinin kalbinin attığı yer olan Anıtkabir, bilinen silüetinin yanı sıra bilinmeyen bir çok gerçeği de 50 yıldır derinliklerinde saklıyor.

Yapımı 9 yılda tamamlanan Anıtkabir yaklaşık 150 bin ton ağırlığındadır.

Heykellerinden süslemelerine, kulelerinden kabartmalarına kadar pek çok özel anlamlarla yüklüdür...

Anıtkabir için 1941'de açılan yarışmaya, İkinci Dünya Savaşı'nın en çetin günleri yaşanmasına rağmen Türkiye, Almanya, İtalya, Avusturya, İsviçre, Fransa ve Çekoslovakya'dan toplam 49 proje katıldı. Ancak en çok beğenilen üç proje arasında Prof. Emin Onat ile Doç. Orhan Arda'nın 25 numaralı projesi kabul edildi.

750 bin metrekarelik bir alan üzerinde arslanlı yol, tören meydanı, mozole ve on kuleden oluşan Anıtkabir, 907 metre rakımda yer alıyor.

Ata'nın kabri 40 tonluk yekpare mermerden yapılan sembolik lahtin yaklaşık 7 metre altındaki mezar odasında bulunuyor.

Ata'nın kabrine ulaşan 262 metrelik arslanlı yolun sağ ve solunda bulunan 24 arslan, '24 Oğuz boyunu' temsil ediyor. Türk kültüründe güç sembolü olduğu için seçilen aslan figürlerinin çift olması milletin 'birlik ve bütünlüğünü' vurgularken, arslanların kedi gibi yatar pozisyonda olması ise bu büyük gücün 'barışseverliğini' sembolize ediyor.

Arslanlı yolda, taşlar Ata'nın huzuruna çıkanların 'başlarının öne eğik' olması için 5 santimlik çim boşluğu bırakılarak döşenmiş.

20 Depreme karşı dayanıklı kılmak için tıpkı bir geminin su altındaki kısmı gibi toprağın içine yerleştirilen Anıtkabir'de mozolenin iç duvar ve zemi-

ni en nadide mermerlerle kaplanırken, tavanları renkli ve altın varaklı İtalyan mozaikleriyle süslenmiş.

Anıtkabir'in 33,5 metre uzunluğundaki bayrak direğini 1946 yılında Nazmi Cemal adlı bir Türk vatandaşı ABD'den göndermiş. 4 metresi kaidenin altında gömülü bulunan direğin 29,5 metresi görülebiliyor.

Anıtkabir'deki Atatürk Müzesi de Ata'nın doldurulmuş köpeği Foks'tan tıraş takımlarına, bastonlarından, aldığı çok özel hediyelere kadar özel hayatını yansıtan pek çok nadide parçaya ev sahipliği yapıyor.

Anıtkabir'deki Atatürk Müzesi'nde ayrıca okumaya büyük önem veren Atatürk'ün özel kitaplığında değişik konularda Türkçe, Osmanlıca, Fransızca, İngilizce, Almanca, Rusça, Arapça, Farsça, Slav dillerindeki toplam 3 bin 118 kitap da sergileniyor." (internetten)

ANKARA

Bu kitabın başında kentin bugünkü ve geçmişteki adları hakkında geniş açıklama yer almıştır. Burada da, Bilge Umar'ın Ankara adının kökeni hakkındaki görüşünü aktarıyoruz:

"Başkentimizin adı, ilkçağda, Hellen ağzında, Ankyra idi. Arrianos, İskender'in Anabasis'i (Sefer'i) adlı yapıtında, Makedonya kralının Gordion'dan sonra, yani İ.Ö. 334/333 kışını Gordion'da geçirdikten sonra Ankara'ya uğradığını belirtirken, kenti bu adla anar.

Ankyra, Hellen dilinde 'Çapa, çıma' demektir. Denizden yüzlerce km. uzaklıktaki bir kentin bu anlamda ve üstelik Hellen dilinden gelme bir ad taşımasını (!) açıklamak için, ilkçağın ileri döneminde âdet olduğu üzere, bir destan öyküsü uydurulmuştu. Oysa İ.Ö. 334'de bile, Ankara'nın Hellen dilinden gelme ad taşıyor olamayacağı pek açıktır.

Hellen ağzına böyle Ankyra biçiminde uydurulan adın aslı ve anlamı tartışmalıdır. Özellikle, Hitit belgelerinde kent ve yöre adları arasında anılan Ankuruwa ile Ankuwa'dan biri Ankara adının öz biçimi miydi, tartışılıyor. Görünüşe bakılırsa o adlar bir Anka kök sözcüğünden türetilmiştir ve Ankuruwa'nın adını elde etmek için Anka'ya, önce ura sonra uwa eklenmiştir (böyle idiyse Ankuruwa'nın anlamı 'Yüce Anka tapınağı'dır; Ankuwa adını elde etmek için ise, Anka kök sözcüğüne yalnız uwa takısı eklenmiştir ve bu adın anlamı 'Anka'lık (Yer)', yahut 'Anka Yapısı (=Tapınağı)' olmaktadır.

Hitit belgelerinde anılan bu Ankuruwa, Ankuwa adlarından biri ya da her ikisi, Ankara kentinin adı mı idi, bilemiyoruz. Ancak, Hellen ağzın-



Ankara: Bakanlıklar'dan Çankaya'ya bakış.

da Ankyra biçimine bürünen Anadolu adın aslının, hiç değilse o dönemde, Ankura yani Ank(a)-ura, 'Yüce Anka' olduğunu güvenle söyleyebiliriz. Aynı Anka kök sözcüğünü, Angoras, Angora, Angouran adlarında görmüştük; Ankedoma, Ankhises, Ankyra, Ankyron adlarında ve başa 'Kutlu, Kutsal' anlamlarında Anadolu öntakinin Kuwa yahut Suwa/Swa biçimlerinden birini almış olarak, Gagra (Çankırı), Sangarios gibi pek çok tarihsel ad içinde de göreceğiz.

22 | Diğer Hint-Avrupa dilleri ile karşılaştırmalar yaparak, özellikle eski Hellen dilinin Ankos sözcüğüne bakarak, Anka kök sözcüğünün 'Eğri



Ankara: Genel görünüş.

büğü' buradan da, 'Eğri vadi' anlamına geliyor olabileceği düşünülmüştür. Oysa Angaros'un, ... yöre topoğrafyasını biliyoruz; bu topoğrafyaların Eğri vadiyle hiç ilgisi yoktur. Tersine, çeşitli belirtiler, Anka'nın 'Ana Tanrıça'nın adlarından biri olduğunu göstermektedir.

- a. Ankuruwa adı, ura ve uwa'nın bildiğimiz anlamları çerçevesinde, ancak 'Yüce Anka Tapınağı' olarak yorumlanabiliyor.
- b. Ankara yöresinin, Ana Tanrıça tapkı bölgesi olduğu, o yörede bulunmuş, Phryg'ler dönemi yapıtı, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde sergilenen Ana Tanrıça heykelleri ile kanıtlanıyor.

- c. Yine bu yörede Sangarios (şimdi, Sakarya) adıyla karşılaşıyoruz. Bu ad Luwi dilinin ‘kutlu, kutsal, iyi, güzel’ anlamlarındaki Swa öntaksını öğrenince görebiliyoruz ki, pek güçlü olasılıkla S(wa)-Anka-(u)ra bölümlerinden, ‘Kutlu Yüce Anka’ anlamında olarak Sankara/Sangara biçiminde türetilmiş iken, Hellen ağzında akarsu adları eril olacağından, -a ile bitemiyeceğinden, Sangarios edilmişti. Yine de bitişin –os değil –ios olması, bu ad’a, Sangara’sal anlamını yükler ve adın Sangara ile bağlantısını kanıtlar. Anadolu’da birçok ırmak, çıktığı yörenin baş tanrısının, tanrıçasının adıyla bağlantılı ad taşır. Örneğin Madra yâni Ma-(A)dra, Ma’nın Erkeği, Hellen ağzında Maiandros yâni Maia(A)ndros, Maia’nın Erkeği; bir diğer Madra Irmağı olan Ska-Madra, Hellen ağzında Ska-mandros; Ma, keza Swa-Ma, Kutlu-Ma, Hellen ağzında Swa-Ma’nın çevirisiyle önce Eu-ma, sonra Eumos, en sonunda Ermos/Hermos.
- d. Ankhises adı dahi bize Anka’nın Ana Tanrıça olduğunu sezdiriyor. (Bilge Umar: *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*, İnkılâp Kitabevi, 1993, s. 74-75)

Bilge Umar “ura” takısının, “Luwi dilinde “Büyük, Ulu, Yüce” anlamına geldiğini ve adın öncesine de sonrasına eklenebileceğini belirtmektedir. (s. 811)

“uwa” (takısı) hakkında da şu bilgiyi vermektedir: “Luwi dilindeki bu takının belirttiği çeşitli anlamların tümünü saptamak, listelemek henüz başırlanamamıştır. Ancak, o anlamlardan en az bir tanesini biliyoruz. ... sona eklenen uwa takısı, -lık sözcüğünün Türkçede Odunluk, Samanlık gibi örneklerde yüklendiği işlevi görüyordu; böylece Ala-(u)wa, At-lık yapı yâni Ahır anlamındaydı. Hellen yazımında Kindya, Kandyba biçimine bürünmüş olarak tanıdığımız adlar, yâni Kin(a)-uwa, Kand(a)-uwa, Kinda tapınağı, Kanda Tapınağı adları, bize takının, ‘-tapınağı’ anlamını belirtmek üzere de kullanıldığını gösteriyor.

Bu takıyla türetilen diğer bazı adlar, örneğin ve özellikle Arzawa, Assuwa adları, takının, yalnız ‘-lık yapı’ anlamını değil, genel olarak ‘-lık’ yâni ‘-sı bol’ anlamını da yüklenbildiğini anlatıyor: Ass(a)-uwa, Kent-lik, ‘Kentleri bol yöre’; Arza-(u)wa, Orman-lık, ‘Ormanları bol yöre’. (s. 813)

Bilge Umar’ın ‘swa’ öntaksısı için verdiği bilgi ise şöyledir: “Luwi dilinde ‘kutlu, kutsal, iyi, güzel’ anlamlarına gelen ve Hellen dilindeki eu- öntaksının tam karşılığı olan öntakının çeşitlemelerinden biri.”

ANKARA ÇARŞILARI ve PAZAR YERLERİ

Dr. Rifat Özdemir, "XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara"yı araştırdığı kitabında yerlerini kesin olarak belirleyebildiği 9 çarşı ve pazar yeri sayar:

1. Atpazarı Çarşısı, 2. Koyunpazarı çarşısı, 3. Karaoğlan çarşısı, 4. Uzun Çarşı, 5. Kaledibi (That'el-Kal'a) Pazarı, 6. Araba (Kağrı) Pazarı, 7. Debbağ-hâne Pazarı, 8. Kapan, 9. İplik Pazarı.

Sözünü şöyle sürdürür:

"Buraya kadar yerlerini kesin olarak belirleyebildiğimiz belli başlı 9 tane çarşı ve Pazar yerleri dışında, vakfiye ve sicillerde isimleri geçen, Mahmud Paşa vakfı mülhakatından olan Kuyumcular Çarşısı, biri Atpazarı bitiminde diğeri bugünkü perakendeci hali batısında yer alan Demirciler Çarşısı, Atpazarı'nda Arabacılar Çarşısı, Atpazarı ve Bedesten'e çıkan Çıkırıkçılar Çarşısı, Attarlar Çarşısı, Tarakçılar Çarşısı, Saraçlar Çarşısı, Keçeciler Çarşısı, Semerciler Çarşısı, Bakkallar Çarşısı, Tekneciler Çarşısı, Tüfekçiler Çarşısı, Haffaflar Çarşısı, Penbe Pazarı Muhtap Çarşısı, Kazancılar Çarşısı, Boyacılar Çarşısı, Kaftancılar Çarşısı, Ulucanlar Çarşısı, Kasaplar Çarşısı v.b. gibi kesin olarak şehrin neresine düştüklerini belirleyemediğimiz 21 tane çarşı ve Pazar yerlerini saymak gerekir. Görüldüğü gibi her esnaf grubu kendilerine özgü bir çarşıda toplanmış ve bu çarşıya da kendi isimleri verilmiştir." (Dr. Rifat Özdemir: *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları 694, Ankara 1986, s. 37-39)

(Kapan, kantar ya da büyük tartı aygıtı; büyük ağırlıkları tartan terazi demek olan Arapçadaki kabban sözcüğünden dilimize geçmiştir. Örneğin, "Atpazarı'nın batısında, Hisar'a yakın olan Keyyâlin Mahallesinde... Bayezid Paşa'nın oğlu İsa Bey tarafından... yaptırılmış... Kapan Handa bir mizan bulunuyordu. ... handaki mizanda çok değişik emtia tartılıp vakıf tarafından resimleri alınmakta idi." (Bkz.: Dr. Rifat Özdemir: *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları 694, Ankara 1986, s. 28) Mizan da terazi demektir.

(Attar = aktar, kokulu şeyler satan, koku satıcısı, baharat satıcısı; tarakçı = taraklama işi yapan kimse; haffaf = ayakkabı, terlik yapan ve satan, kavaf; tekneci = sokaklarda balık satan kimse; muhtap = kıl dokuyan, mutaf = keçi kılından hayvan çulu, yem torbası gibi şeyler dokuyan kimse ya da keçi kılından dokunmuş veya örülmüş çul, çuval, yem torbası gibi şey; saraç = eyer ve at koşumları yapan ve satan kişi; çıkırık = iplik bükme, iplik sarmak gibi işlerde kullanılan, el veya ayak-

la çevrilen dolap; kaftan = çoğu ipekten yapılan, bir çeşit uzun, süslü üst giysisi demektir.)

(Ayrıca bkz.: ATPAZARI, ÇIKRIKÇILAR ÇARŞISI, KARAOĞLAN ÇARŞISI, KOYUN PAZARI, TABAKHANE, TAHTAKALE, UZUNÇARŞI)

ANKARA KALESİ

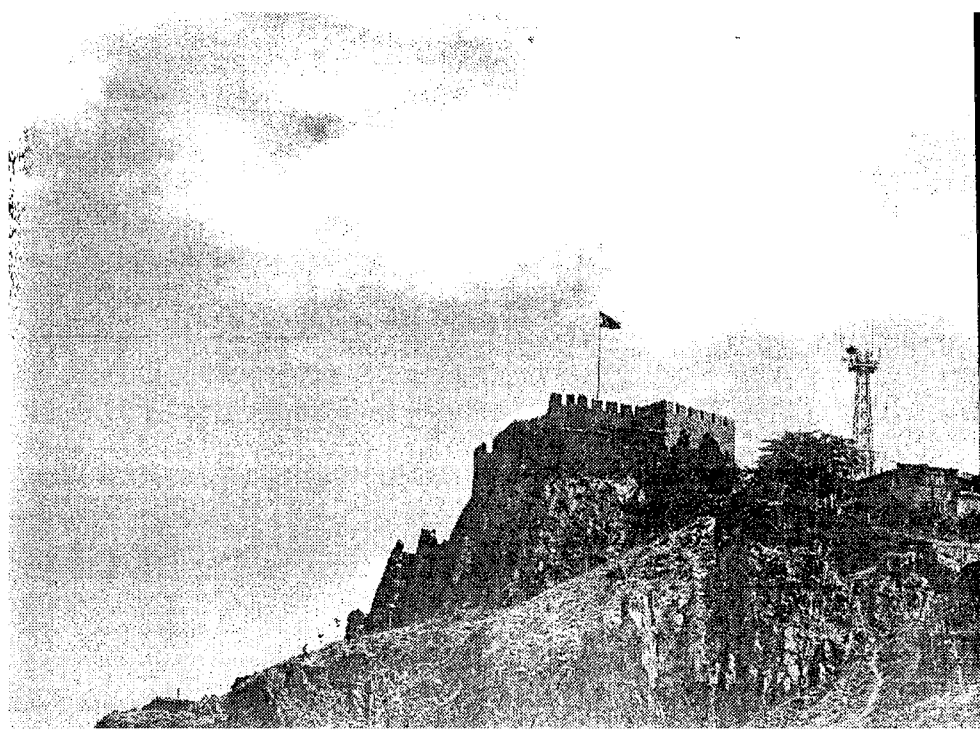
“Asırlardır kentin bekçiliğini yapan Ankara Kalesi kentin sembolü olmuştur. Ankara Kalesi’nin tarihi, kentin tarihi kadar eskidir. Yapılış tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber ilk kez Romalılar tarafından yapıldığı fikri yaygındır.

Selçuklular tarafından onartılıp genişletilmiştir. Kurulduğu tepe yanında akan (Hatip Çayı) Bentderesi’nden 110 metre yüksektedir.

Kale, iç ve dış kale olmak üzere iki kısımdır. Yirmiden fazla kulesi vardır. Dış kale eski Ankara şehrini yürek biçiminde çevirir. Dört katlı olan iç kale kısmen Ankara taşından kısmen de toplama (spoliyen) taşlarla yapılmıştır. İç kalenin iki büyük kapısı olup, birisi dış kapı, diğeri hisar kapı adını taşır. İç kaledeki kulelerin yüksekliği 14 ile 16 m. arasında değişmektedir. Bugün kale içinde Osmanlı Ankara’sının XVII. Yüzyıldan itibaren ayakta kalmış bir çok Ankara evi bulunmaktadır.” (Ankara web sitesinden)

“Kalenin bilinen tarihsel geçmişi içerisinde, M.Ö. VIII. Yüzyıldan bu yana tüm yerleşmelerin Kale içinde ya da yamaçlarında yer aldığı düşünülürse eski kaynaklarda ‘Ankara Kasabası’ olarak betimlenen yerin, Kale ve yakın çevresi olduğu anlaşılacaktır.

Kale’yi ilk betimleyen gezginlerden biri olan Polonyalı Simeon, onun dış, orta ve iç olmak üzere üç sıra olduğunu belirtir. (...) Evliya Çelebi, İç Kale’de, bağırsız bahçesiz 600 hane bulunduğunu, burada mevcut camiin, eskiden kilise olduğunu söyler. (...) Kale’de çeşitli kapılar vardı. Bunlardan bazıları ‘Casarea (Kayseri Kapı)’ (Cenabi Ahmet Paşa Camisi’nin doğusunda yer alır) ve ‘Smyrna’ (İzmir Kapı) (Ulus-Osmanlı Bankası yöresindedir) gibi isimler yer almaktadır. (...) ... bu kapılar, bugün mevcut olmayan en dış sur üzerinde olup... 1854 tarihli Ankara haritasında da bu kapı isimleri aynen verilmektedir. Hamilton, Kale’nin 3 sıra duvarla çevrili olduğunu, tam doruğundaki üst kaleye ‘**Akkale**’ dendiğini söyler... Kale’nin en üst bölümünde ‘**Akkule**’ olarak anılan kare formlu ve kapısı kemerli bir kule konumlanmıştır.” (Emre Madran: “Gezi yapıtlarında Ankara kenti ve yapıtları”, *Tarih İçinde Ankara*, Derleyen: Yıldırım Yavuz, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara 2001, s. 157)



“Kale içi hiç şüphesiz Ankara’nın sembolü idi. Kale de iki bölümden oluşurdu. Bunlardan Hisar Tepesi’ni çepeçevre kuşatan Dış Kale ve civarı, diğeri de bu duvarların içinde kalan İç Kale idi. Dış Kale’den İç Kale’ye iki kapıdan girilirdi. Ana Kapı, At Pazarı’ndaki Saat Kulesi’nden girilen Aslanlı Kapı’yı, ikinci giriş kapısını da Dış Kale’nin batı yönüne bakan Dış Ala Kapı’yı oluşturuyordu.

İç Kale’ye de iki kapıdan girilirdi. At Pazarı’ndaki Aslanlı Kapı’dan sonra İç Kale’deki Çark Kapı’ya varılır. Buradan da Parmak Kapı’ya gelinirdi. Parmak Kapı ise, küçük bir meydana açılır, buradan Zindan Kapı’ya varılırdı. Her iki kapı da çok geniş taş duvarlardan yapıldığından, kapılar kapanınca içeri girmek olanaksızdı.” (**Kemal Bağlum:** *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 31)

ANKARA KAPILARI

“XIX. Yüzyılın ilk yarısının sicilleri ile vakfiyelerinde ise şehrin başka kapıları hakkında bazı bilgiler yer almaktadır. Bir vakfiyede, vakıf edilecek yer tanımlanırken ‘Çankırı Kapısı’nda olduğu belirtilmekte, bir başka sicil kaydında ise şehrin bu tarafına yakın olan Kaledibi’ne (That’el-Kal’a) satılmak üzere odun yüklü arabaların gelişinden söz edilmektedir. Bu giriş noktaları kuzey batıdaki Çankırı Kapı ile, batı tarafta yer alan İstanbul Kapıları olmalıdır. Daha sonraları buraların ‘İstanbul Kapısı, Dışkapı ve Çankırı Kapı’ gibi adlarla tanındığı da bilinmektedir. Ankara’ya uğrayan bazı seyyahlar bilinen bu kapılar haricinde başka kapıların da olduğunu belirtmektedirler.

Meselâ: Evliya Çelebi şehrin 4 kapısı olduğunu. Lucas Dış sûrun yedi tanesi büyük, beş tanesi küçük menfez olmak üzere 12 tane kapısının bulunduğunu belirtmektedir. Ankara’nın eski bir tablosuna dayanan Semavi Eyice ise İzmir Kapısı, Namazgâh Kapısı, Erzurum Kapısı, İstanbul Kapısı gibi kapıların varlığından söz etmektedir. Sonuç olarak şehre gelen yollar, değişik tarihlerde Cenâbî Kapısı, Doğan Bey Zaviyesi yakınındaki kapı, Araba Bazarı Kapısı, Çankırı Kapısı, İstanbul Kapısı, İzmir Kapısı, Namazgâh ve Erzurum Kapıları gibi adları bilinen 8 kapı ile adları kesin olarak bilinmeyen 2 küçük kapıdan girmekte idi.” (**Dr. Rifat Özdemir:** *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları 694, Ankara 1986, s. 24-25)

ANKARA KÖYLERİ

28 | **Ceyhan Atıf Kansu**, 1933 Cumhuriyet bayramı kutlamalarıyla ilgili sevinçlerini, coşkularını anlatırken şöyle yazıyor:

“Ankara’da övünçlerle, sevinçlerle dolaşıyor, (...) Kılıçsar’dan, Bayat’tan, Afşar’dan, Beynam’dan, Karaşar’dan, Bayındır’dan, Yakupabdal’dan, Ahıboz’dan, Yazır’dan, Peçenek’ten, Hasanoglan’dan, Çcrikli’den [şimdi, Kırıkkale’ye bağlı], Alacık’tan, Kırgın’dan, Ulaş’tan, Kınık’tan, Alpaut’tan, Alagöz’den, Seymenli’den, Kayı’dan, Kazan’dan, Bitik’ten, adları gibi insanları da Oğuzlu kaynağı köylerden inen atlıların ardına düşüyor, yeni yetme bir Cumhuriyet yurttaşının sevinçlerini, coşkularını yaşıyordum.” (**Ceyhan Atuf Kansu**: “Şenlik Sevinci”, *Cumhuriyet Bayrağı Altında*, Bütün Eserleri: 10, Bilgi, Ankara 1988, s. 89)

Yeri gelmişken, adlarını Ankara köylerine vermiş Oğuz boyları hakkındaki bilgileri merakısına iletelim:

“Kaşgarlı Mahmut’un Divan-ü Lügat-it Türk’ünde 24 Oğuz boyundan söz edilmekte olup, sadece 22 Oğuz boyunun adı verilmektedir. Ancak İlhanlı tarihçisi Reşüdüd’diğin tarafından 24 boyun ismi tam olarak verilmiş, Selçuklu tarihçileri tarafından doğrulanmıştır.

Her bir yaran bir Oğuz beyini temsil etmektedir.

Oğuz Han’ın 6 oğlundan bozoklar kolunu ve boylarını şunlar oluşturmaktadır.

GÜN HAN OĞULLARI

Kayı (Sağlam)

Bayat (Ekmeği bol)

Karaevli (Kara çadırılı)

Alkaravlı (Başarılı)

YILDIZ HAN OĞULLARI

Yazır (Ülke hami)

Döğer (Toplu olmak)

Dodurga (Hanlık yapmak)

Yaparlı (Yapıcı olmak)

AY HAN OĞULLARI

Avşar (Çevik, Çaylak)

Kızık (Kuvvetli)

Bey-Dili (Aziz)

Karkın (Doyuran aş)

Üçoklar kolunu ve boylarını ise şunlar oluşturmaktadır:

GÖK HAN OĞULLARI

Bayındır (Niğmeti bol yer)

Beçene (Çalışkan)

Çavuldur (Ünü yaygın)

Çepni (Savaşkan)

DENİZ HAN OĞULLARI

Salur (Kılıncı iyi çalar)

Eymür (Zengin, gani)

Ata-Yuntlu (İyi hayvanlı)

Üreyir (Düzen kurucu)

DAĞ HAN OĞULLARI

Yığdır (İyilik, Yiğitlik)

Büğdüz (Mütevazı)

Yiva (Üstün dereceli)

Kınık (Aziz)”

(kaynak: www.cankiri.pol.tr/html/cankiriyaren.htm)

ANKARA PALAS

(Bkz.: DEVLET KONUKEVİ)

ARABA (KAĞNI) PAZARI

“Bugün, Denizciler Caddesinin girişinde, Ticaret Lisesi’nin arkasına düşmektedir. Mermer-Zâde’nin buradaki mescide minber koyduruşuna bakılırsa, incelediğimiz dönemde [XIX. Yüzyılın ilk yarısı] pazar ve çevresinde kalabalık bir nüfus var idi demektir. Burasının, çevreden gelen köylülerin alış-veriş yaptıkları bir yer olması mümkündür.” (Dr. Rıfat Özdemir: *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları 694, Ankara 1986, s. 39)

(Bkz.: DENİZCİLER CADDESİ)

ARAPSUN

30 | (BKz.: GÜLŞEHİR)

ARJANTİN CADDESİ

Caddeye, bir Güney Amerika ülkesi olan Arjantin'in adı, Türkiye'nin bu ülkeyle dostluk ilişkileri içinde olduğunu vurgulamak amacıyla verilmiştir.

(Ayrıca bkz.: GAZİOSMANPAŞA)

ARİF NİHAT ASYA SOKAK

Sokağa, öğretmenlik, 1950-1954 döneminde milletvekilliği, Babıali'de Sabah ve Yeni İstanbul gazetelerinde yazarlık yapan şair Arif Nihat Asya'nın (1904-1975) adı verilmiştir.

A(R)SLANHANE CAMİİ

Ahi Şerafettin Mahallesinde Atpazarı Yokuşu üzerinde bulunan cami, **Ahi Şerafettin Camii** diye de bilinir. Selçuklular döneminin sonlarında, Hicri 889, Milâdî 1290 yılında **Ahi Şerafeddin**'in yaptırdığı camiiin çevresinde geçmişte arslan heykelcikleri bulunuyordu. Dolayısıyla, A(r)slanhane Camii diye anılagelmiştir. (Kimi kaynaklarda Aslanhane, kimi kaynaklarda Arslanhane diye geçmektedir.)



A(r)slanhane Camii



*A(r)slanhane Caminin
adına kaynaklık eden aslan
yonutlarından biri.*

“En eski cami **Arslanhane** olarak bilinmekte ve adını içinde bulunan anıtsal aslan heykelinden almaktadır. Caminin karşısında çokgen ve güzel bir türbe vardır. Türbede, camiye yaptıran vezir yatmakta ve mezarı, ince ve karmaşık bir süslemeye sahip bir sanduka ile örtülmüştür.” (**Emre Madran**: “Gezi Yapıtlarında Ankara Kenti ve Yapıtları”, *Tarih İçinde Ankara*, Derleyen: Yıldırım Yavuz, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara 2001, s. 161)

Yukarıdaki alıntının yazarı Emre Madran, yüz yüze görüşmemizde, metinde camiinin içinde diye belirtilmiş olan anıtsal aslan heykelinin yapının dışında, girişin sol yanındaki duvarda bulunduğunu belirtti.

Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “Beş Şehir” adlı kitabında verdiği bilgiler camiinin adını nasıl aldığını açık seçik ortaya koymaktadır:

“Ahî Şerafeddin’in türbesini asırlarca Greko-Romen arslanlar bir nöbetçi sadakatıyla beklerler ve bu yüzden Arslanhâne adını alan camiinin hakikaten eşsiz mihrabında, Etiler’in toprak ve bereket ilâhesinden başka bir şey olmayan bir yılan son derece kuvvetli plastikliğiyle meyvalar arasında dolaşır ve camiinin o kadar şaşırtıcı bir sâfiyetle boyanmış ağaçtan sütunları Bizans ve Roma başlıkları taşır.” (**Ahmet Hamdi Tanpınar**: *Beş Şehir*, Dergâh Yayınları, Mayıs 2003, s. 17)

AŞAĞI EĞLENCE

AŞAĞIYÜZ

“Yol Samanpazarı’ndan itibaren inişe geçtiğinden, bu yerden Ulus’a kadar olan yere Aşağıyüz adı verilirdi. Aşağıyüzde yer alan mahalleler arasında Ulus civarı ile, Karaoğlu, Kavaklı, Tahtakale, Hacıbayram, Hacı Doğan, Denizciler Caddesi olarak bilinen Yeğenbey ve bu caddenin uzantısındaki Hoca Hindi Mahalleleri bulunurdu.” (**Kemal Bağlum**: *Beşbin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 34)

“Çıkırıkçılar Yokuşu yoluyla kentin aşağı kesimine yani ‘Aşağı Yüz’e inen çarşı kesimi, 16. yüzyıl başında büyük bir gelişme göstermiş. Bu, o dönemin beş yıldızlı lüks oteli olarak nitelendirilebilecek ‘Hasan Paşa Hanı’nın yapımıyla olmuş. Bu yapı, ‘That-el Kal’a’ (Kalealtı-Kaledibi) çarşısının gelecek iki yüzyıl boyunca gelişimini başlatan en önemli yapıdır. Kalekapısına kadar zahmetli Çıkırıkçılar Yokuşu’nu çıkarak gelen kervanlar artık ulaşılması daha kolay bu kesimde konaklıyorlardı. Çıkırıkçılar Yokuşu’nun bu kesiminde Haseki Camii, Tahtakale Hanı vb. yapılarla görece daha modern bir merkez gelişimi olmuş.” (**Doç. Dr. Mehmet Tunçer**: “Eski Hana Yeni Çehre: Suluhan”, *Ankara Magazine*, sayı 14, Aralık 2002, s. 38-39)

(Ayrıca bkz.: ÇIKIRIKÇILAR YOKUŞU, ESKİ ANKARA, HACENDİ MAHALLESİ, HACIBAYRAM, HASANPAŞA HANI, DENİZCİLER CADDESİ, TAHTAKALE, ULUS)

AŞIK VEYSEL MAHALLESİ

Mahalle, 7 yaşındayken geçirdiği bir hastalık sonucu kör olan, “Uzun İnce Bir Yoldayım”, “Benim Sadık Yarım Kara Topraktır” gibi çok sayıda güfte ve bestelerin sahibi halk şairi Aşık Veyssel (Şatiroğlu)’nın (1894-1973) anısını yaşatmaktadır.

AŞKAABAT CADDESİ

Bahçelievler’deki 7. Caddenin adı değiştirilmiş ve Türkmenistan’ın başkenti, 450 bin nüfuslu Aşkaabat’ın adı verilmiştir.

(Âbad sözcüğünün açıklaması için bkz.: ÇUBUK)

ATAÇ SOKAK

Sokak, 1898-1957 yılları arasında yaşamış olan yazar ve edebiyat eleştirmeni Nurullah Ataç’ın anısını yaşatmaktadır.

Atakule



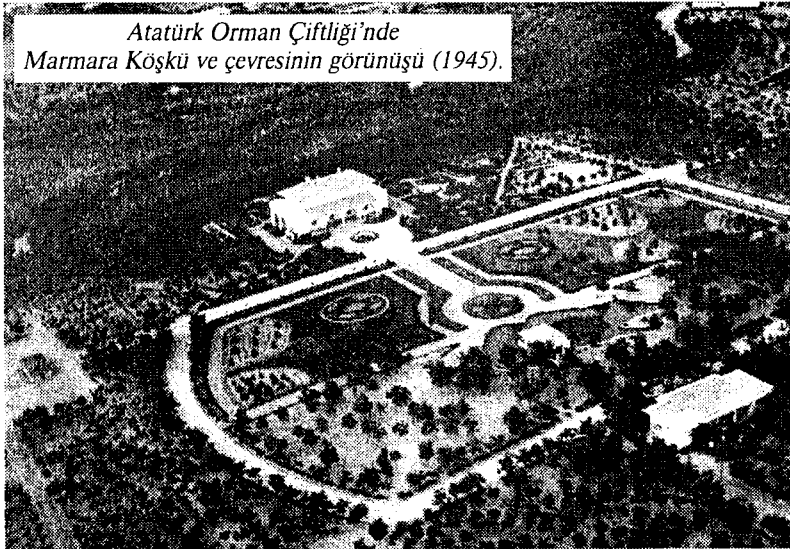
ATAKULE

Mimar Ragıp Buluç'un tasarımıyla Çankaya Caddesinin başlangıcında ve Vali Konağının karşısında yapılmış olan Atakule'nin adı bir yarışma sonucunda belirlenmiştir.

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ (=AOÇ)

Kısaca 'Çiftlik' diye de anılan Atatürk Orman Çiftliğine 'Atatürk' adı 1950 yılında verilmiştir. Yenimahalle İlçesi sınırları içinde yer alan A.O.Ç. ya da AOÇ, Atatürk'ün kendi elleriyle kurduğu bir çiftliktir.

Ankara'nın çorak bir yerleşim olduğu bilinmektedir. Cumhuriyet kurulduktan sonra Atatürk, çağdaş tarımın nasıl yapıldığını örneklemek üzere 1925 yılında Ankara'nın güneyindeki 102 bin dekar büyüklüğündeki araziye satın almış ve burasını bir çiftliğe dönüştürme uğraşına girişmiştir. Bataklık ve sivrisinek yuvası olan bu araziye işletirmiş, ağaçlandırmış, yeşillendirmiş ve makinalı tarım yapılan bir alana çevirmiştir. Adı o dönemlerde Gazi Orman Çiftliği'dir. Hayvan da yetiştirilen ve çeşitli gıda maddeleri de üretilen çiftlik alanı 1950'lerden sonra çeşitli çiftlik dışı kullanım amaçlarına da özgülenmiş ve bugün 102 bin dekarlık araziden geriye 33.851 dekar kalmıştır. 2 bin 325 dekarlık alan ormanla kaplıdır. Çiftlik sınırları içinde bir de Hayvanat Bahçesi bulunmaktadır.



*Atatürk Orman Çiftliği'nde
Marmara Köşkü ve çevresinin görünüşü (1945).*

ATATÜRK'ÜN EVİ

Daha önceleri Gazipaşa Köşkü diye anılmıştır; şimdilerde Müze Köşk diye de anılır. Çankaya Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nün içindedir. I. Köşk diye adlandıranlar da bulunmaktadır. Ankara Belediyesi'nin 1921 yılında Bulgurlu Tevfik Efendi'den 4 bin 500 liraya satın alarak Mustafa Kemal Paşa'ya armağan etmeden önce bu ev, Kasapoğlu Evi diye bilinmekteydi.

Şeref Erdoğan "Ankaram" adlı kitabında evin 9 bin liraya mal olduğunu yazar. Ayrıca, Ademzâde Ahmet Bey'in anı defterinden aşağıdaki satırları aktarır:

"Ankara eşrafından, Belediye reisliği yapmış 'Anadolu Müdafaa-i Hukuku Milliye'de çalışmış Ademzâde Ahmet Bey'in hatıra defterinde bütün açıklığı ile dile gelen şu güzel hatırayı aynen aldım.

'Atatürk Ankara'ya [Ankara'yı] teşriflerinde bir müddet Ziraat Mektebinde, bir müddet de İstasyonda oturdular. Olvakit, biz de Çankaya'da bulunuyorduk. Kasapoğlu'nun bağı olan bugünkü köşkü, emvâli metrükeden [Milli Emlâk] Bulgurluzâde Mehmet Efendi almıştı. Henüz bağa nakletmemişlerdi. Paşa Hazretleri, arkasında pelerin ve gerisinde bir zatla yanımıza geldi "Yemek mi yiyorsunuz? Hadi ben de yiyeyim" dedi ve sofraya oturdu. Yemekten ziyade konuşmak istediği anlaşılıyordu. Yemek sıcak değildi. Zannedersen, pastırma, İskilip helvası ve yumurtadan ibaretti.

Paşa:

"Burası sizin mi?" diye sordular.

"Evet. Yeni aldım, tamir ettireceğim."

Paşa Hazretleri:

"Geçende karşı tarafı gezdim; (Keçiören ve Etlik) güzel bağlar var; amma bu tarafta sizlere komşu olmak isterim" dedi.

Cevap verdim:

"Bu tarafta zatınıza mahsus bir ev bulunmaz, bu evler ahşap; ve gayri muntazamdır. Bağ sahipleri, bir iki aylığına sayfiye olarak oturur, şehre inerler" dedim.

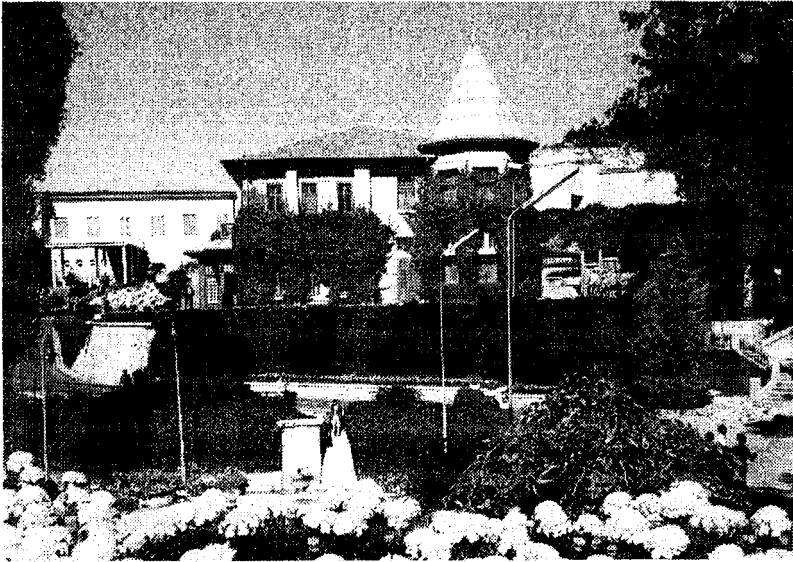
Birkaç gün sonra vali Yahya Galip bey, Belediyede bir toplantı sırasında Paşa Hazretlerinin bir bağ almak istediğini ortaya attı.

"Paşayı kaçırmayın, sizlere komşu olsun" dedikten sonra, Bulgurlu Mehmet Efendi'ye hitaben:



Ankara Belediyesi'nin Atatürk'e armağan ettiği Kasapoğlu Köşkü.

“Sizin Emvali Metrûke'den aldığımız Çankaya'daki bağı Paşa'ya satınız bedelini verelim” deyince, orada bulunan heyet “münasip münasip” dediler. Masraflarıyla 9000 liraya Bulgurlu'ya mal olan bağın Paşa Hazretlerine alınmasına karar verildi. Parası da ödendi.” (Şeref Erdoğan: *Ankaram*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1999, s. 89-91)



Artık Müze Köşk olarak anılan Kasapoğlu Köşkü'nun bugünkü durumu.

ATIFBEY MAHALLESİ

“Dedemin amcası Hoca Atıf Bey. Osmanlının son Ankara mektupçusu. Yani, Ankara Vali Muavini. 1919’da vali yok. Niye yok, bilmiyorum. Mustafa Kemal Samsun’a çıkıyor. Sivas, Erzurum kongrelerini yapıyor. Bu çok saygıyla sözü edilen Hoca Atıf Efendi, hükümete bir mektup yazıyor, ‘Anadolu’da böyle bir gelişme var, Mustafa Kemal Ankara’ya gelebilir. Bana görüşlerinizi bildirin.’ diye. Bütçe yok, memleketin durumu, işgal gibi bir sürü şeyden sonra ‘Size bir görüş bildirebilecek durumda değiliz.’ deniyor. Hoca Atıf Efendi, hemen bir tel çekiyor: ‘Taşradaki bir memuruna görüş bildiremeyen hükümeti tanımam mümkün değildir. Böyle bir hükümetin, bir memuru olarak kalmam da mümkün değildir.’ diye. İstifa ediyor ve evine çekiliyor ama, 27 Aralık’ta [Atatürk’ün Ankara’ya geldiği gün] Ankara’yı örgütlüyor. Atatürk’ü karşılıyor. Sonra ise, zaten paraya ihtiyacı olan bir aile değil ama milletvekili falan da olmuyor. Teklif edildi mi, edilmedi mi bilmiyorum. Annem, ‘Büyük bir olasılıkla milletvekilliği teklif edildi ve reddetti’ diyor. Hiç bir görev kabul etmiyor. Bütün gücüyle, maddi-manevi gücüyle savaşı, Cumhuriyet’i destekliyor.” (*Sanatçı Tanıklığı* kitabında **Zerrin Taşpınar**’ın konuşması ve tartışmalar, Edebiyatçılar Derneği, Ankara 1966, s. 69)

Mahallenin adını Hoca Atıf Efendi’den almış olması yüksek olasılıktır.

ATPAZARI

“Ankara’nın en eski yerleşim merkezi Kale idi. Kale’nin de en önemli yeri, At Pazarı olarak bilinirdi. Saat Kulesi’nin çevresinde yer alan At Pazarı’nda genellikle atlar satılırdı. Salıdan salıya kurulan ve dışardan Ankara’ya mal getiren tüccarların önemli alış veriş merkezini burası oluştururdu. Tabir doğru ise, At Pazarı Ankara’nın borsası idi. At Pazarı’nda taştan yapılmış hanlar dikkati çeker. Bu hanların çoğu eski dönemlerin hapishaneleri olarak kullanılırdı. Sonradan depo ve işyerine çevrilen Çengelli Han, Çukur Han, Pilavoğlu Han sayılı cezaevleri arasında yer alırdı. Bunlardan Çengelli Han ve Çukur Han ağır hapis cezasına mahkum olanlara ayrılmıştı. Cezaevi olarak kullanılan Çukur Han’a, masif ağaçtan yapılmış yekpare bir kapıdan girilirdi. (...) Pilavoğlu Hanı kadınlara ve çocuklara ayrılmıştı. At Pazarı meydanında yer alan hapishanelerin tümü, Kaleye giriş kapısının üstünde yer alan odalardan yönetilirdi. At Pazarı ile Saraçlar Çarşısı arasında Pirinç Han bulunurdu.” (**Kemal Bağlum**: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 41-42)

"Kadınlar Hapishanesi'ni hatırlıyorum. O da benim anılarımda çok yer etmiştir. Komşularımıza, akrabalarımıza benzeyen yedi-sekiz kadın pencereden bize bakardı. Biz de onlara bakardık. Bizi bakkala gönderirler, bir şeyler aldırırlardı. Bu insanların birer suçlu olabileceği bir türlü aklıma yatmazdı doğrusu. Onlarla konuşmak da hoşuma giderdi." (Sanatçı Tanıklığı kitabında **Zerrin Taşpınar**'ın konuşması ve tartışmalar, Edebiyatçılar Derneği, Ankara 1966, s. 68)

"... Çıkıkçılar Yokuşu Derneği Başkanı Hamit Gürdoğan... çocukluk yıllarına kadar geri dönüyor, 60'ların bir öğle vaktinde aniden duruyor. Siyah beyaz bir fotoğraf karesi. Etrafta at kişnemeleri, nal çakma sesleri, pazarlıklar, merkep ai ai...'leri: Atçılık ve at arabacılığı vardı eskiden. Nakliye de yoktu. At Pazarı'nda at arabası da yapıldı, at koşumu da. Kömür bile 65'e kadar at arabalarıyla taşınıyordu. Hanlar vardı o zaman. Bunlardan bazıları bakımsızlıktan yok olma tehlikesiyle karşı karşıya şimdi. O hanların hepsinde de afedersiniz koyun, eşek koyacak ahırlar vardı. Köylü bulgurunu, yoğurdunu, yağını, bahçesinde yetiştirdiği ufak tefek sebzesini alır, bu At Pazarı'nın hemen sağına belediyenin yaptığı pazar yerine gelirdi. Oranın adı Köylü Pazarı idi bizim çocukluğumuzda. 55-70'ler. Dikmen, Balgat, Kalaba birer köydü.



Atpazarı'ndan görünüş ('Bir Zamanlar Ankara'dan').

Buralardan o zaman hemen civardaki nahiyelere, kazalara, Bâlâ, Kalecik, Keskin gibi yerlere Ulucanlar Caddesi'nden arabalar kalkardı. Yakın yerlere de afedersiniz atlarla, eşeklerle giderlerdi. Çok aktif bir hayat vardı o zaman. Kalenin hemen altındaki Yeni Hayat Mahallesi'nde oturduk 25 yıl. Buralarda ticaret yapan, devlette memurluk yapan mütevazı insanlar yaşırdı orda. Şimdi oralar perişan, ismi varoş oldu. Zaman zaman belediyeler ele aldı ama bir icraat olmadı. Ostim civarındaki Gimat'ın fonksiyonunu eskiden Atpazarı icra ediyordu. Ne zaman ki gıdacılar Gimat'a gitti, buranın hareketliliği de kalktı.” (**Pınar Gökşan Akcr.** “Tarihî Kent Merkezinde Bir Gün”, *Ankara Magazine*, sayı: 18, Nisan 2003/4, s. 48-54)

(Ayrıca bkz.: ANKARA KALESİ, ÇIKRIKÇILAR YOKUŞU, OSTİM, SARAÇLAR ÇARŞISI)

AUGUSTUS TAPINAĞI

Ulus'ta Hacı Bayram Camii bitişiğindedir. İ.Ö. II. yüzyılda Frigya Tanrıçası Men adına yapılmış olan tapınak zamanla yıkılmıştır. Bugün kalıntıları bulunan tapınak ise son Galat Hükümdarı Amintos'un oğlu Kral Pylamenes tarafından Roma İmparatoru Augustus adına bir bağlılık nişanesi olmak üzere yaptırılmıştır. Dolayısıyla, tapınak, adını Roma İmparatoru Augustus'tan almıştır.

AYAŞ

Bilge Umar, “Türkiye'deki Tarihsel Adlar” adlı kitabında Ayaş adıyla ilgili olarak şöyle demektedir:

“Bu adın Türkçede anlamı yoktur. Kaşgarlı Mahmut'un Divan ü Lûgat it Türk'ünde anılan Ayas sözcüğünden (Köle adı imiş) bozma olduğunu sanmıyorum. Kökenini ve anlamını güvenle saptayamadım. Ermenicede ve Rumcada da Ayaş'a benzer sözcük belirleyemedim. Ermenice Ayz(=Ziyaret), Ayaş'a dönüşebilecek bir sözcüğe benzemiyor. Belki Luwi/Pelasgos dilinde Toprak Ana'yı kasdettiği sonucuna vardığımız Aia'dan türetilmiş Aiassa yâni Aia-(A)ssa, “Aia Kenti” adının bozulmuş biçimi karşısındayız.” (**Bilge Umar:** *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İnkılâp Kitabevi, 1993, s. 143)

Umar, “Ankara ilinde(ki) ilçe merkezi kasaba(nın) İlkçağdaki adlarından birinin Prasmon olabileceği(nin) sanıldığını” da belirtmiştir. PRASMON maddesinde ise şu bilgi yer almaktadır:



“Erken Bizans çağında, İstanbul-Ankara yolu üzerinde, Ankara’nın 25 mil öncesinde varlığını bildiğimiz bir köy ya da kasaba. Ramsay’ın Galatia haritasına bakılırsa, şimdiki Ayaş’ın yerinde idi yahut çok yakınındaydı. Adının Hellen dilinde anlamı yoktur; kökenini, anlamını saptayamadım. Ayaş içmelerinin ününü anımsayınca, bir açıklama önerisi akla geliyor: Prasmon, Abrasmawana’dan bozma olabilir. Abr(a)-as(sa)-(u)ma-wana, “Gürsu-köyü-halkının-ülkesi”. (Bilge Umar: *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*, İnkılâp Kitabevi, 1993, s. 676)

AYRANCİ

“... Dereyi tırmadınız mı ver elini Ayrancı bağları, Rahmetli Bahri Kınacı’dan dinlemiştim. Bu bağlarda oturan Rumlara Ayrancı derlermiş, bu bağların adı Ayrancı kalmış.” (Şeref Erdoğan: *Ankara’nın Tarihi Semt İsimleri ve Öyküleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, Ankara 2002, s. 28)

BAĞLUM

“Bağlum, Ankara’nın kuzeyine düşen, tepeler ardında, sulak, yeşillik, yemişlik bir eski Oğuzluk köyü idi. (Çoğu Ankara köyleri gibi.) Yürümeyle iki saat çekerdi.” (**Ceyhan Atuf Kansu**: “Bağlum”, *Cumhuriyet Bayrağı Altında*, Bütün Eserleri: 10, Bilgi, Ankara 1988, s. 78)

Ancak, Bağlum adının kökeniyle ilgili bir açıklamaya herhangi bir kaynakta rastlamadım.

BAHÇELİEVLER

Bu semttteki ilk konutların yapımını gerçekleştiren yapı kooperatifin adı semtin de adı olmuştur.

“1945 yazında, kendimize ait bir bahçeli eve sahip olduk. Babam bir yapı kooperatifinin üyesiydi. Kooperatif, başladığı inşaatı nihayet tamamlamıştı. Adı “Tasarruf Evleri Kooperatifi”ydi. Faaliyet programı, adına uygundu. Yapı alanı, o zamanlar şehirden uzak ve kopuk bir küçük köy gibi duran “Bahçelievler”deydi.

Orada bizimkinden daha önceki bir kooperatif, ikişer dönümlük bahçeler içinde 50 kadar ikişer katlı ev yapmıştı. Bizim kooperatif o yörede faaliyete geçen birkaç yeni kooperatiften biriydi.” (**Altan Öymen**: *Bir Dönem, Bir Çocuk*, Doğan Kitap, 7. basım, İstanbul 2002, s. 476)

“... – Bahçelievler Kooperatifi gibi – birçok memur/bürokrat konutunun bütünüleyici unsurları olan havuz ve bahçe, Batı burjuva sınıfının, hacı ve şatafatlı yaşam tarzının taklididir. (...)

Bürokrat/memur kesiminin bahçeli ev sahibi olma tutkusu Bahçelievler Yapı Kooperatifi'nin kurulması ve bu adla anılacak bir semt yaratılmasına yol açmıştır. 1933'te başlayan süreç, ancak 1938'de inşaat safhasına gelebilecektir. Planı Jansen'e ücretsiz çizdirilen kooperatifin evleri müstakil ve villa tipi olacaktır. Bahçe duvarları yüksek ve sokakları otomobillerin hızını azaltmak için dar tutulan Bahçelievler yerleşimi, Batı tarzı banliyö yaşantısına duyulan arzuyu da simgelemektedir. Şehrin gürültüsünden ve kalabalığından tecrit edilmiş bu yerleşimde, (...) Bahçelievler Kooperatifi'nin, Ankara İmar Müdürü'nün de aralarında bulunduğu, memur ve siyasetçilerden oluşan üyeleri, arsa spekülasyonu suçlamasıyla karşılaşacaklardır. İmar sınırları ve iskân sahası dışında, ucuza arsa elde etmek ve o bölgenin imar hududu içine dahil olmasını beklemek ya da siyasi baskı mekanizmalarını kullanarak imar planını değiştirmek gibi girişimlere yöneltilen bu suçlama, Vali Tandoğan'ın kardeşinin de üyesi olduğu Bahçelievler Kooperatifi için sık sık dillendirilmiştir." (L. Funda Şenol Cantek: "Yaban'lar ve Yerliler/Başkent Olma Sürecinde Ankara", İletişim, İstanbul 2003, s. 175-177)

"Dört buçuk yaşlarında olmalıyım. Bahçelievler'e taşınmışız. Uçsuz bucaksız, çorak bir toprak. Üstünde kulübemsi evler var. Ne bir yol, ne bir kaldırım, ne bir ağaç, ne ot var. Hiçbir şey yok. Biz, bir öğretmen kooperatifine taşındık. Bahçelievler yeni kuruluyor. Evimizin etrafında, gerçekten hiçbir şey yok. Sadece, işte şimdi gecekondular kabul edilen o tek katlı, mütevazı kooperatif evleri. Ama o çorak toprak, benim anılarımda çok çabuk güzelleşmeye başladı. Herhalde, Ankara kentinin büyümesinde, gelişmesine koşut olan bir şey bu. Sanıyorum 1951'ler olmalı, çok güzel bahçeler meydana geldi. Bilmiyorum, Bahçelievler'in o zamanlarını hatırlayanlar var mı? Bahçelievler'de hâlâ o güzelliklerden bazı şeyler kalmış durumda. Bizim bahçemizde kasımpatıdan, hercai menekşeye kadar çiçekler, kayısı, kiraz gibi meyve ağaçları vardı. Uzun süre biz orada yaşadık. Sonra biz de devrana teslim olduk. Biz de evimizi müteahhide verdik, onların hepsi yıkıldı, bahçeler yıkıldı. Yerine kaloriferli apartmanlar yapıldı." (Erendiz Atası'nın sunuşu, *Sanatçı Tanıklığı/Kent-Yaşam-Kültür*, Edebiyatçılar Derneği, Ankara 1996)

BAKIRCILAR YOKUŞU

Samanpazarı'ndan Kaleye çıkan yokuşa, bakırcı esnafı burada toplandığı için Bakırcılar Yokuşu denilmiştir.

BAKİ SOKAK

Sokak, asıl adı Mehmet Abdülbaki olan, çeşitli kadınlarda bulunmuş, iki kez seraskerlik görevine atanmış, şeyhülislam olmak için uğraşırken ölüme yenilen divan şairlerinden Baki'nin (1526-1600) adını taşımaktadır.

BALÂ

"1877-1878 Osmanlı Rus savaşında Osmanlı ordularının yenilmesi Kafkasların Rusların eline geçmesine sebep olmuştur. Rus idaresine geçen Kafkas dağlarında yaşayan Türkler buralardan göçüp Anadolu'ya gelmiş yerleşim yeri olarak Anadolu'nun yüksek yerlerini seçmişlerdir. Bir grup Kafkas göçmeni de şimdi Balâ olarak bilinen ilçeye gelerek burada Kartal dağına yerleşmişler ve Kartaltepe adını vermişlerdir.

İlk kurulduğu yıllarda Kartaltepe adını alan Balâ ilçesi daha sonraları Hamidiye adını almıştır. Bu ad o yıllarda Osmanlı Devleti'nin başında bulunan Abdülhamit Han'a ithafen verilmiştir. Daha sonraları çevreden gelenlerle nüfusu çoğalan Hamidiye bucağı merkez olmuştur. Balâ ilçesi önceleri merkez olan Karaali'ye bağlı iken 1887 de merkez Karaali'den alınıp Balâ'ya verilmiştir. Ankara'nın en eski ilçelerinden birisi olan Balâ'nın yüzyıllık bir geçmişi vardır. Bu tarihlerde çok geniş bir araziye sahip olan Balâ, Hasanoğlu, Elmadağı gibi yerleşim yerlerinde kendi sınırları içerisinde bulunduruyordu.

Balâ çevresinde en eski yerleşim yeri önceleri merkez olan Karaali Kasabasıdır. Karaali Kasabası 650 yıl önce Kara Ali adında bir Türk tarafından kurulmuştur. (Balâ ilçesi web sitesinden)

Balâ sözcüğü Farsçadır; *yüce*, *yüksek*, *yukarı* ve de *boy* demektir.

Ankara Şer'iyye Sicillerinde Ankara kenti ile bağlı olarak iki kasabanın adı anılır: Kasaba-i Balâ ve Kasaba-i Süflâ. (Yani, Yukarı Kasaba ve Aşağı Kasaba). Zaman içinde kasaba sözcüğünün düşürülüp doğrudan doğruya ve yalnızca Balâ adının yürürlükte kaldığı yargısına da varılabilmektedir.

(Arapça süflâ sözcüğünün anlamı ise 'pek aşağı, aşağı'dır.).

BALIK PAZARI

[Eski Ankara'da] "Anafartalar Caddesi üzerinde bulunan Büyükşehir Belediye Binası'nın karşısındaki sokağı Balık Pazarı adı verilirdi. Balık

Pazarı'nda balıktan başka her türlü yiyecek ve giyecek dükkanları bulunurdu. Balık Pazarı ile Bend Deresi'ne inen yokuşta da, Ermeni Mahallesi yer alır, mahalleye de Tabakhane semti denirdi. Balıkçılar ise, Anafartalar'da bulunurdu.” (**Kemal Bağlum: Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA**, Ankara 1992, s. 37-38)

(Ayrıca bkz.: BENTDERESİ, TABAKHANE)

BALGAT

Semtın adının nereden geldiğine değgin (dair) herhangi bir kaynakta bir açıklamaya rastgemedim. Ancak, Lübnan vadisinde Baal-Gat adlı bir yerleşimin bulunduğu biliniyor. Baal, bal ya da bel diye de söyleniyor. Baal'ın anlamı tanrı. Birçok kültürde baal var. Hititler'de de Baal'ın tanrı demek olduğu biliniyor. Gat ya da Gad ise Sanskritçe'de birinci, ilk, başlangıç ve gene tanrı anlamına geliyor. Bu sözcük İbranice'ye Kad yada Kod diye geçmiş. Anlamı aynı. Dinsel metinlerde de Baal ve Gad/Gat sözcüklerine yoğun olarak rastlanıyor. Dolayısıyla Baal-Gat'ın ilk tanrı, birinci tanrı, tanrıların tanrısı anlamına geldiği söylenebilir. Ankarada'ki Balgat semtinde de, kim bilir, eski geçmişte bir Baal-Gat= Tanrıların Tanrısı tapınağı vardı belki de... Herhangi bir belge yok elimde ama, Balgat'ın kökeni neden kutsal bir tapınaktan geliyor olmasın!?.

Ancak, Ankara'da yaşayan iki kişi, Balgat adı hakkında ayrımlı (farklı) bilgi ilettiler.

Hürriyet gazetesinden Ceyda Küçükali, elinizde tuttuğunuz kitabı hazırladığımı öğrenince benimle bir röportaj yaptı. Söyleşimizde kimi adlar hakkında edindiğim bilgileri kendisine ilettim. Küçükali'nin röportajı 2 Mayıs 2004 günü *Hürriyet* gazetesinin Ankara sayfasında yer aldı. Ankara'daki semt, sokak, yapı adları hakkında bilgisi olanların bilgilerini bana aktarmaları çağrısında bulunup e-posta adresimi de vermiştim. Birkaç Ankaralı'dan yanıt geldi. Çağrımı yanıtlayanlardan biri Türk Ocakları Genel Sekreteri Yücel Hacaloğlu idi. Balgat adı hakkında verdiği bilgi şöyleydi:

“Balgat adı şöyle gelişmiş: bilindiği gibi, Balgat Ankara'ya yakın bir köymüş. Bir gece, bir gezgin köye gelmiş. Açıkmiş. Bir kapıyı çalmış. Tanrı misafiriyim, demiş. Bir parça ekmek istemiş. Ev sahibi kendisine sıcak bir bazlama (Ankara'nın meşhur köy ekmeği) vermiş. Gezgin sıcak bazlama için teşekkür ettikten sonra, içine biraz da bal kat demiş. Ankaralılar, “k”yı genelde olarak “g” olarak söylerler. Böylece Balkat, Balgat olarak günümüze gelmiş.”

Aysu Bilgiç'ten gelen bilgi ise şöyleydi:

"Bugünkü *Hürriyet* gazetesinde Ankara'daki yer isimleri hakkındaki çalışmanızdan haberdar oldum.

Ve Balgat'ın isminin nereden geldiği hakkında duymuş olduğum anekdotu size aktarmak istedim.

Atatürk'ün yolu bir gün Balgat köyüne düşer. Bir evde soluklanırken çay içmek ister. Çay gelir ama şeker yoktur. Atatürk şeker yok mu, diye sorunca oradakiler... "bal var, bal gat Atam bal gat" derler. Atatürk de "o halde buranın ismi Balgat olsun" der...

Bu anekdotu burada hala yaşamakta olan bir nineden duydum ve sizinle paylaşmak istedim. Ne kadar doğru onu da bilmiyorum açıkçası..."

Bir başka (Ankara Magazine'de yayımlanan) yazımda, Balgat'ın kökeni hakkında benim varsayımıyı ve de bana gelen (yukarıda yer alan) açıklamaları yayımladım. Bu yazı üzerine Sayın Ayhan Göksan'dan aşağıdaki iletiyi aldım:

"Balgat sözcüğü ile ilgili olarak ileri sürdüğünüz varsayımı için tabii ki bir yorumda bulunamam.

Sayın Aysun Bilgiç'in bir anekdot olarak aktardığı Bal+kat> Balgat oluşumu ise tamamen bir halk etimolojisi/yakıştırması... Yunanca Glendos'un tarihi süreçte Gelendost (Isparta'nın bir kasabası) olması gibi...

Bu konuda ben de bir katkıda bulunmak istiyorum.

Bilindiği gibi, şehir anlamına gelen balık, eskiden Türkçede ve Moğolcada ortaklaşa kullanılan bir sözcük... Doğu Türkistan'daki Beşbalık/Bişbalık ve Çin'de Han sülâlesi zamanında, Türklerin Pekin'e verdikleri Hanbalık adlarını, buna örnek olarak gösterebiliriz. -at, Moğolcada çoğul ekidir.

Moğolca hocamız rahmetli Prof. Dr. Ahmet Temir, Balgat adının, Anadolu'da Moğol istilâsından kalma bir yadigâr olduğunu söylemişti. Balık+at> Balgat: Şehirler..."

BANGABANDHU ŞEYH MUCİBÜR RAHMAN BULVARI

Bulvara, uzun savaşımın sonucu 1971 yılında Bangladeş'in bağımsızlığını ilân eden, tutuklanıp ölüm cezasına çarptırılan, 1972 yılında Ali Bhutto tarafından serbest bırakılan, 1975 yılında tüm yetkileri kendisinde toplayıp başkanlık sistemi kurarak ülkesini yönetmeye başlayan, ancak aynı yıl bir darbe sonucu öldürülen Mucibürrahman'ın (1920-1975) adı verilmiştir.

BANKALAR CADDESİ

Ulus'tan Opera Meydanına inen cadde Bankalar Caddesi olarak adlandırılmıştır. Çünkü, Merkez Bankası, Ziraat Bankası, İller Bankası, vb. banka genel merkezleri bu caddenin iki yanına dizilmiştir.



Bankalar Caddesi: Ulus'tan Opera Meydanı'na bakış (1934).

BARAJ GAZİNOSU

(Bkz.: ÇUBUK BARAJI)

BARIŞ PARKI

Anıtkabir'in çevresindeki parka, Atatürk'ün 'Yurtta barış, cihanda barış' sözünden çıkışla Barış adı verilmiştir.

BAŞÇAVUŞ SOKAĞI

"... sokağın ilk yerleşeni ve uzun yıllar Küçükesat mahallesi muhtarlığını yapmış olan dedem Başçavuş Ömer Yamanel'in anısına sokağa bu isim verilmiştir. Kendisi 1992 yılında 93 yaşında vefat etmiş, ölene kadar da şu an hayatta olan eşinin oturduğu Başçavuş sokağında ikamet etmiştir. Atilla Selçuk/Ankara" (**Refik Durbaş**: "Başçavuş'un 'En Uzun' Sokağı", *Sabah*, 16 Şubat 2004)

BAŞMİL

“Ankaralı işadamlarından Ahmet Hızal... şu açıklamayı yaptı:

Bugün Cebeci'deki Dikimevi'nin bulunduğu yere (Başmil) denirdi. Başmil'in anlamı, Elmadağ yeraltı sularının burada toplanmasından gelirdi. Elmadağ'dan gelen sular burada toplanır, dağılımı buradan yapılırdı. Hamamönü, Ulucanlar, Erzurum, Hacı Musa, İmaret, Hacettepe Mahalleleri'ndeki çeşmelerden akan sular hep Elmadağ suyu idi.”
(**Kemal Bağlum**: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 75)

(Ayrıca bkz.: DİKİMEVİ)

BATIKENT

1970'li yıllarda yeni bir konut yerleşim alanı seçilmiştir. Alan, Ankara'nın 'Batı'sında yer aldığı için, burası 'Batikent' olarak adlandırılmıştır.

BATTALGAZİ MAHALLESİ

Mahalle, Anadolu Selçuklularınca 13. yy.'ın başlarında adına bir türbe yaptırılmasından sonra, Anadolu halk kültüründe çok önemli bir konuma gelen ve Bizanslılarla yapılan çatışmalarda adını duyurmuş bir halk kahramanı olan Seyyid Battal Gazi'nin adını yaşatmaktadır. Seyyid Battal Gazi, kısaca Seyitgazi diye de anılır.

BAYAT

Yerleşmenin adı, Oğuzlar'ın 24 boyundan biri olan Gün han koluna bağlı 'Bayat'tan geliyor olmalıdır. Bayat, 'ekmeği bol' anlamına gelmektedir.

BEDESTEN

(Bkz.: MAHMUTPAŞA BEDESTENİ ya da HANI)

BELKİS MİNARESİ

(Bkz.: JULIANUS SÜTUNU)

Julianus sütununa halkın verdiği ad. Arapçadan dilimize geçmiş olan “Belkıs”, Müslümanların Saba Melikesine verdikleri addır. Güneşe tapan bir kavmin kraliçesi iken Hazreti Süleyman'a biat ederek kendisiyle evlenmiş ve müslüman olmuştur.

BESİM ÖMER CADDESİ

(Bkz.: DR. BESİM ÖMER CADDESİ)

BEŞEVLER

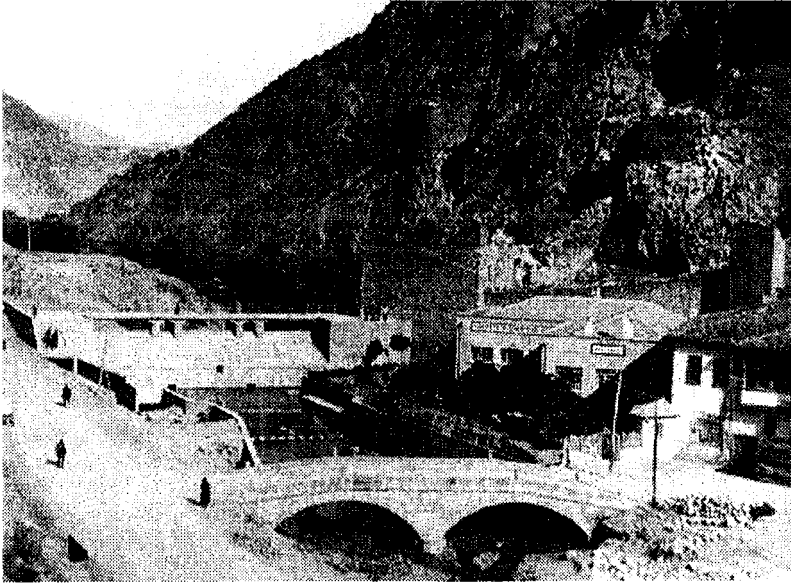
“Oraya {Bahçelievler’e} Ulus’tan da, Kızılay’dan da, çok uzun bir otobüs yolculuğuyla gidilirdi.

Yolun büyük kısmı etrafı bomboş bir bozkırın içinden geçerdi. Kızılay’dan giderken –bugünkü Tandoğan Meydanı’nın olduğu yerdeki– “Askerî Fabrikalar”dan (şimdiki MKE) sonraki ilk durak “5Evler” durağıydı. Orada da –adındaki gibi– sadece 5 ev vardı.” (Altan Öymen: *Bir Dönem, Bir Çocuk*, Doğan Kitap, 7. basım, İstanbul 2002, s. 478)

(Ayrıca bkz.: BAHÇELİEVLER, KIZILAY, TANDOĞAN MEYDANI, ULUS)

BENTDERESİ

Ankara yerleşiminin su gereksinimini karşılamak amacıyla Hatip çayı üstüne su toplamak üzere bir bent yapınca, akarsu Bentderesi diye anılır olmuştur. Zamanla çevre de aynı adla anılmaya başlanmıştır.



Bentderesine adını veren bentler.

BEYNAM

Adın nereden köklendiğini açık seçik belirten bir belge yok. Ancak, Kayı Beylerinin Söğüt'e gitmeden evvelki yerleşim alanının Gölbaşı olduğu biliniyor. Beynam, Karaoğlu, Karaali, Oğulbey bu dönemdeki yerleşim alanlarıdır. Dolayısıyla, yerleşim Kayı beylerinden birinin adını almış olabilir.

İkinci seçenek, bir Alevî Dedesinin adını bugüne dek yaşatmış olmasıdır. Çünkü, internette okuduğumuz Ali Abbas Ocağı Soy Şeceresinin girişinde şöyle denmektedir:

"Yayınladığımız belgeler bize Ali Abbas Ocağı temsilcilerinden Sayın Fetih Erdoğan tarafından verilmiştir. Belgelerin aslı Sayın Fethi Erdoğan'dadır. Dolayısıyla kalite ve yaşı üzerinde herhangi bir bilgimiz bulunmamaktadır. Belgelerin üzerindeki en eski tarih 1155/1742, belge üzerindeki mühürlerin üzerindeki tarih de 1115/1703'dür. Dolayısıyla belgelerin yaşı üzerinde herhangi bir kesin görüş öne sürmek zordur. Elimizdeki üçüncü belgenin tarihi, metinde de görüleceği gibi 1263/1846'dır. Ancak, her üç belgede de dil ve anlatım 13 yy. üslubunu ortaya koymaktadır. Örnek vermek gerekirse, 1. Şecere'deki "tökmüş, yitirdün mi, sancuya, bilün mi, yiyebilün mi, vb." Türkçe ifadeler metnin 13-14 yy. Anadolu Türkçesi özelliklerini taşıdığını göstermektedir. Ayrıca isimlerde kullanılan "Korhun (Kargın), Sarı Saltuh (Saltuk)" gibi ifadeler ile o çağdan sonra kullanımından vazgeçilmiş olan "mil ket" sözü bu tezimizi güçlendirecek belgeler olarak öne sürülebilir."

İşte bu giriş altında yer alan uzun metnin bir yerinde "Kesekin Sultan Altun Beynam Dede Ahi Baba Sultan'a, Ak Koca Sultan'a eyvallah idüb" anlatımı geçmektedir. Beynam adı, Altun Beynam Dede'den kalmış olamaz mı?..

BEYPAZARI

Ankara'ya 99 km. uzakta olan Beypazarı ilçesinin tarihi Hitit ve Friglere kadar uzanmaktadır. Beypazarı'nın bir piskoposluk merkezi olduğu, önceleri Laganian olan adının, Anastasiopolis olarak değiştirildiği tarihi eser ve haritalardan anlaşılmaktadır.

Bilge Umar, Laganian'ın "Kaya Doruğu – Ülkesi" anlamına geldiğini bildirmektedir. (Bkz.: **Bilge Umar**: *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İnkılâp Kitabevi, 1993, s. 496)

Anastasiopolis ise Anastasia'nın kenti anlamına gelmektedir.

1853-1863 yılları arasında Bursa iline –Hüdavendigâr Sancağı’na bağlı bir bucak merkezi– 1868 yılından sonra Ankara livasna bağlı bir ilçe merkezi olan Beypazarı’nın resmi web sitesinde aşağıdaki bilgi verilmektedir:

“M.S. 6. yy’a kadar adı Lagania olan Beypazarı’nın adı bu tarihten sonra değişmiştir. M.S. 491-518 yılları arasında hüküm süren Doğu Roma (Bizans) imparatoru Anastasios o zamanlar piskoposluk merkezi olan Lagania’yı ziyaret ediyor, bu ziyareti atfen Lagania adı, Lagania-Anastasiopolis (ANASTASİOS kenti) adını alıyor.

Türklerin Sultan Alparslan komutasında Anadolu’ya girmesinden kısa bir süre sonra Marmara’ya ulaşmaları ile Beypazarı da ilk Türk akıncıları ile karşılaşmış oldu. Selçuklu yönetimindeki Beypazarı konum itibarı ile sık sık göç eden Türkmen boylarına yurtluk yapmıştır.

Beypazarı 1868 yılından itibaren Siyasi yönetiminde yer değişikliği ile Ankara’ya bağlı bir kaza olarak önemini sürdürmüştür.

Osmanlı Devletinin toprak rejimi ve Askeri sisteminin bel kemiğini oluşturan Tımarlı (Anadolu) Sipahi Merkezlerinden birisi olan Beypazarı, yöredeki Sipahi Beyine ve ticari, ekonomik hayatın yoğunluğuna atfen BEĞ BAZARI diye adlandırılmıştır.

Evliya Çelebi seyahatnamesinde (Hicri 1058, Miladi .638) Beypazarı’ndan şöyle bahseder:

‘İlk kurucusunu bilmiyorum. Fakat ilk Fatihî Kütahya beylerinden Germiyanoglu Yakup Şah’ın veziri Dinar Hezar’dır. Onun için şehre Germiyan Hezar da derler. Haftada bir gün güzel süslü bir pazar kurulup, bütün kıymetli eşyalar bulunur. Halkının uğraşları tiftik keçisi olduğundan, pazarında sof çok satılır. Müşterisi vardır. Şenede bin kantar sof ipliği satılır. Sofu olmaz fakat güzel mümeyyizi olur. Pazarına her hafta etraf köylerinden on bin insan toplanır.”

BİLKENT

Bilkent sözcüğünün Bil hecesi “bilim” sözcüğünden kısaltılmıştır.

BİŞKEK SOKAK

Sokak, Kırgızistan Cumhuriyeti’nin başkenti Bişkek’in adını taşımaktadır.

Bişkek adının kökeni hakkında ise, Meerim Isakova’nın internetteki

.. dik ve çıplak dağların arkasında boyluboyunca uzandığı Bişkek de zamanında böylesine vahşi bir ormanın bulunduğu yerde kurulmuş, anlatıldığına göre. İnsanların içine girmekten çekindiği bu ormanın etrafına yığılan halk Kokon Hanedanı'nın emri altına alınmış. Kırgız halkı onlar tarafından köleleştirilmiş uzun yıllar boyunca.

() vakitlerde Bişbek adında bir adam yaşarmış Kırgızlar'ın arasında. Çooçalış şehridenmiş diye anlatılagelir yaşlılar arasında. Hiçbir şeysiz yaşamlarını sürdürmeye çalışan kırgızlara yardımcı olmaya başlayan Bişbek öyle çalışmış ki her ne lazım ise yapmaya koyulmuş gecelerce.

Birgün bir kalabalığın orta yerinde otururken Bişbek der ki: Dostlarım! Bir rüya gördüm dün. Benim adım doğu ile batı arasında uzanacak. Vann siz yorun hayra!

Gel zaman git zaman halk arasında 'Bişbek'e vardık, Bişbek'e yattık' gibi bir söz yerleşmeye başlar. Ve şehir Bişbek adını alır. Pişpek iken Bişbek... İsimler böyledir kulaktan kulağa, dilden dile kayar da kayar.

Şimdilerde Bişkek bu şehrin adı. Kırgızistan'ın başkenti Bişkek. Kimileri der Bişbek'ten dönmüş Bişkek olmuştur. Kimileri der kımızın çalkalanarak ekşimsi tat almasını sağlayan ahşap kaptan almıştır adını.

1917 devriminde adı Pişpek olan Bişkek, zamanında Ruslar ile Kırgızlar arasında çıkan savaşta bir kahraman olarak anılan Frunze'nin adını alır sonraları. Ta ki 1993 yılına değin bu isim ile anılagelir. Bağımsızlığın ikinci yılında adını Bişkek olarak değiştirirler. Şimdilerde havayollarında Kırgızistan'a gelmek isteyen yolcuların valizlerine FRU kısaltmasını yapıştırmaya devam ederler. İşte bu Frunze'den kalan bir anıdır."

BITLİ KUYU

"Kızılay'daki Emek İşhanı'nın bulunduğu yere de "Bitli Kuyu" denirdi. Kuyu yıllar önce açılmış olmasına rağmen, içinde su bulunmazdı. Oysa, kuyunun yanı başında da bir kaynak vardı. ... Tek katlı bina, depo olarak kullanılırdı. Sonradan bu binanın sahibi bulunmadığından depo arazi ile birlikte devlete geçti." (Kazım Mıhçıoğlu anlatıyor, (Kemal Bağlum: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye* ANKARA, Ankara 1992, s. 79)

BOSNA-HERSEK CADDESİ

Bosna-Hersek Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki dostluğu simgelemesi açısından caddeye Bosna-Hersek adı verilmiştir. | 53

BÜLBÜLDERESİ

“... Bağılara yol veren İncesu köprüsünü aştınız mı, mis kokulu iğde dallarına sarılmış yemyeşil bir dere İncesu bağlarına kadar uzar gider. Bülbüllerin çile çektiği bir gül korusu, atalarımız bu dereye Bülbül Deresi demişler.” (**Şeref Erdoğan:** *Ankara'nın Tarihî Semt İsimleri ve Öyküleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, Ankara 2002, s. 49)

BÜYÜKESAT

(Bkz.: ESAT BAĞLARI)

CEBECİ

Cebe Farsça'da halka ya da zincirden örme zırh; zırhlı giysi ve silâh anlamına gelen sözcüktür. Osmanlı ordusunda cebeciler diye anılan örgüt, savaşta giyilen ve kullanılan silâhların kullanıma hazır bulundurulmasıyla görevli idiler. Osmanlı döneminde Ankara'daki cebecilerin kışlaları bugün Cebeci diye anılan semtte kurulmuştu. Bu semte yerleştirilmiş olan cebeciler, semtin de Cebeci diye anılmasına yol açtılar.



Cebeci (1991)

CELAL BAYAR CADDESİ

Cadde Türkiye'nin 3. Cumhurbaşkanının adını taşımaktadır.

CELAL ESAT ARSEVEN CADDESİ

Cadde, sanat tarihçisi, ressam, tiyatro yazarı, şehircilik ve mimarlık hocası, İstanbul Teknik Üniversitesi Onursal Doktoru, Devlet Kültür Ödülü sahibi Celal Esat Arseven'in (1875-1971) adını taşımaktadır.

CEMAL GÜRSEL MEYDANI ve CADDESİ

Meydan ve caddeye, Türkiye'nin 4. Cumhurbaşkanının adı verilmiştir.

CEMAL NADİR SOKAK

Sokak, çağdaş Türk karikatürünün kurucusu, Dede ve Torun, Amcabey, vb. çizgi tipleri yaratmış olan karikatür sanatçımız Cemal Nadir (Güler)'in anısını (1902-1947) yaşatmaktadır.

CEMAL SÜREYA PARKI

Dikmen Caddesinden Hoşdere Caddesine tırmanan yokuşun başında bulunan Cemal Süreya Parkı, 1931-1990 yılları arasında yaşayan ünlü şair ve yazarın anısını yaşatmaktadır.

CENÂBÎ AHMET PAŞA CAMİİ

Yeni Cami diye de bilinir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde Ankara Beylerbeyliği yapmış olan Cenâbî Ahmet Paşa adına 1565-1566 yıllarında yaptırılmıştır. Mimarının Mimar Sinan olduğu sanılmaktadır.

CENÂBÎ KAPISI

"... doğu tarafta bulunan ve adını Cenâbî Ahmet Paşa Camiinden alan, von Vincke'nin Kayseri Kapısı diye adlandırdığı kapıya Cenâbî Kapısı denilmekteydi. Bu kapıdan çıkan bir yolun Ulucanlar'dan Atpazarı'na, oradan da bir ucunun Bedesten'e, diğer ucunun da Uzunçarşı üzerinden Kaledibi'ne indiğini, Kaledibi'nin ise bugünkü Denizciler Caddesi'nin altına düşen Araba Pazarı Kapısına, Karaoğlan Çarşısı yoluyla da



Cenâbi Ahmet Paşa Camii

Hacı Bayram Camii ile Debbaghane'ye çıktığını biliyoruz.” (Dr. Rifat Özdemir: XIX. Yüzyılın ilk yarısında Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları 694, Ankara 1986, s. 24)

(Bkz.: ANKARA KAPILARI, ATPAZARI, CENÂBÎ AHMET PAŞA CAMİİ, HACI BAYRAM CAMİİ, DENİZCİLER CADDESİ, KARAOĞLAN ÇARŞISI, KAYSERİ KAPISI, TAHTAKALE, ULUCANLAR, UZUNÇARŞI

CENGİZHAN CADDESİ

Bahçelievler 5. Caddeye Moğol İmparatoru Cengiz Han'ın adı verilmiştir.

CENGİZ TOPEL MAHALLESİ

Mahalle, Kıbrıs semalarında uçarken uçağı düşürülen, (paraşütle atlayıp kurtulduğu halde, ertesi gün, Rumların “hastahanede yaşamını yitirdi” diye yaptıkları açıklamanın pek inandırıcı bulunmadığı), Türkiye’nin ilk havacı şehidi Cengiz Topel’in (1934-1964) anısını yaşatmaktadır.

CEYHUN ATUF KANSU CADDESİ

Cadde, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirmiş, Turhal Şeker Fabrikası Hastahanesi Çocuk Kliniğinin kurucusu, Etimesgut Şeker Fabrikasında hekim olarak çalışırken yaşamını yitiren, adı 1940 kuşağı toplumcu şairleri arasında anılan, TDK Deneme ve Yeditepe Şiir Ödülü sahibi şair ve yazar Ceyhun Atıf Kansu’nun (1919-1978) adını yaşatmaktadır.

CİHAN PALAS

Bu kitabın yazarı, 1957 yılında Ankara’ya geldi. O sıralar Ankara’nın önde gelen otellerinden biriydi Cihan Palas. Birçok etkinlik de Cihan Palas’ın salonlarında gerçekleştiriliyordu. Gene bu satırların yazarı, yılını tam olarak anımsıyamıyor ama, (1959 ya da 1961 olabilir) bu otelde düzenlenen bir dans yarışmasının sunuculuğunu yaptı.

Ankara’nın tanınmış işadamlarından Ahmet Hızal’ın Kemal Bağlum’a anlattıkları arasında Cihan Palas’ın adı da geçiyor:

“Ulus’taki Taşhan’dan başka Kavaklı Mahallesi’nde Mehmet Raşit Çavuşoğlu’na ait ikinci bir otel vardı. Otel, Emlak İşhanı’nın bulunduğu yerdeki Fanfani Camii’nin hemen yanında yer alırdı. Mehmet Raşit Çavuşoğlu’nun bahçe içinde büyük bir evi vardı. Çavuşoğlu, Ankara’nın bir otele ihtiyacı olduğunu düşünmüş olmalı ki, bu evi otele çevirdi. Otele de Cihan Oteli adını verdi. Çavuşoğlu daha sonra Ankara’daki Cihan Palas’ı yaptırdı. Zincirli Camii’nin karşı tarafında sokak içinde Sebat Oteli diye bir otel daha vardı. Ancak, bu otel daha sonraları yapıldı.” (**Kemal Bağlum:** *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 60-61)

CİNNAH CADDESİ

1950 yılından sonra yapılan cadde Pakistan’ın kurucusu Muhammed Ali Cinnah’ın (1876-1948) adını taşımaktadır.

“Çankaya’ya 1950 yılına kadar tek yolla çıkılırdı. Cinnah Caddesi ise, 1950’den sonra yapıldı. Çankaya’ya çıkan yokuş, İsmet İnönü’nün evinin önünden geçer ve kenarlar badem ve iğde ağaçlı yolu oluştururdu. ... İsmet Paşa’nın Pembe Köşkü ile arazisi, Uzunzade Mehmet Efendi’nin bağı idi. Bağ, olduğu gibi, Uzunzade Mehmet Efendi tarafından İsmet Paşa’ya 3 bin liraya satıldı.” (**Kemal Bağlum**: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 159)



ÇALIŞKANLAR MAHALLESİ

(BKz.: ÇİNÇİN BAĞLARI)

ÇANDARLI MAHALLESİ

Mahalle, Karaman'da Sivrihisar kazasına bağlı Çendere köyünden, Ali adlı bir kişinin oğlu, asıl adı Halil olup, Kara ve Karaca lakabıyla, vezirliği sırasında da Hayreddin ünvanı ile anılan, Bilecik, İzmit, Bursa kadısı, kazaskerlik görevlerinde bulunan, ilk kez vezirlikle birlikte beylerbeyi, yani ordu kumandanlığı görevini de bir arada yürüten, iyi bir teşkilatçı ve devlet adamı olmasının yanında hayır işleriyle de ilgilenen Çandarlı Kara Halil Paşa'nın (?-1787) adını taşımaktadır.

ÇANKAYA

“... Üzeri tamamen yeşil yosunlarla kaplanmış büyükçe bir kaya ve kayanın koltuğundan pırıl pırıl akan bir su kaynağı. Suyun ayağında yıkılmış harap havuza benzer bir taş yığını. Yıllarca önce burada bir hayat varmış, bu besbelli...

Yaşlı beyaz sakallı bir koca, su başında oturan yolculara anlatıyordu. Hafızamda kalan kırıntılar hâlâ dün gibi. Şöyle diyordu koca:

60 | Asırlar önce bu akan su şu ilerdeki havuzda toplanırmış. Nice dertlere deva, onulmaz hastalara şifa, canlara can verirmiş. Bu yüzden buraya “**Cankaya**” demişler. Harplerde istilalarda yıkılmış harap kalmış, suyun

gözünü açmış; bu topraklar bizim olunca buralara yerleşen ekalliyet
nıyın gözünü açmıştır. Ama ne derde deva, ne hastaya şifa, ne de cana
can vermez olmuş. Lakin **“Çankaya”** adı bugüne kadar sürmüş
çelmiş...” (**Şeref Erdoğan**: *Ankara’nın Tarihi Semt İsimleri ve Öyküleri*, T.C.
Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, Ankara 2002, s. 59)

“Çankaya ismi, Yazar Mehmet Kemal’in bir araştırmasına göre
“Çankayası” isminden gelmektedir. Zamanla sonundaki “SI” hecesi
düşerek bugünkü şeklini almıştır. Mehmet Kemal bu konuda şunları
yazıyor: “Papazın Bağı denen bölgede bir kilise varmış. Tapınma saat-
lerinde bu çan durmadan çalarmış”” (“Çankaya İsmi Nereden Geliyor?”,
Sabah Başkent, 25 Haziran 2000)

Hürriyet gazetesinden Ceyda Küçükali, elinizde tuttuğunuz kitabı hazır-
ladığımı öğrenince benimle bir röportaj yaptı. Söleşimizde kimi adlara
hakkında edindiğim bilgileri kendisine ilettim. Küçükali’nin röportajı 2
Mayıs 2004 günü Hürriyet gazetesinin Ankara sayfasında yer aldı.
Ankara’daki semt, sokak, yapı adları hakkında bilgisi olanların bilgileri-
ni bana aktarmaları çağrısında bulunup e-mail adresimi de vermiştim.
Birkaç Ankaralı’dan yanıt geldi. Çağrımı yanıtlayanlardan biri Türk
Ocakları genel Sekreteri Yücel Hacaloğlu idi. Çankaya adı hakkında
verdiği bilgi şöyledi:

“Çankaya isminin “Çengikayası” olduğu, burada çengi oynatıldığı,
Çengikayası’nın değişerek Çankaya olduğu rivayeti vardır. (Kaynak:
Rıfık Melul Meriç’ten naklen Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil tarafından bana
anlatılmıştı).”

Dr. Rıfat Özdemir’in “XIX. Yüzyılın ilk yarısında Ankara” adlı kitabın-
da da Ankara’nın çevresindeki tarım yapılan yeşil kuşakta yer alan bağ
ve bahçeler tanımlanırken “Çengi Kayası Bağları” anılmaktadır. (Bkz.:
Dr. Rıfat Özdemir: *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara*, Kültür ve Turizm
Bakanlığı Yayınları 694, Ankara 1986, s. 217)
(Ayrıca bkz.: PAPAİN BAĞI)

ÇAPUTÇU ÇAYIRI

Bugün Adliye Sarayı’nın bulunduğu alana geçmişte Çaputçu Çayırı
denirmiş. Çayırın adı, orada bulunan değirmenin sahibinden geliyor-
muş. 1958-1960 arasında Yargıtay Başkanı olan, 1965 yılı Seçim
Kabinesinde Adalet Bakanı olarak görev yapmış, Ankara 1904 doğum-
lu İhsan Köknel, Kemal Bağlum’a anlatmış:

“... meydanın demir köprü tarafında Çaputçu’nun değirmeni, sağ tarafta da çayır vardı. Hayvanların otlatiyesi ve çocukların oyun yeri olan Çaputçu çayırının bir özelliği de, mahalle kavgalarının burada yapılmasından gelirdi. Mahalle kavgalarında tabanca, bıçak gibi öldürücü kesici aletler kullanılmazdı. Hatta sopa bile, kavga kurallarına aykırı sayılırdı. Kavga için bir neden de ileri sürülmezdi. Kavgada amaç, hangi mahallenin kuvvetli olduğunun belirlenmesiydi. Bunun için bileğine güvenen kavgaya katılırdı.” (Kemal Bağlum: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye* ANKARA, Ankara 1992, s. 65)

ÇAYYOLU

Ankara’nın konut yerleşim alanları arasına katılan Çayyolu, küçük bir akarsuya ulaşmak için geçilen alan niteliği taşıdığından böyle adlandırılmıştır.

ÇETİN EMEÇ BULVARI

Ankara’ya 15 yıl kadar önce kazandırılmış olan yeni bulvarlardan biridir. 7 Mart 1990 günü öldürülen ünlü gazetecinin anısını yaşatmak amacıyla Çetin Emeç adı verilmiştir.

ÇIKRIKÇILAR YOKUŞU

Yün eğirmeye yarayan çikrik yapımcıları bu yokuşta toplanmış olduğundan, yokuş, Çikrikçılar Yokuşu diye anılır olmuş. Ama elbette, düven yapımcıları, tabutçular, çeyiz sandığı yapanlar, vb. de bu yokuşta ‘icra-i faaliyet’ etmekteymişler...

“Çikrikçılar Yokuşu, Ankara’nın en eski esnaf ve sanatkarlarının toplandığı yer olarak bilinmektedir. Yokuş boyunca sıralanan çikriklerde o devirde hamur açmak işinde kullanılan oklava, hamur tahtası, hamur yoğurmakta kullanılan tekne, tehta bebek beşikleri, basit mutfak eşyaları yapıldı. El ile işleyen bu iptidai aletlerin bir de kandilerine göre sesleri vardı. Çık, çık diye ses veren aletlerden kaynaklanarak bu yokuşa Çikrikçılar Yokuşu adı verildi.” (Kemal Bağlum: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye* ANKARA, (Ahmet Hızal açıklıyor) Ankara 1992, s. 40)

İlhan Berk’in ‘Çikrikçılar Yokuşu’ başlıklı bir şiiri vardır.

ÇENGEL HAN

62 | “Ankara dışından [gelenler]... konaklamak için meşhur Çengel Han’ı

seçerlermiş. Şu sıralar Koç Grubu tarafından restore edilen Çengel Han, Fizan'da bile tanınır. Kuş tüyü döşekleri ya da nefis yemekleri değilmiş Çengel Han'ı ünlü yapan. At Pazarı'nda ya da Hergelen Meydanı'nda yakalanan hırsızlar, katiller, Çengel Han'ın avlusundaki çengelde asırlarmış. Hanı ünlü yapan da buymuş..." (Tayfun Bayındır: "Çengel Han' Adının Doğuş Öyküsü Eski Ankara Turumuzda", *Vatan*, 2 Mayıs 2004)

(Ayrıca bkz.: AT PAZARI, HERGELE MEYDANI)

ÇİĞDEM MAHALLESİ

1980'lerden sonra gelişen mahallenin adı, üstünde kurulmuş olduğu iki tepenin arasındaki vadinin yapılarla örtülmeden önce çiğdem tarlalarıyla kaplı oluşundan geliyor. Vadi, bahar aylarında çiğdemlerle bezendiği için bölge kısaca 'Çiğdem' diye anılıyormuş ve bu ad bugün de kullanılıyor.

ÇİNÇİN BAĞLARI

"Çinçin Bağları, 1950'li yıllarda üzüm bağları yok edilerek kurulmuş... Vadisiyle tepesiyle. *Pupuş Bibi*'ye göre [Altındağ'da yaşayan bir kadın.]: Tepelerde yoksullar, vadilerde kravatlılar, ütülü pantolonlular, ilerde varlıklı olma özlemi taşıyanlar. (...)

Çinçin Bağları: Telsiz Blokları, Aydınlikevler, Siteler ve Yenidoğan'la kuşatılmıştır. Kuşatılmış Çinçin'e, Atıfbey sırtlarından bir başka, Hıdırlıktepe'den bir başka, Gülveren'den, Siteler'den daha bir başka bakılır.

"Babür Caddesi, Çinçin'i eşit olmayan iki yoksul dilime ayırır."

Çinçin Bağları: Çalışkanlar, Örnek, Server Somuncuoğlu, Kemal Zeytinoglu ve Gültepe Mahallelerinden oluşmuş, Altındağ'ın öyküsünde, yergisiyle, övgüsüyle sözü edilen sicilliler yöresidir... (...)

Çinçin Bağları'nın en düzenli mahallesi Çalışkanlar. İlkokula, ortaokula adı verilen Çalışkanlar Mahallesi'nin kahveleri, sokak başları işsiz gençlerle dolu..." (...)

ÇİNÇİN'İN MAHALLELERİ

Server Somuncuoğlu Mahallesi: 1957-1960 dönemi Sinop Milletvekili, 5. Menderes Hükümeti Turizm ve Tanıtma Bakanı olan Server Somuncuoğlu'nun adının verildiği mahalle.

İşsiz oranının en yüksek olduğu bu semtte, en kolay alınan şey ekmek. Hepsi de somuncu. (...)

Kemal Zeytinoglu Mahallesi: Eskişehir Milletvekili, 1., 2., 3. Menderes Hükümetlerinde (1950-1955) Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoglu'nun anısına verilmiş bu ad." (**Yaşar Seyman:** *Hüznün Coşkusu Altındağ*, Gür Yayınları, İstanbul 1986, s. 82-85)

"Yaşlı Hüseyin dayıya sormuşlar:

- **Bağda ne var ne yok?** diye.

Hüseyin dayı İn yok, Cin yok diyememiş.

- **Çın Çın**, demiş.

Sen misin Çın Çın, diyen. Bu bağların adı "**Çın Çın**" olmuş çıkmış." (**Şeref Erdoğan:** *Ankara'nın Tarihî Semt İsimleri ve Öyküleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, Ankara 2002, s. 18)

ÇUBUK

"Tarih içinde ilçenin adı ilk kez 1402 yılında, Çubuk ovasında yapılan Ankara savaşı ile duyulmuştur. Tarihsel önemini bu savaştan alan kasa-ba, ilk kez 1902 yılında ilçe merkezi yapılmıştır. 1910 yılında yeniden Bucak olmuş ve 1921 yılından bugüne ilçe olarak gelişmiştir. İlçeye bağlı köylerin bir çoğu, adlarını Ankara savaşına ilişkin olay ve komutanlardan almıştır.

Çubuk ve civarı Anadolu'nun Türkler tarafından fethi sırasında ilk ele geçen yerlerdendir. Bu bölgeyi, Selçuklu komutanlarından Çubuk Bey ele geçirmiştir. Çubuk isminin buradan gelmiş olabileceği konusunda görüşler bulunmaktadır.

Çubuk, Türklerin fethinden sonra yoğun bir şekilde Oğuz Boyları'nın iskânına sahne olmuştur. XVI. Yüzyıldan kalan Osmanlı tahrir defterlerindeki köy adları Alayundlu, Çavundurlu, Eymür, İğdir, Kınık, Peçenek ve Yazır boylarından bazı grupların bu bölgede yerleştiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca Karakeçili ve Akçakoyunlu aşiretleri de Çubuk'a yerleşmişlerdir. Türk aşiretlerinin birçoğu Çubuk'a geldikten sonra zamanla yerleşik hayata geçmişlerdir. XVI. Yüzyılda aşiretlerin hemen hemen tamamı konar göçerliği bırakmış ve köylerde oturarak, zirai üretim ve hayvancılıkla uğraşmaya başlamıştır. Bölgede, bu dönemde sadece iki aşiret yerleşik hayata geçmemiştir. Bunlar Murad Fakihlü ve Işık Gazilü cemaatleridir. Aşiretler yerleşik hayata geçmelerine rağmen yayla hayatını sürdürmeye devam etmişlerdir. Bölge halkı XVI. Yüzyılda Aydos dağlarındaki yaylalara çıkarlardı.

XVI. yüzyılda Çubuk, Osmanlı taşra teşkilatında Ankara Sancağı'na bağlı bir kazaydı. Ancak kazanın bir merkezi bulunmuyordu. 250 civarındaki köy, Çubuk adı altında bu kazayı oluşturunuyordu. Bu dönemde müstakil olarak Çubuk Pazarı ismini taşıyan bir köy de vardır.

1522 yılında Çubuk Kazası'nda 248 köy, 40 mezra, 7 yayla bulunuyordu. Kazanın nüfusu yaklaşık 20.000 idi. 1571 yılına gelindiğindeyse kazanın nüfusu artmış, 30.000 olmuştu. 1571 yılında ise Çubuk'ta 199 köy, 34 mezra ve 18 yayla vardı. (Kaynak: Çubuk kaymakamlığı web sitesi)

İlçenin eski adı Çubukâbad'tır. Âbad, Farsçada *yer, mekân, şen, şenlik ve bakımlı/ımarlı Tanrı malı (=ma'mur Beytullah)* anlamına geliyor. Kimi yerleşimlerin 'âbad' ile anıldığını biliniyor. (Boyâbad, Cihanâbad, Haydarâbad, vb.) Çubukâbad da Çubuk'un mekânı, Çubuk'un yeri diye adlandırılmış geçmiştir.

Bir başka anılışı ise Şarban. Bilge Umar, Kastamonu ilinde Cide'ye bağlı bucak merkezi kasaba olan Şarbana'nın adının kökenini açıklarken der ki:

"Adının aslı kanımca Sarpana idi: S(wa)-arpa-(wa)na, "Güzel-akarsu-yöresi". (**Bilge Umar**: *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İnkılâp Kitabevi, 1993, s. 757)

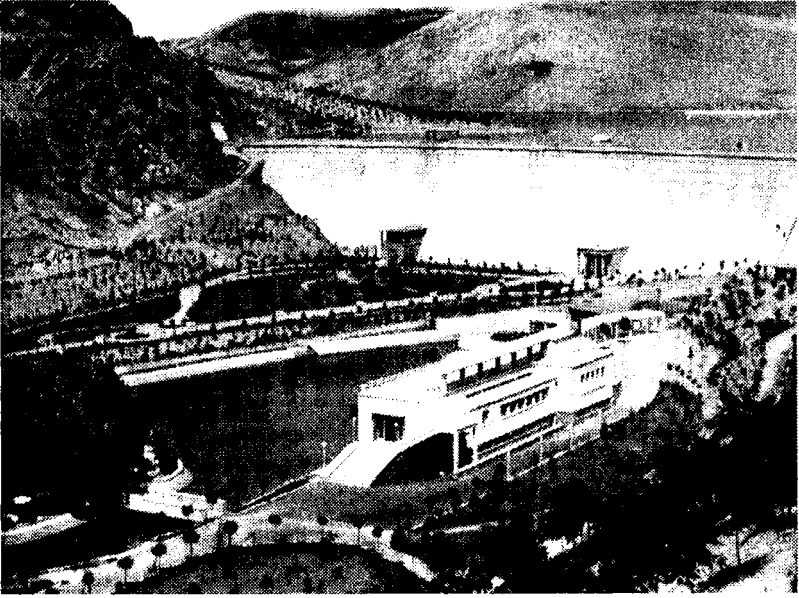
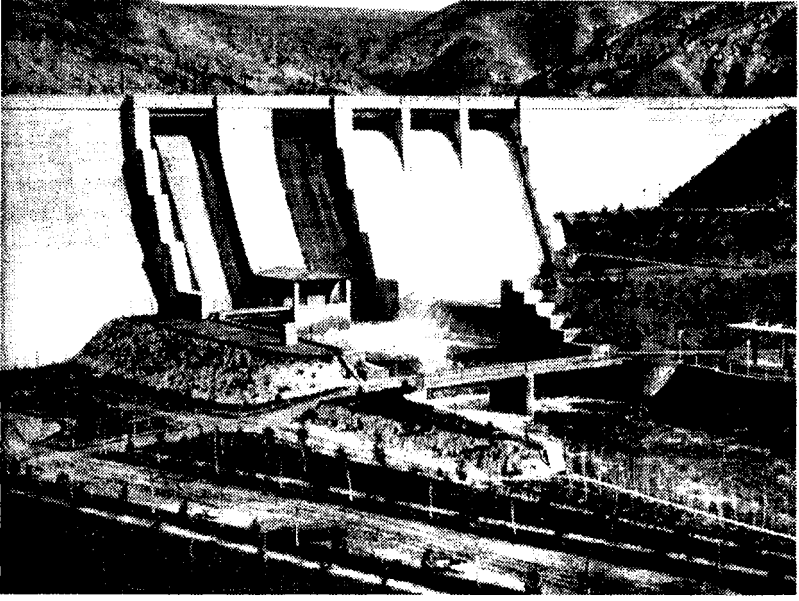
Çubuk ovasında da Çubuk 'akarsuyu'nun varolduğunu dikkatten kaçır-mamalı.

ÇUBUK BARAJI

Çubuk Çayı'nın en dar yerine kurulan Çubuk Barajı'nın yapımına 1929 yılında başlanmış, baraj 1936 yılında bitirilmiştir.

"Çubuk Barajı kenarına, Fransız şehirci ve bahçe mimarı Theo Levaau tarafından yapılan Baraj Gazinosu, tıpkı Atatürk Orman Çiftliği gibi, örnek bir asrî eğlence/dinlence mekânıdır. Baraj çevresinin çevresel tanziminin bir Avrupa sayfiye şehrini andırmasına gösterilen özen, gölün ortasına yerleştirilen, kıyıya bağlı adanın bir İsviçre gölünün minyatürü görünümünde olmasını sağlamıştır. Ancak Baraj Gazinosu, Ankara'nın 'seçkin nüfusu'nun yanı sıra, kaçınılmaz olarak, yerli halkın da ilgisini çekmiştir. Şehirde suya ve yeşillığe hasret olan Ankaralılar, 'piknik yapma' alışkanlıklarını bu mekâna da taşımışlardır." (**L. Funda Şenol Cantek**: "Yaban'lar ve Yerliler/Başkent Olma Sürecinde Ankara", *İletişim*, İstanbul 2003, s. 243-244)

(Bkz.: ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ)



eya arsa edinerek başkente yer-
kleri semtin odak noktası haline
yla anılmaya başlanır: Merkez
orada olduğu için bir semte
ek: “Yabancılar ve Yerliler/Başkent
2003, s. 143)

nın başkenti Viyana’daki elçilik
ehit edilen Türkiye’nin Viyana
ışatmaktadır.

cent seçilmesinden sonra, devle-
eşecekleri bina bulma güçlüğü
laştırılır. Deniz Komutanlığı’na
ında bulunan 15 odalı ahşap
cadde denizci erler ve subaylar-
adı da böylece konulmuş olur:

“Şimdiki Bakanlıklar semti henüz inşa edilmemişti. Vekaletler küçük binalara sığınmıştı. Kadroları dar, işleri çoktu. Ankara Valiliği bugünkü yerindeydi. Vekalet binaları da civarındaydı. O zamanlar kabinede Bahriye Vekaleti vardı.

Denizle hiç ilgisi olmayan Başkent’de ismini hiç kuşkusuz o günkü vekalet binasından alan ve bugüne kadar koruyan Denizciler Caddesinde eğri büğrü bir evin üstünde Bahriye Vekaleti levhasını görmek nedense garibime giderdi.” (İhsan Sabri Çağlayangil: “Geçmiş Yıllarda Ankara”, *Başkent Söyleşileri*, Kent Koop Yayınları, s. 107, Ankara [tarihsiz])

DEVLET KONUKEVİ

Ankara’nın Cumhuriyet kurulduktan sonraki ilk çağdaş oteli. Projesini mimar Vedat Tek yapmış, inşaaata başlanmış; ancak Evkaf İdaresiyle anlaşmazlığa düşen Vedat Tek işi bırakınca yapımını Mimar Kemalettin Bey tamamlamıştır. 1927 yılında hizmete giren yapının önceleri Vakıf Otelı diye anılmış, sonra da Ankara Palas adı konulmuştur. Bugün bile aynı adla anılmaktadır. Bir ara bir takım Bakanlıkların hizmetine verilen bina, yıktırılma tehlikesiyle de karşı karşıya kalmış, sonuçta onarılmış restore edilerek Devlet Konukevi olarak kullanılmaya başlanmıştır.



“... Batılı tarzda hizmet veren bir kompleks denebilecek Ankara Palas, Mustafa Kemal’in özel arzusu ve önerileri doğrultusunda, 1928’de hizmete açılmıştır. Ankara Palas, o zamanki Meclis binasının hemen karşısında yer alması dolayısıyla Mustafa Kemal, bakanlar, milletvekilleri, bürokratlar ve yabancı misafirlerin uğrak yeridir. Ülkede henüz bu düzeyde bir işletmeyi idare edebilecek “görgü, beceri ve maddi güce” sahip sermayedarlar bulunmadığından, Ankara Palas’ın idaresi yabancıların ağırlıkta olduğu bir ortaklığa verilmiştir. (Alıntı yaptığımız yazar burada dipnot düşerek şöyle demektedir: “Ankara Palas’ın yönetimi Fransızlardır. Ankara Palas Otelcilik Anonim Şirketi, 500 bin lira sermayeyle beş ortak tarafından kurulur.”) Ankara Palas sadece bir otel gibi değil, aynı zamanda balolar ve başka davetlerin tertip edildiği, toplantı ve gösterilerin yapıldığı bir turistik mekân gibi düşünülmüştür.” (L. Funda Şenol Cantek: “Yaban’lar ve Yerliler/Başkent Olma Sürecinde Ankara”, *İletişim*, İstanbul 2003, s. 263)

(Ayrıca bkz.: KARPİÇ)

DEVLET RESİM VE HEYKEL MÜZESİ

Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi’nin içinde yer aldığı yapı, Yüksek Mimar-Mühendis Arif Hikmet Koyunluoğlu tarafından, Namazgâh tepesinde Türk Ocakları Merkezi için projelendirilmiş ve inşa edilmiştir. Bugün bile Türk Ocağı binası diye anıldığına tanık olunmaktadır. Aynı tepedeki Etnografya Müzesi binasının projesi de Arif Hikmet Koyunluoğlu’nun imzasını taşır.

Türk Ocakları merkez binasının yapımı 1930 yılında tamamlanır, 1931 yılı başlarında Türk Ocaklarının kapatılması üzerine 1931 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası’na devredilmiştir. 1932 yılında Halkevleri açılınca, yapıda Ankara Halkevi hizmet vermeye başlar. Halkevleri 1952 yılında kapatılır ve bina yeniden açılan Türk Ocakları’na geri verilir. Devlet Tiyatroları da 3. sahnesini (Üçüncü Tiyatro) bu binada kurar. Bu yapının bir salonu da, aynı zamanda, Ankara Belediyesi nikâh salonu olarak kullanılır. 1971 yılında Millî Savunma Bakanlığı’na devredilen bina, bu bakanlığın raporu üzerine Millî Eğitim Bakanlığı’nın kullanımına özgülenir.

Millî Eğitim Bakanlığınca Ankara Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu olarak kullanılan bina 1975 yılında Bakanlar Kurulu Kararıyla Resim ve Heykel Müzesi yapılmak üzere Kültür Bakanlığı’na verilmiştir. 1976 yılında o sıralar yaşamakta olan mimarı Arif Hikmet



Devlet Resim ve Heykel Müzesi ya da ilk yapıldığı zamanki adıyla Türk Ocağı.

Koyunluoğlu'nun gözetiminde mimar Abdurrahman Hancı'nın projesi uyarınca ve aslına sadık kalınarak restore edilen bina 1980 yılından bugüne Ankara Devlet Resim ve Heykel Sergisi olarak hizmette bulunmaktadır.

Yapının bodrum katında da Sedat Simavi Sanat Galerisi 1984 yılında hizmete girmiştir.

DIŞ HİSAR

(Bkz.: ANKARA KALESİ)

DIŞ KALE/DIŞ KAL'A

(Bkz.: DIŞ SÜR)

DIŞKAPI

“Bugün Dışkapı olarak bilinen Yıldırım Beyazıt Meydanı'nın olduğu yer de İstanbul Kapısı diye adlandırılırdı. Ankara'ya giriş ve çıkışlar bu kapıdan yapılırdı.” (Kemal Bağlum: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*,

DİŞ SÛR

"Şehrin en yüksek noktasında Bizanslılar zamanında yapılan İç ve Dış Hisar ile Selçuklular zamanında yapılan Akkale üzerinde durduk. Burada, şehri kuşatan en dış sûr üzerinde duracağız. Bu sûr, bir Osmanlı yapısıdır. Celâli Tâvîl Mehmed mazarratından korunmak için 1604-1606 yılları arasında yapımına başlanmış, ünlü Ankara Kadısı Vildan-Zâde Ahmed Efendi'nin 16 Kasım 1606 - 22 Haziran 1607 tarihleri arasındaki kadılığı zamanında bitirilmiştir. Celâli mazarratından korunmak amacıyla yapılmış bu sûr ne yazık ki bugün mevcut değildir."

Yukarıdaki alıntının yer aldığı "XIX Yüzyılın İlk Yarısında Ankara" kitabında Dr. Rifat Özdemir 1786 tarihli bir belgeden söz etmekte ve şöyle demektedir:

"Belgede geçen 'Dış Kal'a' ibaresi[nin] sûr için mi kullanıldı yoksa, 'Dış Hisar' için mi kullanıldı? Bunu kesin olarak bilemiyoruz. Ancak, seyyahların ifadesine göre, şehrin etrafında harap vaziyette bulunan sûr duvarları dururken tepenin başında etrafı tamamen evlerle çevrili iç ve dış hisar duvarlarından geceleri taş çalınması pek akla yatkın düşmüyor. Burada tahrip edilen duvarların, şehrin dışında harap vaziyette olan sûrun olması kuvvetle muhtemeldir. (...) "

Şehri çevreleyen bu sûrun, irili ufaklı birçok kapısı vardı. En çok bilinen Cenabî Kapısı, Doğan Bey Zaviyesi yakınındaki Kapı, Araba Bazarı Kapısı, Çankırı Kapısı, İstanbul Kapısı, İzmir Kapısı, Namazgâh ve Erzurum Kapılarını sayabiliriz." (Bkz.: **Dr. Rifat Özdemir: XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara**, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları 694, Ankara 1986, s. 43-44)

(Ayrıca bkz.: CENABÎ KAPISI, DIŞKAPI, KAYSERİ (CESAREA) KAPI)

DİKİMEVİ

Ordunun gereksindiği giysilerin biçilip dikildiği işliğin adıdır Dikimevi. İşlik, semtin de aynı adla anılmasına yol açmıştır.

(Ayrıca bkz.: BAŞMİL)

DİKMEN

Adının kökeni hakkında herhangi bir kayda rastlamadım. Ancak, dikmen sözcüğünün anlamı 'koni biçimindeki tepe' diye verilmektedir sözlüklerde. Dikmen de Ankara'nın yüksek tepelerinden biridir. Bugün artık, koni biçimli olup olmadığı anlaşılamıyor.

Dikmen sözcüğünün bir başka anlamı “dikilerek oluşturulan ağaçlık”. Ayrıca, “dik arazide orman” anlamına da geliyor. Semtin Dikmen diye anılması, sözcüğün bu anlamlarından da kaynaklanmış olabilir. Çünkü, aşağıdaki alıntılar Dikmen tepesi sırtlarının ormanlık olduğuna tanıklık ediyor.

1904 Ankara doğumlu Orman Bakanlığı Ağaçlandırma ve Erozyon Dairesi ve Fen Heyeti eski başkanlarından Yüksek Orman Mühendisi Kazım Mihçioğlu, Kemal Bağlum’a demiştir ki:

“... orman alanlarından birisi de, Dikmen’in arka taraflarına düşen Çal idi. Dikmen sırtlarındaki dağlık arazide kara çam ormanı vardı.” (...)

1963 yılında ölen Halime Nine babası Tecir Hasan’dan duyduklarını şöyle anlatırdı:

“Babamın Dikmen’in Öveç yatağı semtinde bir bağı vardı. Ben çocukken babam buraların hep orman olduğunu söylerdi. Orman[ın] Ankara yakınlarındaki Beynam’dan buralara kadar uzandığını anlatırdı. Şiddetli kışlar sırasında bu ormanlar odun olarak kullanılmış. Ayrıca, Konya Yolu’nun Kepekli Boğazı’na çıkan vadinin adı da Kara Dere idi. Buraya Kara Dere adının verilmesinin sebebi, vadinin ceviz ve meşe ağaçları yüzünden güneş görmemesinden kaynaklanırdı.” (**Kemal Bağlum: Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA**, Ankara 1992, s. 78-79)

“Çankaya’da, Keçiören’e oranla fazla gayrimüslim oturmazdı. Buna karşın Dikmen yöresinde bir hayli Ermeni bağı vardı. Ermeniler’in Dört Mevsim Lokantası’nın bulunduğu yerin hemen yanındaki değirmene bitişik bir de kiliseleri yer alırdı. Sonradan Ermeniler, buradaki bağlarını satarak Keçiören taraflarına taşındılar.

Dikmen yöresi pek gelişmiş sayılmazdı. Ancak, Konya Şose’si buradan geçtiğinden, dikkati çekerd. Yol, Çal semtindeki Karapınar’dan sonra gelen ve yokuş aşağı inen Kepekli Boğazı’na inerdi. Kepekli Boğazı’nın özelliği de, eşkiyanın burada pusu kurmasından gelirdi. Soygunlar hep burada yapılırdı. Daha sonra Boğaz’ın sol tarafına bir jandarma karakolu kuruldu ve soygun işi de sona erdi. Kepekli Boğazı’nın diğer bir önemi de, Ankara’nın nefes borusu olmasından kaynaklanırdı. Çünkü, Elmadağ yöresinden gelen serin rüzgar, esinti görmeden çanak içindeki Ankara’ya kadar ulaşırdı. Çal Bağlarının başlangıç noktası olan Çal Tepesinde de Horozlu diye bir çeşme yar alırdı. Dağın tepesindeki bu çeşmenin suyu makbul sayılırdı. Aynı yörtede bulunan diğer bir makbul su da, Çivili idi. Çivili Çeşmesi’nin sahibi de o dönemin ileri gelen yazarlarından Aka Gündüz idi. Aka Gündüz, burada bulunan, etrafı

çinko ile kaplı bir bağ evinde oturur ve kitaplarını burda kaleme alırdı.”
(**Kemal Bağlum**: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye* ANKARA, Ankara 1992, s. 146)

“Kışın Hamamönü’ndeki evde oturulur, yazın da Dikmen’deki bağa göçülürdü. Eskiden at ve eşekle gidilirmiş bağa. (...)

... Bizim bağımız Dikmen’deydi. Komşu bağlara da giderdik. Çok yakın olanlara yürüyerek giderdik ama uzaktakilere eşeklerle gittiğimizi hatırlıyorum. Bakın, o zaman bizim bağlarda neler varmış: Ankara armudu, her türlü üzüm (pekmez için, sirkelik, kurutmalık), alıç, vişne, ceviz, elma. Bağbozumlarında pekmez, sirke ve pestil yapıları. Bütün kış bunlar olurdu evlerimizde. Bizim şeker kültürümüz yoktu pek. Bütün tatlılarımız pekmeze yapıları.

Dikmen’de üveyikler olduğunu biliyorum, insanların üveyik avlamaya gittiğini biliyorum. Herhalde yok ettiler artık.

Etlik ayvası ve vişnesi ünlüymüş, Gaziosmanpaşa, Ayrancı, Seyranbağları bağların, bademlerin, çitlembiklerin olduğu yerlerdi. (...)

... 1963-1965 arası sanıyorum, Dikmen’de dere yataklarının dibinde, daha gizli saklı yerlerde başlayan gecekondu, artık bağın tam dibinde, yakınında, karşısında oluşmaya başladı. Yıkım ekipleri gelirdi. Adamlara yalvarırdık, yapmayın, yıkmayın diye. O gecekondu, yaşayanlarla birlikte, gecekondu, içine doluşurduk, içinde insan olunca yıkmıyorlar diye.

Bağda elektrik ve su evin içinde değildi. Bir kuyu vardı, oradan su alınır. Gecekondu, kuyu arasındaki çitler açıldı. Dedem çoktan ölmüştü. Babam bir kapı yaptı oraya ve gecekondu, oturanların su almasını sağlamak istedi. (...)

... Babam bağımızı 1970’li yıllarda satmıştı. Her gün müteahhitler gelirdi bağ almak için. Babam, satmamak için çok direndi. Satarken de, ‘Çocuklar, bağ satıyorum ama, bir adam geldi, burada bir süt çiftliği kuracakmış. Bu evin olduğu yere bir yapı yapacak, bazı yerlere ahır falan inşa eder ama, bahçe park olarak kalacak. Hatta, Cumartesi-Pazar günleri, çocuğunuzu çocuğunuzu alıp ağaçların arasında piknik yapabilirsiniz, dedi. Bu yüzden satıyorum’ dedi ve çok ucuza attı. Şimdi orada apartmanlar var. Bir daha ne biz babama ‘Nasıl da aldandın?’ dedik, ne de o bir şey söyledi. Bağ konusu kapandı gitti. Kimse kimseyle bu konuyu konuşmaz oldu. Arada bir ben Dikmen’e gidiyorum ama, bizim bağ neredeydi diye bakmak, anlamak, tanımak istemiyorum. Bilmek istemiyorum.” (*Sanatçı Tanıklığı* kitabında **Zerrin Taşpınar**’ın konuşması ve tartışmalar, Edebiyatçılar Derneği, Ankara 1966, s. 64-76)



Ankara Garı'nda bugün müzeye dönüştürülmüş olan Direksiyon Binası.

DİREKSİYON BİNASI

Mustafa Kemal Ankara'ya geldikten sonra bir süre Ziraat Mektebinde, daha sonra da gardaki Direksiyon Binasında oturmuştur. Bina günümüzde müzeye dönüştürülmüştür.

(Ayrıca bkz.: ZİRAAT MEKTEBİ)

DOĞUMEVİ

“Doğumevinin bulunduğu yerin adı da, “Hamit Tarlası” idi. Hamit Tarlası'nın önemi, burada cirit oyununun oynamasından gelirdi. Genellikle Boşnakların oturduğu mahallede tütün de yetiştirilirdi.” (**Kemal Bağlum:** *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, (Kazım Mıhçıoğlu'nun açıklamaları), Ankara 1992, s. 78)

DÖGOL CADDESİ

Dögol, Fransızca “De Gaulle”ün okunuşudur. Ne akla hizmet ise, caddeye Fransız generali ve de Fransa Cumhurbaşkanlarından Charles De Gaulle'ün (1890-1970) adını verenler, levhaya adının okunuşunu yazmışlardır. Oysa, Latin alfabesiyle yazılan adların Türkçede okundukları gibi değil, asılları (yazıldıkları) gibi yazılmaları gerekir. Doğrusu ya, Charles De Gaulle adını duymuş olanların bile, Dögol sözcüğünden Fransız devlet adamının kastedildiğini çıkarsamaları kolay olmaz.

DR. BESİM ÖMER CADDESİ

Cadde, Ferik iken kendisine kızan 2. Abdülhamid tarafından rütbesi indirilen, ancak halkın kendisini 'paşa' olarak anmayı sürdürdüğü, kadın-doğum, çocuk hastalıkları ve hijyen üzerine 77 kitap yazmış hekim Dr. Besim Ömer (Akalin) (Paşa)'nın anısını yaşatmaktadır.

DR. MEDİHA ELDEM SOKAK

Sokağa adını veren hekimin kim olduğu hakkında bilgi edinmekte zorlandım. Bu arada, Ankara Tabip Odası'nı ve onların (kendilerinde bilgi olmadığı gerekçesiyle) yönlendirdiği Türk Tabipler Birliği'ni aradım. Aldığım yanıt "maalesef" idi.

Sokağa adını veren Dr. Mediha (Raşit) Eldem (1906-1975), Türkiye'nin Hükümet Tabibi olarak görev yapan ilk kadın hekimidir. 1933 yılında Ankara Hükümet Tabibi olarak atandıktan sonra, Dr. Refik Saydam kendisinden Bentderesi'ndeki genelevlerin perişan durumuyla ilgilenmesini ister. Bu görevi başarıyla yerine getirmesi üzerine, sınavsız olarak Numune Hasatahanesi Kadın Doğum Kliniğine atanır. Orada kadın hastalıkları ve doğum alanındaki ihtisasını tamamlar ve 1936 yılında aynı hastahanelerin servis muavinliğine (yardımcılığına) getirilir. Birkaç yıl sonra, Kayseri'ye atanınca hastahenedeki görevinden ayrılarak Çıkrıkçılar Yokuşunda açtığı özel muayenehanesinde çalışmaya başlar. 1948 yılında Türkiye Yardım Sevenler Derneği Başkanlığına seçilir ve 1975 yılına değin kaldığı bu görevi sırasında 1965 yılında altın madalya ile ödüllendirilir ve ödülünü Başbakan İsmet İnönü'nün elinden alır. 1960 yılında çağrılı olarak Amerika Birleşik Devletleri'ne gider ve 2 ay süreyle ilgilendiği alanlarda incelemelerde bulunur. 1962 yılında İstanbul Üniversiteli Kadınlar Derneğince çalışmalarından ötürü altın madalya ile ödüllendirilir. 1965 yılında bir beyin kanaması geçirir. 1970 yılında Jinekoloji Derneği onursal üyeliğine seçilir. Hastalandığında Musevi ve Ermeni arkadaşları/dostları sinagog ve kiliselerde iyileşmesi için özel ayinler düzenlemişlerdir. (Bu bilgileri Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Deontoloji A.B.D üyesi **Berna Arda**'nın *AÜ Tıp Fakültesi Mecmuası*'ndaki (cilt 55, sayı 2, 2002) "30'lular kuşağının önemli bir temsilcisi Dr. Mediha Eldem" başlıklı makalesinden edindim.)

DULLAR ÇAYIRI

(Bkz.: SAMANPAZARI)

EBUZZİYA TEVFİK SOKAK

Sokağa, asıl adı Mehmet Tevfik olan yazar Tevfik'in (1849-1913) adı verilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu yönetimine siyasi bilinen Ebuzziya Tevfik (1849-1913) basın tarihinde önemli yer tutan gazete name-i Havadis", "Tasvir-i Efkar", "Tevkayi", "Hadika" ve "Sirac" gibi yayımlanmıştır.

Muhalef düşüncelerinden dolayı Rodos Tevfik, sürgün dönüşü 1880'den sonra İstanbul'a sürülünceye değin "Salname" adlı ya da başlıklar altında, yıllık türü sonra devrin fikir, edebiyat, sanat "Mecmua-i Ebuzziya"yı çıkarmıştır. 19. yüzyıl dışında hayranlık uyandıran sanatçı ve yapıtlarını ve dönemin önemli, ünlü yüzlerce yapıtının basımını gerçekleştiren

EHLİBEYT MAHALLESİ

Mahalleye, "Hazreti Muhammed'in ailesi" adı verilmiştir.



Aşıklar Tepesi diye de bilinen Çamlık'ta Cumhuriyetin 50. yıldönümü dolayısıyla oluşturulan park.

50. YIL PARKI

“Aşıklar Tepesi” diye de bilinir. Cebeci semtindeki Ankara'nın dört bir yanının kuşbakışı seyredilebildiği tepede, Cumhuriyetin 50. yıldönümü dolayısıyla bir park yapılmış ve adına 50. Yıl Parkı denmiştir.

ELMADAĞ

“Türkiye'deki Tarihsele Adlar”ı araştırmış olan Bilge Umar, “özellikle Lykia'da ve Dağlık Kilikia'da çok karşılaştığımız Elmalı, Elmadağ vb. Elma'lı adların hiç olmazsa bir bölümünün, yine aynı yörelerde karşımıza çıkan tarihsel Alamos, Elymos, Solymos adlarıyla bağlantılı olduğu kanısında”dır. Umar, Elymos sözcüğü hakkında ise şu bilgileri verir:

“Luwi/Pelasgos dilinden gelme pek çok adın kaynaştığı Sicilya'da bir ilkçağ halkının adı Hellen yazarlarında Elymoi, yâni Elymos'lar, Elymos Halkı diye aktarılıyor.

Her ne kadar eski Hellen dilinde ‘kamyştan yapılma, üfleme yeri deriden bir tür kaval’ anlamına gelen bir Elymos sözcüğü varsa da, bunun

kökeni belirsizdir. Sicilya'daki Elymos halkının adının Anadolulu olduğunu eski Hellen'ler de biliyordu ve bu adı açıklamak üzere Anadolulu, Troia göçmeni Elymos adlı bir destan kişisi uydurulmuştu; Aineias, bu kişiyle birlikte Sicilya'ya çıkmış imiş.

Elymos sözcüğü, görünüşe bakılırsa, Eluma'nın Hellen ağzına uydurularak Hellen dilinde eril ad olabilecek biçime getirilmiştir. Eluma adı ise, El(a)-uma'dan, yani Geçit (Yeri)-halkı'ndan başka bir şey değildir.

(...) Anadolunun, Luwi kültürünün en güçlü olduğu bölgelerinde olağanüstü bol sayıda karşılaştığımız Elma'lı adların bir haylisinin bu Eluma'dan gelme olduğunu sanıyorum.” (**Bilge Umar**: *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İnkılâp Kitabevi, 1993, s. 676)

Elmadağ'ın eski adının Megaba olduğu biliniyor. Kemal Bağlum, Galatianlar ve Romalılar hakkında araştırmalar yapan Prof. Ernest Mamboury'den aktarmıştır:

“Galatianlar'ın merkezi olan Ankara, M.Ö. 25 yılında Roma kenti durumuna gelince, yeni yöneticilerin ileri görüşleri sayesinde Ankara'yı idari bölge olarak seçtiler. Romalılar Ankara'da anıtlar, saraylar ve hamamların yanında kente içme suyu da getirdiler. Bunun için, bugün Elmadağ olarak bilinen Megaba Dağı'ndan bütün kentin su ihtiyacının karşılanması için bir plan hazırlamışlar. Bu plana göre, Kale'den daha yüksek olan Elmadağ'dan itibaren kente kadar su kanalı döşemişler.” (**Kemal Bağlum**: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 74)

ELVANKENT

Elvanköy'de etrafı duvarla çevrilmiş bir konut sitesinin adı idi Elvankent. Duvarların dışı da yapılarla kaplandı ve bir konut bölgesi doğdu. Elvankent tüm bölgenin adı olarak kaldı. Köy, kente dönüştü.

ELVANKÖY

Adını Ahi Elvan'dan almıştır. “Ahi Elvan Hazretleri'nin türbesi Elvanköy'de Elvanköy Camii avlusunda bulunmaktadır.” (Etimesgut web sitesinden)

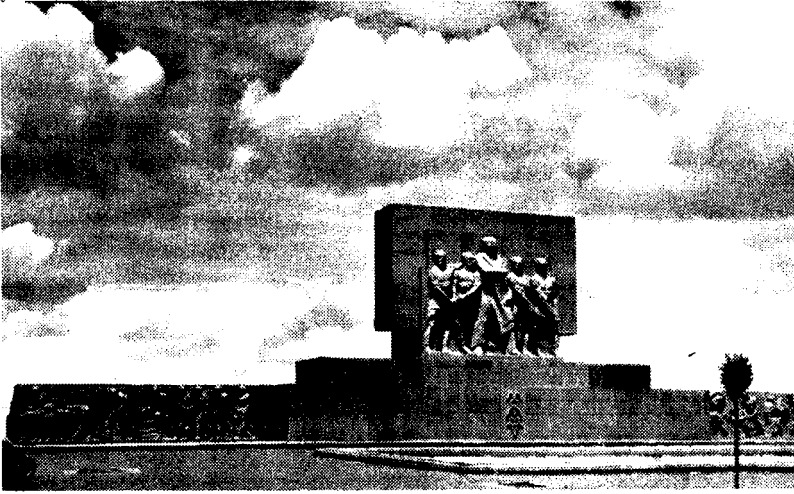
EMEK MAHALLESİ

Emek semti de, adını bir konut kooperatifinin adından alıyor: TC 78 Emekli Sandığı Memurları Ev Yapı Kooperatifi... Kooperatifi kuranlar

“Emeksan” (Emekli Sandığı) çalışanlarıdır ve evler tamamlanınca oluşturdıkları yerleşimin adı ‘Emek’ olarak kalır. Kooperatifin 8 Mayıs 1951 günü Belediyeye verdiği dilekçede henüz semtin adı yoktur ve araziden “Bahçelievler’in Orta Mektebi arkası” diye söz edilir. Şöyledir dilekçe:

“Kooperatifimiz, ilişik haritada belirtilen ve Bahçelievler’in Orta Mektebi arkasında bulunan 89 bin 700 metrekarelik arsayı satın almak kararındadır. Bu arsa, iskân mıntukası haricinde bulunduğuna göre parselasyonunun yapılmasına müsaade edilip edilmeyeceğinin, edilirse parselimizin kaçar metrekarelik olabileceğinin işbu dilekçemiz altında yazılmak suretiyle bildirilmesine müsaadelerinizi arz ederiz.” **(Pınar Gökşan Aker:** “Emek: Emeksan Memurlarının Temelini Attığı Semt”, *Ankara Magazine*, sayı: 27, 2004/1, s. 50)

(Ayrıca bkz.: İSRAİL EVLERİ)



Emniyet Abidesi ya da bugünkü adıyla Güven Anıtı.

EMNİYET ABİDESİ

(Bkz.: GÜVENLİK ANITI ve GÜVEN PARKI)

ERTUĞRUL GAZİ MAHALLESİ

Mahalle, Osmanlı İmparatorluğu’nun kurucusu Osman Bey’in babası, (kesin olmamakla birlikte, Oğuzların Kayı boyuna mensup olduğu bilinen) Ertuğrul Gazi’nin adını taşımaktadır.

ERYAMAN

Emir Yaman adı, zaman içinde Eryaman'a dönüşmüştür. Bilindiği gibi, *emir* sözcüğü *baş*, *başkan*, *bey* anlamına gelmektedir. Semte adını vermiş olan Emir Yaman'ın kim olduğu hakkında bilgi edinemedim.

ESAT BAĞLARI

Bağlar kent tarafından yutulduktan sonra, iki ayrı semt adı ortaya çıktı: Küçükesat ve Büyükesat. Böylece, anlaşılıyor ki, iki Esat var bağlara adını vermiş olan... Şeref Erdoğan şöyle yazmıştır:

“Bir çukuru aştınız mı, uçsuz bucaksız bağlar uzanır gider. İşte **Esat bağları**, bu Esatların bir öyküsü var fakat biz bulamadık.”

Ben de bulamadım!..

ESENBOĞA

“‘Esenboğa’ sözüyle esen, uçan, kaçan yahut gürleyen bir boğa kastedilmemektedir. Kelimenin başındaki ‘esen’ sözünün esmekle bir alâkası yoktur, aslı ‘esen’ değil ‘isen’dir, ‘mutlu’ gibisinden bir kavramdır, bugün ‘esen’ halini almış ve ‘esenlikle git’, ‘esen kal’ şeklinde kullanılır olmuştur.

Ve, işin çok daha önemli tarafı: ‘Esenboğa’ bir şahıs adıdır, aslı ‘İsen Buga’dır, ‘Mutlu, kutlu, güzel, iyi ve sağlıklı öküz’ mânâsına gelir ve Timur’un generallerinden birinin ismidir.

‘Öküz’ kelimesinin insan ismi olmasına şaşırınlara da küçük bir açıklama yapayım: Bugün çocuklara ‘aslan’ gibi bir hayvanın adını vermek nasıl olağan bir işse, eski insanlar için ‘öküz’, ‘boğa’ yahut ‘manda’ benzeri güçlü hayvanların adlarını taşımak da böyle sıradan bir iştir.

İşte, Timur’un generali Esenboğa’nın, daha doğrusu ‘İsen Buga’nın Türkiye Cumhuriyeti’nin başkentindeki havaalanına kadar uzanmasının kısa öyküsü:

İsen Buga, Asya’daki Türk imparatorluklarından biri olan Çağatay Devleti’nin hükümdarıydı. Hızır Hoca’nın torunu ve Üveys Han’ın oğluydu ve soyu Cengiz Han’a gidiyordu.

Timur’un 1380’lerde kendi imparatorluğunu kurmasından sonra onun hâkimiyetini kabul eden sultanlar, hakanlar ve şahlar unvanlarını korudular ama bağımsız birer devlet başkanı olmaktan çıkıp Timur’un generalleri haline geldiler. Doğu Türkleri’nde o devirlerde ‘hakan’ veya

'han' unvanını kullanabilmek için mutlaka Cengiz Han'ın soyundan gelmek şartı vardı. Cengiz aslen Moğoldu, Timur ise Türk'tü, dolayısıyla Cengiz'le arasında hiçbir kan bağı yoktu ve bütün gücü elinde tutmasına rağmen geleneği bozmadı ve 'han' unvanını almadı. Sadece 'Emir' unvanını kullanmakla yetindi ve Cengiz Han'ın torunlarından olan Mahmud adındaki Türkleşmiş bir Moğol prensini sembolik olarak devletin başına geçirdi. Mahmud Han her ne kadar 'Han' olarak görünüyor ve fermanlara onun adı yazılıyorsa da bu sadece geleneklere uymak için yapılmış göstermelik bir işti, devlet demek Timur'un bizzat kendisi demekti ve Mahmud Han'ın asıl vazifesi Timur'un ordusunda ve onun emrinde bir general olmaktan ibaretti.

Mutlu Öküzün Filleri

İşte, İsen Buga da aynı ordunun aynı durumdaki generallerinden biriydi. Cengiz Han'ın soyundan geldiği için 'Han' unvanını taşıma hakkı vardı ama herşeyiyle Timur'un emrindeydi ve kumandası altındaki birliklerle Timur'la beraber diyar diyar gezip savaşıyordu.

İsen Buga, Timur'la Osmanlı hükümdarı Yıldırım Bayezid arasında 1402'de Ankara'da, Çubuk taraflarında çıkan savaşta da bulundu. Bazı harp tarihçilerine göre ön saftaki hücum birliklerinin, başka görüştekilere göre ise Timur'un meşhur fil müfrezelerinin kumandanıydı. Karargâhını bugün kendi adıyla anılan yerde, daha doğrusu adının bozulmuş şekli olan 'Esenboğa' taraflarında kurdu. Efendisinin 1402 Temmuz'unun son haftasında yapılan savaşın galibi olmasında onun büyük rolü vardı. Timur'un iki oğlunun, Miranşah'la Şahruh'un birliklerinin saldırıları karşısında sıkıntılı anlar geçirmekte olan Osmanlı ordusu İsen Buga'nın fil müfrezelerini ön hatlara sürmesi üzerine tam bir bozguna uğradı. Yıldırım Bayezid, Timur'un kâğıt üzerindeki hükümdarı Mahmud Han tarafından esir alındı, neticede herkesin bildiği acı son geldi, Yıldırım birkaç ay sonra canından oldu ve Osmanlı devleti parçalanıp bir 'fetret' devri yaşadı.

Ahi Mesut'un öyküsü

Ankara Savaşı'ndan bugünlere işte bu acı hatırayla beraber Timur'un Çubuk'ta yaptırmış olduğu bir hamamın kalıntısı, yine Çubuk Ovası'nda arada bir hâlâ çıkan ok başlarıyla savaş baltası parçaları ve şimdi 'Esenboğa' halini almış olan İsen Buga'nın adı gelebildi.

Timur'un bir generalinin Ankara'daki havaalanına ismini verilmesi de hadisenin bir başka tarafı:

1950'lere yani Demokrat Parti'nin iktidar yıllarına kadar Ankara'nın havaalanı Etimesut'taydı. Etimesut sözünün aslı 'Ahi Mesut'tu, yani eski devirlerin bir sosyal teşkilâtı olan 'Ahilik'in önde gelenlerinden birinin adını taşıyordu. 1930'lara hakim olan Güneş-Dil teorisiyle Eti ve Sümer modası sırasında 'Ahi Mesut' sözü değiştirilip 'Etimesut' yapıldı ve bazen 'Etimesgut' şeklinde yazılıp telâffuz edildiği de oldu.

Gün geldi, Etimesut'taki küçük alan Ankara'ya yetmedi ve bir başka yerde bir yenisinin inşasına başlandı: 'Esenboğa' denilen küçük yerleşim merkezinin bulunduğu yerde... İnşaat tamamlandı ve alana bulunduğu yerin adı verildi. Anlayacağınız, Timur'un Cengiz Han soyundan gelen kumandanı İsen Buga, Türkiye Cumhuriyeti'nin başkentinde kendiliğinden çok önemli bir yer edinmişti." (**Murat Bardakçı**: "Esenboğa, 600 Yıllık Bir Hezîmetin Adıdır", *Hürriyet*, 31 Aralık 2000)

ESKİ ANKARA

Ankara Kalesi, etekleri ve çevresi Eski Ankara olarak adlandırılmaktadır.

"Eski Ankara, dört belirli semtten oluşurdu. Bunlardan birinin adı ve en önemlisi Kale idi. Bunu Yukarıyüz, Aşağıyüz ve Kayabaşı izlerdi." (**Kemal Bağlum**: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 31)

"Ben de o çocuk yaşımdaki hayatımdan hiç şikâyetçi değildim.

Gündüzleri sokak, sokak satıcıları, penceredeki Şükran, bakkalın oğlu Selami... Hava kötüyse anneannemin evde anlattığı masallar, hava güzelse sokaktaki koşmacalı oyunlar... Veya anneannemle gezintiler... Ulus'taki ahşap evdeki okul öncesi hayatımın akışı buydu...

Gezintilerin çoğunu yürüyerek yapardık. Otobüsle, kaptıkacıyla, trenle gidilen yerler de vardı, beni bazen oralara da götürürlerdi ama asıl dolaştığım –veya dolaştırıldığım– bölge Ulus bölgesiydi: Atatürk heykelinin arka tarafından Kale'ye çıkan yokuşu, ön tarafından istasyona inen yoluyla ve "Çankırı Kapısı'ndan gelip heykeli geçtikten sonra bulvarlaşan Bankalar Caddesi'yle "Eski Ankara" bölgesi." (**Altan Öymen**: *Bir Dönem, Bir Çocuk*, Doğan Kitap, 7. basım, İstanbul 2002, s. 55)

(Ayrıca bkz.: BANKALAR CADDESİ, ULUS, YENİŞEHİR)

EŞREF ÖZANT SOKAK

Oran kentindeki sokak, Ankara Belediyesinde Fen İşleri Müdürü olarak görev yapmış ve kentin alt yapısının gerçekleştirilmesinde önemli hizmetleri ve katkısı olan Eşref Özant'ın adını taşımaktadır.

ETİMESGUT

“Cumhuriyet öncesinde resmî adı Ahi Mesut idi. Görüldüğü üzere Eti’liği, (...) yakın dönemden gelmektedir. Ancak asıl ad Mesut iken Cumhuriyet döneminde Mesgut edilmiş olamaz; demek ki adın yöre halkınca kullanılan biçimi böyle idi. Bu sözcük, görebildiğim kadariyle, ancak Ermenice kökenli olabilir. Medz-Gud, ‘İri-Tohum’?” (Bilge Umar: *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*, İnkılâp Kitabevi, 1993, s. 256)

“Etimesgut’un kurulduğu bölgenin ilkçağlarda Hitit ve daha sonra da Frigya Medeniyeti alanı içinde kaldığı bilimsel bir gerçektir. Tarihçi Afif Erzen, ‘İlkçağda Ankara’ adlı eserinde, Ahi Mesu’ud’da bulunan aslanların Frigya aslanı olduğunu yazmakta, bu yörenin ilkçağdaki adının da Amaksis olduğunu belirtmektedir. Meşhur haritacı Kiepret de çizdiği haritalarda Etimesgut’un bulunduğu bölgeyi Amaksiz adı ile anmaktadır. Osmanlı haritalarında bu isim Amaksus ve Akmasus şeklinde geçmiştir.

Etimesgut, Cumhuriyetin ilanından sonra Batı Trakya’dan gelen göçmen Türkler için 1924, 1925 yıllarında Atatürk’ün emri ile 50 haneli örnek bir köy olarak yaptırılmış, 1928 yılında iskana açılarak nahiye olarak kurulmuştur.

Etimesgut’a adını veren Ahi Mesud, Ahi Elvan gibi Türk büyüklerindendir. Ahi Elvan Hazretlerinin türbesi Elvanköy’de Elvanköy Camii avlusunda bulunmaktadır.” (Web sitesinden)

ETLİK

Etlik bağlarında oturanlar et ile uğraşırlarmış. Şeref Erdoğan’ın verdiği bilgiye göre:

“Etlik bağlarının sakinleri pastırma, sucuk, kavurma, koca bir gövde koyunu ya da danayı haşlayıp, tuzlayarak kuruttuklarını duyardım.

İşte bu yüzden bu bağlara Etlik adı verilmiş... [Bu bağların sahipleri] Rumlar zaman zaman evlerde toplanır, ud, keman, piyano çalar, eğlenir şarkılar söylerlermiş, belki de bundan ötürü, Etlik’i ikiye bölmüşler, **Aşağı Eğlence, Yukarı Eğlence** diye adlandırmışlar.” (Şeref Erdoğan: *Ankara’nın Tarihi Semt İsimleri ve Öyküleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, Ankara 2002, s. 36)

Ceyda Küçükali’nin bu kitabın hazırlığı sırasında benimle yaptığı röportajın Hürriyet gazetesinde yayımlanması üzerine, gazetenin okurlarından Taylan Özgünlü elektronik posta adresime şu bilgiyi iletti:

“Dün Hürriyet gazetesinde kitabınızla ilgili yazıyı okudum. Ben de mahal isimlerinin kökenlerini hep merak etmişimdir, bu anlamda çalışmanız çok ilgimi çekti. Ankara ile ilgili çalışmanızda faydalı olur mu olmaz mı bilemiyorum ama benim Etlik semtiyle ilgili bir bilğim var ve sizinle paylaşmak istedim, belki de biliyorsunuzdur zaten: Etlik bildiğiniz gibi Ankara’nın yüksek yerlerinden biridir ve eskiden, yani binalarla dolmadan önce rüzgara açık, hava akımının çok olduğu bir yermiş. İnsanlar hayvanlarını kestikten sonra etlerini burada depolarlarmış ve bölgenin bu özelliğinden dolayı etler uzun bir süre burada bozulmadan kalırmış. Bundan dolayı da bu bölgeye Etlik denirmiş.”

EVKAF APARTMANI ya da APARTMANLARI

(Bkz.: İKİNCİ VAKIF HANI)

EYMİR GÖLÜ

Gölün adının, Oğuzlar’ın yirmi dört boyundan biri olan Eymirler’den geldiğini sanıyorum. Bilindiği gibi, bugün, Anadolu’daki birçok yerleşim Eymir adını taşımaktadır. Ve bu yerleşimler adlarını Eymirler’den almışlardır. Eymir sözcüğü, ‘zengin, gani’ demekmiş.

EYÜP SABRİ TUNCER KOLONYALARI

“Giovanni-Maria Farina ailesi İtalya’dan Almanya’ya göçüp güzel koku üretimini Köln’de sürdürmeseydi, şu yaz sıcaklığında ferahlamak için süründüğümüz ‘Aqua Coloniensis’ (Köln’ün Suyu) de olmayacaktı.

Ve Eyüp Sabri Tuncer, kokusu 1600’lerin Avrupası’ndan buram buram yayılan kolonyanın Ankara’yla kesişen yoluna ilk çıkan isim olmasaydı, Ankara’nın en ‘eski ve köklü’ kolonyacısı unvanını alamayacaktı.

... 1920’li yıllarda Anafartalar Caddesi’nde başlayıp, takvimler 2002’yi gösterirken hâlâ aynı adreste süren; baba Eyüp Sabri Tuncer’in kolonyayı tezgah arkasında elde ettiği zamanlardan, oğul Sabahattin Tuncer’in kendi formüllerini uygulamasına uzanan ve torun Engin Tuncer’in fabrikada seri üretime geçmesiyle süren bir ‘marka olma’ hikayesi...

Bilenler biliyor ama bilmeyenlere hemen söyleyelim; Eyüp Sabri Tuncer Kolonyaları’nın Anafartalar Caddesi’ndeki küçük dükkânı, 20’li yıllardaki haline sadık kalınarak olduğu gibi korunuyor.

... Ankara'nın, hatta Türkiye'nin 'en eskisi' unvanlı Eyüp Sabri Tuncer Kolonyaları'nın yazgısı, 1860'larda Saraybosna'nın Avusturya-Macaristan İmparatorluğu tarafından ilhak edilmesiyle başlar. Sarybosna'da yaşayan Tuncer ailesi için göç yollarına düşmekten başka çare kalmamıştır. Göçün ilk durağı Bursa'dır; ardından İnegöl... (...) Eyüp Sabri'nin yolu, 1920'lerde Ankara'yla kesişir. Bir taşra kasabası görünümündeki Ankara'da şapkadan gömleğe ve çoraba kadar her şeyi bulabileceğiniz bir bonmarşe açar eski Adliye'nin karşısında... Şimdi tarihi olan Sakarya Apartmanı'nın inşası tamamlanınca da sahibi Conk Bayırı kahramanı Nuri Conker Paşa'nın ilk kiracısı olur. Sakarya Apartmanı, döneminin en modern binasıdır ve Eyüp Sabri Tuncer, bugüne dek yerinden kıpırdamayacağı 120 m² lik yeni dükkânındadır artık.

Kolonya üretimi, Şeker Fabrikaları'nın kurulması ve yan ürün olarak alkolün üretilmesiyle başlayacaktır; 1933'te... 1933, Eyüp Sabri Tuncer'in kolonya üretimine de başladığı yıldır aynı zamanda ve o sıra bir kolonyacı daha vardır Ankara'da: Ömer Nail... O da Ulus'ta açmıştır dükkânını... İstanbul, İzmir ve Ankara'daki tek tük kolonyacılar gelişmeye çalışırken 2. Dünya Savaşı dayanır kapıya... Esans gelmez haliyle ülkeye... Hammaddede dışa bağımlılık, çoğu imalatçıyı piyasadan çekilmeye zorlar. Ömer Nail de onlardan biridir. Artık, Eyüp Sabri Ankara piyasasının tek ismidir.” (Pınar Gökşan Aker: “Bir Kokunun Peşinde 69 Yıl: Eyüp Sabri Tuncer Kolonyaları”, *Ankara Magazine*, sayı: 9, 2002/6, s. 74-77)

FAHRETTİN ALTAY CADDESİ

Cadde, Birinci Dünya Savaşında Çanakkale, Romanya ve Filistin cep-
helerinde görev alan, Milli Mücadelede Beşinci Süvari Kolordusu Ko-
mutanı olan, 9 Eylül’de komuta ettiği Türk süvarileriyle İzmir’e giren,
orgeneral rütbesi aldıktan sonra Yüksek Askeri Şura üyesi ve Mersin,
İzmir ve Burdur milletvekili olarak görev yapan Fahrettin Altay’ın
(1880-1974) adını taşımaktadır.

FARABİ SOKAK

Sokak, adını, Ortaçağ İslâm düşünürü Farabi’den (870?-950) almıştır.

FATMA ALİYE SOKAK

Sokak, tarihçi ve devlet adamı Ahmet Cevdet Paşa’nın iki kızından
büyük olanı ve Türk edebiyatının ilk kadın romancısı olarak bilinen
Fatma Aliye Hanım’ın (1862 - 1936) adını taşımaktadır.

FAZIL AHMET PAŞA MAHALLESİ

Mahalle, babası Köprülü Mehmet Paşa’nın vasiyeti üzerine, Sultan
Dördüncü Mehmed tarafından sadrazamlığa getirilen ve 15 yıl bu gö-
revde kalan Köprülü Fazıl Ahmet Paşa’nın (1635-1676) adını taşımak-
tadır.

FUAD HULÛSÎ DEMİRELLÎ SOKAK

Sokak, Demokrat Parti iktidarının ilk Meclis Başkan Vekillerinden Fuad Hulûsi Demirelli'nin adını taşımaktadır.

FUZULÎ SOKAK

(Bkz.: ŞAİR FUZULÎ SOKAK)

GABDULLA TUKAY CADDESİ

Bahçelievler'deki 9. Caddeye, Tatar şair Gabdulla Tukay'ın adı verilmiştir.

GÂVURKALE

Ankara'nın 60 kilometre güneybatısındadır. Yanında akmakta olan Babayakup Deresi'nin tabanından 60 metre yüksekte olan tepeye buradaki eski yıkık duvarlar nedeniyle Gâvurkale adı verilmiştir.

GAZİOSMANPAŞA

Semt, Plevne savunmasıyla tarihe geçen Gazi Osman Paşa'nın (1832-1900) anısını yaşatmaktadır. Kendisinininkinden çok daha kalabalık bir orduya karşı 5 ay süreyle Plevne'yi savunan Osman Paşa'ya Sultan 2. Abdülhamid 'Gazi' ünvanını vermiştir. Daha sonra, serasker (Bugünkü Genel Kurmay Başkanı) olmuştur.

"... Gazi Osman Paşa Mahallesi –kuruluşundaki adı ile 14 Mayıs Yapı Kooperatifi– ise, 1951 yılında kurulmuş ve 1953 yılında da evlerde oturmaya başlanmıştır. İki kısımdan oluşan yerleşmenin ilk bölümü şimdiki Arjantin Caddesi ve Filistin Sokağı arasındaki alanda yapılmış, daha sonra yukarılara, Reşit Galip ve Nenehatun caddelerine doğru ikinci etap konutlar gerçekleştirilmiştir. (...) Ancak, Türkiye'de pek sık rastlanan isim değiştirme düşkünlüğünden 14 Mayıs Mahallesi de kurtula-

namıştır. Önce, 1960 Askerî darbesinden sonra, Demokrat Parti'nin 1950 yılında iktidara geldiği seçim gününü anımsatan '14 Mayıs Mahallesi' adı, ihtilal öncesi sokak hareketleri sırasında söylenen marştan esinlenerek 'Gazi Osman Paşa' olarak değiştirilmiştir. 1970'li yıllarda, yerleşmenin ana bağlantılarından olan 'Bölük Caddesi', Belediye Bandosu eşliğinde yeni sokak levhaları takılarak aniden 'Arjantin Caddesi'ne dönüvermiştir." (**Erhan Kocabıykoğlu**: "Kaybolan 14 Mayıs Evleri, *Ankara Magazin*, sayı: 5, Şubat 2002/2, s. 17)

GAZİPAŞA KÖŞKÜ

(Bkz. ATATÜRK'ÜN EVİ)

GENERAL DR. TEVFİK SAĞLAM CADDESİ

Cadde, 81 yıllık hayatına İstanbul Tabip Odası Başkanlığı, Hekimler Dostluk ve Yardımlaşma Cemiyeti'nin kuruculuğu, İstanbul Verem Savaş Derneği kuruculuğu, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü, Tıp Fakültesi Dekanlığı, Yüksek Sağlık Şurası Üyeliği, Milli Savunma Bakanlığı Ordular Sıhhiye Dairesi Başkanlığı, Gülhane Hastanesi Başhekimliği, Haydarpaşa Numune Hastanesi, Cebeci Hastanesi ve İzmir Hastanesi hekimlikleri görevlerini sıdıran, kendini toplumun sağlık sorunlarının çözümüne adayan bir öncü tıbbiyeli olarak iz bırakmış olan General Dr. Tevfik Sağlam'ın (1882-1963) anısını yaşatmaktadır.

GENERAL ZEKİ DOĞAN MAHALLESİ

Mahalle, Çanakkale ve Filistin'de savaşmış, Çerkez Ethem ayaklanmasını bastırmakta önemli rol oynamış, 9 Eylül 1922 günü İzmir'e giren süvari birliğinde bulunan, Askerî Şûra üyesi olarak görev yapmış olan Orgeneral Zeki Doğan'ın (1896-1961) adını taşımaktadır.

GORDİON

Bugünkü Polatlı kentinin kuzeyinde Gordion adında bir kentin harabeleri vardır. İşte burası Lydia Kralı Midas'ın ülkesiydi. Gordion kentinin şöyle bir öyküsü var: Bir gün kentin büyük kâhini, Frigya'nın başına geçecek kralın ertesi gün saman yüklü bir arabayla geleceğini duyurur. Halk bütün gece uykusuz kalarak, başlarına gelecek kralı merakla

beklemeye başlar. Midas'ın babası Gordion, bir çiftçidir ve mallarını satabilmek için erkenden arabasına yükleyip kentin yolunu tutar. Kente vardığında pazar yeri bomboştur ve ortalıkta kimseler yoktur.

Onu gören halk, kâhinin söylediği kralın Gordion olduğunu düşünür ve onu kral ilan eder. Çiftçi Gordion, hiç beklemediği anda kral olunca onun her şeyi olan yük arabasını elden çıkarmaya gönlü elvermez, onu da beraberinde tapınağa götürür ve oraya armağan eder. Arabanın okuna bağlı olan boyunduruk öylesine bir kördüğümle bağlanmıştır ki, onu açacak kişinin değil Gordion'da, koca Asya kıtasında bile bulunmayacağı söylenir. Hatta, "Asya kıtasını bu düğümü çözecek kişi yönetecektir," diye de bir söylenti yayılır. Bir gün Büyük İskender kördüğümü çözmek için Gordion'a gelir. Bütün uğraşmasına rağmen düğümü çözemez ve kılıcıyla kördüğümü keser. İşte çiftçi Gordion'un öyküsü arabasının boyunduruğundaki kördüğümünden kaynaklanarak ta Büyük İskender'e kadar varmış ve İskender'in de ilgisiyle günümüze kadar gelmiştir." (Yalvaç Ural: "Gordion'un Düğümü", *Milliyet Pazar*, 22 Şubat 2004)

GÖKÇEN EFE MAHALLESİ

Mahalle, Osmanlı devletinin ve Batı Anadolu'daki yerel yöneticilerin haksız uygulamalarına isyan ederek dağa çıkan; Meşrutiyet döneminde Celâl Bayar'ın teşvikiyle düze inen, Yunan kuvvetlerinin Ege bölgesini işgal etmesi üzerine tekrar dağa çıkarak, bu kez işgal kuvvetlerine karşı mücadele ederken şehit düşen ve İstiklâl Savaşı tarihinde önemli yeri olan bir Kuvva-yı Milliye kahramanı Ödemişli Gökçen Hüseyin Efe'nin (1891- 1919) anısını yaşıtmaktadır.

GÖLBAŞI

Yerleşim Mogan Gölü çevresinde bulunduğu için Gölbaşı adıyla anılagelmıştır.

GÖYNÜK

Göynük sözcüğünün sözlükteki karşılıkları: 1. Yanık; 2. Güneşte yanmış;; 3. İyice olgunlaşmış, yumuşamış meyve; 4. Acısı olan, elemli... Acaba hangi anlamı, yerin adına uygun düşüyor ? Ya da adın sıralanan anlamları dışında bir kökeni mi var? Bilemiyorum. Bilene de rastlamadım.

GÖZÖNÜ

[Birinci Dönem TBMM üyesi Şakir Kınacı'nın oğlu] Hazım Kınacı, Kale ile Hıdırlık Tepesi arasında yüksek bir duvarın bulunduğunu, burada oluşan bente de "Gözönü" denildiğini belirtiyor. Kınacı, 'Yüksek duvarlı kentin altındaki gözler daima açık dururdu. Bu gözler zaman zaman kapatılır ve Hatip Çayı bent hizasına kadar yükselirdi. Halk da ikinci gizli geçitten su seviyesine kadar inerek buradan suyunu sağlardı. Bent ayrıca bir göl oluşturduğundan, bu yönden kaleye çıkmak imkansız hale gelirdi. Hıdırlık Tepesi ile Kale arasında da bir köprü bulunurdu. Köprünün kimin tarafında yapıldığı da bilinmezdi. Sonradan 'bent ve köprü yıkıldı' diyor." (**Kemal Bağlum**: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 159)

(Ayrıca bkz.: ANKARA KALESİ, BENTDERESİ, HATİP ÇAYI, HIDIRLIK TEPESİ)

GÜDÜL

İlçe, adını, kurucusu Anadolu Selçuklu Hükümdârlarından I. Mesut'un eniştesi ve Ankara Emiri olan Şehabüldevle Güdül Bey'den almıştır. Ayaş ilçesine bağlı bir nahiye iken 1 Eylül 1957'de ilçe olmuştur.

GÜLBABA TÜRBESİ

“Hacı Bayram Veli Caddesi’nden Bentderesi’ne inerken yolu ayıran refüj üzerinde bulunan Gülbaba Türbesi, özellikle yolcular için uğurlu sayılıyor. Yolculuğa çıkanlar veya bir yakınının yol esenliğini isteyenler Gülbaba’ya gelip dua ediyor.” (Erhan Doğan: “Türbe’de Umut Kuyruğu”, *Günaydın*, 2 Şubat 2002)



Gülbaba Türbesi

GÜLHANE ASKERİ TIP AKADEMİSİ (=GATA)

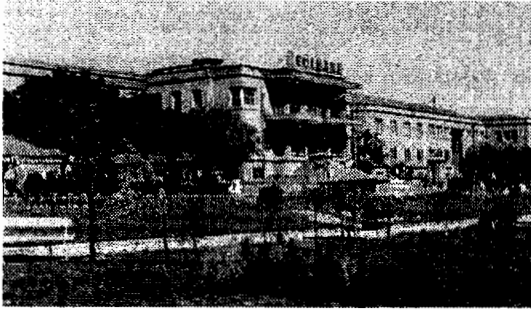
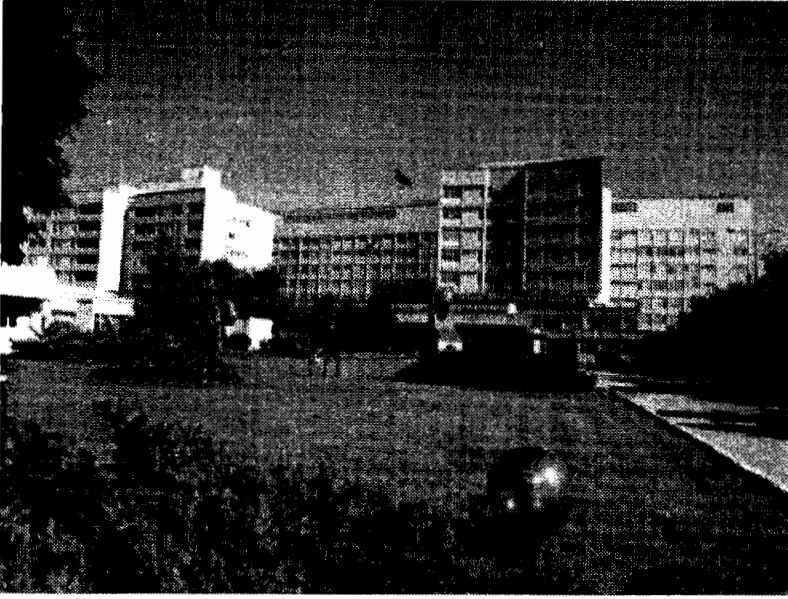
Kısaca GATA diye de anılan Gülhane Askeri Tıp Akademisi’nin adındaki ‘Gülhane’ İstanbul’daki Gülhane Parkından gelmektedir. Çünkü, orada kurulmuş ve sonra Ankara’ya taşınmıştır. Akademi’nin web sitesinde şu bilgiler yer almaktadır:

“Türk tıbbına bir asırdan fazla hizmet veren GATA; Gülhane Askeri Tatbikat Okulu ve Hastanesi adı altında 30 Aralık 1898 tarihinde İstanbul’da Topkapı Sarayı surları içerisinde kurulmuştur.

1941 yılında İstanbul’dan Ankara’ya Cebeci Hastanesi’ne nakledilerek, 12 yıl süreyle faaliyetlerini burada sürdürmüş, 1947 yılında Gülhane Askeri Tıp Akademisi ünvanını almıştır.

1953 yılından 1971 yılına kadar Bahçelievler’deki şimdiki K.K.K.’lığı binasının bir bölümü olan eski binada hizmet veren GATA, 1971 yılında Etlik’teki bugünkü modern binalarına taşınmış ve 30 yıldır faaliyetlerini bu kampüste sürdürmektedir

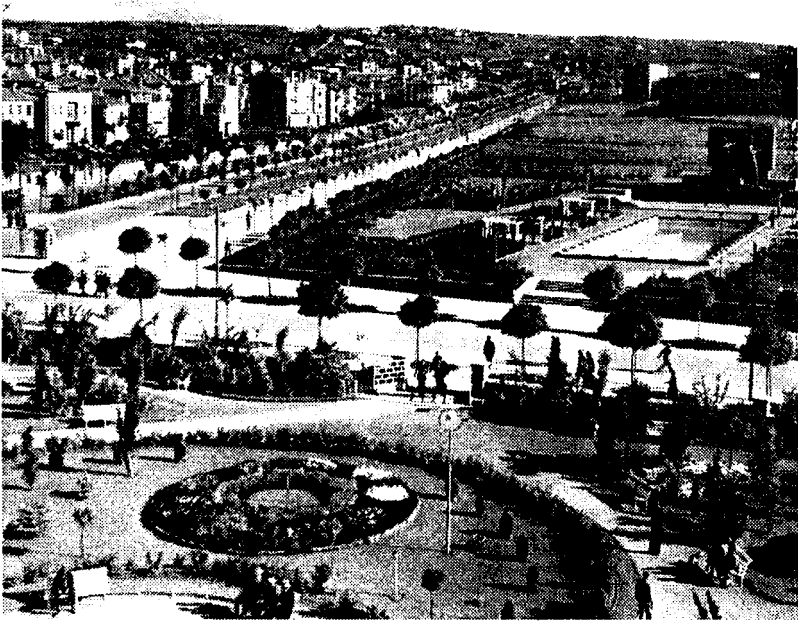
Gülhane Askeri Tıp Akademisi; 1998 yılında 100’üncü kuruluş yılını kutlamıştır. GATA, yetiştirdiği öğretim üyesi ve uzman hekimleri ile 1909’da İstanbul Tıp Fakültesi’nin ve 1945 yılında Ankara Tıp Fakültesi’nin kuruluşuna da önemli katkılarda bulunmuştur.”



(Üstte) Yeni Gülhane
Askeri Tıp Akademisi
(Solda) Eski Gülhane
Askeri Tıp Akademisi

GÜVEN PARKI

Güven parkının adı, önceki adı olan Emniyet Parkı'ndan kaynaklanıyor. Emniyet sözcüğü Güvenlik'e dönüştürülmüş, daha sonrada ağızlarda kısaltarak Güven Parkı olmuştur. Parktaki Emniyet anıtı, sonraki anılışıyla Güven anıtı da Polis örgütüne adanmıştır. Kaidesinde, Atatürk'ün *Türk, Öğün, Çalış, Güven* özdeyişi yazar. Özdeyişin sorti sözcüğünün de Güvenlik Parkının Güven Parkına dönüşmesine katkısı olmuştur.



Güvenpark

“Kızılay Bahçesi’nin dört yol ağzına bakan kapısından çıkılınca, ‘Emniyet Parkı’na geçilirdi.

Jansen’in planında Yenişehir’in yeşil bir şehir olmasına özen gösterilmişti. Ana caddelerin ve sokakların hepsinin ağaçlandırılması öngörülmüştü.

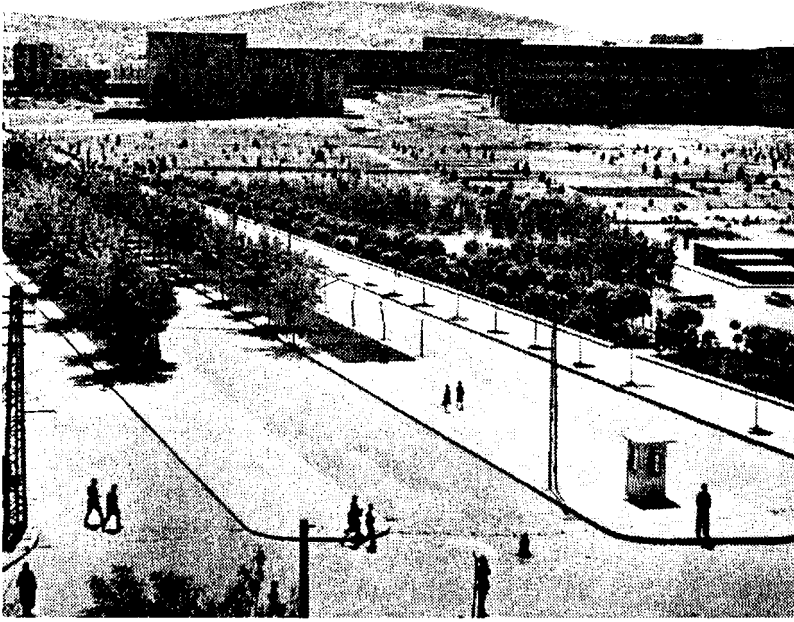
Ayrıca özel evlerin ve apartmanların da bahçeleri olacak ve bu bahçeler sahipleri tarafından zorunlu olarak ağaçlandırılacaktı. Ama bunlarla yetinilmemişti. Halka açık bahçelere, parklara da geniş yer ayrılmıştı.

‘Emniyet’ veya şimdiki adıyla ‘Güvenlik Parkı’ bunlardan biriydi... Bizim oraya ilk gidişlerimizde, parkın ortasındaki anıtın inşaatı tamamen bitmemişti. Üstündeki iskelelerde çalışma devam ediyordu. Ama parkın ağaçları, çiçekleri dikilmiş, havuzu doldurulmuştu.

Anıt, Türk polis örgütü için yapılmıştı.

Biraz ilerde yeni yapılan İçişleri Bakanlığı binasına bakan tarafında, Atatürk’ün... heykeli vardı.

94 Kızılay tarafına bakan tarafında da, biri saçlı sakallı yaşlı, biri sert yüzlü genç iki adam heykeli... O heykelin anlamını, o zaman öğrenememiştik.



Kızılay Meydanı'ndan Bakanlıklar'a bakış; sağda Güven Parkı görülüyor.

Annem bir şeyler anlatmıştı ama aklıma girmemişti. Çok sonraları öğrendim ki, o heykel toplumun güvenliği için gerekli olan sopaların yaşlı adamdan genç adama geçişini canlandırıyormuş.

Yani, güvenlik nesilden nesile devam ediyor. Yaşlılar yorulunca görevi, bayrak yarışındaki gençler devralıyor.” (Altan Öymen: *Bir Dönem, Bir Çocuk*, Doğan Kitap, 7. basım, İstanbul 2002, s. 76-77)

GÜLŞEHİR

“Binlerce yıl önce HATTİ’lerin yerini alan HİTİTLER tarafından kuruluşun izlerini taşıyan bir yerleşim merkezi olan GÜLŞEHİR’in orijinal adı hakkında açık bir bilgiye sahip değiliz.

Araplı döleğindeki ören yerinin adına, eski antik haritalarda, ARAPAU dendiğini biliyoruz. ARAPSUN adının bundan kaynaklandığını düşünebiliriz. Fakat ben, bir ara dolaşmak fırsatını bulduğum ilçenin batı kesimindeki kırsal alanda, halktan bazılarının Arapsun yerine, YARABUSUN dediklerine tanık oldum. Neden Arapsun değil de YARABUSUN dediklerini sorduğumda, ‘Memleket kepezlerin yarların

dibine pusmuş -yani saklanmış- da ondan' deyip gülmüşlerdi. Bu yakıştırma, bir medrese iştikakı olsa bile, bir gerçeği de yansıtmaktadır. İştikak heveslileri, Güney Amerika'da Dünyanın ikinci büyük nehri olan AMAZON nehrinin adının aslı 'AMMA UZUN'du derler. Sanki dünyamızın en ilk çağlarında, dedelerimiz Oğuz'lar oraya gidip, o Türkçe ismi vermişler! (Not: Amazon 6510 Km, Kızılırmak 1355 Km) Elbette bu gülünç bir safsatadır.

Fakat. Açıkсарay kaya kentinin Bizaris hakimiyeti sırasındaki adının JOROPASOS olduğu ve buradaki insanların sonradan Gülşehire gittikleri biliniyor ve bazı sözcükler gerektikçe yapılarındaki birkaç harfi benzerleriyle değiştirebilirler. Mesela JOROPASOS'un başındaki J harfi, bazı kelimelerde Y olarak okunur. Jerusalem (Kudüs) kelimesinin Yezalem okunması gibi. Sözcüklerde A-O ve S-N değişiklikleri de çok rastlanan hallerdendir. Bizim JOROPASOS sözünde de j, o, s değişerek y, a, n haline gelmiş olsa YARABUSON olmuş olur. Bir dilde uzun yıllar içinde bu kadarcık bir değişim normal sayılır. Ve Yarabuson'un Arapsun'a dönüşmesi de çok kolaylaşır.

Bir de özellikle bizim coğrafi bölgemizde, Türkiye'nin her tarafında rastladığımız bir kent ismi özelliği vardır: Kelime sonları, -sın, -sün la biter. Arapsun, Mamasun, Dadasin, Göstesin, Sinason... gibi.

ARAPSUN'un, Malazgirt'ten sonra Anâdolu'ya hakim olan Türkler tarafından, İç Anadolu'nun bir bölümüne de hakim olan Arapları kovarak onlardan boşalan bu yere ARAP-SON demiş olmaları akla gelir.

Selçuklu Sultanı'nın özellikle böyle bir isim kargaşası içindeki memlekete GÜLŞEHİR adını vermiş olması normal olurdu. Ama burada bir hataya parmak basmak gerekir: Alâeddin Keykubat, Kayseri'de 1237'de ölmüştür. Güvenilir bir kaynak olan HACI BEKTAŞ VELAYETNAME'Sİ bu ad verme olayını, Velayetname'nin 107. sahifesinde, 1259'da vermiştir, şeklinde yazılı. Bir ölünün bir şehre isim vermek için 22 sene sonra dirilip gelmesi olanaksız. Şu var ki bunlardan birinde ŞAHİS DEĞİL TARİH hatası vardır. Ama ŞEYH AHMET GÜLŞEHİRİ 1317'den sonra yaşamış ünlü bir kişidir. Ve eserlerinde müstear (yani takma ad) olarak GÜLŞEHİRİ adını kullanmıştır. Ünlülerden Somuncu Baba diye bilinen Şeyh Şemseddini Aksarayî ne kadar Aksaraylı ve ünlü Fatiha tefsircisi Molla Fenari ne kadar Fenerli ise, Gülşehri de o derece Gülşehrilidir. Ve meçhul sanılan türbesi Gülşehrin yanıbaşındadır.

96 | Yani Gülşehir adı, Karavezir Seyit Mehmet Paşa tarafından verilmiş bir isim değildir. O kullanılmamakta olan bir ismi kullanmıştır. Gülşehir'e

Gülşehri diyenlere de rastlıyoruz ancak bu kullanım yanlıştır. Çünkü O, gül yetişen bir belde değil, gül kadar güzel bir memleketidir.” **(İlhan Can Eti (Kırtaloğlu): “Arapsun adının Gülşehir olması üzerine bir araştırma”, Gülşehir web sitesi)**

GÜVENEVLER

Güvenevler Konut Kooperatifinin adı semtin adı olmuştur. Kısaca ‘Güven’ diye de söylenmektedir.

Semte adını veren kooperatif hakkında İlhan Tekeli-Selim İlkin aşağıdaki bilgiyi vermiştir:

“Kooperatifin kuruculuğunu Bahçeli Evler Kooperatifi yönetim kurulundan ayrılan Sümerbank Umum Müdür Muavini Osman Nuri Bey yapıyordu. Bu kooperatife Adliye Vekili Saraçoğlu Şükrü Bey, Gümrük ve İhisarlar Vekili Rana Bey, Şurayı Devlet Reisi Reşad Bey üye olmuşlardır. Kooperatif ortaklarından 20’si Sümerbank mensuplarıdır.

Kooperatif sözleşmesi 7 Nisan 1936 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Kooperatif, Kavaklıdere polis noktasının sağ yamacında 70.000 m² arsayı, m²’si 85,60 kuruştan almıştır. Parselasyonunu yaptıktan sonra 10.000 m²’sini mal sahibine iade edecektir. Buranın planı da Prof. Jansen’e yaptırılmak istenmişse de, istediği ücret yüksek bulunarak, Sümerbank binasının planını yapan Elsasser’e yaptırılmıştır. Ev tiplerinin beğenilmemesi üzerine, Mimar Semih (İmar Müdürü), Sedat Hakkı ve Hüsnü arasında ev planı yapma yarışması açılmış, ev tipleri Gümrük ve İhisarlar Vekili Rana Beyin başkanlığındaki bir komitece seçilmiştir.

... İnşaata 1936 yılı içinde başlanmış ve 1937 yılında üyeler evlerini teslim almışlardır.” **(İlhan Tekeli-Selim İlkin: Bahçeli Evlerin Öyküsü, Kent-Koop yayını, Ankara 1984, s. 80)**

(Ayrıca bkz: BAHÇELİEVLER)

GÜVENLİK ANITI

Yapıldığı zamanki adı “Emniyet Abidesi”dir. 1935 yılında Prof. Holzmeister, Prof. Anton Hanak ve Prof. Jozef Thorak’ın yaptıkları abide Polis örgütüne adanmıştır. Daha sonra “Güvenlik Anıtı” olarak anılmıştır. Bugün, genellikle, “Güven Anıtı” diye söylenmektedir.

(Ayrıca bkz.: GÜVEN PARKI)

GÜVERCİNLİK

“Güvercinlik 1. Güvercin yetiştirmek için özel olarak hazırlanmış yer. 2. Piyade kayığının kışında küçük bir kamara veya ambar biçiminde olup, öteberi koymaya yarayan dolap. 3. Kule biçiminde yüksekçe istihkâm. 4. Kalelerde, güvercinliklere benzeyen saklı yer ve gözcü kulesi.

(...)

Bu kadar eski ve yaygın bir sözcüğün yer adlarına yansımaması mümkün değil. Nitekim eski ve yeni birçok yer adında güvercin sözcüğünü görüyoruz. Güvercin (Arpaçay-Kars), Güvercin (Osmancık-Çorum, Ş.Karahisar-Giresun, Elbistan-Maraş, Nevşehir-Niğde, Fatsa-Ordu, Havza-Samsun), Güvercinlik (Gümüşhane) muhtarlıklarının; Güvercinlik (Bolaman-Fatsa-Ordu, Azdavay-Daday-Kastamonu), Göğercinlik (Akmeşe-İzmit-Kocaeli) mahallelerinin; Güvercinlik (Zıvank-Cihanbeyli-Konya) yaylak ve **Güvercinlik (Etimesgut-Ankara)** çiftliğinin adları (bk. Türkiye’de Meskün Yerler Kılavuzu 1, Ankara, 1946). güvercin sözcüğüne dayalı yer adlarımızın çokluğunu gösterir. Bunların yanında. Güvercinlik ‘Biga sancağında ve Biga yakınlarında bir küçük kasaba olup. H. 831 tarihinde II. Sultan Murat Han tarafından fetholunmuştur (bk. Şemsettin Sami, Kâmusü’l-a’lâm, C. 5, s. 3924, İstanbul, 1314). Güvercinlik [Sırpça adı: Golubaç, Macarca adı: Galamboç] ‘Yugoslavya’nın Sırbistan bölümünde, Tuna’nın sağ kıyısında bir kasaba’ (Türk Ansiklopedisi, C. 18, s. 235-237, Ankara. 1970). Güvercinkaya ‘Deniz haritalarında Pigon I. ek. Makro. Kuzey Suriye’de Akdeniz kıyısındaki- Basit (Podision burnunun kıyısında ve Akra dağının güneybatı eteğinde bir adacık’ (bk. Meydan Larousse) güvercin sözcüğünün, eski devirlerden beri hem Türkiye’de hem de Türkiye dışındaki yer adı olarak kullanıldığını göstermektedir. 1/500.000 ölçekli Yeni Türkiye Atlası’nda Güvercin, Güvercinli, Güvercinevleri. Güvercinlik biçiminde sekiz köy adı verilmiştir (Yeni Türkiye Atlası, M.S.B. Harita Genel Müdürlüğü, Ankara, 1977). Yazılı kaynaklara geçmiş bu çiftlik, yaylak, köy, mahalle, kasaba, şehir adlarının yanında yazılı kaynaklara geçmemiş daha birçok yer adının bulunabileceğini kabul etmek yanlış olmasa gerek.” (**Mehmet Özmen:** “Konya’da Güvercinçilik”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1981, s. 157-187)

H

HACENDÎ MAHALLESİ

“1522 tarihlerinde ‘Hücendi’ adıyla bilinmekte, 1601 tarihlerinde ‘Hacendi’ biçiminde yazılmaktadır. 1830 tarihinde yapılan ilk nüfus sayımında, normal olarak mahalleler sayılırken önceden olduğu gibi yine ‘Hacendi’ ismiyle sayılmış, ancak, ‘Zımmîlerin Sayım Defteri’ fihristinde ‘Hoca Hindî ve Öksüzcede olan Yahûdiler’ kaydı düşülmüş, yine aynı defterin bir başka belgesinde ‘Hoca Hinî ve Öksüzce Mahalelerinde mütemekkin Yahûd taifelerinin esâmileridir’ kaydı görülmektedir. Zikrettiğimiz bu kayıtlardan anlaşıldığına göre ‘Hacendi’ ismi ‘Hoca Hindî’ isminden bozmadır.

1789 tarihlerinde Yahudiler ile Müslimler müştereken oturuyorlardı. Avram Galanti’nin de ‘Hoca Hindî Müslim Mahallesi, Hoca Hindî Gayr-ı Müslim Mahallesi’ adıyla iki mahalleden söz etmesine bakılırsa, 1789 tarihlerinde Müslimlerle Yahudilerin karışık olduğu mahalle bu mahalledir. Bu duruma göre de, ‘Hacendi’ isminin ‘Hoca Hindî’ isminden bozma olduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

1785 tarihinden 1830 tarihine kadar Hoca Hindî’den bozma olan ‘Hacendi’ ismiyle anıldığı halde, 1830 nüfus sayımında doğrusu yazılarak isim düzeltilmiştir.” (Bkz.: **Dr. Rıfat Özdemir: XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara**, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları 694, Ankara 1986, s. 84)

HACETTEPE

Semtın adı, 17. yüzyıl başlarında, Hacı Tepesi Mahallesi idi. Ağızlarda Hacet Tepesi’ne dönüştü. Sonunda Hacettepe diye söylenir oldu.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ VE HACETTEPE HASTAHANESİ

Üniversite ve hastahane Hacettepe diye anılan tepede kurulduğu için aynı adla anılmaktadır.

HACI İLYAS CAMİİ

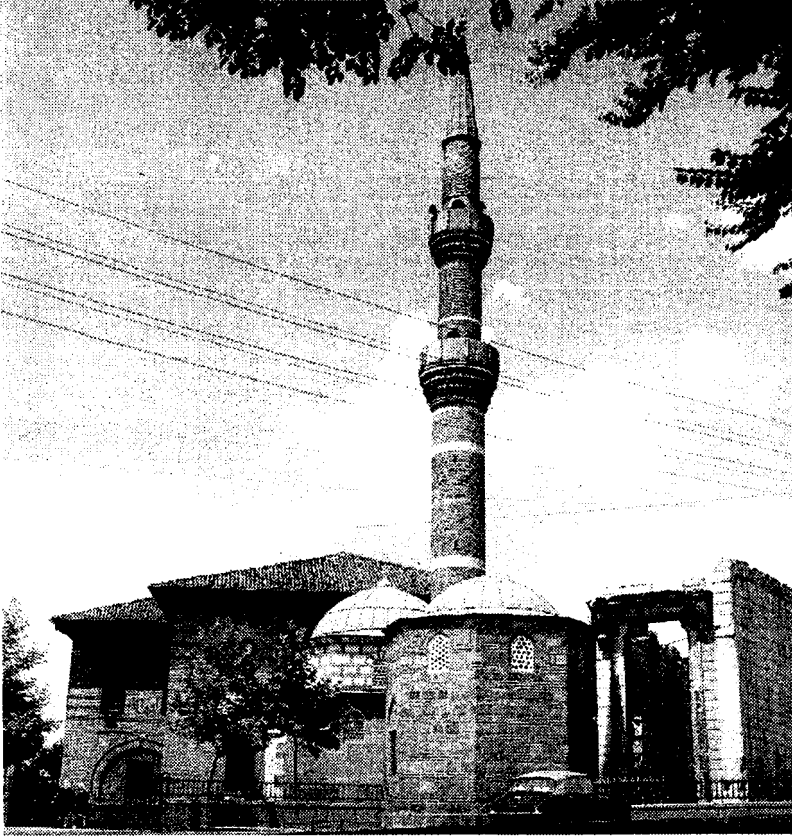
Hacettepe Üniversitesi sınırları içinde kalan Hacı İlyas Camii'nin, adını yaptırıcısından almadığı; Hicrî 1116, Milâdî 1704 yılında Enverzade İbrahim Ağa tarafından yaptırıldığı bilinmektedir.

HACIBAYRAM CAMİİ

Antik Augustus Tapınağının yanında, August meydanında bulunan Hacıbayram Camii adını, Bayramilik tarikatı kurucusundan almıştır. Hacı Bayram Velî'nin ölmeden iki yıl önce, - 1425'te (kimi kaynaklara göre 1427'de) inşaatı bitirilen camii, Hacı Bayram Velî adına Mehmed b. Ebubekir Hamdanî yaptırmıştır. Sonuncusu 1940 yılında olmak üzere 3 kez onarım görmüştür.

“Çok defa Ankara ovasına bakarken Hacı Bayram'ın ömrünün sonuna kadar müritleriyle ekip biçtiği tarlaları düşünürüm. Acaba hangi tarafa düşüyordu? Belki de kendi yattığı camiinin bulunduğu yerlere yakındı. Bütün ova onun zamanında imece ile işleniyordu. Anane Hacı bayram'la İstanbul'un fethinin manevî ve nuranî yüzü olan Akşemseddin'i bu ovada karşılaştırır. Akşemseddin o zamanlar devrinin ilmini ilâhiyatta tıbbâ, nahivden musikiye kadar öğrenmiş, fakat bir türlü ruhundaki susuzluğu gideremediği için yüzünü tasavvufa çevirmiş, kendisine müşşid arayan genç bir âlimdi. Nihayet dayanamayıp Şeyh Zeyneddin-i Hâfî'nin yanına gitmek için Osmancık medresesindeki müderrisliğini bırakıp yola çıkar; fakat Halep'te bir gece rüyasında bir ucu boyuna geçmiş bir zincirin öbür ucunu Hacı Bayram'ın elinde tuttuğunu görür ve nasibinin Hacı Bayram'dan olduğunu anlar; yoldan döner.

Ankara'ya geldiği zaman Hacı Bayram'ı müritleriyle ovada mahsul toplarken görür. Yanına yaklaşır; fakat iltifat görmez. Aldırmayarak işe girişir; yemek zamanına kadar şeyhin müritleriyle beraber çalışır. Yemek vakti olur. Hacı Bayram kendi eliyle aş dağıtır. Fakat Akşemseddin'in çanağına ne burçak çorbası, ne yoğurt koyar; artan aş da köpeklerin önüne döker. Akşemseddin darılıp gideceği yerde şeyhin kapısının önünde köpekleriyle ve onların çanağından karnını doyurur. Bu



Hacıbayram Camii

müritliğe kabul eder. Ölünce de kendisine halef olur; yahut hiç olmazsa tarikatın fazlaca şeriatçı kolu onu şeyh tanır.” (**Ahmet Hamdi Tanpınar**: *Beş Şehir*, Dergâh Yayınları, Mayıs 2003, s. 19)

HACIBAYRAM VELİ TÜRBEŚİ

“Ankara’nın eski yerleşim alanı olan Ulus’taki Hacı Bayram Camii’nin güney duvarına bitişik türbesini ziyaret eden kadınlar, cuma günleri minarenin kapısının kilidini, ev istiyorlarsa ev anahtarını, araba istiyorlarsa araba anahtarını ile kurcalayarak dileklerinin gerçekleşeceğine inanıyor.” (**Erhan Doğan**: “Türbe’de Umut Kuyruğu”, *Günaydın* 2, Şubat 2002)

HACİMUSA CAMİİ

1421 yılında yapılan cami, yaptıranı Şerafeddinzâde Musa'nın adını taşımaktadır.

HALİDE EDİP ADIVAR İLKOKULU ve LİSESİ

1920 yılında Anadolu'ya kaçarak Atatürk'ün yanında yer alan ve Bağımsızlık Savaşına katılan, 1919 yılında İzmir'in işgâlini protesto mitinginde yaptığı etkili konuşmayla adını duyuran, ülkenin Amerikan mandası olması görüşünü savunmuş, *Sinekli Bakkal Sokağı*, *Vurun Kahpeye*, *Ateşten Gömlek*, vb. romanlarıyla tanınmış yazar Halide Edip Adıvar, 1940'ta İstanbul Üniversitesi'nde İngiliz Filolojisi Kürsüsü başkanı oldu, 1950'de Demokrat Parti listesinden bağımsız milletvekili seçildi. 1954'te istifa ederek evine çekilmiş ve 1964'te ölmüştür. Okullara adı verilmiştir.



Halide Edip Lisesi

HALİDE NUSRET ZORLUTUNA SOKAK

Sokağa, edebiyat dünyasına 'Talebe Defteri' adlı öğrenci dergisinde yayımladığı 'Ağlayan Kahkahalar' başlıklı yazıyla giren, ilk şiirlerini 1923-1928 yılları arasında Milli Mecmua'da yayımladıktan sonra çeşitli dergi ve gazetelerde yazmayı sürdüren öğretmen, şair ve yazar Halide

102 | Nusret Zorlutuna'nın (1901-1984) adı verilmiştir.

HALİT FAHRİ OZANSOY İLKOKULU

Okul, 1891-1971 yılları arasında yaşamış olan şair ve öğretmen Halit Fahri Ozansoy'un anısını yaşatmaktadır.

HAMAMÖNÜ

Ankara'nın en eski semtlerinden bir olan Hamamönü, burada Karacabey tarafından biri erkekler, bir kadınlar için yaptırılmış iki hamamın varolması dolayısıyla bu adla anılagelmektedir. Belirtmeli ki, semtin adı olan Hamamönü, önceleri çifte hamamların önündeki düzlük alan için kullanılmıştır.

"Baba tarafım, Taşpınarlar, Ankara'nın eski bir ailesidir. Ne zaman Ankara'ya geldiklerini, yerleştiklerini sorduğum zaman dedeme, hatırlamıyordu. Taşpınarlar ailesi, Ankara'nın değişik yerlerinde ama eski Ankara'da otururlardı. Dedemin evi Hamamönü'nde idi. Hamamönü'nde dar bir 'Kahramanlar Sokağı' vardı. Orada büyük bir ev. (...)

Biraz Hamamönü'nden söz etmek istiyorum. Beni çok etkileyen yapılar vardı orada. Oturduğumuz sokaktaki komşular 'koltukçular', 'tor-nacılar' gibi meslekleriyle anılırdı. Sanırım, ahilik geleneğinden kalma bir şey. Bir şey daha, Kahramanlar Sokağı'nın adının, neden 'Kahramanlar Sokağı' olduğunu defalarca sordum, hiç yanıt alamadım. Alay ederdi, dedem. Bilmiyorum neden? Bu sokağın bir kısmı Yeşil Ağa Camiine giderdi. Bu cami, beni çok etkilerdi, hâlâ etkiler. Yıllardır görmedim ama hâlâ gözlerimin önündedir. Belki, bazı dini inançlara orada tanık olmamdandır bu. Camiinin önünde bir alan vardı. Biz orada oynardık. Cuma günleri oraya, caminin arasına ip gerilirdi. Küçük bebekler getirilir, oraya oturtulurlardı. Cuma namazından ilk çıkanın eline de bir makas verilir, o ipi kesmesi istenirdi. Ben çok meraklı bir çocuk olduğum için her şeyi sorardım. Bunu da sormuştum. Bu, yürüme zorluğu çeken, yürüyemeyen ya da yürürken sağa sola düşen çocukların ayakbağı açılınsın diye yapılan bir alışkanlıkmış. O çocuğu, ipi kesildikten sonra kucaklarına alır ve hiç arkalarına bakmadan, koşarak evlerine giderlerdi." (*Sanatçı Tanıklığı* kitabında Zerrin Taşpınar'ın konuşması ve tartışmalar, Edebiyatçılar Derneği, Ankara 1966, s. 68)

HAMDULLAH SUPHİ İLKOKULU

Okul, Milli Mücadeleye Antalya milletvekili olarak katılmış, milletvekil-liği, Matbuat ve İstihbarat Umum Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı, 103

Büyükelçilik görevlerinde bulunmuş, uzun yıllar Türk Ocakları Başkanlığını yürütmüş olan Hamdullah Suphi Tanrıöver'in (1885-1966) adını taşımaktadır.

HASAN ALİ YÜCEL SOKAK

Sokak, iz bırakmış Milli Eğitim Bakanlarından Hasan Ali Yücel'in (1897-1961) anısını yaşatmaktadır. Hasan Ali Yücel, ilk Maarif (Eğitim) Şûrasını toplamış, Goethe üzerine yaptığı çalışması dolayısıyla ödüllendirilmiş, Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü, Orta Tedrisat Umum Müdürlüğü, İzmir milletvekilliği görevlerinde bulunmuş, Birinci Resim Devlet ve Heykel Sergisini açmış, ilk Tercüme Heyetini (Çeviri Kurulu) toplamış, 1940 yılında Köy Enstitüleri Yasasını çıkartarak eğitimde dünya çapında bir devrimi gerçekleştirmiş, aynı yıl Devlet Konservatuvarları Kuruluş Yasasını çıkarmış, Ankara Fen Fakültesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Ankara Tıp Fakültesi'nin kurulmasını sağlamış, yazılıyla da tanınmış bir siyaset ve edebiyat adamıydı.

Büyükesat semtindeki bir parka da Hasan Ali Yücel adı verilmiştir.

HASAN DEDE

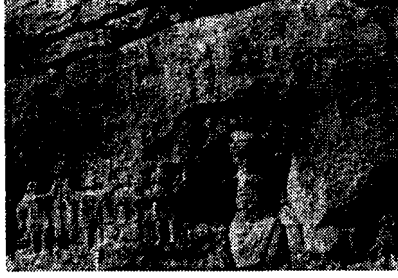
Ankara'nın Hasan Dede Kasabası, adını, burada bulunan XVI. yy. Alevi büyüğü ve ozanı Hasan Dede'nin türbesinden almaktadır.

HASANOĞLAN

Hasanoğlu köyü web sitesinde şu bilgi verilmektedir:

“‘Hasanoğlu’ ve ‘hasanoğlu’ sözcüklerinden bu köyün ‘Hasan’ adında birinin oğluna izafe edilerek adlandırılmış olduğunu anlamak mümkündür. Nitekim bugün Ankara'nın Elmadağ şosesindeki Hasanoğlu'na ayrılan yolun kavşağındaki eski mezarlığın ucunda ‘Hasan Dede’ diye ün alan bir yatır ve onun yanı başında ‘Hasan Dede’ pınarı olarak anılan bir yer vardır. (1944) Herhalde köyün tarihi ile bu ‘Hasan Dede’ arasında bir ilgi bulunması ihtimal içindedir. Gerçekten bugün (1944) dahi ‘Hasan Dede’ yatırı köyün manevi hayatında özel bir yer tutmaktadır. Mesela köylüler genellikle yağmur duaları ve adaklarını onun mezarı dolaylarında yaparlar. (Cedderesi): İstanbul Başbakanlık Arşivinde Ankara Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ‘Kuyud-i kadime’sinde mevcut XVI. yüzyıla ait Tahrir Defterinden öğrenildiğine

*Hasanoğlan
kaya kabartmaları.*



göre o zamanda ‘Hasanoğlan’ diye geçen bu köy Ankara livasına bağlı ve ‘Hacı Bayram-ı Veli’ ahfadından ‘Tayyib Baba’nın tımarı olup kendisine oturak olarak verilmiştir.”

HASAN PAŞA HANI

(Bkz.: SULLU HAN)

HASANTAHSİN SOKAK

(Bkz. Ş. G. HASANTAHSİN SOKAK)

HATİP ÇAYI

Hatip sözcüğü hitap eden, konuşan anlamına gelmektedir. Özellikle camide hutbe veren kimseler hatip diye anılırdı. Şeref Erdoğan çayın adını bir ‘hatip’ten aldığını söyler:

“Birçok ünlünün Mezar ve türbesinin bulunduğu Hıdırlık Tepesi’nde Hatip Ahmet İsfihanî adında ehli kerametten bir zat da yatmaktadır. Rivayet olaki Hacı Bayram Hazretlerinden el almış, diktiği her ağaç meyveden yerlere inermiş, ektiği her sebze bire bin verirmiş, dere kenarında bahçeleri olanlar bu zatın hayır duasıyla eker biçerlermiş. Mahsulleri hem tatlı hem de bereketli olurmuş. Bahçe sahipleri onun adını koca çaya vermişler ve çayımız bundan böyle Hatip Çayı olmuş...” (Şeref Erdoğan: *Ankara’nın Tarihi Semt İsimleri ve Öyküleri*, TC Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, Ankara 2002)

HAYMANA

Haymana sözcüğünün sözlüklerde yazılı anlamı “başboş hayvanların salındığı çayırılık”... Halk ağzında ise “tembel” demekmiş. Bir de “hay-

mana beygiri gibi dolaşmak” deyimi var. Dolayısıyla, herhangi bir kaynakla destekleme olanağını bulamam da, bol su kaynaklı ve yeşil çayırlarla kaplı Haymana ovasının adının nereden kaynaklandığı ortaya çıkıyor. Belki de yeşil çayırlarda tembel tembel salınan hayvanlar ovanın bu adla anılmasına yol açmıştır.

Ya da tersten düşünülebilir: Yeşil bir ovada, Haymana’da tembel tembel dolaşan başıboş hayvanlar, çayırıkların Haymana diye anılmasına ve ‘haymana beygiri gibi dolaşmak’ deyiminin doğmasına yol açmıştır.

Şurası kesin ki, Haymana sözcüğünün kökeni bilinmiyor. 19. yüzyılda da bilinmiyormuş!..

Prof Dr. Semavi Eyice, 1859 yılında Ankara’ya gelen bir Alman seyyahı olan Dr. Andreas David Mordtmann’ın (1811-1879) ‘seyahatnâmesi’ni tanıttığı yazısında şu satırlara yer vermiştir:

“... bir Ermeni Vartabed’in evinde misafir edilir. Bu çok kalabalık evin başı olan Vartabed ermenice ve türkçeden başka gayet iyi Grekçe, İtalyanca ve Fransızca konuşmaktadır. Yemekten sonra yapılan sohbet sırasında, Vartabed Mordtmann’dan Haymana adının etimolojisini sorar. Seyyah bu adın klasik çağ yazarlarında rastlanmadığını ve ne Grekçe ne de Türkçede bir anlamı olduğunu bildirmesi üzerine bir köşede hiç konuşmadan oturan ihtiyar bir ermeni, bunun ‘Ermeni Maria’dan geldiğini (!) garip ve gülünç bir çözümle gûya açıklar.”

Eyice, ihtiyar Ermeni’nin açıklamasını makalesinin dip notunda şöyle anlatmıştır:

“Bu açıklamaya göre Hay-Hayik, Ermeni demekmiş. Mana ise Maria’nın halk dilinde söylenişi imiş. Evvelce bu bölgeyi Maria adında bir kadın idare ettiğinden (?) buraya Haymana denilmişmiş!!!” (Prof. Dr. Semavi Eyice: “1859 yılında Ankara’da bir Alman seyyahı”, *Ankara Dergisi*, Cilt 1, Sayı 4, Ankara Büyükşehir Belediyesi, Ankara Ekim 1992, s. 12-13)

Benzer bir açıklamaya, Ankara Magazine dergisinin yayımladığı bir ‘test’te rastladım. “Ankaralı ve bilgili misiniz? Kendinizi sınamaya ne dersiniz!” alt-başlıklı testteki sorulardan biri ve yanıt şıkları şöyleydi:

“Söylentiye göre, Haymana ilçesinin adı, ünlü bir sultanın “Mana” adlı kızının burada intihar etmesi üzerine acı acı “Hey Mana” diye bağırmasından gelmektedir. Bu sultan kimdir?

a- Yıldırım Beyazıt

b- Timur

c- Cengiz Han

d- Yavuz Sultan Selim” (**Baskın Bıçakçı**: “test”, *Ankara Magazine*, sayı: 4, Ocak 2002/1, s. 38)

Doğru yanıtın Timur olduğu belirtilmiştir.

HAYMANATEYN

“Haymanateyn kazaları [ilçeleri], bugün aynı adla anılan Büyük ve Küçük Haymana topraklarına deniyordu.” (**Dr. Rıfat Özdemir**: *XIX. Yüzyılın İlk Yansında Ankara*, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları 694, Ankara 1986, s. 138)

HERGELE MEYDANI

Şeref Erdoğan şöyle yazmıştır:

“Ankara’nın en eski tarihi meydanlarından birisidir. Bir uçtan bir uca uzanan yemyeşil bir düzlük. Etrafı kavak ağaçları ile çevrilmiş, o yılların hipodromu diyebiliriz. Bu meydanın hududunu çizelim. Ulus’taki sanat okulunun köşesinden Ankara Gazi Lisesi’nden alın, halen Kültür Bakanlığı binasını içine alan, yukarıda Numune hastahanesine dayanan koca bir düzlük.

Bu düzlüğün özelliği Ata yadigarı cirit oyununun burada oynanması. Orta Asya bozkırlarından kopup gelen ecdadımızın yeleden kanatlanmış atlarıyla, Viyana önlerine giden akıncılarımızın at üstünde döne döne kılıç sallayan atalarımızın yadigarı bir nevi savaş gösterisi olan cirit oyunu, davul zurnaların coşturucu havasında bu meydanda oynanırdı.

Askere gidenler gene bu meydandan uğurlanırdı. Bunları ben değil, rahmetli anam dedesinden dinlemiş o da bize aktarırdı. Nur içinde yatsın. Anam Osmanlı kadındı. Adeta canlı kütüphaneydi, bilgi hazinesiydi.

Ben bu meydanın adının Hergele Meydanı olduğu yılları bilirim. O yılların Ankara’sında ahır olan kimseler inek beslerlerdi. Erkenden kalkıp sütü sağdı mı, ineğini önüne katar ver elini bu meydan, toplanan inekleri çoban (Kel Mevlut) sürüyü alır götürür boş olan Maltepe sırtlarında otlatır, akşam gene bu meydana sürüyü getirir, inek sahipleri ineği alır evine dönerdi.

Anadolu’da özellikle Ankara’da at ve inek sürüsüne Hergele denir. İşte Hergele meydanının öyküsü. Zamanla evler, binalar yapıldı. Alan daraldı. Bir değirmen yapıldı işlemedi. Bu binaya Ankara İtfaiyesi yerleşti adı oldu **İtfaiye Meydanı**, daha sonra Opera binası yapıldı. **Opera**

Meydanı oldu.” (**Şeref Erdoğan**: *Ankara'nın Tarihî Semt İsimleri ve Öyküleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, Ankara 2002, s. 73-74)

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Kalem Müdürlüğü yapmış, Paris Kültür Ataşesi iken emekliye ayrılmış 1914 Ankara doğumlu Ahmet Dorathı, Kemal Bağlum'a Hergele Meydanını anlatmıştır:

“Gazi Lisesi ile Sanayi Caddesi ve Gençlik Parkı arasında kalan geniş alanın adı Hergele Meydanı idi. Meydana bu adın verilmesinin nedeni, Ankara evlerinde beslenen hayvanların otlatmaya götürülmesi için toplandığı yer olarak kullanılmasından ileri gelirdi. Ankaralılar inek, at, eşek, koyun gibi hayvanlarını sabahın erken saatlerinde buraya getirip, çobana teslim eder, akşamları da dağılım buradan yapılırdı. (...)

Hergele Meydanı'nın bir bölümü de Ankara'da motorla işleyen bir değirmene ayrılmıştı. Sonradan bu değirmen iflas etmiş olacak ki, aynı yörede bulunan şehir itfaiyesi bu değirmeni talim yeri olarak kullanırdı.” (**Kemal Bağlum**: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 63)

HIDIRLIK TEPE

Anadolu'da birçok tepe aynı adı taşır. Hıdırellez ya da Hızır İlyas diye bilinen, kul sıkısınca yardımına koşan yüce ve ulu kişinin adıyla anılan bu tepelerde, genellikle yöreye ve yöredekilere yararı dokunmuş, ölümünden sonra da dokunacağı düşünülen kişilerin, ermiş olarak kabul edilerek ziyaret edilen gömütleri bulunur. Ankara'nın Hıdırlık tepesinde de böyle mezarlar bulunmaktadır. Biri Hatip Ahmet İsfahani'nindir.

HISAR İÇİ

Önceki söylenişi (adı) Derûn-ı Hisar idi. 1830 nüfus sayımında adı geçen mahallelerden biriydi Derûn-ı Hisar Mahallesi.

(Bkz.: İÇ KALE)

HISARÖNÜ

[Eski] “Ankara'nın en lüks semti de, Dış Kale'nin Anafartalar yamaçlarında yer alan Hisarönü idi. Müslüman halkın çoğu, kerpiç duvarlı, toprak damlı evlerde otururken, gayrimüslimlerin bu yörede taştan yapılmış iki, üç hatta dört katlı konakları bulunurdu. Özellikle

ise, bugün Işıklar diye bilinen yer ile, Çıkırkılar Yokuşu arasında kalan alanda yaşarlardı. Anafartalar Caddesinin Samanpazarı'na gelmeden önce Anafartalar Lisesi ile Şengül Hamamı civarında da, Yahudiler ikamet ederdi. Yahudilerin oturduğu mahalleye de Hoca Hindi Gayrimüslimin adı verilirdi.

Hisar semtinin içine, Kavaflar, Bakırcılar Yokuşu'ndan itibaren Hisar-önü, Saraçlar, At Pazarı, Çıkırkılar'ın sol tarafı girerdi." (**Kemal Bağlum:** *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 31)

(Ayrıca bkz.: (Bkz.: ANAFARTALAR, ÇIKIRKILAR YOKUŞU, DIŞ KALE, SAMANPAZARI, ŞENGÜL HAMAMI)

HİTİT ANITI

Sihhiye Meydanında bulunan, Vedat Dalokay'ın Belediye Başkanlığı sırasında yonut sanatçısı Pofesör Nusret Suman'a ısmarlanarak yaptırılmış olan anıt.



Mimar Nejat Ersin yonut hakkında şöyle yazmıştır:

“1975 yılında Heykeltraş Nusret Suman’ın yaptığı Hitit Güneşi heykeli, bence Ankara’da yapılan heykellerden en akılda kalanıdır. Çok değişik bir teknikle yapılan bu heykel Anadolu’da yaşayan medeniyetlerin en eskisi olan Hitit Medeniyeti’nin bir simgesidir. MÖ 2000 yıllarına kadar giden bir geçmişten gelen bu medeniyetin Orta Anadolu’da bir çok yerde ve bölgede yeryüzüne çıkarılmış bir sürü eseri mevcuttur. Ayrıca Anadolu Medeniyetleri gibi dünyaca ünlü bir müzeyi de barındıran Ankara’nın Anadolu medeniyetini ve kültürünü simgeleyen bir şehir olmasında çok büyük katkısı olduğuna bu heykel öncülük ediyor.

Bu vesile ile bu eseri gerçekleştirmede ön ayak olan zamanın Belediye Başkanı, sevgili arkadaşım Y. Müh. Mim. Vedat Dalokay’ı rahmetle anıyorum.” (Nejat Ersin: “Hitit Güneşi...”, *Bülten 07*, Mimarlar Odası Ankara Şubesi, s. 40)

HÜSEYİNGAZI

12. yüzyılda Anadolu’da yaşamış, aynı yüzyılın başlarında Anadolu’ya gelmiş bir “Eren” olduğu belirtilmektedir. Kimi araştırmacılar 800. yüzyılda yaşamış bir Emevi komutanı olduğunu öne sürmektedirler. Kimileri ise Ehlibeyt soyundan bir Seyyit olduğunu savunmaktadırlar.

Hüseyin Gazi’nin türbesi, 1450 metre yükseklikte, başkente kuşbakışı bakan bir yerdedir.

Meraklısı için açıklayalım: Ehlibeyt nitelemesi, Hazreti Muhammed’in ailesi (yakın çevresindekiler) için kullanılmaktadır. Seyyit sözcüğü de Muhammed soyundan gelen kimseyi tanımlar.

HÜSMEN AGA (TURSUSU)

“Hüsmen Aga, sandığınız gibi ‘gerçek’ biri değil. Üstelik ‘aga’ da değil. ‘Rahmetli’ hiç değil! Hüsmen Aga, Sakarya Caddesi’nde turşuculuğa soyunan Rumelili Burhan Dinçel’in, orijinal olduğu için dükkanına seçtiği isim:

“Hüsmen Aga, Bulgaristan’da Anadolu’nun Mehmet’i, Ahmet’i gibi boldur ve bu işler oralarda çok yaygındır.”

Burhan Dinçel, Sürmene doğumlu. Ankara’ya geldiğinde henüz 1 yaşında. Ailesi, turşuculukla uzaktan yakından ilgili değil. Babası devlet memuru. O sıralarda İstanbul’da turşucu var ama başkentte yok.

'Ankara'nın da turşucuya ihtiyacı vardır!' düşüncesiyle kolları sıvadığı yıl 1965...

“Bu bina yeni yapılıyordu. Talip olduk. Müteahhit Albert Beker isimli bir Yahudi vatandaşıydı. Dükkânı kiraladıktan iki sene sonra bina tamamlandı.”

Burhan Dinçel, Hüsmen Aga'yı Sakarya Caddesi'nin dokusuna kazıdığında, Ulus Hali'nde bir Çağlayan Turşucusu varmış. “Hüsamettin Çağlayan'dı sahibi. Ama müstakil bir turşucu değildi orası... Bakkaliyesi de vardı. Hüsmen Aga, Ankara'nın ilk müstakil turşucusu... Ve 35 yıldır ayakta...” (Pınar Gökşan Aker: “Turşusunu Ankara'da Kuran Hüsmen Aga”, Ankara Magazine, sayı: 6, Mart 2002-3, s. 68-70)



Turşucu Hüsmen Aga (Ankara Magazine'den)

İBNİ SİNA HASTAHANESİ

Hastahane, 980-1037 yılları arasında yaşamış olan hekim ve filozof İbn-i Sîna'nın anısını yaşatmaktadır.

“Hacettepe’de bugün İbni Sina Hastanesi’nin olduğu yerde o zamanın ölçülerine göre çok büyük bir taş bina vardı: Taş Mektep...

1886 yılında kurulmuş Ankara İdadisi, bu binada eğitim vermişti. Yıkılırken, mezunları “Bir tarih yok oluyor” demişlerdi. Mustafa Kemal Paşa zaferden sonra, Ankara İdadisi’ne sancak verdi. Okulun adı Ankara Atatürk Lisesi oldu.

Bugün Türkiye’de, binlercesi arasında, Atatürk’ün armağan ettiği sancağa sahip tek okul Ankara Atatürk Lisesidir.” (“Bir Ankaralı Dinozor’dan”, *Ankara Magazine*, sayı 7, Nisan 2002/4, s. 47)

İÇ KALE

(Bkz.: ANKARA KALESİ)

İKİNCİ VAKIF HANI

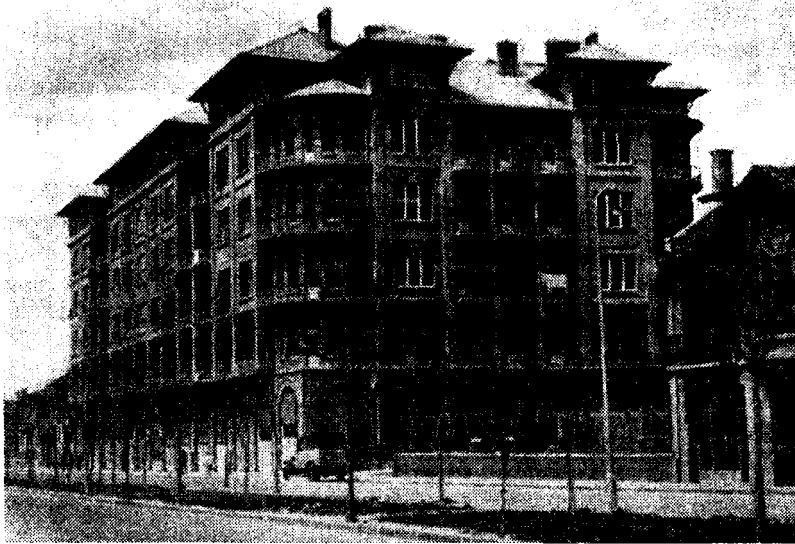
Ulus’ta Gençlik Parkı’yla arasında İstiklâl Caddesi uzanan ve Ahmet Demirel, Çapa ve Çimen sokaklarınca çevrilmiş, bir ucu dar dikdörtgen arsa üzerinde 1930 yılından bu yana hizmet vermekte olan han Mimar Kemalettin Bey’in tasarımıdır. Han diye anılmasına karşın kiralık konut yapısı olarak düşünülmüş, daha sonra ise çeşitli devlet kuruluşlarının

kullanımına verilmiştir. Örneğin, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü bu binada bulunmakta, ayrıca Ankara Devlet Tiyatrosu Müdürlüğü'ne bağlı Küçük Tiyatro ile Oda Tiyatrosu ve Devlet Tiyatrosu gişeleri de burada yer almaktadır.

İkinci Vakıf Hanı, aynı zamanda, kimilerince Evkaf Apartmanları ve/ya da Vakıf Apartmanı olarak da anılmaktadır.

“Ankara’nın ilk büyük yapıları arasında Gençlik Parkı’nın karşısında yer alan Vakıf Apartmanı oldu. Asansör ilk kez bu binada kullanıldı. Birçok Ankara’lı asansörün işlemini görmek için binanın önüne gelir ve inip çıkanları seyrederdi. Fırsat bulup asansöre binen gençler, bu olayı büyük bir meziyetmişçesine arkadaşlarına anlatırlardı. İlk Yerli Malları Ulusal Sergisi de Küçük Tiyatro dahil bu binanın tüm zemin katında açılmıştı. Sergi bir ay açık kaldı. Sergiyi ziyaret edenlerin sayısı umulanın çok üstünde oldu.

Apartmanın bir özelliği de sergi salonunun aynı zamanda spor salonu olarak kullanılabilmesi idi. Ankaralı gençler, her türlü sporu bu salonda yapardı. Sporun başında da güreş gelirdi. Yaşar Doğular, Celal Atıklar hep bu salonda yetişmişlerdi. Vakıf Apartmanı’nın bir bölümü de Tarih Kurumu’na ayrılmıştı.” (Kemal Bağlum: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 140-141)



İkinci Vakıf Hanı

İMARET CAMİİ

Karacabey Camii'nin bir öteki adıdır. Semte de adını vermiştir. Semt 'İmaret' olarak anılır.

İMRAHOR VADİSİ

Osmanlılarda, padişah ahırlarının üst yetkilisi ve sorumlusuna **emir-i ahur** ya da **mir-i ahur** denirdi. **İmrahor** (ya da **mirahor/mirahur**) sözcüğü belirtilen Farsça tamlamaların halk ağzında dönüşmüş söylenişidir. *Emir* sözcüğü, *baş*, *başkan*, *bey* anlamına gelmektedir.

Anlaşılmaktadır ki, vadide bir *ahır emiri* yaşamış!..

İNCEK (KÖYÜ)

"Yüz yıl önce bir Ermeni köyü olan İncek'ten savaş zamanı çiftlik sahipleri, arazilerini satarak göç etmişler. Çevre köylerde çeşitli işlerde çalışan 14 aile birleşerek 30 bin küsur dönüm arazi satın almış, 20 yıl önce 46 hane olan köy, çiftlik sahipleriyle birlikte bugün 400 haneye ulaşmış. İncek'te 50'ye yakın site var. Çoğu yerde parsel sahiplerinin isimleri sokak adları olmuş." ("Yeni Bir Yerleşim: İncek", *Ankara Magazine*, sayı: 21, Temmuz 2003, s. 54)

Yıllar sonra İncek'teki sokak adlarının nereden köklendiğini araştıran çıkarsa, epeyce zorlanacak demektir!..

Bir köy iken, Ankaralı varlıklı ailelerin birbirinden büyük villalar yaptırmak için yarıştıkları bir bölgeye dönüşmüştür. *Toplumsal Tarih* dergisinin Mart 2004'te yayımlanan 123. sayısında Dr. Yücel Dağlı'nın hazırladığı "Kedi Sözlüğü"nden yararlanarak İncek adının nereden köklendiği hakkında akıl yürütmeye çalıştık. "Kedi Sözlüğü"nde verilen bilgilere göre, *encik*, *enik* ve *incek* kedi ve köpek gibi çok memeli hayvanların yavrularına verilen adlardır. TDK'nun 1963 yılında yayımlanan "Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü"nde Kocaeli'nin Kandıra ilçesinde kedi, köpek yavrularına ince denildiği bilgisi yer almaktadır. Acaba Ankara'nın bu köyünün adı da Kandıralılar'ın bu sözcüğe yükledikleri anlamı mı taşımaktadır? Eğer öyleyse, neden???

İNCESU DERESİ

114 | Ankara'nın üç önemli akarsuyundan biri olan İncesu deresi, ince akan bir su olduğu için bu adla anılmıştır. Benim Ankara'ya geldiğim 1950'li

yılların sonlarında, İncesu deresinin üstü kapatılmamıştı. Açıkta akıyordu.

İPLİK PAZARI

“Atpazarı’nda, Kurşunlu Han’ın batısında olup, önemli bir merkez idi. Özellikle sof ve şâlî dokumaya elverişli olan iplikler burada pazarlanıyordu. Beratla görev yapan bir ‘vezzan’ı vardı.” (Dr. Rıfat Özdemir. XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları 694, Ankara 1986, s. 39)

‘Vezzan’ tartan kişi; tartı aygıtını kullanan, tartmakla görevli kişi; tartıcı anlamına gelmektedir.

(Ayrıca bkz.: ANKARA ÇARŞILARI VE PAZAR YERLERİ, ATPAZARI, KURŞUNLU HAN)

İRFAN BAŞTUĞ CADDESİ

27 Mayıs İhtilâli’ni gerçekleştiren Millî Birlik Komitesinin 38 üyesinden biri olan ve bir trafik kazasında ölen Tuğgeneral İrfan Baştuğ’un anısına adı caddeye verilmiştir.

İSKİTLER

Önce semte adını veren İskitler’in kim olduğunu internet sitesinden okuyalım:

“İskitler, M.Ö.VII yüzyılda Avrupa ile Asya’nın batı kesiminde, Tuna ile Volga ırmakları arasındaki bölgede yaşamış bir Orta Asya kavmidir. Karadeniz’in kuzey kısımlarında daha önceleri yaşayan Kimmerler Türkistan ve Batı Sibirya’dan gelen İskitler tarafından dağıtılmışlar ve Güney Rusya bozkırlarının dışına sürülmüşlerdir. Yunanlılar tarafından İskit (Skuthoi), İranlılar tarafından “Saka” adı ile anılan bu kavim Hintlilerce “Caka” diye biliniyordu. İskitler kendi bölgelerinde zamanlarının en ileri uygarlığını kurmuş olmalarına karşın, sonraları çeşitli nedenlerle imparatorluk dağılmış ve halk başka ülkelere göç etmiştir. Ünlü tarihçi Herodot, İskit adının Karadeniz’in kuzeyinde yaşayan yerli halkın kullandığı “Skolot” ya da “Oskolot” sözcüğünden geldiğini ileri sürmektedir. Eski dönem coğrafyasında Karadeniz’in kuzey bölgesine İskitya adı verilmektedir. Bu bölgenin mi kavime, yoksa kavimin mi bu bölgeye adını verdiği tarihçiler arasında tartışma konusudur. Ayrıca İskit

adını bu kavimin mi kendisine verdiği, yoksa bu kavim hakkında bilgilerin merkezi olan Yunan kaynaklarının sahibi olan Grek tarihçilerinin mi bu adı taktığı da tartışmalı konular arasındadır.

İskit-Saka İmparatorluğu, tarihin en eski çağlarında Türklerin kuzey yolu ile hem Anadolu'ya hem de Avrupa'ya gelmelerini göstermesi açısından son derece ilginçtir. Batılı tarihçilerin ileri sürdükleri gibi, Türkler ilk kez Osmanlılarla Avrupa'ya gelmemişler, aksine İskitler aracılığıyla en eski çağlarda Avrupalı olmuşlardır. Türkler bu açıdan hem Asyalı, hem de Avrupalı bir ulustur. Nitekim bu gerçeği çok iyi kavrayan Atatürk, hem İskitlere, hem de Hititlerle Sümerlere tarih incelemelerinde çok önem vermiştir.” (Düşülen notta, bu bilgilerin Milliyet Yayınlarının *Tarihte Türk Devletleri* başlıklı kitabından derlendiği bildirilmektedir.)

Son paragrafta aktarılan bilgi, semte İskitler adının 'devletçe' verildiğini düşündürmektedir.

İSRAİLEVLERİ

[Gazi Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmakognozi Bölümü öğretim üyesi Ekrem Sezik'ten] “57., 60., 78., Sokak'taki dizilişleriyle hemen dikkati çeken ve Emek'in dokusunda ağırlıklı yeri olan İsraillevleri'ne neden bu adın verildiğini öğrendim. İsraililer oturduğu için değil, projesi İsraili bir firmaya ait olduğu için... Emek'te, yapıldığı gibi duran üç kooperatiften biri İsraillevleri...

Diğerleri, Yeşiltepe Blokları ile Kırlangıç Evleri. (...)

Ekrem Sezik'ten dinliyoruz: “Emek, 4. Cadde ile 8. Cadde arasında kalan semtin adı. Bir zamanlar 8. Caddenin önü dereymiş. Ben o halini bilmiyorum; bildiğim, 8. Cadde'de bahçeli, tek katlı evler olduğu. Artık tek tük var bunlardan.

... İsraillevleri de 1953'te milletvekillerinin ve üst düzey bürokratların kurduğu bir kooperatif. İhtilâlden önce [1960] 1956'da teslim edilmiş fakat tutuklandıkları için DP milletvekillerine oturmak nasip olmamış. (...)

“84 yaşını süren Mehmet Korkut Usta, İsraillevleri'nin inşaatında 35'inde gencecik bir su tesisatçısı. O yıllarda Balgat Çayı geçiyormuş oradan. At arabalarını görmek çok olağanmış. İsraillevleri'ni inşa eden İsraili firma, binanın temellerinde ve kolonlarda, suyun içine kum yerine çakıl ve mıcır kullanmış çimentoyla. O nedenle çok ama çok sağlamış.

İlginçtir; İsraili bir firma yapmış ama kooperatifin ilk adı Dikmen Yapı Kooperatifi imiş.” (**Pınar Gökşan Aker**: “Emek: Emeksan Memurlarının İemelini Attığı Semt”, *Ankara Magazine*, sayı: 27, 2004/1, s. 50-53)
(Ayrıca bkz.: EMEK, 14 MAYIS EVLERİ)

İSTANBUL KAPISI

(Bkz.: DIŞKAPI)

İTFAİYE MEYDANI

(Bkz.: HERGELE MEYDANI)

İZMİR (SMYRNA) KAPI

(Bkz.: ANKARA KALESİ)

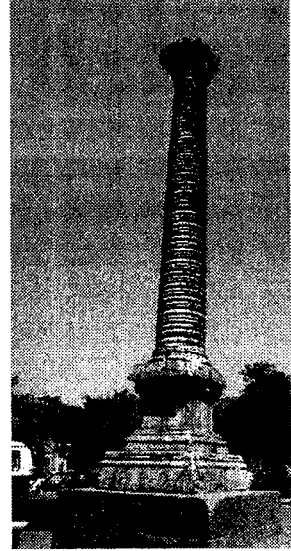
JOHN F(itzgerald) KENNEDY CADDESİ

Genelde kısaca Kennedy Caddesi diye anılmaktadır. ABD'nin ilk Katolik Başkanı olan John Fitzgerald Kennedy (1917-1963) Texas'ı ziyareti sırasında bir suikaste kurban giderek, Lee Harvey Oswald adlı biri tarafından öldürülmüştür. Ne var ki, bu cinayetin üzerindeki giz perdesi hâlâ kaldırılabilmiş değildir.

JULIANUS SÜTUNU

Halk, Belkıs Minaresi adını uygun görmüştür.

Defterdarlık ve valilik binası arasındaki havuzun kıyısında bulunan sütunun hiçbir yazıtı yoktur. Gövdesi çok halkalıdır. Yüksekliği on beş metre kadardır. Roma İmparatoru Julianus' un (M.S. 361 - 363) Ankara'dan geçmesi onuruna dikildiği söylenir.



Julianus Sütunu

K

KAĞNI PAZARI

“Gazi Lisesi’nin sağ tarafında kalan ve bugün eskicilerin yer aldığı alanın adı ise ‘Kağni Pazarı’ idi. Köylerinden Ankara’ya odun getiren kağnicılar burada satış yaparlardı.” (**Kemal Bağlum**: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, (Ahmet Doratlı’nın açıklamaları), Ankara 1992, s. 63)

KALABA

Kalaba sözcüğünün sözlüklerdeki anlamı ‘kalabalık’. Ama, elbette vadinin Kalaba adını taşımasına ne kalabalığının ya da herhangi bir kalabalığın mı yol açtığını bilemiyorum. Herhangi bir belge bulamadım, küçük de olsa bir ipucuna rastlamadım.

KALE

(Bkz.: ANKARA KALESİ)

KALEDİBİ (THAT’EL-KAL’A) PAZARI:

“Kale altındadır. Şehire, arabalar ile getirilen odunlar burada satılıyor-
du. Yevmî 1 akçe ‘avaid’ alan dellalı vardı.” (**Dr. Rifat Özdemir**: *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara*, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları 694, Ankara 1986, s. 39)

(Ayrıca bkz.: TAHTAKALE)

KAPAN HANI

(Bkz.: ANKARA ÇARŞILARI VE PAZAR YERLERİ)

KARACABEY CAMİİ

“Karacabey Mahallesi Samsun Sokak’ta bulunan cami, 1484 tarihli ‘Vakfiyesi’ne göre, Osmanlı beylerinden Karacabey [Karaca Bey ibni Abdullah] tarafından yaptırılmıştır. Adını yaptıranından almıştır. İmaret Camii olarak da anılmıştır. Karacabey Hamamı, bu camie akar sağlamak amacıyla yaptırılmıştır.

Oradaki, [Hamamönü’ndeki] bir başka yapı, mahalleye adını veren Karacabey Hamamı’ydı. Bu hamam da beni çok etkiler. Babaannem, zorla götürürdü bizi. Orada da, gelin hamamlarına tanık olurdum. Mumlar yakılırdı. O da biraz komikti. Peştemallı insanlar, çalıp oynarlardı. İşin içinde, biraz da hinlik vardı sanıyorum, gelini kontrolden geçirmek gibi. Eğlenceli, hoş bir şeydi. Sanıyorum, bir Ankara geleneğiymiş.” (*Sanatçı Tanıklığı* kitabında **Zerrin Taşpınar**’ın konuşması ve tartışmalar, Edebiyatçılar Derneği, Ankara 1966, s. 68)

KARAOĞLAN ÇARŞISI



"Bugün Ulus Meydanı'ndan Köyişleri Bakanlığı, Belediye ve Anafartalar Çarşısına çıkan yol bu isimle anılmaktaydı." (Dr. Rifat Özdemir: *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara*, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları 694, Ankara 1986, s. 38)

KARAKUSUNLAR

1970'li yılların sonlarında Ankara Temsilciliğini yaptığım 'Dünya' gazetesinin bürosu ve basımevi Karakusunlar köyünde idi. Kentten gclip gitmek epeyce meşakkatliydi. Çevrede pek fazla yapı yoktu.

1980'lerin ortalarından sonra kent Karakusunlar'a doğru 'büyümeye' başladı. Bugün o köyden eser yok. Her taraf yeni yeni yapılarla kaplanmış durumda.

Berberde sıra bekler ve bu bölgede yetişmiş gençlerle söyleşirken, Karakusunlar adının nerden kaynaklandığını bilip bilmediklerini sordum. Biri şöyle konuştu:

"Bir dede vardı. Öldü. O Kurtuluş Savaşına da katılmış... Anlatırdı. Atatürk askeriyle buraya gelmiş. Kar altında burası... Mola vermiş... Komutanlarından biri sormuş: "Paşam, çadırları nereye kursunlar?" Atatürk yanıtlamış: "**Kara kursunlar.**" Ağızdan ağıza, biraz da buralıların şivesine uygun olarak dönüşüp **Karakusunlar** olmuş Ata'nın buyruğu..."

Tümüyle yakıştırma da olabilir. Ama, edinebildiğim bilgi bu!

Öte yandan, 1953 yılında hazırlanmış olan "Ankara Şehri İmar Komisyonu Raporu"nda yerleşmenin adı "Karakursunlar köyü" diye geçmektedir. (s. 96)

KARPIÇ

Cumhuriyetin başkenti Ankara hakkında yazılan kitapların hemen hemen hepsinde, ayrıca anı kitaplarında anılan adlardan biri de Karpiç Lokantası'dır.

"Başkentte seçkin topluluğun müdavimi olduğu, sosyal hayatın sacayağını oluşturan üç mekândan biri Ankara Palas'sa, diğerleri Karpiç ve Anadolu Kulübü'dür. (...)

Ankara'da otel ve bar kültürünü yerleştirmeye başlayan mekânların yanında, lokanta ve gece kulübü niteliklerine sahip Karpiç, başkentte Cumhuriyet'in sembolik mekânlarından biri olacaktır. Taşhan'ın sahibi | 121

Cemal Bey tarafından 1924'te Ankara'ya getirilen Rus göçmeni Juri Georges Karpovitch, Taşhan'ın alt katında başkentin ilk modern lokantası sayılan Şölen'i hizmete açar. Yeme-içme kültüründe aşçı dükkânı geleneği önemli yer tutsa da, ev eksenli bir yaşam süren Ankaralıların 'dışarda yemek' ihtiyacını pek sık duymamaları, şehirde lokanta, pasta-hane vb. yerlerin açılmasına mahal bırakmamıştır.

Karpiç önceleri, başkentin ilk yıllarındaki mesken sıkıntısı sebebiyle ailelerini şehre getiremeyen mebuslar, bakanlar ve yüksek bürokratların zorunlu karın doyurma mekânıdır. Ancak burasının sadece lüks lokanta olmadığı ve Batılı anlamda 'restaurant' geleneğini Ankara'ya taşımayı hedeflediği fark edildikten sonra zorunluluk zevke dönüşecek, Karpiç'te bir akşam geçirmek hem bir prestij unsuru hem de eğlence fırsatı sunacaktır. Lokantanın, diğer karın doyurma mekânlarından farklılığı ortaya çıkınca Karpovitch, devletin sübvansé ettiği Ankara Palas gibi, neredeyse yarı-resmî bir buluşma mekânının sahibi olacaktır. İş Bankası'ndan alınan kredi ve hükümetin her yıl yaptığı para yardımı sayesinde Karpovitch kiracılıktan kurtulur ve Merkez Bankası'nın yanında, havuzlu Şehir Bahçesi'nin içinde, resmi adı Şehir Lokantası olan yeni mekânını açar. Şehir Lokantası'nın Karpiç olarak anılmasının sebebi, bir medeniyet misyoneri gibi hareket eden sahibinin buraya hususiyet kazandırmasıdır. Fransız kültürüyle harmanlanan Rus kültürünün inceliklerini taşıyan Karpovitch Usta, bekâr ve yalnız olmasının da etkisiyle, hayatını bu lokantayla Ankara'daki sofrâ alışkanlıklarını medenileştirmeye adanmıştır. Devletten aldığı yardım ve gördüğü itibar onu bu işle görevlendirilmiş bir devlet memuru konumuna çekmektedir. O da bu misyonun hakkını verir: kravatsız müşteri kabul etmez; seçkin müşterileriyle bizzat ilgilenir, onlar için özel menüler belirler; mevsim ve coğrafi koşullar gereği zor bulunan meyve ve sebzeleri –ancak hatırlı müşterilerine– ikram eder; alaturka damak tadı ve sofrâ adabında radikal dönüşümler yaratır; müzikli ve danslı yemek alışkanlığını yerleştirir. Sofra kültürü bağlamında, bozkıra bir vaha yaratan Karpiç, Nurullah Ataç'ın ifadesiyle müşterilerine 'yemek yemeyi öğreten insandır'. (...)

Cumhuriyet'in kültür tarihine damgasını vuran Karpiç, politika tarihinin dönüm noktalarına, aydınlar/yazarlar arası tartışmalara sahne teşkil etmiştir. Lokanta olmasının yanı sıra bir tür aydınlar kulübü işlevi de gördüğünden, yirmiler ve otuzlarda Çankaya'dan aranan kişilerin bulunabileceği neredeyse tek adres Karpiç'tir. Bu sebeple lokantanın telefonu çaldığında gözler telefona çağrılan kişiyi arayacak ve o 'şanslı'

kişi, o akşamki ankaya sofrasının konuğu olmanın gururuyla salonda bakişlarını dolaştıracaaktır.

Karpiç'te aydınlar/yazarlar için ayrılmış ve sadece onların oturdukları masalar vardır. Tarihte iz bırakmış edebî tartışmalardan bazıları da bu masalarda yapılmıştır. İstanbul'da edebiyatçılar/aydınlar lokali haline dönüşmüş kafe, pastahane ve lokantalara tekabül etmesi de beklenen Karpiç, bu işlevini bir ölçüde yerine getirmiştir." (L. Funda şenol Cantek: "Yaban'lar ve Yerliler/Başkent Olma Sürecinde Ankara", *İletişim*, İstanbul 2003, s. 278-283)

(Ayrıca bkz.: ANKARA PALAS, ÇANKAYA, TAşHAN)

KARYAĞDI TÜRBEĞ

"Ulus'tan Kızılay'a doğru giderken İtfaiye Meydanı, Esenlik ve Güneş-cik sokağının keşiştiği noktada bulunan türbe, kitabesine göre Hicri 985 (1477) yılında yapılmış. Türbe bir kıza ait olduğu için gelenlerin çoğu eř bulabilmek için dua ediyor ve adak dağıtıyor. Duvarda bulunan Karyağdı Türbesi Kitabesi'ni okuyan kadınlar kağıda yazdıkları kitabeyi yedi kişiye okuturlarsa, dileklerinin kabul olacağına inanıyor. Dilekleri kabul olanlar da daha sonra türbeye gelerek şeker dağıtıyor. Üç cuma türbeye gelerek şeker alanların da dileğinin kabul olacağına inanılıyor." (Erhan Doğan: "Türbe'de Umut Kuyruğu", *Günaydın*, 2 şubat 2002)



Karyağdı Türbesi

Karyağdı Hatun'un öyküsü ise şöyle:

Karyağdı Hatun'un asıl adı Yazgülü imiş. Yazgülü evlendirilmiş. Hamile kalmış. Hamileliğinde aş ermiş ve yaz ortasında canı kar çekmiş. Tanrıya yalvarmış. Duası kabul olmuş ve Ağustos ayında lapa lapa kar yağmış. Yazgülü de avuç avuç kar yemiş. Ama, ertesi gün hastalanıp ölmüş. Ölümünden sonra Karyağdı Hatun diye anılır olmuş.

KASIM GÜLEK SOKAK

Sokağa, CHP'nin genel sekreterlerinden, Ulaştırma Bakanlığı görevinde de bulunmuş olan Kasım Gülek'in adı verilmiştir.

KAVACIK SUBAYEVLERİ

Bir zamanlar otlak olarak işlev gören Mal Dağı'nın yazgısı 1950 yılında kurulan bir konut kooperatifi ile değişir.

"40'ların sonu, 50'lerin başı... Kentin çeperlerinde 160 üyeden az olmamak kaydıyla kooperatif kurulduğunda, arazi imara açılabilir. O yıllarda Ankara bir kooperatifler kenti âdeta... Öykünün başlangıcı ta 1930'lara uzanıyor. O yıllarda başkentin nüfusu 100 bin sınırına dayanınca, konut sıkıntısı da gündemden düşmez olmuş. Gazetelerdeki konut ilanlarının ortak özelliği, insanlara 'küçük', 'ucuz' ve 'bahçeli ev' tipiyle kentin diğer semtlerine göre daha yüksek bir yaşam kalitesi sunuyor olması... Kavaklıdere'deki 14 Mayıs Evleri, Emek'teki Yeşiltepe Blokları, Bahçelievler'deki Eser Sitesi, Kavaklıdere'deki İller Bankası Blokları, Kurtuluş ve Yenimahalle'deki Emlâk Bankası Blokları, Güvenevler ve Kavacık Subayevleri de bu anlayışla yola çıkmış zamanın gözdeleleri...

Mahdut Mes'uliyetli Ucuz Subayevleri Yapı Kooperatifi, Yenışehir'deki Büyük Sinema üstü, Kat:3, No:17'de kurulur. Yıl 1950 iken... Kavacık Subayevleri kooperatif yapılarının inşasına 1953'te başlanır. İlk konutların teslimi ise 1957'ye tarihlenir. 18 hektar üzerine kurulu ve Keçiören'e bağlı bir villalar semtidir burası... Zamanında 179 adet tek ve iki katlı konuttan oluşan semtte şimdilerde bu sayı hepi topu 15. Mahalle planı ise Mithat Yenen imzalı...

Adını, kooperatif ortakları arasındaki subayların fazla oluşundan alan semtte 1962 yılından bu yana Cihangir Sokağı'ndaki aynı evde yaşayan [mimar, öğretim üyesi, şair] Ali Cengizkan, hem çocukluğunu, hem ilk-

gençliğini, hem de olgunluk çağını aynı semtte ve evde geçiren nadir isimlerden...” (Pınar Göksean Aker: “Bir Semtin Öyküsü”, *Ankara Magazin*, sayı 24, Ekim 2003, s. 57-58)

Kavacık adının kökenini ise bulamadım.

KAVAFLAR ÇARŞISI

“Çıkırıçılar Yokuşu’nun devamında yer alan çarşının adı da, Kavaflar Çarşısı idi. Ahi’ler devrinde, Ahi kurallarına göre çalışan esnaf ve sanatkarlar burada; ayakkabı, yemeni, çarık, mes gibi ayak giyim eşyası yapar ve satarlardı. Kavaflar adı da burdan gelirdi.” (Kemal Bağlum: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, (Ahmet Hızal açıklıyor), Ankara 1992, s. 159)

KAVAKLIDERE

Semt adını, çevresinde kavak ağaçları bulunan dereden almıştır. (Ayrıca bkz.: TUNALI HİLMİ CADDESİ)

KAYA ALDOĞAN CADDESİ

Cadde, Kore’de 28 Kasım 1950 günü şehit düşen Yüzbaşı Kaya Aldoğan’ın anısını yaşatmaktadır. Yüzbaşı Kaya Aldoğan, gazeteci-yazar Yazgülü Aldoğan’ın babasıydı.

Mehmet Yılmaz’ın, Serdar Turgut’un Hürriyet arşivinden seçtiği fotoğraflardan oluşan kitabı için kaleme aldığı yazıdan bir bölümünü alıntılıyoruz:

“Kaya Yüzbaşı’dan gelen son mektup 28 Kasım 1950’deydi. Kongri’de çatışmaların en sıcak olduğu cepheden postaya verilmişti.

Küçük kızı Yazgülü’nün yaşgünü için ona "cici elbiseler" yapılmasını istiyordu. Öteki mektuplarda da olduğu gibi eşinden kızlarını dövmemesini, üzmemesini istiyordu. Bunu her mektubuna yazmak ihtiyacını neden hissetmişti acaba? Sevgili Süheyla’sının yaşam zorlukları karşısında hiçbir yerde ortaya koyamadığı öfkesini kızlarından çıkaracağından mı korkuyordu? Kim bilir? Yüzbaşı Kaya Aldoğan bu mektubu postaya verdiği gün şehit oldu. (...)

Küçük kızı arkadaşım gazeteci Yazgülü Aldoğan. O bu mektupları gazeteye ilk getirdiğinde gözyaşlarımızı birbirimizden saklamaya çalışmıştık. Yazgülü’nün bunu yapmasına gerek yoktu elbette.”

KAYABAŞI

“Samanpazarı’ndan Kale’ye doğru çıkan yol üçe ayrılırdı. Sol taraftaki yol Kavaflar’a, ortadaki Bakırcılar’a, sağ taraftaki yol da Ulucanlar’a giderdi. Ulucanlar’da genellikle demirciler ve sobacılar yer alırdı. Ulucanlar’dan Kale’ye çıkan yokuşun başında da Arslanhane Camii’nin hemen yanı başında, büyük bir kaya parçası bulunurdu. İçi oyuk bu kaya parçasının nereden geldiğini kimse bilmezdi. Böylesine acayip bir kayanın burada yer alması, semte Kayabaşı adının verilmesine neden olmuştu. Kayabaşı buradan başlar, Kale’nin Güney yönünden Hatip Çayı’nın üzerinde bulunan Kozman’ın değirmeni ile cezaevine kadar uzanırdı. Kayabaşı’nın Kale yakınlarında yörenin mezarlığı bulunurdu.”

(**Kemal Bağlum:** *Beş Bin Yılda Nereden Nereye* ANKARA, Ankara 1992, s. 41)

Kayabaşı semti de, Arslanhane Camii’inden başlar, Ak Kale ile Çark Kale’nin arka taraflarındaki Hatip Çayı üzerinde bulunan Kozman’ın değirmeninden Cezaevine kadar devam ederdi.” (**Kemal Bağlum:** *Beş Bin Yılda Nereden Nereye* ANKARA, Ankara 1992, s. 34)

‘Burada bir saplama yapmak gerekiyor: Yukarıdaki tanımlamada anılan Ankara Cezaevi, önceleri Zincirli Camii’nin arkasında idi ve hemen yanında da Hasan Paşa Hamamı bulunuyordu. Hasan Paşa Hamamı, Kurtuluş Savaşı sırasında askeriyenin deposu olarak işlev gördü.

(Ayrıca bkz.: ANKARA KALESİ, ESKİ ANKARA, ULUCANLAR)

KAYI

Yerleşimin adı Oğuzlar’ın 24 boyundan biri olan ve Gün Han koluna bağlı ‘Kayı’ dan geliyor olmalıdır. Kayı’nın anlamı ‘sağlam’dır.

KAYSERİ (CESAREA) KAPI

(Bkz.: ANKARA KALESİ)

KAZAKİSTAN CADDESİ

8. Cadde olarak bilinegelen caddeye, Kuzeyde ve batıda Rusya Federasyonu, doğuda Çin Halk Cumhuriyeti, Güneyde Türkmenistan, Özbekistan ve Kırgızistan ile çevrilmiş olan Kazakistan Cumhuriyeti’nin adı verilmiştir.

KAZAN



Kazan: Genel görünüşü.

“İlçemiz ismini muhtemelen, 1402 yılında yapılan Ankara Savaşı’nda Timur’un ordusunda bulunan Kazan Türklerinden almaktadır.

Bölgede yapılan kazılarda ortaya çıkan eserlere bakıldığında Kazan’ın tarihinin oldukça eskiye dayandığı görülmektedir. Mürted (Akıncı) Ovası tarih öncesi devirlerden beri yerleşmelere sahne olmuştur. Ovada yer alan Bitik Höyüğü’nde yapılmış olan kazılarda Bakır Çağı’na kadar inen yerleşme katlarına rastlanmıştır. 1942 yılında yapılan Bitik Höyüğü kazısında 9 tane yerleşim katı ortaya çıkartılmıştır. Bunlardan en alttaki Bakır Çağı’na aittir. Bunun üzerinde Hitit, Frig ve Klasik Döneme ait yerleşim katları tespit edilmiştir.”

Kazan, Ankara’nın kuzey batısında bulunan Akıncı Ovası üzerinde kurulmuştur. 1987’de ilçe olmuştur.

Bilge Umar Ankara’nın Kazan ilçesi hakkında değil ama, Anadolu’da Kazan adını taşıyan dağ, dere ve başka yerleşimleri sıraladığı açıklamasında şöyle demektedir:

“Rum ağzında, Kazanes. Aslı, Luwi dilinin ardılı Anadolu dillerinden, Kadana/Kazana yâni Kuwa-Ada/Aza-wana, “Kutlu-Ana Tanrıça-sal”. (Bilge Umar: *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*, İnkılâp Kitabevi, 1993, s. 412)

KAZIKIÇI BOSTANLARI

“Ankara’nın sebze ihtiyacı da, bugün Büyük Sanayi Sitesi olarak bilinen Ulus’tan itibaren Dışkapı’ya kadar uzanan Atatürk Bulvarı’nın sol tarafı ile, İstanbul Caddesi ve Akköprü arasında kalan geniş alandan sağlanırdı. Buraların adına ‘Kazıkıçı Bostanları’ denirdi. Hemen hemen her Ankaralı’nın burada küçük de olsa, bir bahçesi bulunurdu. Halk, bahçesinden hem kendi ihtiyacını karşılar hem de, sebze bahçesi olmayanlara sebze satardı. Bu yörenin dışında kalan Yenışehir, Kocatepe, Kızılay, Maltepe, Kavaklıdere, Çankaya, Esat, Ayrancı, Dikmen, Demirlibahçe, Balkehriz gibi yerler ya bağ, ya da meyve bahçesi olarak bilinirdi.” (Kemal Bağlum: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 73)

KÂZIM KARABEKİR CADDESİ

Caddeye, Kurtuluş Savaşında Edirne milletvekilliği ve Doğu cephesi komutanlığı yapan, Sarıkamış, Kars ve Gümrü kalelerini Ermeni ordusunu yenerek geri alan, Kars'ın alınmasıyla rütbesi yükseltilen ve böylece ferik (korgeneral) olan, I. Ordu Müfettişliği yapan, 1923 yılında İstanbul milletvekili olan, 1924 yılında kurulan ama, 1925'teki Şeyh Sait ayaklanması nedeniyle kapatılan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın başkanlığına seçilen, Atatürk'e yapılan İzmir suikastı sanıkları arasında yargılanıp beraat eden, siyasal yaşamına 12 yıl ara verdikten sonra, yeniden İstanbul milletvekili olarak girdiği TBMM'ne 1946 yılında Başkan seçilen ve bu görevdeyken ölen Kurtuluş Savaşı komutanlarından Kâzım Karabekir'in (1882-1948) adı verilmiştir.



Kâzım Karabekir

KÂZIM ORBAY MAHALLESİ

Mahalle, Enver Paşa'nın kızkardeşi ile evli olan, Fevzi Çakmak'ın yerine atandığı Genel Kurmay Başkanlığı'ndan, oğlu Haşmet Orbay'ın karıştığı 'Ankara Cinayeti' diye anılan olay dolayısıyla istifa ederek ayrılan, 1960 Devriminden sonra Kurucu Meclis Başkanı, daha sonra da Cumhuriyet Senatosu üyesi olarak görev yapan Kâzım Orbay'ın (1886-1964) adını taşımaktadır.

KÂZIM ÖZALP MAHALLESİ

Mahalle, Balıkesir dolaylarında Kuvayı Milliye'yi örgütleyen, 1920 yılında Balıkesir milletvekili olarak TBMM'ne giren, İzmir Şimal Cepheleri Komutanı, Sakarya Savaşı'na ve Büyük Taarruz'a katılan, Milli Savunma Bakanı, Meclis Başkanı olarak da görev yapan 1954 yılında siyasal yaşamını noktalayan Orgeneral Kazım Özalp'ın (1880-1968) anısını yaşatmaktadır.

KEÇİÖREN

128 | “İlkin adını koyalım: Buranın sakinleri başta Ermeni vatandaşlar, keçe yapma sanatını çok ileri götürmüşler. Ankara yöresine, diğer illere keçe

buradan pazarlanırmış. Keçeden çoban kepenegi, dağ başında çobanın evi gibi kardan, soğuktan korur. At üstünde uzaklara gidenlere yamçı, semer ve palanlarda da kullanılır. Keçeyi dövmek herkesin harcı değil zahmetli bir zanaat kolu. İşte bu yüzden bu semt bağlarına **Keçiören** denilmiş...

Halk diline kolay gelmiş **Keçiören** olmuş. Keçi ile pek alakası yok, zira bu güzel yöreye yeşilliği yiyip bitiren keçiyi sokmaları olanaksız.” (**Şeref Erdoğan**: *Ankara'nın Tarihi Semt İsimleri ve Öyküleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, Ankara 2002, s. 37)

Hürriyet gazetesinden Ceyda Küçükali, elinizde tuttuğunuz kitabı hazırladığımı öğrenince benimle bir röportaj yaptı. Söleşimizde kimi adlar hakkında edindiğim bilgileri kendisine ilettim. Küçükali'nin röportajı 2 Mayıs 2004 günlü *Hürriyet* gazetesinin Ankara sayfasında yer aldı. Ankara'daki semt, sokak, yapı adları hakkında bilgisi olanların bilgilerini bana aktarmaları çağrısında bulunup e-posta adresimi de vermiştim. Birkaç Ankaralı'dan yanıt geldi. Çağrımı yanıtlayanlardan biri Türk Ocakları Genel Sekreteri Yücel Hacaloğlu idi. Keçiören hakkında diyordu ki:

“2 Mayıs tarihli *Hürriyet* gazetesinde Ankara'daki semt isimleriyle ilgili çalışmalarınızı ilgiyle okudum. Çalışmalarınıza katkı olur düşüncesiyle, bazı hususları kısaca yazmak istiyorum.

Keçiören ismi sizin dediğiniz gibi “Keçeören”den gelmiyor. Bildiğim kadarıyla eski Türkçe'de "kiçi" küçük demektir. Keçiören semtinin adı “Kiçiören”dir. Yani Küçükören. Anadolu'da Isparta'nın iki ilçesi var. Biri Keçiörlü, diğeri Ulubörlü'dür. Buradaki Keçiörlü ismi Kiçiörlü'dür. Yani Küçükörlü'dür. Malum diğeri Ulubörlü, Büyükörlü'dür.”

(Ören sözcüğü ‘eski yapı ya da kent kalıntısı, harabe’ anlamına gelir. Bor, kökeni Arapça'da Buraq/Baurach ve Farsça'da Burah kelimelelerinden gelen ve simgesi (B) olan bir madendir. Doğada bulunan bor, ilk defa 1808 yılında Gay-Lussac ve Jacques Thenard ile Sir Humphry Davy tarafından bor oksidin potasyum ile ısıtılmasıyla elde edilmiştir. Türkiye bor madeni zengini bir ülkedir.)

Dr. Rıfat Özdemiir'in “XIX Yüzyılın ilk yarısında Ankara” adlı kitabında yerleşimin adı Keçivîran olarak geçmektedir. Osmanlı döneminde Ankara'da tarımsal etkinliklerin “büsbütün şehir dışında kalmamış olduğunu belirten Özdemiir, “Örnek olarak: Ankara'nın etrafında, Keçivîran, Ayvalık, İncirlik, Solfasol, Çinçin bağları, Küçük Esat ve Büyük Esat Bağları, Çengi Kayası Bağları, vb. bağ ve bahçelerden oluşan yeşil kuşakta...” demektedir. (Vîran, ören sözcüğünün Arapçasıdır.)

(Bkz.: **Dr. Rifat Özdemir**: *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara*, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları 694, Ankara 1986, s. 217)

(Çengi Kayası Bağları için bkz.: ÇANKAYA)

KEMAL ZEYTİNOĞLU MAHALLESİ

(Bkz.: ÇİNÇİN BAĞLARI)

KINACIZADE KONAĞI

Günümüzde, restore edilip lokanta olarak işletilen Kınacızade konağının, Ankara milletvekili olarak görev yapan, Atatürk'ün koyduğu parayla (sermaye) kurulduğu halde (Hüseyin Beyzade İbrahim, Mora Yenişehirlizade Ethem Hasan, Eşraftan Sükkeizade Tevfik Paşa, Süreyya Emir Paşa, Kavalalı İbrahim Paşazade Hüseyin, Aktarzade Rasim, İnegöllüzade Mehmet Saffet, Uşşakızade Muammer, Yelkencizade Lütfi, Musahipzade Rıza, Kınacızade Şakir, Nemlizade Sıtkı olmak üzere) hepsi 'zade' 17 kurucu ve ortak üye arasında bulunan, sonra da, Reis (Başkan) Mahmud, Müdür-ü Umumi (Genel Müdür) Celal (Bayar), eski Ticaret Bakanı Rahmi, sonra Fuat, Sadi, Kılıç Ali, Fikret, bir de kendisinden oluşan İş Bankası Yönetim Kurulunda görev yüklenen Kınacızade Şakir'e ait olduğu bilinmektedir.

KIRIM CADDESİ

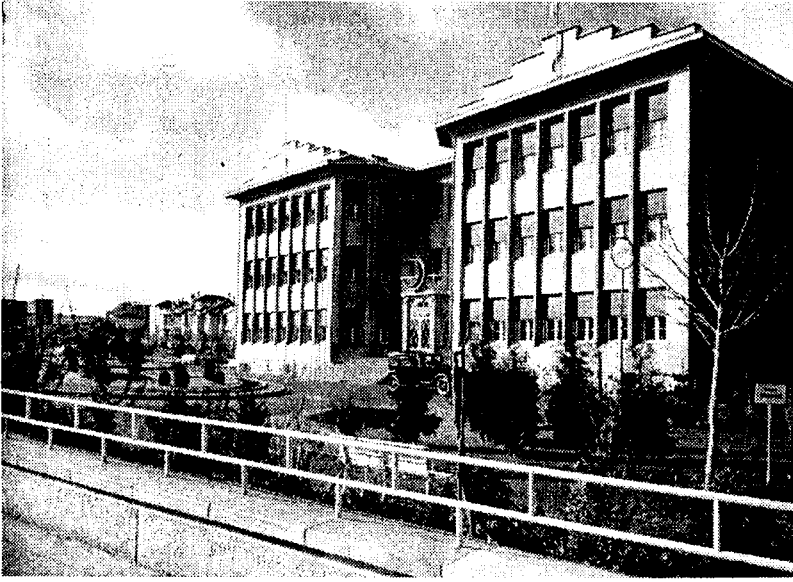
Bahçelievler'deki eski 10. Caddeye, toplam 2 milyon 600 bin kişilik nüfusunun %10'u Kırım Tatarı, %67'si Rus, %22'si Ukrain, %1 diğer başlığı altında toplanan Karaim, Kırımçak, Yahudi, Ermeni, Rum, Alman, Bulgar'dan oluşan, başkenti Akmescit (Simferopol) olan Ukrayna'ya bağlı muhtar cumhuriyetin adı verilmiştir.

KIRKKONAKLAR

Bölgede, başlangıçta 40 hane varolduğu için bu adla anılmaya başlandığı söylenmektedir.

KIZILAY

130 | Kızılay Meydanı adını, meydanın bir köşesine 1929 yılında yapılan (bugün var olmayan) Kızılay Genel Merkezi binasından almıştır.



(Üstte) Önündeki yeşil alana ve de meydana adını veren (eski) Kızılay binası.
(Altta) Kızılay Parkı ve meydanı (eski görünüş).

(Önceki adı Emniyet Meydanı idi.) Artık, çok uzun zamandan bu yana 'meydan' sözcüğü de kullanılmamakta, bölge *Kızılay* diye anılmaktadır. Şimdilerde meydanın bir köşesinde gene Kızılay'ın gökdeleni yükseliyor ama o gökdelenin yerinde 1980'lerin başlarına değin az katlı bir bina



Yeni Kızılay binası ve bugünkü Kızılay Meydanı'nın görünüşü.

vardı. Bina *Kızılay Genel Merkezi* idi. Binanın giriş kapısının üzerinde koskocaman (kızıl denilemese bile bordo) bir (hilal, ki Kızılay kurumunun ve de meydanın önceki adı Hilal-i Ahmer idi) ay (meketi) bulunmaktaydı. Binanın çevresi parktı ve orası da “Kızılay Parkı” diye bilinirdi. [Kızılay binası yapılmadan önce], şimdi Tandoğan Meydanı'nda bulunan havuz orada bulunmaktaydı ve meydan da Havuzbaşı Meydanı diye anılıyordu. Altan Öymen, eski günlerdeki Kızılay Meydanını şöyle anlatmaktadır:

“Kızılay Bahçesi'nin yerinde bugün, altı dar üstü geniş, yani yer çekimiyle inatlaşır gibi görünen, ama koltuk değneği gibi bir sütuna dayanarak duran –bence– acayip bir bina var. O zamanlar orası, ağaçlı, çiçekli, çimli, havuzlu bir bahçeydi. Halka açıktı. Kızılay binası bahçenin içindeydi. Üç katlıydı. Cephesinde büyük bir Kızılay amblemi vardı.

Gene bahçenin içinde, Kızılay'ın tekelindeki. “Afyonkarahisar Madensuyu”nu satan bir büfe vardı. Madensuyu özel musluklardan doğrudan doğruya bardağa konularak verilir. Ama şişe içinde de satılırdı. (...)

Kızılay Bahçesi'nin dört yol ağzına bakan kapısından çıkılınca Emniyet Parkı'na geçilirdi.” (**Altan Öymen:** *Bir Dönem, Bir Çocuk*, Doğan Kitap, 7.

Ali Cengizkan, bugünkü Kızılay Meydanı'nın daha önceleri Cumhuriyet ve Kurtuluş olarak anıldığını bildirmiştir:

"1930 yılında hemen üzerinde bitirilen Hilal-i Ahmer İdare Binası ve önündeki bahçe nedeniyle Kızılay Meydanı olarak adlandırılmaya başlanan meydanın, 1925 Lörcher Planı'ndaki adı Cumhuriyet'tir. Meydanın ikinci adı Kurtuluş Meydanı'dır." (Ali Cengizkan: "Cumhuriyet Dönemi Kamusal Mekânları İçin Bir Çalışma Programı", *Ankara'nın Kamusal Yüzleri*, (Der. Güven Arif Sargın), İletişim, İstanbul 2002, s. 231)

"... Kızılay'dan Meclis'e kadar olan o bölgede akasya ağaçları vardı. Yaşı benim yaşma yakın olanlar da mutlaka anımsayacaklardır bu ağaçları. Sonra bunları, sinek yapıyor diye kestiler. Sinekleri ilaçlamak yerine, akasyaları kestiler. Neyse, yerine başka ağaçlar diktiler. Akasya ve ıhlamur çok boldu Ankara'da. İğde de vardı, hâlâ da var. Ancak şimdi ki kadar yeşil de değildi Ankara. Türkçesi, çok kel bir şehirdi. Ama daha sevimliydi, sıcaklık vardı. Belki bu sıcaklık, o bölgenin, şimdiye göre inanılmayacak derecede تنها olmasından ve herkesin birbirini tanımasından kaynaklanıyordu. Üniversite öğrencileri, lise son sınıf öğrencileri, genç memurlar... O zaman "Kızılay'da turalamak" diye tabir edilirdi, iş çıkışında, bahar akşamları, güzel sonbahar akşamları herkes Kızılay'a giderdi. İnanılmaz bir şey, bütün tanıdıkları Kızılay'da görürdük. Çok hoş bir şeydi, zevkle yürürdünüz. Ağaçlı bir yol, gerçek bir bulvar, güzel kaldırımlar, kaldırımlarında pastaneler, kaldırım kafeleri. Dostlarınıza rastlar, dilerse bir yerde çay kahve içeriniz. Böyle bir kentti. Kentin bu yönünü ben, 1980'den önce, anarşinin çok koyulaştığı dönemde ve '80 sonrasında çok özledim.

"O zamanlar bayağı küçük bir kentmiş Ankara. Görmek istediğin herkese rastlardın Kızılay'da. Buluşma yeri orası. Üşümüş, korkmuş insanlar can kaygısında. Pastaneler dizim dizim uzanırdı bulvarda. Bakanlıklar'dan Kavaklıdere'ye kadar. Hülya, Bade, Angora, Yaprak..."

Milka vardı. Unutmuşum, bu öyküme yazmamışım. Başka bir kaç tane daha vardı. Pariziyen vardı." (Erendiz Atasü'nün sunuşu, *Sanatçı Tanıklığı/Kent-Yaşam-Kültür*, Edebiyatçılar Derneği, Ankara 1996)

KIZILBEY MEDRESESİ

"Ankara'nın eski medreselerindendir. XIII. yüzyılın başlarında Selçuklu Sultanı Alâaddin Keykûbad dönemi emirlerinden Kızıl Bey tarafından yaptırılmıştır. Osmanlı döneminde, meydana gelen tabii afetlerden sonra bazı onarımlar görmüş ve bu onarımlarda kubbe asıl özelliğini

kaybetmiştir. Medrese, Kızıl Bey'in yaptırdığı câmii ile yanyana idi. Murtazaâbad Nahiyesine tabi Miralos Köyünün bazı ispençeleri bu medrese ve câmiin vakıf gelirleri arasında sayılmıştır. Etrafındaki mahalleye kendi adını vermişti. Bazı kartpostallarda bugünkü Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü binasının bulunduğu yerde olduğu görülmektedir. Birçok müderrise, beratla müderrislik tevcihatları yapılmasına bakılırsa (...) öğretim açısından aktif bir görev icra etmekteydi." (Bkz.: **Dr. Rıfat Özdemir: XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara**, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları 694, Ankara 1986, s. 51-52)

(Nahiye=bucak; müderris=ders veren, hoca, öğretmen; berat=ayrıcalık belgesi; tevcih=verme, yöneltme demektir.)

(Bkz.: MURTAZAÂBAD)

KIZILCABEY TÜRBEŞİ

"Ankara, Cumhuriyet kurulmadan önce gerçekten çok ilginç bir kent idi. Hemen hemen her semt bir tarih oluşturunuyordu. Örneğin Merkez Bankası'nın olduğu yerin bir bölümü, dışardan Ankara'ya mal getiren develerin çıktığı yer olarak bilinirdi. Bir bölümünde de Selçuklu Valilerinden olup, 1222 yılında Ankara'da görev yapan Bayındır Boyundan Kızılca bey, burada bir cami yaptırmış. Ziraat Bankası'nın olduğu yerde de, bir türbe bulunurdu. Türbe Ankara Valisi Kızılca bey'e aitti. Kızılca bey'in yapıtları arasında ve en önemlisi Yenimahalle yolu üzerindeki Akköprü idi.

Aradan uzun süre geçtikten sonra türbenin kime ait olduğu unutulduğundan, bu anıt kutsallaştı. Bu nedenle, düğün ve sünnet düğünü alayları türbenin önünden geçerken, davul zurnalar seslerini yöreden ayrılıncaya kadar keserdi." (**Kemal Bağlum: Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA**, Ankara 1992, s. 61)

Şeref Erdoğan ise Kızılca bey değil, Kızıl bey olarak andığı Selçuklu Valisi hakkında şöyle yazmıştır:

"Ankara'ya büyük hizmeti geçen Kızıl bey kendi adını taşıyan bir cami yaptırmıştır. Osmanlılar devrinde meydana gelen tabii afetler yüzünden minaresi yıkılmış bilahare onarılmıştır. Caminin yanına bir medrese yaptırmış. Etrafındaki mahalleye kendi adını vermişti. Kılıçlarını kınından beraber sıyırdıkları Yeğen bey'le omuz omuza vuruşmuşlar, zafer

Ankara'yı ikiye bölmüşler, Yukarı yüz Kızılbey'in, Aşağı yüz Yeğenbey'in, vergileri toplamışlar. Aradan tam 660 yıl geçmiş bugün dev binaların üzerinde Kızılbey vergi dairesi, Yeğenbey vergi dairesi yazıyor, nereden nereye...

Kızılbey Medresesi'nin yanına kendisine yakışır bir türbe yaptırmış, türbesinde huzur içinde yatarken bir gün türbesine vurulan bir kazma sesiyle uyanır. Bakar ki camisi, türbesi ve medresesi yıkılıyor. Evet karar verilmiş buraya Ziraat Bankası yapılacaktır...

Rivayet ola ki bankanın inşaatının yapılması için emir veren yetkililer kim ise bu zatın çıldırarak öldüğünü ve inşaatın müteahhidinin geceleri Kızılbey'in rüyasına girdiği ve bu rüyanın etkisinde kalan müteahhidin işi bıraktığı, hadiseyi duyan işçilerin işi bırakıp kaçtıkları görülmüş, bundan böyle inşaatın yerinin yukarıya kaydırıldığı tevatür olarak anlatılmaktadır.

Ziraat Bankası ile Osmanlı Bankası'nın arasındaki arsa halen boş bulunmaktadır.” (**Şeref Erdoğan:** *Ankara'nın Tarihi Semt İsimleri ve Öyküleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, Ankara 2002, s. 110-111) (Ayrıca bkz.: AŞAĞIYÜZ, YUKARIYÜZ)

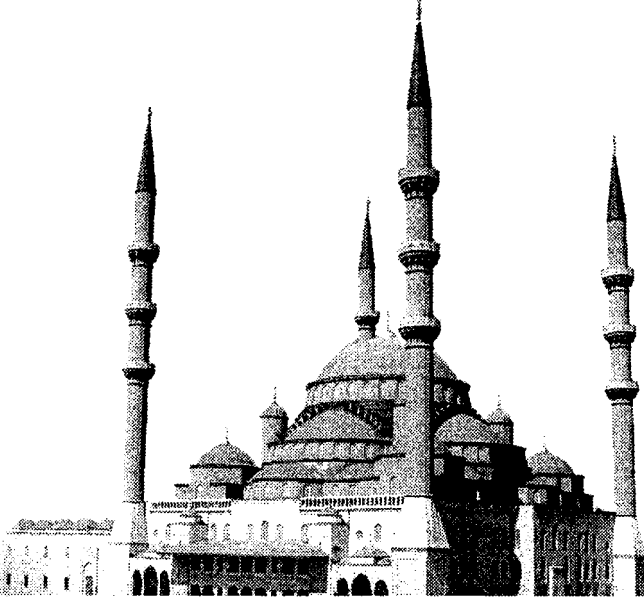
KIZILCAHAMAM

“Adını bölgedeki kırmızı toprakları ve hamamlarından alan Kızılcahamam, tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yaptı. Milattan önce 12. yüzyıla uzanan tarihinde Hititler, Frigyalılar, Lidyalılar, Galatlar, Romalılar ve Bizanslılar'ın yaşadığı bilinen ilk ilçe merkezlerinden birisidir. 1880 yılında Ankara Valisi İzzet Paşa tarafından Çorba adıyla Pazar köyüne bağlandı. Sonraki yıllarda Yabanâbad adıyla anıldı, 1915 yılından itibaren ise şimdiki adıyla anılmaya başlandı. (‘Kısırlık İçin Umud: Kızılcahamam’, *Akşam*, 13 Ocak 2001) (‘Âbad’ sözcüğüne ilişkin açıklamalar için bkz.: ÇUBUK)

KOCATEPE CAMİİ

Mimarlar Fatih Uluengin ve Hüsrev Tayla'nın klasik Osmanlı Mimarlığından esinlenerek ve açılan ikinci yarışmada birinciliği kazanan projesinden uygulanan caminin yapımına 1967 yılında başlanmış ve cami 1986 Mayıs'ında ibadete açılmıştır. Adını, üzerine inşa edildiği Kocatepe'den almıştır. Cami için açılan ilk mimarlık projesi yarışmasını Vedat Dalokay kazanmış ancak inşaatın temeli bomba koyularak tahrir

edilince ikinci bir yarışma açılmıştır. Dalokay'ın çağdaş mimarlık özellikleri ve nitelikleri taşıyan projesi ise, (ufak tefek değişikliklerle) Pakıstan'ın İslamabad yerleşiminde yaşama geçirilmiştir.



*Kocatepe
Camii*

KORKUT REİS MAHALLESİ

Mahalleye, I. Selim'in ağabeyi olup, Manisa'da bulunduğu sırada, kimi devlet adamlarının ağzından yazılan ve padişah olmasını isteyen mektuplara olumlu cevap verince, 1513'te Manisa'ya gelen Yavuz Sultan Selim tarafından, kaçmak istediye de, Bergama yakınlarında yakalanarak Bursa'ya getirilen ve burada boğularak öldürülen; Sancakbeyliği sırasında Ege'de ve Akdeniz'de denizciliğin gelişmesi için çalışan, aralarında Hızır Reis (Barbaros) ailesinin de bulunduğu birçok denizciyi koruması altına almış olan, Harimi mahlasıyla şiirler de yazmış olan, denizcilikle olan ilişkisi dolayısıyla Korkud Reis diye de anılan Korkud Çelebi'nin (1470-1513) adı verilmiştir.

KOYUN PAZARI

136 | “1522 ve 1601 tarihlerinde Türkçe olarak ‘Koyun Pazarı’ adıyla bilindiği halde, 1785-1830 yılları arasında ‘Bazar-ı Ganem’ adıyla bilinmekte,

1891 tarihlerinde yine ‘Bazâr-ı Ganem’ ismiyle anılmaktadır. XVI. Yüzyıldaki Türkçe özelliğini, XIX. Yüzyılda kaybetmiş olması, Türkçemiz açısından ilginçtir sanırız.” (Bkz.: **Dr. Rifat Özdemir**. *XIX. Yüzyılın İlk Yurısında Ankara*, Kùltür ve Turizm Bakanlığı yayınları 694, Ankara 1986, s. 83-84)

(Arapça ‘ganem’ sözcüğü koyun, keçi anlamına gelmektedir.)

KÖYLÜ PAZARI

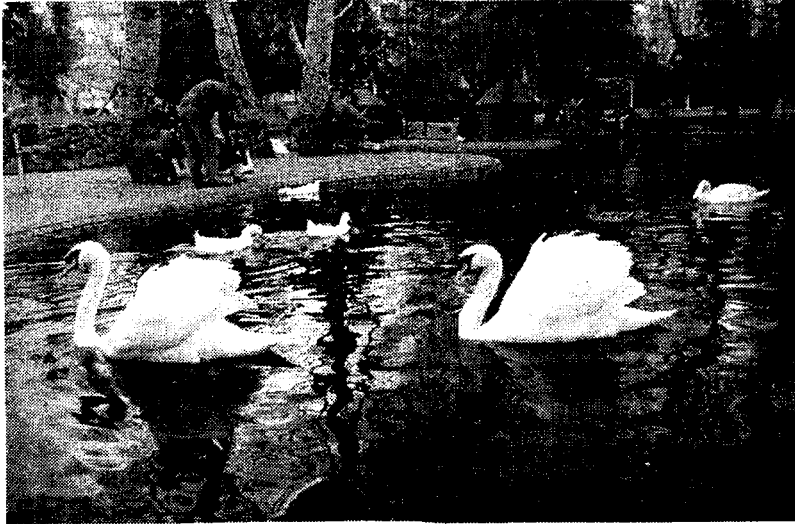
(Bkz.: ATPAZARI)

KUBBELİ BAĞLARI

“Keçiören’in doğusuna düşer, adına Kubbeli bağları denir. Rivayet olaki, bu bağlarda yüksekçe bir tepenin üstüne zengin bir zatın üç güzel kızına üç kubbesi olan bir köşk yaptırmış.” (**Şeref Erdoğan**: *Ankara’nın Tarihi Semt İsimleri ve Öyküleri*, T.C. Kùltür Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, Ankara 2002, s.15)

KUĞULU PARK

(Bkz.: TUNALI HİLMİ CADDESİ)



Kuğulu Park

KUMRULAR SOKAĞI

Bu sokağın monografisini yazmış olan Sami Eren, sokağın adını nasıl edindiğini de anlatmaktadır:

“Ayrancı-Kızılay ve Dikmen-Kızılay hatlarında çalışan minübüs dolmuşların Kızılay’daki hareket noktasının tam karşısında bulunan, Ankara’nın belki de bu en yeşil sokağının barındırdığı güzellikler daha hemen adıyla başlar: *Kumrular Sokağı*. Yolun iki tarafını boydan boya kaplayan ve güneşin ışıklarının kaldırımlara düşmesini kiskançlıkla engelleyen yaşlı çınar ağaçları 25-30 yıl kadar önce yüzlerce kumruya ev sahipliği yapardı, onlar da karşılığında adlarını vermişlerdi buraya. Bu sokakta bulunan Namık Kemal Ortaokulu’na gidip gelirken, kumruların çıkardıkları sesler ve özellikle kar yağdığında dalların arasından düşen dışkıların kaldırımlardaki beyazlığı dönüştürdükleri sarı-yeşil-kahverengi görünüm ile özgün koku hâlâ belleğimdedir. Yukarıdan üzerimize kuş pisliği düşmesin diye sürekli sakınarak yürüdüğümüz de... Ama ne yaparsanız yapın, bu sevimli kuşlar bazen izlerini saçlarınıza ya da giysilerinize bırakırlardı... Bugün artık onlar orada değiller, ya da o zamanki kadar çok sayıda değiller. Çünkü ağaçların altında ‘çekincesizce’ yürünebilmektedir! Nereye gittiler bilinmiyor. Yıllar önce Ankara’da yaşanan yoğun hava kirliliğinin onları kovduğunu söyleyenler var. Geçmişin artık uzak günlerinin o kuşları buradan gittiler, ama isimlerini sokağın tabelasında bırakarak...”

KURŞUNLU CAMİ

Anafartalar Caddesi ile Kurşunlu sokağın başında bulunan camii kimin yaptırdığı bilinmemektedir. Kubbesi önceleri kurşunla kaplı olduğu için Kurşunlu Camii diye anılagelmiştir.

KURŞUNLU HAN

Fatih Sultan Mehmet’in başvezirlerinden Mehmet Paşa’nın 1467-1470 yıllarında yaptırdığı hanın adı da kubbesinin kurşunla kaplı oluşundan kaynaklanmaktadır. Şimdilerde Anadolu Medeniyetleri Müzesinin yönetim birimi olarak işlev görmektedir.



Kurşunlu Camii

KURTULUŞ PARKI

Park, Kurtuluş Savaşı'nın anısına bu adı taşımaktadır.

KURTULUŞ SAVAŞI MÜZESİ

Şimdi Kurtuluş Savaşı Müzesi olan yapı, ilk Meclis'in toplandığı yapıdır. İttihat ve Terakki Fırkası'nın kulüp binası olarak yapılmaya başlanmış, savaş nedeniyle tamamlanamamıştı. Meclis'in Ankara'da toplanması kararı verilince, çatı kiremitleri bile döşenmemiş bu yapı elbirliğiyle ve Ankara halkının özverili çalışmasıyla tamamlandı. 23 Nisan 1920'de, mebuslar, okullardan toplanan sıralara oturup, kahvehanelerden toplanan gaz lâmbaların ışığında çalışmaya başladılar. Cumhuriyet yönetimine geçilmesi ve Ankara'nın başkent olması kararları bu binada verilmiştir.



İlk meclis binası, bugünkü Kurtuluş Savaşı Müzesi.

KUVEYT CADDESİ

Caddeye, 2 Ağustos 1990 günü Irak tarafından işgal edilince Körfez Savaşı çıkan, Türkiye'nin iyi ilişkiler içinde olduğu ve petrol ihraç eden ülkeler arasında yer alan Kuveyt devletinin adı verilmiştir. Önceki adı, Güven idi.

KÜÇÜKESAT

(Bkz.: ESAT BAĞLARI)

LALAHAN

Bosna'nın Sokol kasabasında c
yardımı ile Yavuz Sultan Selim
olarak çalışırken Kanuni Sultan
sonra çeşnigirlik ve mirahorluk
bulunan Şehzade Selim'in (Sul
sırasıyla Van, Erzurum, Halep v
Vezir olup ve divan-ı hümayûna
dolayısıyla Erzurum kuvvetleri se
İran ordusunu bozguna uğratar
doğuda kalan Lala Mustafa Paşa
süre ordusuyla konakladığı yerleş
olarak adlandırılmış. Ve de bugü
de adını koymuş: Lalahan.

(Padişah oğullarını yetiştirme g
Mirahor sözcüğü için ise, bkz.: İl

LEBLEBİCİOĞLU CAMİİ

Ankara müftüsü Kantarzâde
Mustafa Bey ve oğulları ta-
rafından 1713 yılında yaptır-
ılan camiin Leblebicioğlu adı-
nı nereden aldığını bulama-
dım.

LOZAN MEYDANI

Meydana, 20 Kasım 1922 günü İsviçre'nin Lozan kentindeki Mont Benon Gazinosunda toplanan, 4 Şubat'da anlaşmazlık dolayısıyla kesilip 23 Nisan 1923 günü yeniden toplanarak 24 Temmuz 1924 günü Türkiye Cumhuriyeti ile Batı devletleri arasında bir barış antlaşmasının imzalanmasıyla sonuçlanan Barış Konferansının anısını yaşatmak amacıyla, Konferansın toplandığı Lozan kentinin ve aynı adla anılan Barış antlaşmasının adı verilmiştir.

M

M. ABDULCEMİL KIRIMLIOĞLU

Bahçelievler'deki 77. sokağa, 1989 yılında kurulan Kırım Tatar Milli Hareketi Teşkilatı'nın başkanı; 1991 yılında yapılan referandumda ezici bir çoğunlukla bağımsızlık kararı alınması üzerine Ukrayna tarafından Kırım Muhtar Sosyalist Cumhuriyeti kurulmasına izin verilip Cumhurbaşkanlığı'na Kırım Komünist Partisi 1. Sekreteri Nikolay Barov getirildiğinde, bu karara tepki göstererek yeni kurulan devleti ve Cumhurbaşkanı'nı onaylamadıklarını belirten Kırım Türklerince seçilen ve 33 kişiden oluşan Kırım Tatar Milli Meclisi seçilerek Meclis Başkanlığı'na getirilen Kırım Türkleri'nin Lideri Mustafa Abdulcemil Kırımlioğlu'nun adı verilmiştir.

MACUNKÖY

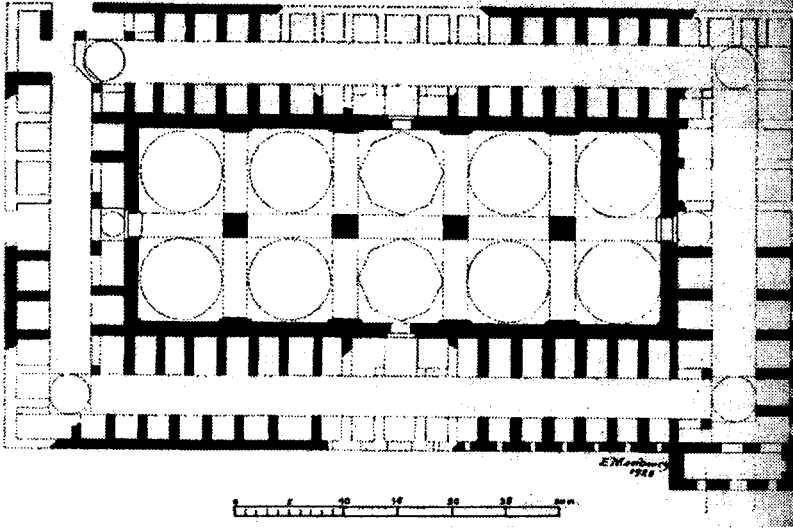
Artık Ostim diye anılan eski köyün niye Macun diye adlandırıldığına ilişkin bir belgeye rastlayamadım.

MAHMUTPAŞA BEDESTENİ ya da HANI

Kale yolu üzerinde ve Kurşunlu Hanın bitişiğindedir. 1421 - 1459 yılları arasında han ile birlikte Fatih Sultan Mehmet'in veziri Mahmut Paşa tarafından yaptırılmıştır. Dolayısıyla yaptırınının adıyla anılagelmektedir. 1881 yılında yanmış, [Bir başka kaynakta 1917 Ankara yangınında yok olduğu belirtilmektedir.] 1933 yılında onarılarak yaşama döndürülmüştür. Bugün *Anadolu Medeniyetleri Müzesi* olarak işlevlendirilmiştir.



(Üstte) Mahmut Paşa
Bedesteni'nden görünüş.
(Altta) Bedestenin plâni.
(Yanda) Anadolu
Medeniyetleri Müzesi.



“Bedesten’in dört kapısı vardı. Bunlardan en ilgi çekeni büyük kapı idi. Bu kapıda Köroğlu’na ait olduğu iddia edilen büyük bir pabuç asılı dururdu. Bu pabucun Köroğlu’na ait olup olmadığını hiç kimse bilmezdi. Ancak dedelerimizden bize intikal eden bir hikaye bu idi.

Bedesten kapalı çarşı görünümündeydi. Dışı taş ve kırmızı tuğladan yapılmıştı. İnşaatta çimento yerine Horasan kullanılmıştı. Bedesten dikkörtgen şeklinde olup, dükkanlar avluya bakardı. Ankara’nın en önde alışveriş mahalli burada bulunurdu. Bedesten’deki dükkanlar arasında sarraflar, mücevheratçılar, ipek ticareti yapanlar, kumaşçılar, terziler, züccacıyeciler yer alırdı.

Yangından sonra uzun zaman çöplük olarak kullanılan Bedesten, daha sonra onarılıp eski haline dönüştürüldü ve bugünkü Hitit Müzesi’ne verildi.” (Kemal Bağlum: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 39-40) (Ayrıca bkz.: KURŞUNLU HAN)



MAHMUT ESAT BOZKURT CADDESİ

Cadde, 1. dönemden ölünceye değin milletvekilliği yapmış, İktisat ve Adalet Bakanı olarak hizmette bulunmuş, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Anayasa ve Devletler Hukuku dersi vermiş olan Mahmut Esat Bozkurt'un (1892-1943) adını yaşatmaktadır.

MAHATMA GANDİ CADDESİ

Caddeye, ülkesinin bağımsızlığa kavuşması için büyük savaşım vermiş, bu arada Müslümanlar ile Hindular arasındaki çatışmaları sonlandırmış olan Hindistan devlet adamı Mahatma Gandhi'nin adı verilmiştir. (Mahatma= Ulu ruh anlamına gelmektedir.)

MAHMUT YESARİ SOKAK

Sokak, 1891-1945 yılları arasında yaşayan roman ve öykü yazarı Mahmut Yesari'nin adını yaşatmaktadır.

MAKBULE ATADAN SOKAK

Sokak, Atatürk'ün kızkardeşi Makbule Atadan'ın (1887-1956) anısını yaşatmaktadır.

MALAZGİRT MAHALLESİ

Büyük Selçuklu Devleti Sultanı Alparslan ile Bizans İmparatoru Romen Diyojen kuvvetleri arasında 26 Ağustos 1071 tarihinde Doğu Anadolu'daki Malazgirt Ovasında yapılan ve Türklere Anadolu'yu kazandırdığı Selçuklu-Bizans Savaşının anısını yaşatmak üzere, mahalleye savaşın yapıldığı ovanın adı verilmiştir.

MALTEPE

Prof. Dr. Cevat Erder'den aldığım bilgiye göre, Anadolu'da bir çok tepe 'Maltepe' adını taşır. Adının başında 'Mal' olan bütün tepeler birer höyüktür. Höyükler, bilindiği gibi, altında yerleşim (kalıntısı) olduğu ve dolayısıyla o yerleşimde kullanılmış 'mal'ların gömülü bulunduğu tepelerdir. Dolayısıyla, 'Maltepe' diye anılmaktadırlar. Ankara'nın Maltepe'si de İ.Ö. 3000 yılına tarihlenen bir höyüktür.

MAMAK

"Türkiye'deki Tarihsel Adlar"ı araştıran Bilge Umar, Mamak sözcüğünün kökenini ve anlamını saptayamadığını belirtmiştir. Ankara iline bağlı ilçe merkezi kasabanın adının Ermenice Mamag yani Main-ag olabileceğini, Nine-cik anlamına gelip gelmediği hakkında kuşku olduğunu bildirmektedir. Luwi dilinde ise Mamaka'nın, yani Ma-(u)ma-ka sözcüğünün Ma-halkının-yurdu anlamında Anadolu köy ve kasabalarının adı olup olmadığı konusunda da kesin bir yargıya varmamıştır Bilge Umar. (Bkz. **Bilge Umar**: *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İnkılâp Kitabevi, 1993, s. 240-241)

MAREŞAL FEVZİ ÇAKMAK CADDESİ

Cadde, Cumhuriyet Ordusunun Atatürk'ten sonraki tek mareşali, 1876 yılında İstanbul'da, Cihangir'de doğan, asker bir ailenin çocuğu olan, Soğukçeşme Askeri Rüştiyesi ve Kuleli İdadisinde okuduktan sonra 1898'de kurmay yüzbaşı olarak öğrenimini tamamlayan, Ordunun çeşitli kademelerinde görev alan, birçok savaşlara girip çıkan, Sakarya Meydan Savaşı zaferi ile mareşal rütbesi verilen, 1944 yılına kadar



Genelkurmay Başkanlığı görevinde bulunan ve 1950 yılında ölen Mareşal Fevzi Çakmak'ın adını taşımaktadır. (Bkz. FEVZİ ÇAKMAK MAHALLESİ)

MEBUS EVLERİ

“1946 ve özellikle 1950 yıllarından sonra meclisi oluşturan milletvekillerindeki önemli değişiklik, Ankara’da ilginç bir konut eksikliğinin hissedilmesine yol açtı. Büyük çoğunluğu başkente yabancı olan yeni milletvekilleri, Ankara’nın kısıtlı konut arzı, kiralara maaşlara göre yüksekliği gibi sorunlarla karşılaşınca, kalıcı oldukları bu kentte konut edinme arayışına girdiler ve kooperatifler aracılığı ile geliştirilen yerleşmelerde sorunu çözmeye çalıştılar.

Bu konut yerleşmelerinin ilki Tandoğan meydanı ile Bahçelievler arasında yapılan Mebus evleridir. 1954 seçimleri sonrası inşaatına başlanan Emek Mahallesi’ndeki İsrail evleri ise (Müteahhit firmanın İsraili olması nedeniyle bu isimle anılmaktadır), Ankara’da kat mülkiyeti kanununa göre yapılan ilk apartman örnekleridir; binalar çok sahipli olduğundan yıkılıp yenilenmemişlerdir ve halen de oldukça bakımlı bir mahalle görünümündedir.” (Erhan Kocabıyıkoglu: Kaybolan 14 Mayıs Evleri, *Ankara Magazin*, sayı:5, Şubat 2002/2, s. 17)

MEHMET BAYDAR SOKAK

Sokak, 27 Ocak 1973 günü 78 yaşındaki Amerikan uyruklu Ermeni Gürgen (Karakin) Yanikiyan tarafından Konsolos Bahadır Demir ile birlikte şehit edilen Türkiye’nin Los Angeles Başkonsolosu Mehmet Baydar’ın anısını yaşatmaktadır.

MEMURİN APARTMANLARI

(Bkz.: ŞÜKRÜ SARACOĞLU MAHALLESİ)

MESNEVİ SOKAK

Sokağa, büyük olasılıkla, Mevlâna Celâleddin Rumî’nin ünlü yapıtının adı verilmiştir. Ancak, Divan Edebiyatının her ikiliği (beyti) ayrı uyaklı bir nazım biçimi ‘mesnevi’ diye anılır. Bu tür ikililerden oluşan yapıtların genel adı da ‘mesnevi’dir.

MEŞRUTİYET CADDESİ

Cadde, Osmanlı İmparatorluğunda 1876 Anayasasıyla başlayan ve 1918 Mondros Mütarekesine kadar süren, I. ve II. Meşrutiyet diye anılan dönemlerin 'adını' yaşatmaktadır.

METİN AKKUŞ MAHALLESİ

Mahalleye, 1974 yılındaki Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında şehit düşen Metin Akkuş'un adı verilmiştir.

METİN OKTAY MAHALLESİ

Mahalle, İzmir'de doğan, Damlacık kulübünde futbola başlayan, Yun Mensucat takımından sonra geçtiği İzmirspor'da kendini göstererek genç milli takıma yükselen, 1956 yılında Galatasaray'a transfer olan, İtalya'nın Palermo takımında oynadığı 1961-62 sezonu dışında sürekli Sarı Kırmızılı formayı giyen, İzmirspor'da oynarken attığı 17 golle İzmir Profesyonel Ligi gol kralı olan, sonraki yıllarda da bu unvanı başkalarına kaptırmayan, toplam 608 golle rekor kıran, 40 kez ulusal takım formasını giyen ve bir trafik kazasında ölen Metin Oktay'ın (1936-1991) adını taşımaktadır.

MİMAR KEMALETTİN CADDESİ

Caddeye, Cumhuriyet Döneminin Ankara Palas, İkinci Vakıf Hanı gibi ilk yapılarını tasarımıyan mimarın adı verilmiştir.

MİSAK-I MİLLÎ MAHALLESİ

Misak-ı Milli, Ulusal Ant demektir. Türk ulusu, Mustafa Kemal önderliğinde Bağımsızlık Savaşına girişmeden önce aldığı kararı 'Misak-ı Milli' olarak bütün dünyaya duyurdu.

Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde kabul ve ilan edilen Misak-ı Milli, I. Dünya Savaşı sona erip ateşkes imzalandığında elindeki topraklar ne ise, bundan geri adım atmayacağına yemin etti ve bunu tüm dünyaya duyurdu. Misak-ı Milli, ateşkes sırasındaki sınırların korunacağını ve düşmanın oldu-bittilerinin kabul edilmeyeceğini hükme bağlıyordu.

Türk Milleti, Misak-ı Milli'de çizilen hudutları korumak ve işgalden kurtarmak için, yine Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde, Milli Mücadele'yi başlattı.

İşte, mahalle, Kurtuluş Savaşı öncesi edilen ulusal yeminin anısını yaşatmaktadır.

MİTHATPAŞA CADDESİ

Cadde, 1822-1884 yılları arasında yaşayan devlet adamı, I. Meşrutiyet'in ilânında büyük payı bulunan ve sürgüne gönderildiği Taif'te boğdurularak öldürülen Mithat Paşa'nın anısını yaşatmaktadır.

MOGAN GÖLÜ

Adı Gökçeöl'e dönüştürülmüş olsa da Mogan (kimi zaman Mugan) Gölü diye anılmakta olan Ankara'nın 15 kilometre güneyindeki gölün adının nereden geldiğine değgin (dair) bir açıklama bulamadım. Ancak, Mugan sözcüğü Farsça'da 'tarikat başkanı', 'tarikat piri' demek.

Elbette, tümüyle bir varsayım ama, geçmişte göle, tarikat önderi = 'mugan' olan birinin adı verilmişti. Ancak, zaman içinde kişinin adı yitip gitti, geriye yalnızca Mugan (Mogan) kaldı...

MUAMMER AKSOY CADDESİ

Caddeye, 31 Ocak 1990 akşamı, Ankara'da evinin önünde uğradığı silahlı saldırı sonucu öldürülen, Türk Hukuk Kurumu Başkanı, Atatürkçü Düşünce Derneği kurucularından, yazar Prof. Dr. Muammer Aksoy'un (1917-1990) adı verilmiştir.

MURTAZAÂBAD

(Bkz.: SİNCAN)

MUHSİN ERTUĞRUL MAHALLESİ

Mahalle, Türk tiyatrosunun kuruluşunda büyük katkılarda bulunan, uzun yıllar Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğü görevini yürüten, Almanya ve Rusya'da oyunculuk ve yönetmenlik yapan, Ateşten Gömlek (1923), Bir Millet Uyanıyor (1932), Batakli Damın Kızı Aysel (1934), Şehvet Kurbanı (1940) filmlerine imza atan sinema ve tiyatro adamı Muhsin Ertuğrul'un (1892-1979) anısını yaşatmaktadır.

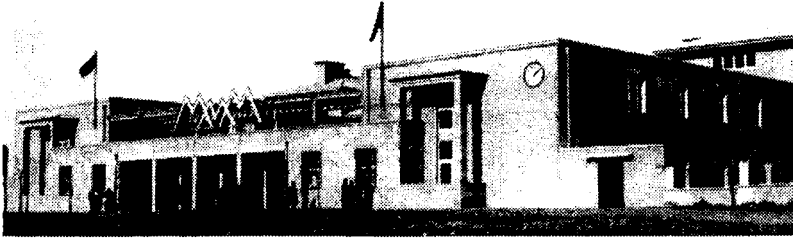
MUKADDEM MAHALLESİ

“Kağı Pazarı’ndan fazla değil yüz-iki yüz metre yürüdünüz mü karşınıza Mukaddem Mahallesi çıkar. Anlamı, şehre ilk giriş demektir. Tarihi camisi, Aynalı çeşmesi ve dillere destan namazgâhı ile şirin bir mahalle idi. Ne yazık ki bu güzelim semtteki (Samanpazarı) yedi mahalle Hacettepe Hastanesi için istimlak olmuş ve yıkılmış, çocukluğumun mahalleleri her şeyi ile tarihe karışmıştır.” (Şeref Erdoğan: *Ankara’nın Tarihi Semt İsimleri ve Öyküleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, Ankara 200 s. 63)

(Ayrıca bkz.: KAĞNI PAZARI)

MUSİKİ MUALLİM MEKTEBİ

Müzik öğretmeni ve Cumhurbaşkanlığı Orkestrası için sanatçı yetiştirmek üzere kurulan okulun binası Mimar Ernest A. Egli tarafından tasarlanmış 1927-1930 yılları arasında inşa edilmiştir. Daha sonra Devlet Konservatuarı’na özgülünen yapı, Mamak Belediyesi’nce ek hizmet binası olarak kullanılmakta ve Cumhuriyet başkentinin fizik mekânının korunmasına özen ve titizlik gösterilmesini isteyen Ankaralıları olabildiğince üzmektedir.



Musiki Muallim Mektebi

MÜDAFAA CADDESİ

Milli Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı’nın üzerinde bulunduğu cadde, Milli Savunma Bakanlığı’nın eski söylenişi Milli Müdafaa Vekaleti olduğu için bu adı taşımaktadır.

MÜDAFAA-İ HUKUK MEYDANI

“Müdafaa-i Hukuk”un anlamı, ‘Hukuk Savunması’dır. Osmanlı İmparatorluğu çeşitli yabancı güçlerce işgal edilip paylaşılma yoluna

gidilirken, haklarını savaşarak değil ama, hukukî yollarla savunmak üzere oluşturulan yerel örgütler kendilerine bu adı seçiyorlardı. Ne var ki, silâhlı karşı koymaya/çaışmaya girişmeden bu amacın sağlanamayacağı görölünce, örgütler silâhlanmaya başladılar. 4-12 Eylöl 1919'da toplanan Sivas Kongresi'nde, Mustafa Kemal'in Heyeti Temsiliye Başkanı sıfatıyla, yerel örgüt temsilcileriyle yaptığı görüşmeler sonucunda yerel örgütlerin hepsinin Rumeli ve Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında bir çatı altında toplanması ve milli güçlerin birleştirilmesi kararlaştırıldı.

Bu karardan sonra yurdun her yerinde yerel milli örgütler, çalışmalarını bu büyük kuruluşun birer şubesi olarak devam ettirmeye başladılar. Böylece tüm askeri güçler ve halk milisleri (çeteleri) Milli Kuvvetler (Kuvvay-ı Milliye)adıyla birleştirilerek, düzenli bir ordu disipliniyle görev yapmaya başladı.

Meydana, Bağımsızlık Savaşının kazanılmasında önemli payı bulunan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin anımsanması amacıyla bu ad verilmiştir.

MÜRSEL ULUÇ MAHALLESİ

Mahalleye, 1974 yılındaki Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında şehit düşen Mürsel Uluç'un adı verilmiştir.

MÜRTED

Riddet ve irtidad sözcüklerinin anlamı İşlam dinini terk etmektir. Mürted ise İşlam'ı terk eden demektir. Ovanın ve yerleşimin niye bu adla anıldığına değgin bilgiye ulaşamadım.

MÜşKÖLE SOKAK

Bir zamanlar bağlarla kaplı olan Ankara'nın bu sokağı bağ bozumuna yakın bir zamanda yetişen, kalınca kabuklu, iri ve uzun taneli bir üzümün adını taşımaktadır.

MÜZE KÖşK

(Bkz.: ATATÖRK'ÖN EVİ)

N

NACİ ÇAKIR MAHALLESİ

Mahalleye, 1974 yılındaki Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında şehit düşen Naci Çakır'ın adı verilmiştir.

NALLIHAN

Ankara'nın ilçelerinden Nallıhan aynı adı taşıyan akarsuyun yanında kurulmuştur. Nallıhan Belediyesinin web sitesinde verilen bilgiye göre:

“476 yılında Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılmasından sonra Doğu Roma sınırları içerisinde kalan Nallıhan ve çevresi, Orhan Bey zamanında fethedilerek Osmanlı hakimiyetine geçmiştir. Osmanlı Vezirlerinden Nasuhpaşa, Güney İllerine ve Halep'e giderken ve İstanbul'a dönerken Konya, Ankara, Göynük ve Geyve yol güzergahını takip etmiş, bu yol üzerinde Çayırhan, Nallıhan ve Uluhan'da birer han yaptırmıştır. İlçenin bugünkü adını, 1599 yılında (Vezir) Nasuhpaşa'nın yaptırdığı bu handan aldığı, Han'ın duvarında asılı kitabeden de açıkça anlaşılmaktadır.”

Eski kaynaklarda Nallûhan diye anılmaktadır.

NAMAZGÂH KAPI (tepe)

“... Perrot antik yapı taşlarının en çok kentin güney batısında. Namazgâh denilen kapı civarında olduğunu söyler. *Von Vincke hantasında, Namazgâh, Devlet Resim ve Heykel Müzesi (eski Türk Ocakları)* | 111

ve Etnografya Müzesi'nin yer aldığı yükselti üzerinde konumlanmıştı.” (Emre Madran: “Gezi Yapıtlarında Ankara Kenti ve Yapıtları”, *Tarih İçinde Ankara*, Derleyen: Yıldırım Yavuz, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara 2001, s. 160)

“Ankara'nın en eski ve en meşhur semtlerinden biri de Namazgâh'ı Bugünkü Türk Ocağı ile Etnografya müzesinin bulunduğu sahayı içine alan bu tarihi semt; o zaman tamamen mezarlık olup, ortada büyük bir musalla taşı vardı. Cenaze namazları, yağmur duası ve ekseriya Cuma namazları da burada kılınır; hoca vaaz verir ve hutbe okurdu. Bundan ötürü bu semte Namazgâh denilirdi. (...) bu semtin bir özelliği de bir er meydanı olmasıdır. Eski Ankara gelenek ve adetlerinden biri de, birbirine muğber olan, anlaşılamayan iki efe veya delikanlı kozlarını burada paylaşırlardı. Garpda olduğu gibi düello misali iki efe bıçaklarını karşılıklı çekerler, mertçe vuruşurlardı. Buraya her yiğit girmeye cesaret edemezdi, zira ya ölmek ya da dönmek vardı.” (Şeref Erdoğan: *Ankaram*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1999)

NAMIK KEMAL MAHALLESİ

Mahalleye, asıl adı Mehmet Kemal olan, döneminin çeşitli gazetelerinde yazan, kimilerinin yayımlanmasında görev alan, yazdığı *Vatan Yahut Silistre* adlı oyunun yol açtığı gösteriler sonucu ve bu olayları destekleyen yazılara yer verdiği, başında bulunduğu İbret gazetesinin kapatıldığı ve kendisinin de 'mızır neşriyat'ta (zararlı yayında) bulunduğu gerekçesiyle Magosa'ya sürgüne gönderilen ve 38 ay orada sürgünde kalan, İstanbul'a döndükten sonra yeni oyunlar yazan, 1877'de II. Abdülhamit yönetiminde tutuklanıp yargılandıktan sonra bu kez Midilli adasına sürülen, gönderilişinden 2,5 yıl sonra adanın mutasarrıflığına atanan, yalnızca tiyatro dalında değil, edebiyatın her dalında çok sayıda ürün veren şair, yazar ve düşün adamı Namık Kemal'in (1840-1888) adı verilmiştir.

NASUH AKAR MAHALLESİ

Mahalleye, Yozgat'ta dünyaya gelen, 1946 yılı Stockholm/İsveç'te Serbest stil 57 Kg'da Avrupa ikincisi; 1948 yılı Londra Olimpiyatlarında Serbest stil 57 Kg'da birinci; 1949 yılı İstanbul'da da Serbest stil 57 Kg'da Avrupa birinci, 1951 yılı Helsinki/Finlandiya'da Serbest stil 57 Kg'da Dünya şampiyonu olan, Güreş Milli Takım çalıştırıcılığını da yapan Milli Güreşçimiz Nasuh Akar'ın (1922-1984) adı verilmiştir.

NECATİBEY CADDESİ

Cadde, 1925-1929 yıllarında Atatürk döneminin yedinci Milli Eğitim Bakanı olarak görev yapmış olan Mustafa Necati'nin (1849-1929) anısını yaşatmaktadır.

NENEHATUN CADDESİ

Caddeye adını veren Nene Hatun (1857?-1955) 93 Harbi diye de anılan 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşında Aziziye Tabyalarını düşmanın elinden geri almak için savaşan Erzurum halkındandır. (Tabya sözcüğü hazırlama anlamına gelen ta'biye sözcüğünün türevidir ve hazırlanmış siper demektir.) Savaşta yararlılıkları dolayısıyla tarihe geçen Nene Hatun, 1955 yılının Anneler Günü'nde 'Yılın Annesi' seçilmiştir.

NEYZEN TEVFİK SOKAK

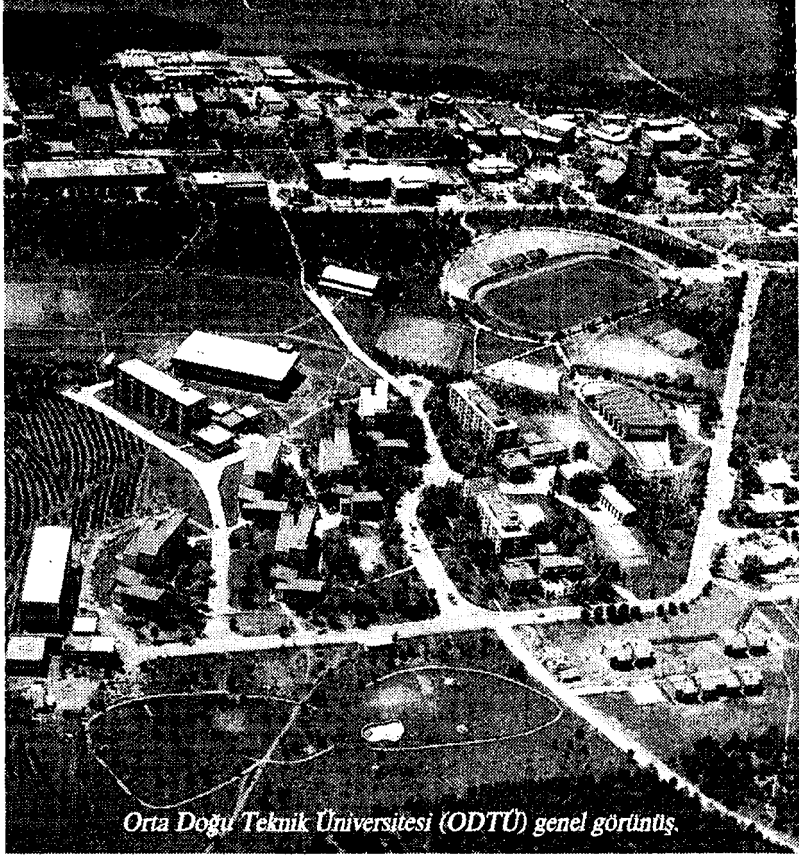
Sokak, amatör bir neyzen iken nota ve usûl öğrenerek ney üflemeye başlayan, İzmir İdadisi'ni bitiremeyen, Farsçayı kendi kendine öğrenen, İzmir Mevlevihanesi'ne, daha sonra da Galata ve Kasımpaşa Mevlevihanesi'ne giren, Bektaşî dervişi olan, bir süre Mısır'da bulunan, toplum kurallarına uymamasıyla ünlenen, yüze yakın plâk dolduran, neyi ile para kazanma yolunu seçmemiş, içinden geldiği zaman üfleme- siyle bilinen, neyzenliğinin yanı sıra yergi ve taşlamalarıyla tanınan ve bunlar dolayısıyla halkın sevgisini kazanan Neyzen Tevfik (Kolaylı)'nın (1879-1953) anısını yaşatmaktadır.

Neyzen Tevfik, Ankara Merkez Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü'nün kurucusu Veteriner Hekim Ahmet Şefik Kolaylı'nın küçük kardeşidir.

(Bkz.: AHMET ŞEFİK KOLAYLI CADDESİ)

NURİ PAMİR CADDESİ

Cadde, 5 Haziran 1952 günü Kore'de (Savaşında) şehit düşen Albay Nuri Pamir'in anısını yaşatmaktadır.



ODTÜ

Ankara’da ‘dolmuş’ olarak çalışan minibüslerin öncamında Kızılay-ODTÜ, Y. Ayrancı-ODTÜ, vb. yazar. Ankaralıları “ODTÜ’ye gidiyorum, gittim” diye konuşurlar. Ancak, Ankaralı olmayan biri bu kısaltılmış sözcüğün ne anlama geldiğini bilmeyebilir ya da anlamayabilir. ODTÜ= Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nin kısaca söylenişidir.

OMURTAK SOKAK

Sokak, Genel Kurmay Başkanlarından Orgeneral Salih Omurtak’ın (1889-1954) anısını yaşatmaktadır.

14 MAYIS EVLERİ (MAHALLESİ)

(Bkz.: GAZİOSMANPAŞA)

OPERA MEYDANI

(Bkz.: HERGELE MEYDANI)

ORAN ŞEHİRİ

Şimdi Oran Şehri diye anılan yerleşimin arazisi üzerinde konut yapmak üzere kurulan inşaat şirketinin adı Or-An idi. Orta Anadolu sözcüklerinin ilk heceleri (ikinci sözcüğün ilk iki hecesinin bir harfi dışında bırakılarak) alınıp oluşturulmuştu inşaat şirketinin adı. Şimdilerde Oran denilince (ve Or ve An heceleri arasına tire konulmaksızın birleşik olarak yazılınca) inşaat şirketi değil, Ankara’nın bu yeni sayılabilecek konut bölgesi anlatılıyor ve anlaşılıyor.

ORTADOĞU MAHALLESİ

Mahalle; adını sınırları içindeki Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nden almıştır.

OSMAN TEMİZ MAHALLESİ

Mahalleye, 1974 yılındaki Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında şehit düşen Osman Temiz’in adı verilmiştir.

OSTİM

OSTİM'in açılımı: Organize Sanayi ve Ticaret Merkezi'dir.

"Tamamen küçük esnaf ve sanatkârın birikimi ve emeği ile oluşturulan bugünkü Ostim'in temeli 1967 yılında kendisi de bir esnaf olan merhum Cevat Dünder önderliğindeki idealist ve vatansever bir grup girişimci tarafından atılmıştır.

Ostim Küçük Sanayi Sitesi İşyeri Yapı Kooperatifi adıyla oluşan kurum, süreç içerisinde bölgenin çehresini değiştirerek, günümüzün modern sanayi kenti Ostim'i Türk sanayiine kazandırmıştır.

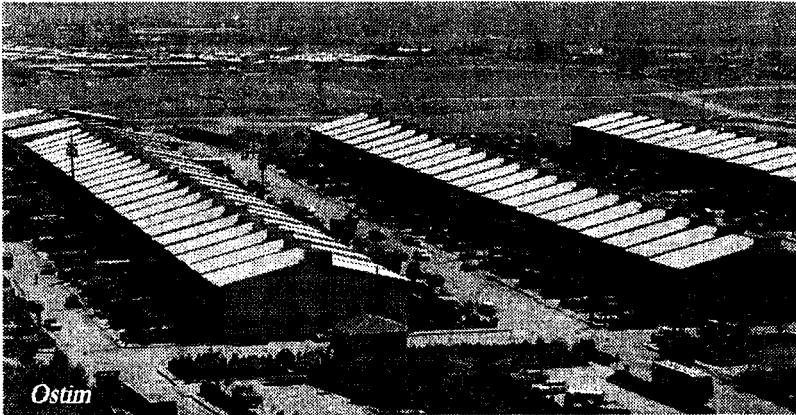
Finans, yatırım, pazarlama, haberleşme, sağlık, mesleki eğitim, ilköğretim, üniversite kampusu, sivil toplum ve KOBİ destek kuruluşları ile Ostim, Batıkent semti ile birlikte Ankara'nın ayrı bir metropolü görünümündedir.

Beş milyon metrekare açık alanda; yaklaşık 5 bin işletmesi, 40 bin çalışanı ve 100'e yakın farklı sektördeki endüstriyel imalatı ile "küçük devler"i tek çatı altında toplayan Ostim, adeta bir KOBİ kentidir.

Ankara'nın batısında, Yenimahalle metropol ilçesi sınırları içinde bulunan Ostim'in çevresinde Batıkent, Lalegül ve Demetevler gibi yerleşim yerleri, kuzeyinde İvedik Organize Sanayi bölgesi yer almaktadır." (Ostim web sitesinden)

Ostim'in yerleştiği bölge, artık Ostim diye anılmaktadır. Önceki adı Macunköy idi.

(KOBİ=Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler tanımının kısaltılmışıdır.)



ÖKSÜZCE MAHALLESİ

Mahalle, adını, 1465 yılında yaptırıldığı bilinen ama kimin yaptırdığı bilinmeyen Öksüzce Hamamı'ndan almıştır.

ÖMER SEYFETTİN SOKAK

Sokak, *Diyet ve Pembe İncili Kaftan* gibi, yaygın olarak tanınan edebî yapıtların yazarı Ömer Seyfettin'in (1884-1920) anısını yaşatmaktadır.

ÖVEÇLER

Şeref Erdoğan, "Ankara'nın Tarihî Semt İsimlerini ve Öyküleri"ni araştıran kitabında:

"Öveç, Keklik'ten ufak, keklik gibi öten bir av kuşu, bu bağlarda yurt yuva tutmuş, avcılar peşinden koşturmuş, adını bu bağlara vermiş sevimli bir kuş. Yatağını sermiş bu bağlara, dün olduğu gibi bugün de Öveçler deniyor buralara" diye açıklamıştır." (Şeref Erdoğan: *Ankara'nın Tarihî Semt İsimleri ve Öyküleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, Ankara 2002, s. 29)

Ancak, sözlüklerde öveç'in "2-3 yaşındaki erkek koyun"a verilen ad olduğu belirtilmektedir. TDK Türkçe Sözlük'te bu açıklama, Ankara hakkında romanlar yazmış Mahmut Şevket Esendal'dan alınmış bir tümceyle desteklenmektedir:

"Git kumandanına söyle, ucuz olursa iki öveç de benim için alsın."

'Keklikten küçük bir kuş' ile '2-3 yaşındaki bir erkek koyun' arasındaki ayrımlar küçümsenecek gibi değil. Acaba (Aşağı ve Yukarı) Öveçler semti adını kuştan mı, koyundan mı aldı?!

PAPAZIN BAĞI

Bir Ermeni Papaz'ın yaşadığı, baktığı, belki de sahibi olduğu bağın bugüne dek böyle anılageldiği düşünülebilir. Öyküsünü bulamadım. Ama geçmiş yıllarda bir öykü okuduğumu anımsıyorum.

“Yemyeşil dev çınarları, vazgeçilmez semaver sefası ve tadına doyum olmayan gözlemesiyle Başkent insanına bir soluk olan Papazın Bağı... Ankara'nın en lüks semtlerinden Gaziosmanpaşa'da beton yığınlarının arasında sıkışıp kalmış bir mekân.

Doğa aşkının ürünü olan Papazın Bağı, tam 34 yıldır Ankaralılara hizmet veriyor. Bu güzel ortamı yaratan ve o günlerden günümüze getiren Kuloğlu Ailesi'nin en büyük gururu Ankara'yı gözlemeyele tanıştırmak.” (Ümit Çetin: “Ankara'nın Keyfine Bak”, *Milliyet*, 3 Mart 1999)

Papazın Bağı'ndaki 150 yıllık ağaçlar yanibaşında inşa edilmekte olan bir otele otopark yeri gerektiği için kesildi 2004 yılının Mart ayında. Bir iki gazetenin Ankara sayfasında görüntüleriyle birlikte yer verildi bu doğa katliamına. Vatan gazetesi yazarı Devrim Sevimay, gazetenin ‘Gece Gündüz Ankara’ sayfasındaki köşesinde “İstanbul’a mektuplar’ köşesinde şöyle yazdı:

“... Hatırlıyorum da ben de ilk kez on yıl önce koşa koşa gitmiştim: Arkadaşlar sıcak bir yaz günü ‘Sana kentin ortasında bir sürprizimiz var. Gözlerine inanamayacaksın’ diye götürmüşlerdi de hakikaten gözlerime inanamamıştım. Gaziosmanpaşa'daki Mado'nun hemen karşısından aşağıya doğru inince karşısına küçük bir cennetin çıkacağını kim aklına getirebilir ki...

Cennet nasıl hayal kurduran bir yerse burası da öyle Pınar! Mesela Nazlı Eray, ödüllü romanı 'Aşk Giyinen Adam'ı burada işte böyle hayaller kurarken yazmış. 1980'lerin hızlı şairi Ahmet Erhan 'dönerim belki bir gün, Papazın Bağı'ndan martıların uçtuğu bir gün' mısrasını buradan çıkarmış. ODTÜ-DER'liler kapatıldıktan sonra ilk toplantılarını yapmak için 'Yürüyün, Papazın Bağı'na gidiyoruz' demişler; insanlardan çok Papazın çınarlarına güvenmişler. Mustafa Kemal'e de 'Paşam' demişler; 'Çankaya'da Papazın Evi diye iki katlı bir ev var. Ankaralılar size bu evi armağan etmek ister' demişler. Tabii Ata da almış o evi askere bağışlayarak 'Ordu Köşkü' yapmış. Sonra mesela Devlet Bakanı Ali Babacan eşi Zeynep Hanım'la baş başa ilk kez burada görüşmüş; ilk kez burada eller kavuşmuş kiiiiim bilir hangi çınarın altında... Aklıma şey de geliyor; acaba Bedri Rahmi, 'Karadutum, çatalkaram, çingenem'i burada, Papaz'daki 150 yıllık karadut ağaçlarına bakarken mi yazmış?

Sana bunları yazarken gözüme bir gazetenin dünkü manşeti takıldı: Başbakan Erdoğan seçim döneminde artan kaçak yapılaşma için 'Hepsini yıkacağız' demiş. Papazın Bağı için de 'Hepsini dikeceğiz' dese şaşırırmısın Pınar?" (**Devrim Sevimay**: "Pınar Çabuk Gel!", *Vatan*, 23 Mart 2004)



Papazın Bağı

Can Dündar da *Milliyet* gazetesindeki köşesinde şöyle yazdı:

“Ve başkentten son haber:

Ankara’nın akciğerini deldiler geçenlerde...

Gaziosmanpaşa’daki Papazın Bağı’nın kenarına kondurulan bir otel, otopark yapmak için 200 yıllık 22 ağacı baltaladı.

Adını, Cumhuriyet’ten önce buraların sahibi olan Ermeni papazdan alan park, kim bilir kaç aşka mekan, kaç romana ilham olmuştu.” (**Can Dündar**: “Kolej... Piknik... Papaz’ın bağı...”, *Milliyet*, 29 Nisan 2004)

PARİS CADDESİ

Caddede Fransa Büyükelçiliği bulunmaktadır. Dolayısıyla adı, Fransa’nın başkenti Paris olarak konulmuştur.

PAZAR-I GANEM

(Bkz. KOYUN PAZARI)

PEÇENEK

Yerleşmenin adı Oğuzlar’ın 24 boyundan biri olan ve Gök Han kolundan ‘Beçene’den geliyor olmalıdır. Peçenek sözcüğünün köklendiği ‘beçene’ sözcüğü, ‘çalışkan’ demekmiş.

PEMBE KÖŞK SİTESİ



İsmet İnönü'nün evi 'Pembe Köşk' diye anılır. Pembe Köşk'ün bulunduğu arazide, bugün, konut apartmanları da bulunuyor ve bu yapıların tümü 'Pembe Köşk Sitesi' diye anılıyor.

"İsmet Paşa'nın Pembe Köşkü ile arazisi, Uzunzade Mehmet Efendi'nin bağı idi. Bağ, olduğu gibi, Uzunzade Mehmet Efendi tarafından İsmet Paşa'ya 3 bin liraya satıldı." (**Kemal Bağlum**: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye* ANKARA, Ankara 1992, s. 159)

(Ayrıca bkz.: CİNNAH CADDESİ)

'Mehmet Uzun' Ankara'nın ünlü şekercisi olarak bilinegelir. Bugün torunları Uzun adıyla şekercilik yapmayı sürdürmektedirler.

PEYAMİ SAFA MAHALLESİ

Mahalleye, gazeteci, öykücü ve roman yazarı Peyami Safa'nın (1899-1961) adı verilmiştir.

Peyami Safa, Çömez, Safiye Peyman, Serazâd ve Server Bedi takma adlarını da kullanmıştır. Çok sayıda eser veren Peyami Safa'nın Server Bedi imzasıyla yarattığı en tanınmış kahramanı Cingöz Recai'dir. *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu*, *Fatih-Harbiye* asıl adını kullanarak yayımlanmış yaygın olarak bilinen kitaplarıdır. Oyunlar, biyografiler, gezi ve röportajlar, polisiye roman ve öyküler, ders kitapları da yazmış, çeviri kitapları yayımlanmıştır.

PLEVNE MAHALLESİ

Mahalleye, Gazi Osman Paşa'nın 5 ay süreyle kendisinininkinden çok daha güçlü kuvvetlere karşı savunduğu Plevne'nin adını taşımaktadır.

(Ayrıca bkz.: GAZİOSMANPAŞA)

POLATLI

Polatlı Belediyesi'nin resmî web sitesinde yerleşimin adının kökeniyle ilgili olarak verilen bilgi şöyledir:

Polatlı Adının Kaynağı

Yapılan sözlük araştırmalarına göre, Polat kelimesinin farsçadan türediği ve farsçasının da

"PULAT" olduğu belirlenmiştir.

PULAT, elik ya da kuvvetli anlamında kullanılmaktadır. (LI) ekinin sonradan eklenmiş olduğu, muhtemeldir.

POLATLI isminin kaynağı konusunda ileri sürölen bir fikirde, Frigya Krallarından birisinin adının “PULAT” olmasından dolayı bu bölgeye PULAT’dan gelen POLATLI adının verilmiş olduğuudur.

Ancak, POLATLI isminin kaynağı kesin olarak bilinmemektedir”

Eski adı ‘Bacı’ imiş.

PURSAKLAR

Adın kökeni hakkında herhangi bir bilgi edinemedim. Yöcel Hacaloğu aşağıdaki bilgiyi e-postaladı:

“Pursaklar adına, 1463 yılı Osmanli Devleti tahrir defterlerinde rastlanmıştır. Söz konusu kayıtlarda Pursaklar ismi, ‘Busaklar’ olarak geçmekte olup, başındaki ‘B’ sesi zamanla ‘P’ye dönüşmüş, ‘U’ harfinden sonra da bir ‘R’ harfi türeyerek günümüze kadar gelmiştir. Mânâsı kesin olarak bilinmemektedir.”

R

RABİDRANATH TAGOR CADDESİ

Caddeye, 1913 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'ne değerli 'lâyk' bulunmuş Hintli yazar Rabindranath Tagor'un (1861-1941) adı verilmiştir.

RAGİP TÜZÜN CADDESİ

Cadde, Şubat 1948-Nisan 1950 arasında Ankara Belediye Başkanı olarak görev yapmış olan Ragıp Tüzün'ün adını taşımaktadır.

RASATTEPE

(Bkz.: ANITTEPE)

REFİK BELENDİR SOKAK

Sokak, 1948'de İstanbul'da kurulan Müstakil Türk Sosyalist Partisi'nin, Çerkez Ethem'in yeğeni yazar Arif Oruç, Nedim Celal Çelebi, Nurettin Kırılı ile birlikte kurucu ve yöneticileri arasında bulunan İbrahim Refik Belendir'in adını taşımaktadır.

REFİK SAYDAM HIFZISSİHHA ENSTİTÜSÜ MERKEZİ

Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlığı, iki kez de Başbakanlık yapan Dr. Refik Saydam'ın (1881-1942) adı, anısını yaşatmak üzere, Hıfzıssıhha Enstitüsü Merkezine verilmiştir. Hıfzıssıhha, aslında hıfz-ı sıhha

= (hıfz etmek = korumak, sıhha = sağlık) sağlık koruma anlamına gelmektedir.

REMZİ OĞUZ ARIK MAHALLESİ

Mahalleye Sorbonne'dan mezun olup Arkeoloji ve Sanat Tarihi üzerine ihtisas yaptıktan sonra Türkiye'ye dönünce arkeolog olarak müze müdürlükleri yapan, kazı çalışmalarına katılan, 1930-1942 yılları arasında Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi ve İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olan, milletvekili iken Köylü Partisi kuran ve bu partinin Genel Başkanı iken uçak kazasında ölen Remzi Oğuz (Arik)'un (1899-1954) adı verilmiştir.



Refik Saydam

REŞAT NURİ SOKAK

Sokak, 1889-1956 yılları arasında yaşamış olan, Türk yazınının önde gelen adlarından, asıl tanınmasını *Çalıkuşu* romanıyla sağlayan Reşat Nuri (Güntekin)'in adını yaşatmaktadır.

REŞİT GALİP CADDESİ

Cadde, Yunan saldırısı üzerine Kütahya ve dolayında Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurulmasında çalışan, Kurtuluşun sonra Mersin'de serbest hekimlik yapan, 1925'de Aydın Milletvekili olarak Meclise giren, Şeyh Said ayaklanmasında Şark İstiklal mahkemesi üyeliğinde bulunan, 1932'de Milli Eğitim bakanı olup 1 yıl sonra bakanlıktan çekilen ve CHP İdare Heyeti ve Dil Tetkik Cemiyeti üyesi iken genç yaşta ölen Dr. Reşit Galip'in (1897-1934) adını yaşatmaktadır.

ROMA HAMAMI

Ulus Meydanı'ndan Yıldırım Bayazıt Meydanına uzanan Çankırı Caddesi üzerinde, caddeden 2,5 metreye kadar yükseklikteki bir platform üzerinde bulunmaktadır. Hamamın bulunduğu yüksek platformun höyük olduğu bilinmektedir.

SAİMEKADIN

Geçmişte Saime Kadın bahçeleri diye anılan bahçelerden günümüzde eser yok. Bahçelere adını veren Saime Kadının kim olduğuna değgin de herhangi bir kayıt kuyut yok. Belki var da, ben rastlayamadım. (Bu arada, Saime, oruçlu, oruç tutan anlamına geliyor.)

Halk arasında anlatılan bir (belli ki yakıştırma) öyküye göre, Saime Kadın ile alışverişte bulunan biri, aldığıının karşılığını getirip vermiş. Eline tutuşturulan bir tomar kaimeyi saymaya başlayınca, parayı veren eksiksiz olarak ödemedede bulunduğunu anlatmak üzere, “Sayma kadın! Sayma kadın” diye uyarmış. Böylece, kadının adı ‘sayma’dan türeyerek ‘Saime’ olmuş...

Yücel Hacaloğlu ayrımlı (farklı) yorumlarını duyduğum bir ‘öykü’yü gönderdiği e-postada şöyle anlattı:

“Millî Mücadele sıralarında, Saimekadın semtinden geçen trende askerler varmış. Askerler bir hayli kalabalıkmış. O sırada bir kadın, askerleri saymaya başlamış. Orada bulunan bir kişi de ‘sayma kadın sayma’ diye seslenmiş. Bunun üzerine, o semtin adının ‘sayma kadın’ ve giderek ‘Saimekadın’ haline dönüştüğü ifade edilmektedir.”

SAMANPAZARI

“Samanpazarı, Yukarıyüz ile Aşağıyüz’ün ayrım noktası olarak bilinirdi. Samanpazarı aynı zamanda, önemli bir ticaret merkezi idi. Burada bulunan Allem Kallem Hanı, Attar Han, Azade Hanı en önde gelen iş

yerleri olarak bilinirdi. Samanpazarı, isminden de anlaşılacağı gibi, kağı donları ile (öküzler tarafından çekilen, iki tekerlekli, etrafı siyah keçi kılından yapılmış örtüyle kapatılmış ağaç) taşınan samanların satıldığı mahal olmasından kaynaklanırdı. Samanpazarı'nın hemen üstünde de koyun pazarı bulunurdu. Koyun Pazarı'nda da çevre köylerden getirilen koyunlar satılırdı. Samanpazarı'nın bir özelliği de Nakşibendi Sultan'a ait türbe ile, halen Altındağ Belediye Binası inşaatının olduğu yerde Nakşibendi Medresesi'nin bulunmasından gelirdi.” (**Kemal Bağlum**: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s.41)

“Ankara'nın yerli halkı Samanpazarı, Hisar içi ve Hamam önünde oturmakta idi. Samanpazarı semti Kurşunlu Cami'den sonra başlamaktadır. Hamam önünde Karacabey hamamı ve Dullar Çayırı denilen bir mezarlık vardır, bu çayırılık Cebeci yokuşuna kadar hiç ev olmadan boşluk bir arazidir. İşte bayramın yapıldığı yerlerden birisi buradır. Kadınlı-erkekli oturlan, gençlerin güreş ve cirit oynadığı yer (halkın yaptığı bazı kutlamalar bu yerlerde yapılıyor)dir. Hâtıra kitaplarından öğrendiğimize göre, ‘Millî bayram ve tatil günleri de Keçiören yolu üzerinde, Kalaba köyü civarında, Ziraat okulu çayırında okullar arasında yapılan jimnastik hareketleri yanında çuval ve yumurta yarışları gibi çeşit çeşit yarışmalara da yer verilirdi. Bu gibi hareketler zamanla askerî birliklerde de görülür oldu. Bunları zaman zaman Mustafa Kemal Paşa başta olmak üzere bakanlar, milletvekilleri ve komutanlar da izlemek suretiyle şerefendiriyorlardı. Sonraları at yarışları da başladı.’ Bu günkü Ankara-Etlık semti Meteoroloji binasının olduğu yer, o zaman boş bir çayırılıktır. Ziraat Mektebi'nin yani Genel Kurmay Başkanlığı'nın önündeki küçük tepenin altındaki çayırılık alana büyük bir çadır kurulur, Ankaralıları da bu çayırın etrafında halkalar hâlinde toplanırlar, Öğrencilerin heyecanlı, bütünleştirici, birleştirici millî konuşmalar yapmasının ardından vatan ve millet sevgisini anlatan şiirler okunarak, merasimler başlamaktaydı.” (**M. Âkif Tural**: “Millî Mücadele ve Atatürk Devrinde Nevruz Kutlamaları”, web sitesi)

“Samanpazarı'nda bizim evlerimizin hepsi konak gibi evlerdi. Kendisiyle aynı semtte oturmakla veya komşu olmakla övündüğümüz, işte Ankara'nın büyüğü, ulusal kahraman Müftü Rifat Börekçi'nin evi de bizim evimize yakındı. Evlerimiz çatısıyla, çıkmasıyla, cihannümasıyla, saçağıyla, çörteniyle, cumbasıyla, kapısıyla, penceresiyle nefis evlerdi. Ne biz kıymetini bildik, ne devlet bildi, ne belediye bildi. Bunları Hacettepe istimlakı süpürdü gitti. Tarihe karşı düşmanlık, vandallık devam ediyor.” (**Ali Dinçer**'in konuşmasından, *Ankara Nereye?*, Panel, Ankara

(Ayrıca bkz.: ALTINDAĞ, AŞAĞIYÜZ, CEBECİ, ETLİK, HAMAMÖNÜ, KALABA, KEÇİÖREN, KARACABEY CAMİİ, KURŞUNLU CAMİİ, YUKARIYÜZ, ZİRAAT MEKTEBİ)

SARAÇLAR ÇARŞISI

“Çıkırıkcılar Yokuşu’nun Kavaflar Çarşısı’na gelmeden önceki düzlüğün sol tarafına da Saraçlar Çarşısı denirdi. Saraçlar Çarşısı’nda, at arabası koşumu, eyer, araba tekerleği, dizgin gibi araba ve binek hayvanlarına ait malzeme yapılır ve satılırdı. Saraçlar Çarşısı’nın en önemli yeri de, Bedesten idi. Bedesten Fatih Sultan Mehmet’in Vezirlerinden Mahmut Paşa tarafından yaptırılmıştı. Ancak bu tarihi eser de 1917 Ankara yangınında yok oldu. Buna bitişik Kurşunlu Han ile Yeni Han da bu yangında tarihe karıştı.” (Kemal Bağlum: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 39)

(Ayrıca bkz.: ÇIKIRIKÇILAR YOKUŞU, KAVAFLAR ÇARŞISI, KURŞUNLU HAN, MAHMUTPAŞA BEDESTENİ)

SEDAT SİMAVİ SOKAK

Sokak, karikatürcü, film yönetmeni, senarist, tiyatrocu, Yedigün dergisi ve hâlâ yayımlanmakta olan Hürriyet gazetesinin kurucusu Sedat Simavi’nin (1898-1953) adını yaşatmaktadır.

SEĞMENLER PARKI

Park, Ankara’da toplumsal düzeni sağlamakta etkin kişilere verilen adın, ‘seğmen’lerin (çok kişi de ‘seymen’ demekte ve yazmaktadır) adını taşımaktadır.

“Oğuz boylarının özellikle Ankara civarında yerleşmiş olmaları sayesinde bu kent yüzyıllar boyunca kendini yabancı etkilerden ve ‘Osmanlılık’ ruhundan korumuş ve Türklüğün bütün yüksek gelenek ve göreneklerini aynı safiyetle benliğinde saklamıştı.

Yalnız Ankara yöresinde varlığını sürdüren Seymenlik de bu Ortaasya/Oğuz geleneklerinden biriydi ve 1343-1362 yıllarında Ankara’da ilginç bir tür Cumhuriyet kuran Ahi’lerin yanı sıra Alevî-Bektaşî’lerle de azçok ilişkili idi.

Seymen, sözcük olarak Rumeli’de ‘koruyucu’ anlamında kullanılırdı. Yüz yıllardan beri ‘anavatanı’ diyebileceğimiz Ankara’da ise Seymen

denilince akla mert, cesur, fenalıktan kaçınan, iyiliksever, kahraman, gözüpek ve özverili insanlar gelirdi. Güzel at binen, savaşımlara gönüllü gidip ön saflarda yürüyen ve düzenli ordu içindeki kendi “*Seymen Alayları*”nın şanına toz kondurmamayan insanlar. Bir zamanlar İstanbul Şehzadebaşı’nda bunların bir “Seymenler Mezarlığı” bile vardı.

Ankara ve çevresinde etkinliklerini Osmanlı’nın son dönemine kadar sürdüren Seymenler, aralarından, kendini en fazla sevdiren saydın, otoriter ama sevecen, vatana ve millete en fazla yararlı olacağına inandıkları birini “baş” seçerler ve onu babalarından bile yakın bilirlerdi kendilerine.

* * *

Normal günlerde herkes gibi giyinen ve işleri güçleriyle uğraşan Seymenler düğün ve benzeri törenlerle ulusal günlerde ucu kalkık yemenileri, Ankara tiftiğinden diz çorapları, sırmalı “camadanları”, yanları siyah şeritlerle süslü mavi ya da lacivert “zivga”ları, bellerine sardıkları şalları, Hitit kabartmalarındaki andıran uzun hırkaları ile –bir de at üzerinde iseler– masal kahramanlarına benzerlerdi. Şal kuşaklarının üstündeki silahlık ve içine sokulmuş beyaz kemik saplı hançerleri ise hiç eksik olmazdı. Gümüş kabzalı bir de tabancaları bulunurdu hançerlerinin yanında.

Birbirlerine çok bağlı olan Ankara Seymenleri, kendilerini, kentin asayişinden sorumlu sayar ve huzur ve düzen bozucu davranışları resmî güvenlik güçlerini işe karıştırmadan giderirlerdi.

Güvenlik güçleri de onların işlerine karışmamaya özen gösterirlerdi. Suç işlemezler; aralarından suç işleyen olursa, dışardan bir şikayet gelsin gelmesin Seymebaşı’nın buyruğunca “gereği” yapılırdı. (...)

Ankara’nın toplumsal düzeni içinde etkin bir yeri olan Seymenbaşı ise, parasına puluna bakılmadan “eşraftan” sayılır ve “protokolda” önemli bir yer tutardı.” (Orhan Karaveli: “Bir Ankara Ailesinin Öyküsü”, 2. Basım, Pergamon, İstanbul 1999, s. 20-23)

“Ankara’da Seğmen, Efe Yiğit Ruhlu ve Atlı anlamına geliyor.” (Kemal Bağlum: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 100)

Seğmen sözcüğünün kökeni hakkında bilgi ise, Prof. Dr. Mahmut Şakiroğlu’nun “*Abaza Mehmet Paşa’nın Ankara Kuşatması*”na değgin yazdığı makede bulunuyor:

168 | “... şehrin ileri gelenleri ile II. Osman’ın Yeniçerileri ortadan kaldırdıktan sonra yeni düzeninde yer vermek istediği Sekban’lar (Ankara deyişi



Üç Seğmen

ile Seymenler)...” (Prof. Dr. Mahmut Şakiroğlu: “Abaza Mehmet Paşa’nın Ankara Kuşatması”, *Ankara Dergisi*, Cilt 1, sayı 3, Ankara Büyükşehir Belediyesi, Ankara 1991, s.11)

Sekban, “Osmanlılarda, sınır boylarında görev yapan askere ya da eyalet paşaları ve sancak beylerine bağlı olarak görev yapan asker”e deniliyordu.

“Bugün Seğmenler Parkı olarak bilinen yerde, bir bağ evi vardı. Bu bağ ve ev, İstanbul Kültür Sarayı’nın mimarı Doçent Dr. Hayati Tabanlı’nın babası İhsan Tabanlı’ya ait idi.” (Kemal Bağlum: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 159)

SELİM SIRRI TARCAN SPOR SALONU

Spor salonu, 1874-1956 yılları arasında yaşamış olan ve Türkiye Milli Olimpiyat Komitesini kuran beden eğitimi öğretmeni Selim Sırrı Tarcan’ın anısını yaşatmaktadır.

SERVER SOMUNCUOĞLU MAHALLESİ

(Bkz.: ÇİNÇİN BAĞLARI)

SEYFİ DEMİRSOY MAHALLESİ

Mahalle, Türk-İş (Türkiye İşçi Sendikaları Federasyonu) Başkanlarından Seyfi Demirsoy'un adını taşımaktadır.

SEYİT ALİ REİS CADDESİ

Aydınlıkevler'deki cadde, 1538 Preveze Deniz Savaşını kazanan Kaptan-ı Derya Barbaros Hayrettin Paşa'nın filo komutanlarından Seyit Ali Reis'in anısını yaşatmaktadır.

SEYİTGAZİ SOKAK

(Bkz.: BATTALGAZİ MAHALLESİ)

SEYRAN BAĞLARI

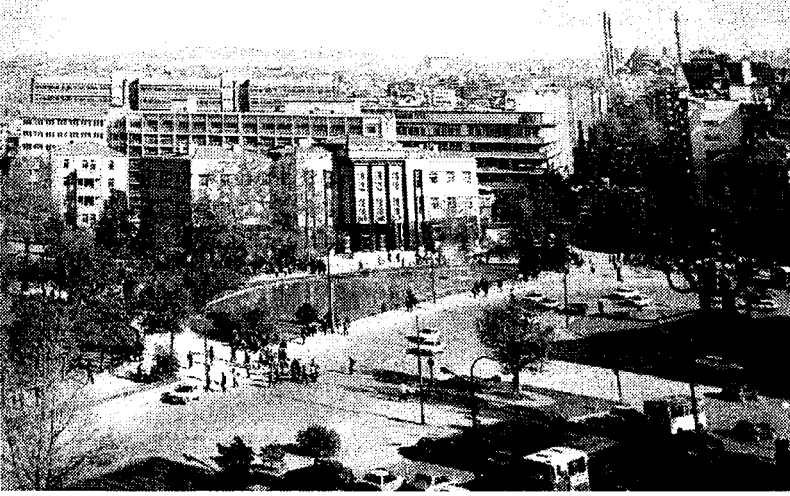
Dilimize Farsçadan geçmiş olan seyran sözcüğünün anlamı, *gezinme* ve *bakıp görme*, *gözden geçirmedir*. Ankara'nın yüksek bir yerinde bulunan bu üzüm bağları, anlaşıyor ki, gezinti yeriymiş ve de çevreyi görme olanağı veriyormuş. Nitekim, Şeref Erdoğan da:

“...Tırmanan yokuştan bir düzlüğe çıkarsınız, Seyran Bağları, artık Ankara ayaklarınızın altında, ta uzaklarda belli belirsiz yükselen Ankara kalesi ve eteklerine serilmiş yeşilden yoksun bir Ankara...” (**Şeref Erdoğan**: *Ankara'nın Tarihi Semt İsimleri ve Öyküleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, Ankara 2002, s. 22) diye yazmıştır.

SİHHİYE (MEYDANI)

Kısaca Sıhhiye diye de anılan bu meydana adını orada bulunan Sağlık Bakanlığı vermiştir. Sağlık Bakanlığı'nın geçmişteki adı Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekaleti (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı) idi. Sıhhiye sözcüğü sağlıkla ilgili anlamına gelir. Sağlıkla ilgili Bakanlık yapısının (1927 yılında yapılmıştır ve mimarı Teodor Prost'tur) bulunduğu meydanın adı Sıhhiye olmaz da ne olur?

“Sıhhiye ise, bataklık ve çorak bir arazi idi. Burada genellikle hayvanlar otlar, başka bir işe yaramazdı. Yol tamamlandıktan sonra, Yenışehir iki bölüme ayrıldı. Sıhhiye bölümüne “Aşağı Havuzbaşı”, Kızılay bölümüne de “Yukarı Havuzbaşı” adı verildi. Bu iki yere de Havuzbaşı adının verilmesinin nedeni, Sıhhiye'deki dört yol kavşağı ile Kızılay'daki



Sıhhiye Meydanı (1991)

dört yol kavşağında birer fıskiye havuzlardan kaynaklanırdı.” (**Kemal Bağlum**: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 127)

“1925’de İstasyon-Cebeci demiryolunun güneyi “Yeni Şehir” olarak biçimlenmeye başlamıştı. Bugün Zafer Anıtı ve çevresini içine alan bölgeye henüz ‘Sıhhiye’ adı verilmemişti. Mimar Prost’un planladığı Sağlık Bakanlığı binası, modern düz çizgileriyle bugünkü yerinde hizmete girdikten sonra arkasından yeni binalar da planlanmaya başladı.

Yeni Cumhuriyet’in sağlık politikasını yürüten Dr. Refik Saydam’ın çabalarıyla Alman Mimar V. Hutting’in imzasını taşıyan, Hıfzıssıhha Enstitüsü ve Sağlık Okulu binaları ardı ardına hizmete girince artık bu alan için “Sıhhiye” sözcüğünde herkes hem fikir olmuştu. Sıhhiye Meydanı hızlı bir yapılaşmaya sahne olmuştu.” (“Sıhhiye ve Kızılay’a adını veren kurumlar”, *Sabah Başkent*, 11 Haziran 2000)

“1924 Lörcher Planı’ndaki adı Çankaya İstasyonu Meydanı’dır. (...) Meydana bugünkü adını veren yapı, sonradan Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti olarak kullanılacak olan ve inşaatı 1926’da bitirilen Hudut ve Sevahil-i Sıhhiye Müdirriyyeti binasıdır.” (**Ali Cengizkan**: “Cumhuriyet Dönemi Kamusal Mekânları İçin Bir Çalışma Programı”, *Ankara’nın Kamusal Yüzleri*, (Der. Güven Arif Sargın), İletişim, İstanbul 2002, s. 231)

(Ayrıca bkz.: CEBECİ, KIZILAY, REFİK SAYDAM HIFZISSIHHHA ENSTİTÜSÜ MERKEZİ, YENİŞEHİR, YUKARI HAVUZBAŞI)

SİMON BOLİVAR CADDESİ

Anayasa Mahkemesi'nin de üzerinde yer aldığı Simon Bolivar Caddesi, Latin Amerika'nın bağımsızlık savaşını önderlerinden birinin adını taşımaktadır. T.C. Dışişleri Bakanlığı web sitesinde şu bilgi yer almaktadır:

“1789 Fransız Devrimi geniş topraklarına karşılık zayıf temelleri olan İspanyol İmparatorluğu'nu sarsmıştır. Kuzey Amerika kolonilerinin İngiliz boyunduruğundan kurtulduğunu gören ve bu süreçten etkilenen Venezuelalı Simon Bolivar ve Arjantinli San Martin bağımsızlık hareketlerine öncülük yapmışlardır. 1808'de adı geçenlerin önderliğinde başlayan ayaklanma neticesinde, 1824'ten itibaren Batı Hint Adaları hariç (1960'ta bağımsızlıklarını kazanmışlardır), bütün Orta ve Güney Amerika ülkeleri bağımsızlıklarını elde etmişlerdir.”

SİNCAN

Bu adın Türkçe olmadığını, kökenini ve anlamını saptayamadığını bildiren Bilge Umar, Luwi dilindeki Sindana'dan, yâni Zindan sözcüğünden köklenmiş olabileceği kuşkusundadır. Kitabının Zindan maddesinde ise şu bilgileri vermektedir:

“Bu biçime bürünmüş dağ vb. adlarının aslının Sindana yâni Sında-(wa)na, ‘(tanrıça) Sinda ülkesi’ olduğu kanısındayım. Sindana adının değişimi tıpkı Konana adının değişimini göstermiş olmalıdır; Hellenleşme döneminde Sindane, Rumlaşma döneminde Sindani, Türkleşme döneminde son i'nin atılmasıyla Sindan/Zindan. Sincan'ların kökeni de bu olabilir.” (**Bilge Umar:** *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İnkılâp Kitabevi, 1993, s. 729 ve 828)

Kimi Ankaralılar Sincan sözcüğünün St. Jean (Sen-Can)'dan geldiğini söylerlerse de, bu doğrultuda bir kanıt yoktur.

Sincan'ın eski adı Murtazâbad imiş. (Âbad sözcüğünün anlamı için bkz.: ÇUBUK)

SOKULLU

Dikmen Mahallesi'ndeki caddelerden birini adı Sokullu Mehmet Paşa Caddesi'dir. Caddenin çevresi gelişip bir yerleşime dönüşünce, semt Sokullu diye anılmaya başlanmıştır. 1500-1579 yılları arasında yaşamış olan Sokullu Mehmet Paşa, Bosna'nın Sokol yerleşmesinden devşirilmiş, sonunda Kanuni Sultan Süleyman'ın Sadrazamı olmuştur.

SOLFASOL

“... Mütevazı bir köy.

Evet bu mütevazı köy Hacı Bayram-ı Veli Hazretlerinin köyü. Ankara eşrafından Raşit Çavuşoğlu’ndan dinlemiştim.

‘Veliyullahın bir yeğeni varmış zevk ve sefaya meraklı üstelik içki de içermiş. Bu hale başta hazret ve köy halkı çok üzülmüşlermiş. Günlerden bir gün yeğenini huzura çağırılmış dizinin dibine oturtmuş, o mutasavvıf, o büyük veli, o hoca ve müderris öyle konuşmuş, öyle nasihat etmiş ki şafak sökene kadar bunlar konuşma değil, hastaya verilen ilâç, sunulan bir iksir. ruhları yıkayan gönülleri aydınlatan sine pak eden sözleri karşısında değil insanoğlu, taş olsa erimişti.

Saatlerdir dizinin dibinde oturan yeğen, yüreği temizlenmiş, dünya ve ahiret kirlerinden arınmış bir ruh ile silkinip, gözlerinden akan yaşları silerek Veli hazretlerinin ve orada bu sahneleri huşu ve ibretle dinleyenlerin birer birer ellerini öper ve kenarda kurulu olan sofrayı göstererek; bütün günahlarından arınmış, tövbeakar insanların sevinç ve mutluluğu içinde:

– Kaldırın... der ve Ellerini Ulu Tanrı’ya açarak, bütün gücüyle haykırır:

– Bu son fasıl... Bu son fasıl... Bu son fasıl...

(...) Bu olup bitenleri seyreden(ler) (...) bu eşine az rastlanan manzara karşısında heyecandan Hû çeker gibi başta Şeyh Ömer hazretleri olduğu halde hep bir ağızdan Son Fasıl, Son Fasıl, Son Fasıl, diye gürlerler. (...) Sabahın ilk ışıkları pencerenin demir parmaklıklarından odaya dolarken, sofiler ‘sonfasıl’ diye mırıldanarak mescidin yolunu tutarlar.

Yüzyıllar önce böylece adı konulan Solfasal (solfasol) köyünden (...) ayrılalım.” (**Şeref Erdoğan**: *Ankara’nın Tarihî Semt İsimleri ve Öyküleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, Ankara 2002, s. 18-19)

Kimi kaynaklarda, ‘Zulfazil karyesi’ (Zulfazil köyü) diye anılan yerleşimin adının ağızdan ağıza değişerek, bugüne ‘Solfasol’ olarak geldiği de düşünülebilir. Ne var ki, ‘zulfazil’in ne anlama geldiğini bulamadım.

SÖĞÜTÖZÜ

“... Ankara’da, Söğütözü’nü elbette biliyorsunuz. Ama Mustafa Kemal’in bu yer için özel bir sevgisi, bir öyküsü olduğunu da biliyor muydunuz?

O zamanlar Ankara dışındaydı Söğütözü. Mustafa Kemal burayı keşfettiği zaman, Söğütözü’nün oldukça bol suyu, küçük bir havuzu, yüz

kadar da söğüt ağacı vardı. Bunu H. Rıza Soyak'ın anılarından öğreniyoruz. Mustafa Kemal burada küçük bir 'Kulübe' (bu da onun lehçesiydi, yani kulübe) yaptırmak istedi. Mutluydu. Ama kulübenin yapılacağı yerde yaklaşık yirmi-otuz söğüdün kesilmesi gerekiyordu. Her şeye rağmen Mustafa Kemal bunu kabul etmedi. Hatta, 'istemem' diye bayağı huysuzluk ediyordu. Sonunda biri, söğütlerin gönülsüz ağaçlar olduğunu, bir yerlere dikilirse hemen tutacağını anlatmaya çalıştı. Ve Mustafa Kemal'i ikna etti. Öneriyi kabul etti ama bu işi ancak kendi yaparsa olabilir, diye şart koştu. Hemen Söğütözü'ne ameleler getirildi, yerleri değişecek ağaçlar için yeni çukurlar açıldı, sonra yerinden çıkartılan söğütler oraya dikildi." (Neziha Araz: *Mustafa Kemal'in Ankarası*, Dünya Yayıncılık, 3. basım, İstanbul 1998, s. 13-15)

SU DEPOSU

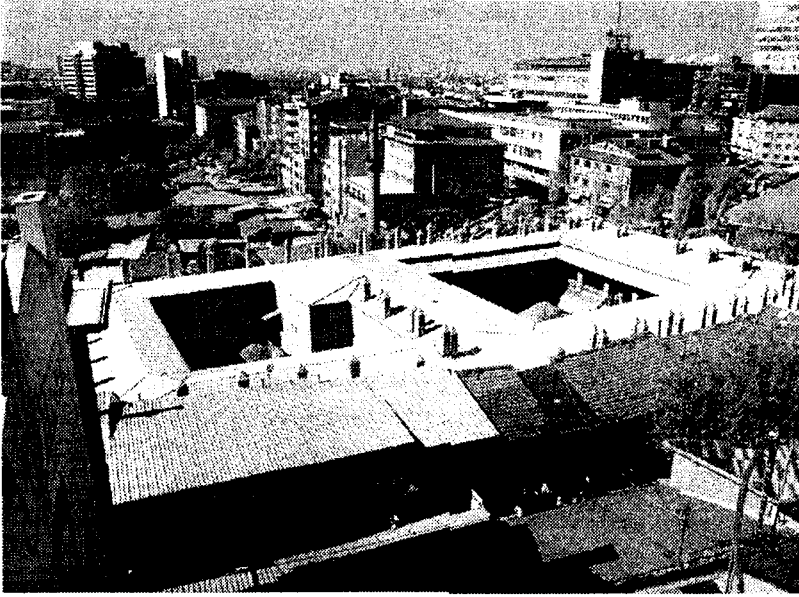
Başkentin su gereksinimi karşılamak ve dağıtılacak suyu depolamak üzere, bugün Çağdaş Sanatlar Müzesinin bulunduğu yere bir su deposu yapılmıştı. Dolayısıyla, uzun yıllar orası 'Su Deposu' diye anıldı. Giderek (hâttâ) Çankaya Belediyesi'nce yaptırılan Çağdaş Sanatlar Müzesinin hizmete girdiği ilk yıllarda, Müzenin nerede bulunduğu "Su Deposunun olduğu yerde" ya da "eski su deposunun yerinde" diye anlatılırdı.

SULU HAN

Neden 'Sulu' diye anıldığı hakkında aşağıdaki alıntıda ipuçları verilmektedir:

"Hasan Paşa Hanı, Sulu Han gibi adlarla tanınan yapı, yayınlarda Ankaravî Hanı olarak da geçmektedir. (...)

Yapının inşa kitabesi bulunmamaktadır. Hasan Paşa'nın vakfiyesinin 1508'de düzenlenmiş ve buna 1511 de bir zeyl [ek] eklenmiş olmasına bakılırsa, hanın bu tarihler arasında yapılmış olması gerekir. (...) 1676 tarihli diğer bir belgeye göre ise, hanın Rumeli Kadıaskeri olan Ankaravî Mehmed Emin (veya Emin Mehmed) Efendi tarafından satın alınıp yeniden inşa edildiği anlaşılmakta; 29 Nisan 1688 (27 C.Ahır 1099) tarihli kayıtlarda da 'Suluhan' adıyla anılmaya başlandığı görülmektedir. 1688'de adının Suluhan olarak geçmesi yapıya bu tarihlerde suyun getirilmiş; buna bağlı olarak da birinci avludaki mescit ve altındaki şadırvan ile ikinci avludaki sonradan inşa edildiğini yukarıda söylediğimiz



Sulu Han (Ankara Mİagazine'den)

küçük hamamın yaptırılmış olabileceği düşünülebilir.” (Yard. Doç. Dr. **Bozkurt Ersoy**: “Ankara, Hasan Paşa Hanı ((Sulu Han), *Ankara Dergisi*, Cilt 1, sayı: 3, Ankara Büyükşehir Belediyesi, Ocak: 1992, s. 42-52)

Suluhan’ın Ankara için olduğu kadar Doç. Dr. Mehmet Tunçer için de ‘anlamı büyük’tür; çünkü, bu yapıdan yola çıkarak tüm tarihsel kent merkezinin son 3-4 yüzyılda nasıl gelişim gösterdiğini yazmak için epey çaba sarfetmiştir. Daha sonra kitap olmuş yüksek lisans tezinin konusu hakkında kısaca şöyle yazmıştır:

“Suluhan, Ankara geleneksel çarşılarının 102 odası ile en büyük programlı, iki avlulu tek hanıdır. O dönemin Karum’u, Migros’u, Hilton’u, Armada’sı olarak da nitelendirebilirsimiz. Su ve ısıtma konforu olan, avlusunda Köşk Mescidi bulunan yapı, 1508-1511 yılları arasında II. Bayezid Devri emirlerinden Hasan Paşa tarafından inşa edilmiş olup, diğer adı ‘Hasan Paşa Hanı’dır. Hasan Paşa, Belkıs Mahallesi olarak bilinen Sumerbank arkasında Çifte Hamam (Hasan Paşa Hamamı), Kâfirköyü Mahallesi’nde (Suluhan Çevresi) Tahtakale Hamamı (veya Keçeciler Hamamı), hamama bitişik ardiye, dört dükkânı, Hasan Paşa, Hasan Paşa hanı ile birlikte vakfetmiştir. Bir vakıf eseri olarak kente yüzyıllarca hizmet etmiş, halen de etmektedir.

Hacıdoğın Mahallesi, Tekneciler Sokağı ile Suluhan Sokağı arasında yer alan Suluhan, bugün Ulus sebze halinin karşısında yer alıyor.” (Doğ. Dr. Mehmet Tunçer: “Eski Hana Yeni Çehre: Suluhan”, *Ankara Magazine*, sayı: 14, Aralık 2002, s. 38-39)

“28 Ekim 1676 tarihine gelindiğı vakit ise Hasan Paşa Hanı adıyla bilinen 62 odalı hanın... Suluhan diye bir ismi yoktu.

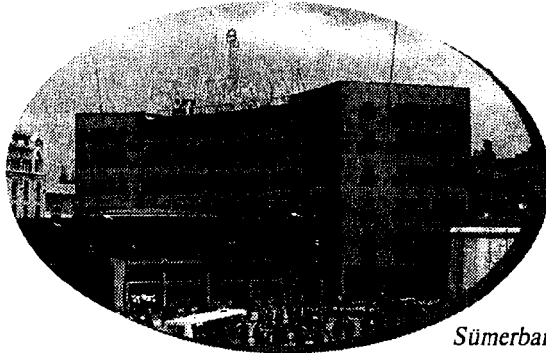
29 Nisan 1688 tarihli sicil kayıtlarında, “Suluhan” adıyla anılmaya başladığını görmekteyiz. Han, eski isimleri unutulup da, niye bu isimle anılmaya başladı? Bu ismin yaygınlaşmasında coğrafi durum ile doğal afet gibi sebeplerin etkisi var mıydı? Kesin olarak belirleyemedik. Ama, hanın meyilli bir arazi üzerinde bulunuşundan dolayı zaman zaman su baskınlarına uğramış olması, bu sebeplerle de halk arasında “Suluhan” adının yaygınlaşmış olması kuvvetle muhtemeldir.” (Dr. Rifat Özdemir: *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara*, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları 694, Ankara 1986, s. 32)

SÜLEYMAN NAZİF SOKAK

Sokak, II. Meşrutiyetin ilânından sonra atandığı Konya mektupçuluğı görevinden istifa ederek İstanbul’da gazeteciliğe başlayan, İttihat ve Terakki hükümetine yönelttiğı ağır eleştirileri yüzünden çeşitli illerin Valiliklerinde görevlendirilen, İstanbul’a döndükten sonra yaptığı bir konuşma yüzünden Malta’ya sürgüne gönderilen, dönüşünde yazılarıyla yaşamını sürdüren, bir Edebiyat-ı Cedide şairi olarak da anılan Süleyman Nazif’in (1869-1927) anısını yaşatmaktadır.

SÜMERBANK

(Ayrıca bkz.: TAŞHAN)



Sümerbank

ŞAİR FUZULÎ SOKAK

Sokak, gerçek adı Mehmed bin Süleyman olup şiirde “Fuzûlî” adını, kendi şiirlerinin başkalarınıninkilerle, başkalarının şiirlerinin de kendisinininkilerle karıştırılmaması için aldığını, böyle bir takma adı kimsenin beğenmeyeceğini düşündüğünden kullandığını Farsça Divan’ının girişinde açıklayan Kerbelâ doğumlu (1480?-1556) şairin anısını yaşatmaktadır. (“İşe yaramayan”, “gereksiz” gibi anlamlara gelen “fuzûlî” sözcüğünün başka bir anlamı da “erdem”dir.)

ŞAİR MEHMET AKİF ERSOY SOKAK

Hamamönü’ndeki sokak, İstiklal Marşı’nın da söz yazarı olan Mehmet Akif Ersoy’un (1873-1936) adını yaşatmaktadır. Şairin evi, Hacettepe Üniversitesi sınırları içinde kalan eski Ankara evleri ve konakları istimlak edilip yıktılırken yıkımdan kurtulan tek ev olmuştur.

ŞAİR MEHMET EMİN SOKAK

Sokak, 1869-1944 yılları arasında yaşamış olan şair Mehmet Emin Yurdakul’un anısını yaşatmaktadır.

ŞAİR NEDİM SOKAK

Sokak, asıl adı Ahmed olan, müderrislik de yapan, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa’nın korumasında yazdığı şiirlerle devlet büyüklerinin ve

özellikle III. Ahmed'in taktirini kazanan Lale Devrinin önde gelen şairi, Patrona Halil isyanı sırasında yaşamını yitiren Nedin'in (1681-1730) anısını yaşatmaktadır.

ŞAİR NEF'İ SOKAK

Asıl adı Ömer olan, Nef'i mahlasını dostu gelibolulu Ali'nin önerisiyle alan, hiciv yazının en büyük şairi olarak kimliklendirilen, kaside denilince ilk anımsanan, IV. Murad'ın bir daha hiciv yazınamasını istediği, verdiği sözü tutamayınca Vezir Bayram Paşa tarafından öldürtülen divan şairi 1572-1635 yılları arasında yaşamıştır. Sokak bu şairin adını taşımaktadır.

ŞEMSETTİN GÜNALTAY CADDESİ

Cadde, 1883-1961 yılları arasında yaşamış, 1949-1950 yılları arasında da Başbakanlık görevinde bulunmuş olan siyaset adamı ve tarihçi Şemsettin Günaltay'ın anısını yaşatmaktadır.

ŞİLİ MEYDANI

Bir Güney Amerika ülkesi olan Şili'nin Büyükelçiliği burada bulunduğundan meydana Şili adı verilmiştir.

ŞENGÜL HAMAMI

"Osmanlı döneminden zamanımıza kadar ayakta kalan ve halen kullanılmakta olan tek hamam Şengül Hamamı olarak biliniyor. 13. yüzyıldan bugüne kadar yaşamını sürdüren hamamlar arasında tek hamam olması bakımından Şengül Hamamı büyük bir değer taşıyor. Hamam 13. yüzyılda hizmete açılmış." (Kemal Bağlum: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 34)

"Ulus'ta Denizciler Caddesi'nde yürüyorsunuz. Pasaajların dizi dizi sıralandığı upuzun caddede, tabelanın Acıçeşme Sokağı'nı gösterdiği sapaktan sağa dönüp, merdivenlerden inin. Yokuşun dibinde, olanca eskiliğiyle dimdik duran tarihî Havuzlu Şengül Merkez Hamamı'nı göreceksiniz.

178 | İshak Paşa'nın yaptırdığı Şengül Hamamı, 1685-86 yılları arasında Şeyhülislam olan Ankaravî Mehmed Efendi'nin vakıf kurumları arasın-

da görülüyor. 29 Nisan 1801 (15 Zilhicce 1215) tarihli bir sicilde, Ankaravî Vakfı'nın, İshak Paşa Vakfı mütevellisine günde 12'şer akçeden yıllık 36 kuruş 'icare-i zemin' (yer kirası) ödediği yazılı...

Tam adıyla Havuzlu Şengül Merkez Hamamı, Ankara'da halen hizmet veren 27 hamamdan biri... Dikimevi'ndeki Karacabey Hamamı ve Gazi Lisesi arkasındaki Eynebey Hamamı'yla birlikte, Osmanlı'dan günümüze kalan birinci sınıf hamamardan..." (**Pınar Göksan Aker:** "Şengül Hamamı: İshak Paşa'nın Buhar Mabedi", *Ankara Magazine*, Sayı: 7, Nisan 2002/4, s. 70-71)

"Şengül Hamamı: Aşağı Yüz'de Hacı Eshab Mahallesi'nde idi. Bugün de ayakta olan hamam, Çocuk Esirgeme Kurumu binasının arkasında, Anafartalar Lisesi'nin yanında bulunmaktadır. Taht'el-Kal'a Hamamı gibi XV. Yüzyılın ikinci yarısında, kadınlar ve erkekler kısmından müteşekkil olarak, İshak Paşa tarafınca yaptırılmıştır. İncelediğimiz dönemde ise, 1685-6 tarihlerinde Şeyhulislâm olan Ankaravî Mehmed Emin Efendi vakıf kurumları içinde görülmektedir. Ankaravî Mehmed Emin Efendi, Ankara'da câmii mescit, medrese, darül-kurra, mekteb ve 25 adet çeşme yaptırır. Bu kurumlara "... Şengül Hammâmı demekle arif çifte hamam, Hasan Paşa Hamamı demekle şehir çifte hamam..." Suluhan denilen kebir hanı, Çukurhan çenilen sağır hanı v.b. yerleri vakfeder.. İshak Paşa'nın yaptırdığı bu hamamı Ankaravî Mehmed Emin Efendi nasıl oldu da kendi kurumlarına vakfetti? Bunu kesin olarak bilemiyoruz. Sadece 29 Nisan 1801 tarihli bir sicilde, Ankaravî Vakfı'nın, İshak Paşa vakfı mütevellisine yevmî 12'şer akçeden yıllık 36 kuruş 'İcâre-i zemin' ücreti ödediği kaydedilmektedir. Fakat, Hasan Paşa Hanı ile Hasan Paşa Hamamı'nı harap vaziyette iken satın alıp vakfına kattığı gibi, bunu da belki de 1673'lerden sonra İshak Paşa Vakfı'ndan satın alarak kendi vakfına katmıştır. İshak Paşa Vakfı arsa mülkiyetini satmadığı için her sene 36 kuruş icâre-i zemin ücreti ödemesi de bundan olmalıdır." (**Doç. Dr.Mehmet Tunçer:** "Eski Hana Yeni Çehre: Suluhan", *Ankara Magazine*, sayı 14, Aralık 2002, s. 69)

Hamam eski ve elbette değerli ama adının neden Şengül olduğuna değgin (dair) herhangi bir kayıt bulamadım. Üstelik, yukarıdaki alıntıda belirttiği gibi, hamamın adı, 17. yüzyıl Şer'iyye Sicillerinde de Şengül olarak geçmektedir.

ŞEHİR BAHÇESİ

"1920-1922 Ankara'sı hakkında bilgi verelim. 1920 yılında Ulus Meydanı'nın hâli pek perişandır. Kaldırım nâmina tek taş döşeli değildir. 179

Küme küme taş yığınları, bir toz deryası, kışın da çamurdur. Bu meydana Taşhan Meydanı, buradan istasyona uzanan tozlu yola İstanbul yolu, sağa sapan yola Çankırı kapı yolu, sola sapan yola da Kızılbey yolu deniyordu. Taşhan'ın karşısında sıra sıra dükkânlar yoktu. Burada Romalılardan kalma binaların temeli harabeleri, birtakım tepeler, bir de çeşme vardı. Akşamları kadınlar burada oturur, gelen geçeni seyrederdilerdi. Bu arsanın arkasında, taştan yapılmış Dârü'l-muallim (Öğretmen Evi) vardı. Ulus Meydanı'nın en büyük binalarından biri de Türkiye Büyük Millet Meclisi binasıdır. O zamanlar, o binanın etrafında hiçbir bina yoktu, arkası devam eden boş bir arazi idi. Meclis'in karşısında şehir bahçesi vardı. O devirde, yeşillik görmek için bu bahçeye giderdik. Bu bahçenin altından yol istasyona kadar devam eden bir bataklıkta. Ankara'ya sıtma buradan gelirdi." (M. Âkif Tural: "Millî Mücadele ve Atatürk Devrinde Nevruz Kutlamaları", web sitesi)

(Ayrıca bkz.: TAŞHAN, ULUS)

ŞEHİT EVNER ERGUN SOKAK

Sokak, 1984 yılının 19 Kasım günü BM görevlisi olarak bulunduğu Viyana'da Ermeni teröristlerce aracına bomba yerleştirilerek öldürülen Evner Ergun'un adını taşımaktadır. Evner Ergun Devlet Planlama Teşkilâtı Sosyal Planlama Dairesi Başkanı olarak da görev yapmıştır.

ŞEHİT GÖNENÇ SOKAK

Sokak, Kore savaşında 23 Nisan 1951 günü şehit düşen Bandırma doğumlu Topçu Üsteğmen Mehmet Gönenç'in anısını yaşatmaktadır.

Ş. G. HASAN TAHSİN SOKAK

Sokak adını, 1915 yılında İzmir'i işgal eden yabancı güçlere karşı 'ilk kurşun'u atan ve şehit olan gazeteci Hasan Tahsin'in anısını yaşatmaktadır. (Ş. G. = Şehit Gazeteci sözcüklerinin baş harfleridir.)

ŞEHİT KUBILAY MAHALLESİ

180 Mahalle, 23 Aralık 1930 günü Menemen'de yobazlarca öldürülen Asteğmen M. Fehmi Kubilay'ın anısını yaşatmaktadır.

ŞEHİT MUSTAFA DOĞAN SOKAK

Yüksekova-Dağlıca Karayolu'na 3 kilometre mesafedeki Kamışlı Köyü'nün yanındaki bir tepe üzerinde bulunan radyolink istasyonu ile karakolun çevresindeki dağlık alanda pusu kurarak istasyon yakınında ki mevzilerde nöbet tutan asker ve koruculara roketatar ve otomatik tüfeklerle açılan terörist ateşiyle 15 Temmuz 1998 günü şehit edilenlerden **Mustafa Doğan**'ın anısını yaşatmak üzere sokağa adı verilmiştir.

ŞEHİT ÖMER HALUK SİPAHİOĞLU SOKAĞI

Sokak, Atina Büyükelçiliğimizde görevliyken şehit edilen Müsteşar Ömer Haluk Sipahioğlu'nun adını yaşatmaktadır.

Atina Büyükelçiliğimizde görevli Ömer Haluk Sipahioğlu, 4 Temmuz 1994 günü kimliği belirlenemeyen 2 kişi tarafından gerçekleştirilen silahlı saldırı sonucu öldürülmüştür. Olayla ilgili olarak 6 Temmuz 1994 günü bir açıklama yapan Yunanistan Kamu Düzeni Bakanı Papatthemelis, Müsteşar Haluk Sipahioğlu'nun katledildiğini, olay yerindeki kurşunlar üzerinde yapılan balistik incelemesi sonucunda, kurşunların 17 Kasım terör örgütüne ait olduğunun, silahın ise aynı örgüt tarafından 19 yıl önce ABD Büyükelçiliği görevlisi Welch'in de katlinde kullanıldığının saptandığını belirtmiştir.

ŞEREFLİKOÇHISAR

“Tarihçi Merhum İ. Hakkı Konyalı tarafından yazılan ve 1970 yılında Şereflikoçhisar belediyesi tarafından bastırılan ‘Şereflikoçhisar Tarihi’ adlı esere göre, Osmanlı dönemi yazmalarında adı ‘Koşhisar’ olarak yazılan Şereflikoçhisar’ın bu ismi ‘çift kale’ anlamına gelmektedir. Zamanla söylene söylene Koçhisar şeklini almıştır. Cumhuriyet döneminde adının başına bir zafer tacı gibi oturtulan ‘Şerefli’ unvanını ise Konyalı’ya göre burada oturan ‘Şerefli’ aşiretinden almıştır. Bununla beraber, bu unvanın Kurtuluş Savaşı’ndan sonra Balkan, Çanakkale ve Kurtuluş Savaşında çok sayıda şehit vermesi sebebiyle özel bir kanunla verildiği de söylenmektedir.” (web sitesinden)

ŞEVKET SÜREYYA AYDEMİR SOKAK

Sokak, kendi yaşamını anlattığı *Suyu Arayan Adam*, Atatürk ve İnönü dönemlerini anlatan 3'er ciltlik *Tek Adam* ve *İkinci Adam* adlı kitap-

larıyla tanınan yazar Şevket Süreyya Aydemir'in (1897-1976) anısını yaşatmaktadır.

ŞİNASİ SOKAK

Önceki adını; asıl adı İbrahim olan, *Şair Evlenmesi* adlı tiyatro oyununun yazarı, yazarlığının yanı sıra şair ve gazeteci olan Şinasi'den (1826-1871) alan sokağın şimdiki adı, herhalde çok rüzgâr aldığından olmalı, Rüzgârlı'dır.

ŞÜKRÜ SARAÇOĞLU MAHALLESİ

Cumhuriyetin 21. Yıldönümü kutlamalarının ardından 1 Kasım 1944 günü toplanan Ankara Belediye Meclisine Meclis üyelerinin, 9'unun imzasıyla bir tahrir verilmiştir. Tahrir şöyledir:

"... Yenişehir'de yapılan tören ile:

Aziz ve Büyük Milli Şefimizin ve Sayın Başvekilimizin yıllardan beri takip buyurdıkları gaye ile fedakâr Türk memurunun Sosyal huzurunun ve sosyal refahının sağlaştırılması hedefi gerçekleşmeğe başladığı görüldü. Bu cümleden olarak Yenişehir'de (Memurin apartmanları) için bütçeden mühim bir yekûn tutan tahsisat ayrıldı ve bunların ilk temel atma merasimi yapıldı. Bu suretle hem güzel Ankaramızın tezyini [süslenmesi] ve hem de münevver [aydın] memurlarımız kütlesinin neş'elerini, çalışma kudretlerini artıracak güzel bir teşebbüs yapıldı.

Muhakkaktır ki bu faideli ve iyi teşebbüste Cumhuriyet Hükümetinin Sayın ve genç Başvekilinin büyük ve kudretli mesaisi [çalışması] âmil [yapıcı] olmuştur. Ankara halkı ve bu halkı temsil eden Ankara Belediye Meclisi bu mesaiden ve başarıdan çok mütehasstır [duygulanmıştır]. Bu tahassüssatını [(iyi) duygularını] fiilen ifade etmesi de bir borçtur. Bizler üzerimize düşen bütün vazifeleri hüsnü ifaya sâi [güzelve yapmayı sürdürmek] olduğumuz gibi şehrimize karşı daimî müzaharetlerini [yardım etme, koruma] hiç bir zaman esirgemiyen kıymetli Başvekilimize karşı bu şükran borcumuzu da ifa etmeği [yerine getirmeyi] bir vazife biliriz. Bunun için memurin [memurlar] apartmanları vücade getirilecek bu modern mahalleye Şükrü Saraçoğlu isminin verilmesini, Belediye meclisince intihap olunacak [seçilecek, belirlenecek] üç şehir mümessilinden [temsilcisinden] ibaret bir heyet marifetiyle Başvekilimize bu şükran ve tahassusatımızın iblağ [bildirilmesine] buyurulması hakkında bir kararı mahsus ittihazını [bir özel karar

alınmasını] arz ve teklif eyleriz.” Diye bir takrir verilmiştir. 1/1/1944 Ankara Belediye Meclis Azası” (**Ankara Belediyesi: Ankara Şehri'nin Sınırları-Belgeleri**, Ankara 1945, s. 36-37)

Bu takrir oylanmış, benimsenince, ‘memnurlar için yaptırılan ucuz konutlardan oluşan mahallenin adı da belli olmuştur. O gün bugündür o mahalle (çoklukla, Şükrü’sü düşmüş olarak) Saraçoğlu Mahallesi diye anılagelmektedir.



Şükrü Saraçoğlu Mahallesi

TABAKHANE

Eski Ankara'nın dört belirli semti Kale, Yukarıyüz, Aşağıyüz ve Kayabaşı idi. "Bu dört semtin dışında kalan ve Hacıbayram Mahallesi ile Hatip Çayı Vadisi arasında kalan yöre de Tabakhane ismi ile anılırdı." (Kemal Bağlum: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 34)

Çünkü bu yörede debbağlar, yani deri işleyenler yerleşmişti. Ham deriyi işleyenlere debbağ denir. Ham deri debbağlanır. Bu söz, yaygın olarak deri tabaklanır diye söylenir olmuştur. Debbağa da tabak denilmektedir.

"Hatip Çayı'nın Bend Deresi bölümünde Tabakçı esnafı yer alırdı. Genellikle deri işi ile uğraşan tabakçılar, derilerini yüksekten akan suda temizlerlerdi. Tabiatıyla Hatip Çayı da, buradan itibaren kirlenirdi. Ankara'nın sebze ihtiyacını karşılayan Kazıkıçi Bostanlarında bu su kullanılmazdı. Bostan sahipleri sulama işini, kazdıkları kuyulardan sağlarlardı. Eski dönemlerde halk, haram ilkesine titizlikle uyardı. Hatip Çayı suyu Tabakhane'den itibaren 'pis su' sayıldığından, bostan sahipleri de bu su yerine kazdıkları kuyulardan bostanlarını sularlardı. Çünkü, pis su haramdı." (Şeref Erdoğan: *Ankara'nın Tarihî Semt İsimleri ve Öyküleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, Ankara 2002, s. 62)

TACETTİN CAMİİ

184 | Kanuni Sultan Süleyman zamanında Celveti Tarikatı için tekke olarak yapılmış, Abdül Mecit zamanında yenilenmiştir. Hakikat halde kapısının üzerindeki kitabede de bu yenileme yazılıdır. Kible tarafında

camii yaptıran kişiye ait bir de türbe bulunmaktadır. Türbede camiye yaptıran ve camiye adını veren Tacettin İbrahim ve oğlu gömülüdür.

TACETTİN MAHALLESİ

Tacettin Camii, adını, bulunduğu mahalleye de vermiştir: Tacettin Mahallesi.

Milli Mücadele'den ve Cumhuriyet'in 10. yılından sonraki Ankara'yı anlatan ve "Ankara" adını taşıyan romanında Yakup Kadri Karaosmanoğlu kahramanlarını Tacettin Mahallesi hakkında konuşturur. Romanın kahramanı Selma Hanım, Millî Mücadele'den sonra ilk kocasından ayrılıp Millî Mücadele kahramanlarından biriyle evlenmiş ve zamanını balolarda, suvarelerde, beş çaylarında harcayan, Avrupaî olmak yolunda birbirleriyle amansız bir yarışmaya katılan Ankaralı mutlu azınlığa katılmıştır. Bir eğlence gecesinde "ta Aktepe'de ilk görüştükleri yıldan beri Ankara'da tek başına, bir evde pansiyoner olarak yaşamakta (ve) hayatını, İstanbul'da bir gazeteye muhabirlik ve muharrirlik etmek ve ayrıca Maarif Vekâletinden bazı telif ve terceme işleri almakla kazanmakta" olan Neşet Sabit ile karşılaşır.

"Genç kadın:

- Ankara'nın içi hâlâ o eski zamanlardaki gibi mi? diye sordu.

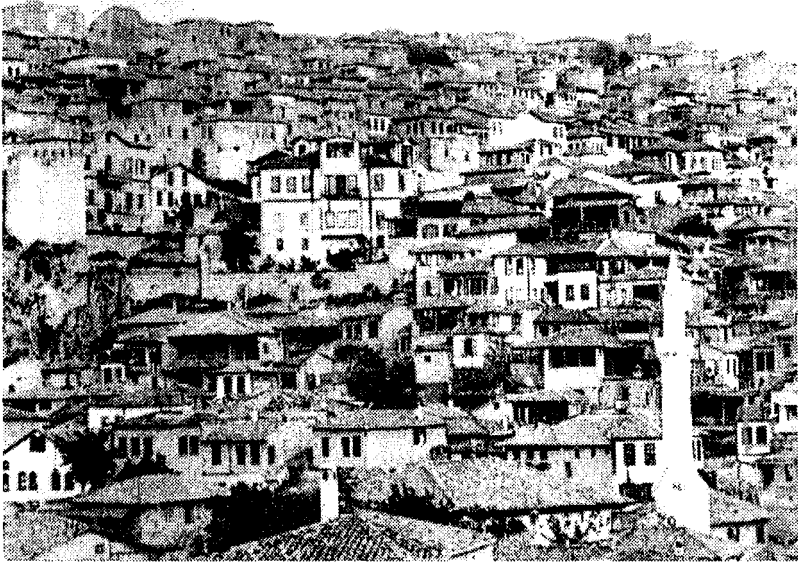
- Aynen... Sizin oturduğunuz Taceddin mahallesinde de değişmiş hiç bir şey yok. Onun için, ben, hayatımda hiç bir şeyin değişmemiş olmasından sıkılmıyorum. Millî Mücadele devrindeki mahrumiyetlerimizden bir şikâyetimiz olur muydu? Bilâkis... herkesle birlikte mihnet çekmekten bir zevk bile duyardık değil mi? İşte aynı hâl benim için devam edip gidiyor demektir. Çünkü, dediğim gibi, benim muhitimde Millî Mücadele şeraiti hâlâ hâkimdir." (**Yakup Kadri Karaosmanoğlu:** *Ankara*, Akba Kitabevi, Ankara 1934, s. 104-105)

TAHRAN CADDESİ

İran İslam Cumhuriyeti Büyükelçiliğinin de üzerinde bulunduğu caddeye, anılan ülkenin başkenti Tahrân'ın adı verilmiştir.

TAHTAKALE

Ulus'taki Hal'ın bulunduğu yerin adı Tahtakale idi. Tahtakale, birçok kaynakta yazıldığı gibi "Taht-ı Kale"den değil, "Tahte'l-Kal'a" tamlamasıyla



Tahtakale: Toplu görünüş.

masının halk ağzında aldığı söyleniş biçiminden gelmektedir. Tahte'l-Kal'a, Kale altı (Tahte'l-Bah(i)r=Denizaltı gibi) demektir. Zamanla Tahtakale'ye dönüşmüştür. Ancak, Taht-ı Kale, Kale tahtı anlamına gelir ki (böyle bir deyiş de yoktur) Kale altını anlatmaz. Kale altı, Kale'nin eteklerini tanımlar.

“... ikinci bir bayram yeri Tahtakale’de kurulurdu. Aşağıyüz’ün çocukları burada eğlenirdi. Aşağıyüz, Yukarıyüz çocuklarının en büyük eğlencelerinden birisi de, atlı tatar arabaları ve paytonlarla birbirlerinin mahallesinde kurulan bayram yerlerine gitmekti.” (Kemal Bağlum: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 67)

(Ayrıca bkz.: AŞAĞIYÜZ, YUKARIYÜZ)

TALAT PAŞA BULVARI

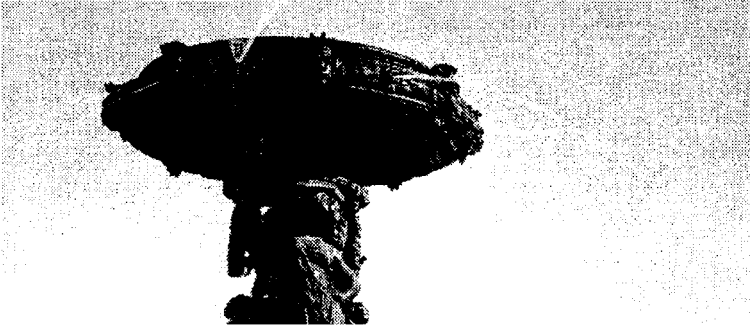
Bulvara adı verilen Talât Paşa (1874-1921) İttihat ve Terakki Cemiyeti kurucularındandır, I. Meşrutiyette milletvekili seçilmiş 1917 yılında Sadrazamlığa getirilmiştir. 1918 yılında Sadrazamlıktan ayrılan Talat Paşa, I. Dünya Savaşı’nda Osmanlıların yenilgiye uğraması üzerine geriye geleceğini vaat eden bir mektup bırakarak Almanya’ya gitmiş, 1921 yılında bir Ermeni komitacı tarafından öldürülmüştür.

TALİP YENER SOKAK

Sokak, 24 Ekim 1975'te Ermeni Soykırımı Adalet Komandoları örgü-
ce katledilen Paris Büyükelçimiz İsmail Erez'in aynı suikasta kurban
olan makam şoförü Talip Yener'in anısını yaşatmaktadır.

TANDOĞAN MEYDANI

Tandoğan Meydanı Cumhuriyet döneminin Ankara valilerinden Nevzat
Tandoğan'ın soyadını taşıyor. Nevzat Tandoğan 1929 yılı Haziran ayın-
atandığı görevini 1946 yılı Temmuz ayında (intihar ederek) bırak-
tır. Aynı zamanda Belediye Başkanıydı.



“1929 Ankara Valisi olarak atanan Nevzat Bey, öldüğü 1946 yılına kadar sırasıyla valilik, belediye başkanlığı, CHP il yöneticiliği, belediye İmar Reisliği yapmıştır. Pembe Köşk’e ve Çankaya’ya yakınlığı, kazandığı güven, çalışkanlığı ve 1930’dan sonra yasal olarak sağlanan yetki genişliğiyle birleşince, Cumhuriyet yönetiminin önemli şahsiyetlerinden bir haline gelmiştir.” (L. Funda Şenol Cantek: “Yaban’lar ve Yerliler/Başkent Olma Sürecinde Ankara”, *İletişim*, İstanbul 2003, s. 219)

TARHUNCU AHMET PAŞA İLKOKULU

1648 yılında tahta çıkan Sultan IV. Mehmet Han’ın çocukluğundan yararlanarak yönetimde daha çok söz sahibi olabilmek için verilen savaşım, zaman zaman isyanların çıkmasına ve devlet işlerinin bozulmasına yol açar. Hazine boşalır. Bunun üzerine 1652’de sadrazamlığa Tarhuncu Ahmet Paşa atanır. Tarhuncu Ahmet Paşa ilk olarak parasal bunalımı gidermek için önlemler alır. Ancak giderlerin kısılması kimi devlet erkanının hoşuna gitmez ve çeşitli iftiralarla Tarhuncu’yu görevden uzaklaştırırlar. İşte, ilkokula adı verilen paşa, ülkesine yararlı olmaya çırpındığı için görevden uzaklaştırılmış olan sadrazamdır.

TDK Sözlüğündeki açıklamaya göre, tarhun = *birleşikgillerden, hekimlikte kullanılan, ıtırli bir bitki (Artemisia dracunculus)*dir. Paşaya neden Tarhuncu denildiğini (lâkabının nereden geldiğini) bulamadım.

TAŞHAN

Ankara’nın geçmişinden söz açıldığında ya da yakın tarihi ile ilgili hemen her yazıda bir Taşhan’dan söz edilir. Taşhan Millî Mücadele dönemindeki Ankara’nın tek “konukevi” ya da “oteli”dir. Kökende, gerçekten Ankara’ya gelenlerin konakladığı bir “han”dır. Altan Öymen anılarında şöyle yazmıştır:

“Ulus ve civarındaki... binaları ben, hep tamamlanmış haliyle hatırlıyorum. Ama birinin yapılışını biliyorum. Bu Ankara’nın eski döneminden kalan Taşhan’ın istimlak edilip yıktırılmasıyla açılan arsa üzerinde yapılan Sümerbank binasıydı.

‘Taşhan’ adı bana, gençliğimde tanıdığım sosyalist şair Suphi Taşhan’ı hatırlatır. Ülke sorunları üzerinde kafa yorup yazan çoğu düşünür ve sanatçı gibi polis takibi altında yaşamış, 1960’ta da gene bir polis takibi döneminde ölmüştür. Taşhan, onun çocukken kaybettiği babası Cemal Bey’in malıydı. 19’uncu yüzyılın sonlarında yapılmış. Hem ‘Hotel

Angora' adı altında otelimsi bir hanmış, hem de içindeki dükkânlarla en önemli iş merkezi sayılmış. Ulus Meydanı'nın eski adı da zaten ondan geliyor: Taşhan veya 'h'nin yutulmasıyla 'Taşan'.

Tabii, Meclis'in Ankara'daki açılışından sonra Taşhan'ın önemi çok artmış. Ankara'da daha iyi bir otel veya han olmadığı için, siyasetçilerin yanında şehre gelen diplomatlar ve gazeteciler de oraya inmeye başlamışlar.

1928'de Ankara Palas'ın açılması, Taşhan'ın konuklarından bir kısmını oraya yöneltmiş ama, Ankara'ya dışardan gelenlerin sayısı da artırmış, Taşhan'ın müşterileri azalmıyormuş. Ancak hükümet, Atatürk heykelinin bulunduğu meydanı yenileştirmek kararına varınca, Taşhan istimlak edilmiş. Ben yıktırılışından sonra, yerine Sümerbak binasının yapılmakta olduğu zamanı hatırlıyorum.

O inşaat sürecini, Ulus Meydanı'ndan sık geçen bir çocuk olarak izledim. Bina, süslemesiz, oymasız, çıkmasız, düz bir bina olarak yükseldi.



Taşhan (elipsin içinde) geride Türkiye İş Bankası'nın ilk genel müdürlük binası görülüyor. Taşhan'ın yerine de Sümerbank yapıldı.

Herhalde eski Taşhan'dan çok daha gösterişliydi. Bu da doğaldı. Sümerbank, Cumhuriyet'in sanayileşme hamlelerini temsil ediyordu. İddiası büyüktü. Binası da büyük ve görkemli olacaktı.

Gerçi çok kimse Taşhan'a alışmıştı. 'Eski görünüşüyle yenilense daha iyi olurdu' diyenler eksik değildi. Meydana 'Taşan' deme alışkanlığı Taşhan'ın yok olmasından sonra da bir süre devam etti. Ama sonra o ad da unutuldu. (...)

Sümerbank, 1990'lı yılların ortalarında ikiye bölünmüştü. Bankacılık bölümü, özelleştirildi. Yeni sahipleri zamanında içi boşaldı. O boşalan 'iç' devletin –yani milletin– parasıyla yeniden dolduruldu. Sonra yeniden satışa çıkarıldı.

Sümerbank'ın bir holding yapısında olan sanayi bölümünün fabrikaları da teker teker satışa çıkarıldı. Bazısı satıldı. Bazısı bu kitap yazılırken kapatıldı. Bazısı müşteri bekliyordu. Onların da idare meclisleri, siyasetle ilgili eşin dostun aylık alması için kullanılıyordu.

Yani, sanayi bölümünün de içinde fazla bir şey kalmamıştı.

Ulus Meydanı'ndaki binaya gelince... Onun üstünde hâlâ Sümerbank yazıyor. Hâlâ Atatürk'ün heykeliyle aynı fotoğrafın içindeki yerinde eski heybetiyle duruyor. Ama o içi boşaltılmış haliyle artık bir 'anıt'tan çok bir 'anıtmezar' gibi duruyor." (**Altan Öymen: Bir Dönem, Bir Çocuk**, Doğan Kitap, 7. basım, İstanbul 2002, s. 58-60)

"... Ankara, 1900'lü yıllardan itibaren o kadar fakir bir duruma gelmişti ki, 23 Nisan 1920'de ilk Temsilciler Meclisi açıldığı zaman Ankara'da Ankara dışından gelen delegelere yatacak yer bulamamıştı. Delegelerin bir bölümü Ulus'taki Sümerbank Genel Müdürlüğü'nün yerinde bulunan Taşhan'da, büyük bir bölümü de aynı yöredeki Darülmualleme Mektebi'nin sınıflarında yapılan yer yataklarında yatmak zorunda kaldılar.

Ulus, o dönemlerde yüksekçe bir tepe görünümünde idi. Daha önceleri bir bölümünde de mezarlık bulunuyordu. Taşhan'ın olduğu yer ise, basit evlerden yapılmış 'genel evlerin' toplu olarak bulunduğu semti oluştu-ruyordu.

Taşhan binasının sahibi olan ve Ankara Valisinin mektupçuluğunu yapan İsmail Bey'in torunu Seyfettin Taşan, 1987 yılında şu bilgileri veriyordu:

'1880'li yıllarda Taşhan'ın bulunduğu yer, genelevlere ayrılmış bir yöre olarak biliniyormuş. Zamanın Valisi Abidin Paşa Ankara'ya tayin olduk-

tan sonra, şehir içinde böyle bir yerin bulunmasını sakıncalı gördüğünden, buralarını yıktırılmış. Abidin Paşa'nın mektupçusu olan Dedem İsmail Bey bu alanı satın almış. Daha sonra da buraya taştan bir bina yaptırdığından han, Taşhan adını almış. Han 100 odalı idi. Yapılışı itibariyle han görünümünde olan bu yer Kurtuluş Savaşı sırasında delegelerin ikametine ayrılmış. Babam 1928 yılında Hanı otele çevirince, Rusyadaki Bolşevik İhtilali'nden kaçan Baba Karpiç'i İstanbul'dan Ankara'ya getirerek, Batı görünümlü bir restoran açtırdı. Taşhan, 1933 yılında Sümerbak tarafından istimlak edilince, bu tarihi han da maziye karıştı. Baba Karpiç daha sonra Merkez Bankası'nın hemen yanındaki yerde meşhur Karpiç Restoranını açtı." (**Kemal Bağlum: Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA**, Ankara 1992, s. 36)

TAŞKENT

Sokağa, Özbekistan'ın başkenti Taşkent'in adı verilmiştir.

TAŞ MEKTEP

(Bkz.: İBNİ SİNA HASTAHANESİ)

TELSİZLER

Şoför Rüştü Has, yazar Yaşar Seyman'a anlatmış:

"... Atıfbey Mahallesi'nin Hıdırlık İlkokulu'ndan mezun oldum. Yıldırım Beyazıt Ortaokulu'nda okurken –yani şimdiki Beyazıt Lisesi– okulun karşısı bomboştur. Tarlalarda, yedi sekiz tane telsiz direği vardı. Bu yüzden olacak, oraya 'Telsizler' denmiştir. Telsizler askeriyenindi." (**Yaşar Seyman: Hüzün Coşkusu Altındağ**, Gür Yayınları, İstanbul 1986, s. 28)

TEZVERDİ SULTAN TÜRBEŞİ



“... Ulus’ta Talatpaşa Bulvarı ile Anafartalar Caddesi’nin kesiştiği yerde, yol ortasında duran bir türbe ilk defa görenlerin ilgisini çekiyor. Üzerinde “Selçuklu ulularından Tezveren Sultan Ruhuna Fatiha” yazan türbe için birçok rivayet var. Gelip geçenlerin bir fatiha okuduğu türbenin yol inşaatı sırasında kaldırılmak istendiği, ancak mezara vuran dozerin kepçesinin kırıldığı, dozer operatörünün öldüğü anlatılır. Ancak, işin gerçeği, tarihi bir eser olduğu için türbenin yok olmasına Kültür Bakanlığı izin vermemiş. Bu nedenle, yol türbeye göre düzenlenmiş.” (Erhan Doğan: “Türbe’de Umut Kuyruğu”, *Günaydın* 2, Şubat 2002)

TOPRAKLIK

“Ankara Hukuk Fakültesi ile Siyasal Bilgiler Fakültesi’nin arka taraflarını oluşturan yüksek yerlerin adı ‘Topraklık idi.’ ... Topraklığın özelliği, toprağından kaynaklanırdı. İş olmayan fakir kimseler, buradan sağladıkları killi toprakları eşeklerle mahallelerde dolaştırarak ‘Bebe Toprağı’ satarlardı. Çünkü Ankaralılar’ın çoğu bebeklerini yatırdıkları tahta beşiklerin altına bu toprağı koyarlardı. Geleneğe göre, çocuk toprakta daha iyi uyur ve gelişirdi. Bu yüzden bebe toprağı hemen hemen her eve girerdi.

Topraklığın bir başka bölümünden de tatlı pekmez yapımında kullanılan toprak çıkartılırdı. Ankara’da geniş üzüm bağları bulunduğundan ve üzümünden de şarap yapılması haram sayıldığından, halk üzümleri pekmez ve sirke yapımında kullanırdı. Tahtadan yapılmış oluklar içine dökülen üzümlerin şıraları çıkartıldıktan sonra, kalaylı büyük bakır kazanlara tortusunun çökmesi için konurdu. Eğer tatlı pekmez yapmak istenirse bu topraktan yeterli miktarda kazanın içine atılırdı. Aksi takdirde pekmez tatlı olmazdı. Bir gün sonra tatlı pekmez şıranın yüzü beyaz köpükle kaplanır, bu köpükler temizlendikten sonra şıranın pekmez durumuna gelmesi için özel kaplarda kaynatılırdı.” (Kemal Bağlum: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 66-67)

(Ayrıca bkz.: ABİDİNPAŞA)

TUNALI HİLMİ CADDESİ

Caddenin adını kimden aldığını açıkladığı gibi, geçmişinden ve bugününden (2004 yılı) geniş bilgi de veren aşağıdaki yazıyı olduğu gibi aktarmakta yarar gördüm. Ancak, bir de düzeltme yapmam gerek. Yazar, adı önceden Özdemir olan caddenin 1964 yılında Vedat Dalokay tarafından değiştirildiğini belirtmiş. Oysa, Vedat Dalokay 1964 yılında

Tunalı Hilmi Caddesi (Ankara Magazine'den)

Belediye Başkanı değildi. Yaklaşık bir on yıl sonra Belediye Başkanı seçildi.

‘Adını Bolu Mebusu Tunalı Hilmi Bey’den alan cadde, Ankara’da yaşamış, havasını solumuş, gönül bağı kurmuş her insanda hatıralara sahip. Kentin en önemli alışveriş ve buluşma noktalarından biri. En belirgin özelliği, Pekin’den özel olarak getirilen kuğuların bulunduğu Kuğulu Park. Kavaklıderem Derneği de caddenin eski havasını korumak, sahip çıkmak için kurulmuş.

Her kentin kalbinin attığı ünlü bir sokağı veya caddesi vardır. O kentin, o caddenin havasını solumuş biri, kolay kolay kopamaz kurduğu gönül bağından. Çünkü onun için orası, her köşesinde ayrı bir anının canlandığı yaşam treninin bir vagonudur.

İşte Ankara’da yaşamış, şehrin havasını solumuş her insanın bir vagonu vardır Tunalı Hilmi Caddesi’nde. ‘Ben, senin benimle Tunalı Hilmi Caddesi’ne gelebilme ihtimalini seviyordum’ diyor Yılmaz Erdoğan şiirinde. Kimileri ise arkadaş sohbetlerinde yad eder, Tunalı Hilmi’de yaşanan mazinin renklerini.

Tunalı Hilmi’nin Ankara için olduğu kadar Türkiye için de önemi büyük. Bir defa stratejik bir noktada bulunuyor. Cumhurbaşkanlığı’na 500 metre uzaklıkta ve çevresinde birçok ülkenin büyükelçilikleri yer alıyor.

Caddenin Simgesi Kuğulu Park

Cadde, ismini Cumhuriyet tarihinin önemli bir isminden alıyor. Tunalı Hilmi Bey, Bolu Mebusu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk meclis üyelerinden. İşçi ve kadın haklarını Meclis'e getiren ilk milletvekili olarak biliniyor. 1964 yılına kadar Özdemir Caddesi olarak bilinen caddenin ismi, o yıldan sonra dönemin belediye başkanı Vedat Dalokay tarafından Tunalı Hilmi olarak değiştiriliyor.

Tunalı Hilmi Caddesi'nin en belirgin özelliklerinden biri, Pekin'den özel olarak getirilen kuğuların bulunduğu Kuğulu Park. Çocukluk ve gençlik yıllarını Ankara'da geçiren başkentlilerin hayatlarında önemli bir yer tutuyor burası. Eskinin gençleri şimdi torunlarıyla beraber geliyor. Parkın müdavimleri arasında büyük bir dayanışma da var. Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek'in parkı kaldırıp kavşak yapma fikri ortaya çıktığında hemen harekete geçmiş, Başkan Gökçek'i bu fikrinden vazgeçirmişlerdi.

1960'lı yıllarda Polonya Büyükelçiliği sınırları içerisinde yer alan parkın içinden dere geçiyordu. Dere kenarında kavak ağaçları vardı. Tunalı Hilmi Caddesi'nin içinde bulunduğu Kavaklıdere Semti, adını işte bu dere ve kavak ağaçlarından alıyor.



Kırk Yıl Önce Nasıldı

Tunalı Hilmi'yi kesen Büklüm, Bülten, Bestekar, Abay Kunanbay ve Buğday Sokak gibi altı sokak bulunuyor. Kuğulu, Seymenler, Ertuğ, Çelikler, Gümüşsoy, Uğurlu ve Aynalı ise caddenin en önemli pasajları.

Büyük mağazaların, büyük pasajların bulunduğu Tunalı Hilmi'nin 40 yıl önceki çehresi bugünküne hiç benzemiyor. O günlerde Büklüm Sokak toprak bir yol, civardaki tek yapı ise Kavaklıdere İlkokulu. Esat'a kadar olan bölüm bağlar ve bahçelerden oluşuyor. O yıllarda caddenin üzerinde de 10 civarında yapı var.

Tunalı Hilmi'deki ilk ciddi yapı Üniversite Apartmanı'ymış. 1958 yılında Ankara Üniversitesi Öğretim üyelerinin kurdukları bir kooperatif tarafından yapımına başlanmış ama yarım kalmış. İnşaata geri kalan kısmı çeşitli üstlerde görevli Amerikalılar tarafından tamamlanmış.

Bugün Çelikler Pasajı'nın olduğu yer, beyzbol ve futbol sahası olarak kullanılan boş bir arsaymış. Tunalı Hilmi ile Bestekar sokağın kesiştiği köşedeki üç katlı yeşil apartman ise Hacı Ana Apartmanı'ymış. Nergis Apartmanı'nın bulunduğu yerde de Ürdün Sefareti varmış.

Kavaklıdere Sineması'nın olduğu yer geniş bahçesiyle Habibe Hanım'ın köşküyümüş. Seymenler Pasajı'nın yerinde Sedat Bey'in evi, Abay Kunanbay ile caddenin kesiştiği köşede Amerikan Narkotik Bürosu, Özel Optik ve Avni'nin olduğu binada Kore Sefareti, Aymet Plaza'nın yerinde Fransız Kültür Ataşeliği, Kuğulu Pasajı'nın yerinde ise benzin istasyonu bulunuyormuş.

Flamingo Pastanesi, Antik Tuğra, Subora Kırtasiye, Missouri Kurutemizleme, su tesisatçısı Fevzi Usta ve bugünkü adıyla Arkadaş Abajur olan camcı Mehmet Amca, kırk yıldır caddede bulunan ve halen semte hizmet veren işyerleri arasında.

Hiç Eskimeyen Flamingo

Tunalı Hilmi'de, önemli markalara meydan okuyan 49 yaşında bir pastane bulunuyor. 1955 yılında kurulan Flamingo Pastanesi, caddenin en eski işletmesi. Numara 93'teki pastanede özel karamelli pasta ve portakallı çikolata tadılabilir.

Bölgeye renk katan bir başka eski işletme ise Ktır. 30 yıldır aynı yerde bulunuyor. Yozgatlı Muzaffer usta burada 15 yıldır kokoreç yapıyor. Ktır'ın hemen yanında 20 yıllık Uğurlu Pasajı var. Antikacılar Çarşısı diye bilinen pasajda antika dükkanları ağırlıklı olarak bulunuyor. 195

Dekorantik Anadolu eşyaları toplarken, Rengül Toral, Geronimo ve İsmail Ögütlü İngiliz, Fransız ve Amerikan eşyalarını topluyorlar.

Caddenin tek çiçekçisi olan 94 numaradaki Yasemin Çiçek Evi 37 yıldır Tunalı sakinlerine çiçek veriyor. Çiçek Evi, 1967 yılında Ali Osman Ceran tarafından açılmış. Bugün dükkanı işleten oğul Burhan Ceran, babasının Atatürk'ün Rusya'dan getirdiği önemli isimlerin yanında çiraklık yaptığını anlatıyor. Burada bin çeşit çiçek bulunuyor. Kır çiçeği ve gül en çok tercih edilenler. Fiyatlar 5 milyon ile 12 milyon TL arasında değişiyor.

Oğuz Uzun da caddenin eski markalarından. 17 yıldır Tunalı'da çikolata yapıp satıyor. Oğuz Uzun'da dönemine göre 15 ile 20 arasında değişen çikolata çeşidi bulunuyor. Aralarında el yapımı yaldızlı, bademli, kokteyl, spesiyal çikolatalar var. Kilosu 24 ile 100 milyon lira arasında değişiyor.

Café des Cafés, yani "kafelerin kafesi" caddede açılan ilk kafe. Sahibi Halil Yurtkuran, 1995'te Ankara'da kafe kültürünü yaygınlaştırmak amacıyla burayı açmış. Mekanda 25 kahve çeşidi bulunuyor. Açık büfe kahvaltı servisi de var. Cajun baharatı ile marine edilmiş tavuk dilimleri, domates, roka ve hardal sosun yer aldığı Cajun Salatası mutlaka denenmeli. Fesleğen soslu tavuk da spesiyalleri arasında.

Tunalı Hilmi Caddesi'nde Sus, Ses ve Talip olmak üzere üç sinema, bir de kültür merkezi vardı. Şimdilerde caddedeki tek sinema Kavaklıdere Sineması. 650 kapasiteli sinemanın 4 salonu bulunuyor. Özellikle festival filmlerine ev sahipliği yapıyor.

Cadde Kavaklıderem'e Emanet

Tunalı Hilmi'nin eski havasının bozulmaması ve semte sahip çıkmak için Kavaklıdere sakinlerinin kurmuş olduğu bir de dernek bulunuyor. Dernek Kavaklıdere'nin çağdaş bir semt olmasını sağlamayı ve yerel yönetimlerle semt sorunlarının çözümünde iletişim kurmayı amaçlıyor. Bayramlarda caddeyi süslüyor, kültürel etkinlikleri organize ediyor, semtlik bilincini artırmak ve dayanışmayı sağlamak amacıyla yardım kampanyaları düzenliyor ve çevre düzenlemeleri çalışmalarında bulunuyorlar. Tunalı Hilmi Caddesi'ndeki olası bir sorunda da ilk müdahale eden Kavaklıderem Derneği oluyor. Şimdilerde Kuğulu Park'a Tunalı Hilmi'nin heykelini yaptırabilmek için çalışıyorlar." (Umut Erdem: "Ankara'nın Kalbinin Attığı Yer: Tunalı Hilmi", *HürriyetCuma*, 13

Ankara Magazine dergisinde yayımlanan “Bir Ankaralı Dinozor’dan” başlıklı yazıda “Tunalı Hilmi Caddesi neredeydi?” diye sorulup, yanıtı şöyle verliyordu:

“Bugün olduğu yerde’ derseniz, fena halde yanılırsınız. Tunalı Hilmi şimdiki İran Caddesi’nin adıydı. Kavaklıdere şaraplarının o zamanki sahipleri olan, Tunalı Hilmi Bey’in oğlu İnsan (Dizgi hatası değil, adı İnsan) Tunalı ve kızı Sevda And, caddenin başlangıcında Kuğulu Park’a bitişik, şimdi sit olarak korunan görkemli evde yaşırdı.

Bugünkü Tunalı Hilmi, ismi bile olmayan toz toprak içinde bir bağ yoluyla. Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın yakın akrabası Mhrizafer Tolon burada ev yaptırdı, bağ yolu gelişmeye başladı.

İran’la aramız iyiydi. Bir isim değişikliğine gidildi. Tunalı Hilmi oldu İran (Önce Rıza Şah Pehlevi) Caddesi, bağ yolu da Tunalı Hilmi (Önce Özdemir)...” (“Bir Ankaralı Dinozor’dan”, *Ankara Magazine*, sayı: 7, Nisan 2002/4, s. 47)

TURAN GÜNEŞ BULVARI

Bulvara, Hukuk Fakültesi mezunu olup, DP Kocaeli milletvekilliği, Hürriyet Partisi kurucu üyeliği, Hürriyet Partisi CHP’ye katılınca CHP yönetim kurulu üyeliği, Kurucu Mecliste CHP temsilciliği yapan, SBF İdari Hukuk Profesörü, 1973 Kocaeli milletvekiliyken I. Ecevit Hükümetinde Dışişleri Bakanı, II. Ecevit Hükümetinde Başbakan Yardımcısı görevlerini üstlenmiş, Avrupa Konseyinde Türkiye’yi temsil etmiş olan Turan Güneş’in (1921-1982) adı verilmiştir.

TURGUT REİS MAHALLESİ

Mahalleye, Barbaros Hayrettin Paşa ile birlikte Preveze deniz savaşında yedek donanmaya komuta eden, Salih Reis ile birlikte Cenovalılara tutsak düşen ve üç yıl sonra Barbaros tarafından kurtarılan, ve gene Barbaros’un desteğiyle yeni bir donanma kurarak Akdeniz’de korsanlık yapan, İstanbul’da kendisine Karlı ili sancakbeyliği verilen, Malta kuşatmasında şehit düşen ve mezarı Trablusgarp’ta bulunan Turgut Reis’in (1485-1565) adı verilmiştir.

ULUCANLAR

Şimdilerde semtin adı olarak söyleniyor. Şeref Erdoğan'nun anlattığına göre, bir çarşının adıydı Ulucanlar.

“Bu çarşının hemen girişinde sağ tarafta dar bir koridorla girilen ufak bir mescit vardı. Bu koridorun sağ tarafında iyi hatırlamıyorum; ya iki, ya üç yanyana dizilmiş, üzerlerinde ayetler yazılı yeşil örtüleri bulunan baş uçlarında yeşil kavukları olan lahitler vardı. Lahitlerin önlerinde demir parmaklıklar [vardı] ve bu parmaklıklar türlü bezlerle donatılmıştı. Koridorun bitiminde geniş bir meydanlık, abdest almak için çeşmeler ve ufak mescit vardı.

Bu lahitlerde yatan *Ulucanlar* adını unvanını alan bu zatlar kimlerdi?.. Bütün araştırmalarıma ve soruşturmalarına rağmen ciddi bir sonuca varamadım. Aslolan burada yatan kişilerin ulu kimseler oluşu ve bu semte, bu çarşıya adlarının konulması.

Bir rivayete göre bu mescidi yaptıran Halife Beyazıd ya da Hanife Beyazıd, adlı muhterem kişiler olmalı. Diğer bir rivayete göre demircilerin şeyhi keramet ehli zatların ki bunlar ellerine kollarına batırdıkları şişleri hiçbir iz bırakmadan tedavi eden ulular olabilir.

(...)

Çarşının genişletilmesi sırasında diğerleri gibi buraları da yıkıldı tarihe karıştı.” (Şeref Erdoğan: *Ankara'nın Tarihi Semt İsimleri ve Öyküleri*, T.C.

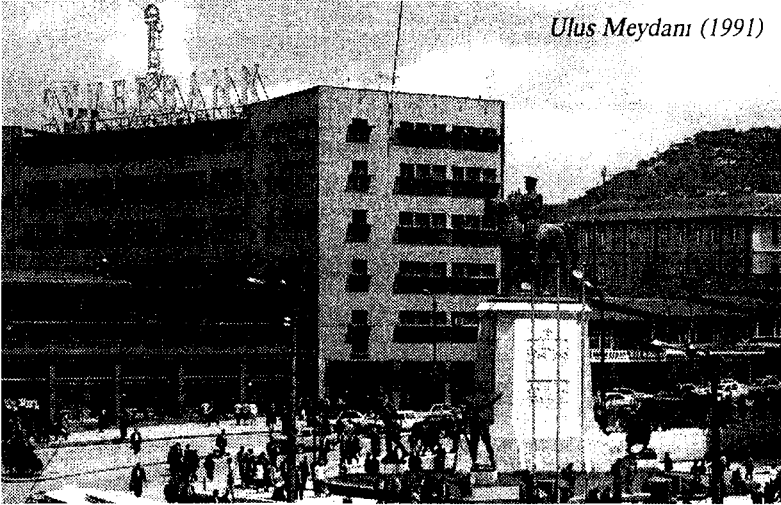
UĞUR MUMCU CADDESİ

Önceki adı Köroğlu caddesi idi. Uğur Mumcu'nun arabasına konulan bir bombanın patlaması üzerine katili hâlâ bulunamayın bir cinayete urban gitmesinden sonra ünlü gazeteci-yazarın anısını yaşatmak üzere adı değiştirilmiştir.

ULUS



Uluş Meydanı (1928)



Uluş Meydanı (1991)

Şimdilerde (çok uzun bir süredir) Ulus deyince kentin güneyindeki ve Ankara kalesinin eteklerindeki semt akla geliyor. Kökende, bir meydanın adıydı Ulus. Daha önceki adı ise Hakimiyet-i Milliye, yani Ulusal Egemenlik Meydanıydı. Hakimiyet-i Milliye, Ulus Meydanı'na dönüştü ve sonra da Ulus denilince meydan ve çevresini kapsayan geniş bir alanın adı oldu.

UZUNÇARŞI

“Bedesten'den, Hasan Paşa Hanı'na doğru inen çarşıdır. Her çeşit esnaf dükkânı bulunduğu gibi, özel esnaf çarşıları da buraya açılmaktaydı.” (Dr. Rifat Özdemir. *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara*, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları 694, Ankara 1986, s. 38)

ÜSKÜP CADDESİ

Caddeye, Makedonya Cumhuriyeti'nin başkenti Üsküp'ün adı verilmiştir. Önceki adı, Çevre idi.

VAKIF APARTMANI

(Bkz.: İKİNCİ VAKIF HANI)

VAKIF OTELİ

(Bkz.: DEVLET KONUKEVİ)

VEDAT DALOKAY NİKAH SALONU

Nikah salonu, bir dönem (1973-1977) Ankara Belediye Başkanı olarak görev yapan Y. Mimar Vedat Dalokay'ın (1924-1991) anısını yaşatmaktadır. Dalokay, Ankara'daki kimi yapıların mimarıdır. Kocatepe Camii için yapmış olduğu proje uygulamaya konulduktan sonra temelleri dinamitlenince inşasından vazgeçilmiştir. Dalokay'ın Kocatepe Camii için yaptığı tasarım, küçük değişikliklerle İslamabad'ta yaşama geçirilmiştir. İslamabad Camii projesi uluslararası bir yarışmayla seçilmiştir. Batıkent'te bir park ile, Gaziosmanpaşa'da bir cadde de Vedat Dalokay'ın adını taşımaktadır. (Ankara'yla ilgili değil ama, Adanalılar da Toptancı Haline Vedat Dalokay'ın adını vermişlerdir.)

VİLAYET KONAĞI

“Ankara'nın tanınmış iş adamlarından Ankara Kızılay 2. Başkanı Ahmet Hızal Ankara hakkında şu bilgileri verdi:

'Bugün Hükümet Konağı olarak bilinen Vilayet Binası 1886 yılında Ankara'ya vali olarak gelen Abidin Paşa tarafından yaptırılmış. Abidin Paşa burasını askeri garnizon olarak kullanırmış. 100 metre uzunluğundaki zemin kat salonu çevresi de, askerlerin yatacağı koğuşlara ayrılmış. Koğuşların tavan yüksekliği 6 metreyi buluyor. Böylesine yüksek tavanlı bir binanın yapılmasının nedeni, askerlerin 3 katlı ranzalarda yatmalarından kaynaklandı. (...)

Garnizona bağlı askerler talimlerini bugünkü Vilayet Konağı'nın bulunduğu alanda yaparlardı." (**Kemal Bağlum:** *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 59-60)



Hükümet Konağı



WILHELM THOMSEN SOKAK

Sokağa, eski Türk yazıtlarında kullanılan dili 25 Kasım 1893'te çözen Danimarkalı Türkolog Wilhelm Thomsen'in adı verilmiştir.

WILLY BRANDT SOKAK

Sokağa, İkinci dünya savaşı sonrasında Alman ve Avrupa sosyal demokrasisinin önemli önderlerinden ve ikinci dünya savaşı yıllarının anti-faşist direnişçisi olarak bilinen, tezgahdar bir kadının gayri meşru çocuğu olarak Lübeck'de doğmuş, asıl adı Herbert Ernst Karl Frahm olan Willy Brandt'ın (1913-1992) adı verilmiştir. Önceki adı Alabaş idi.

Willy Brandt, 1966'da Hristiyan Demokratlarla SPD (Alman Sosyal Demokrat Partisi) arasında kurulan Büyük Koalisyon'da Federal Almanya Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı olmuş, bu görevdeyken, Amerika'dan olabildiğince bağımsızlaşma esasına dayalı bir "Avrupa Politikası" tasarımı geliştirmiş, 1968 seçimlerinden sonra SPD ile FDP'nin (Hür Demokrat Parti) kurduğu koalisyon hükümetinde Başbakan olmuştur. 1971'de "doğu-batı gerginliğinin azaltılmasına katkıları" nedeniyle kendisine Nobel Barış Ödülü verilmiştir.

1976'da Sosyalist Enternasyonal Başkanlığına seçilen Brand, 1974'de özel danışmanı Günther Guillaumme'un Demokratik Alman ajanı olduğunun ortaya çıkması üzerine Başbakanlıktan istifa etmiş, partinin "Onur Başkanlığı" konumuna çekilmiştir.

YABANÂBAD

(Bkz.: KIZILCAHAMAM)

YAHYA GALİP CADDESİ

27 Aralık 1919 günü Ankara'ya ayak bastığında Gazi Mustafa Kemal'i karşılayanlar arasında Vali vekili Yahya Galip de vardı. Sokak, daha sonra milletvekili olarak da görev yapan Yahya Galip'in anısını yaşatmaktadır.

YAHYA KEMAL CADDESİ

Cadde, öğretmen, öğretim görevlisi, milletvekili, büyükelçi olarak da görev üstlenmiş, şair Yahya Kemal Beyatlı'nın (1884-1958) anısını yaşatmaktadır.

YAŞAR DOĞU GÜREŞ SALONU

Ünlü Türk güreşçisinin adını yaşatan spor salonu. Yaşar Doğu (1917-1961) 12 yıl süreyle, - (1939-1951 yılları arasında) milli güreş takımında mayo giymiş, katıldığı 7 şampiyonanın 6'sında şampiyon olmuştur.

YAZIR ya da YAZUR

204 | Yerleşmenin adı Oğuzlar'ın 24 boyundan biri olan Ay Han koluna bağlı 'Yazur'dan geliyor olmalıdır. Yazır, 'ülke, hami' anlamına geliyormuş.

YEĞENBEY

(Bkz.: KIZILBEY TÜRRESİ)

YENİDOĞAN MAHALLESİ

Eski adı Hacı Doğan idi. Anlaşılabacağı gibi, Ankara'nın önde gelen simalarından biri olan Hacı Doğan'ın adıyla anılan bir mahalleydi.

YENİMAHALLE

Kent nüfusunun hızla artışı üzerine beliren konut gereksinimini karşılamak amacıyla Ankara'nın kuzey-batısında, kentten 7 km. uzaklıktaki arazi üstüne yeni bir mahalle kurulması kararlaştırıldı. 1948 yılında çıkarılan yasa ile kurulmaya başlanan bu semtin adı da yasayla koyuldu: Yeni Mahalle.

Yeni Mahalle Belediyesinin web sitesinde aşağıdaki bilgi bulunmaktadır:

"1946-1949 yılları arasında İl'in imarı ile özellikle o devrin Ankara Belediye Başkanı Ragıp Tüzün tarafından Ankara'nın yakın yerleşim alanı olarak planlanmış ve 1950 yıllarında dar gelirli işçi ve memur vatandaşları konut sahibi yapmak gayesi ile ikişer katlı olarak 3.000-3.500 hane olarak kurulmaya başlamış, bu günkü gibi hızlı bir gelişme gösteren İlçemiz Yenimahalle 1 Eylül 1957 tarihinde ilçe merkezi haline getirilmiştir. İlçe mesahası 419 km² dir." (Mesaha=yüzölçümü.)

"Ben altı yaşlarındaydım sanıyorum, o dönemin Ankara Belediye Başkanı Ragıp Tüzün, şimdi Yenimahalle denilen, o zaman taşlık, ekilip biçilmez haldeki bölgeyi parsellemiş ve arsa olarak çok ucuza dağıtmış. Gecekondulaşmayı önlemek ve artan memur sayısı ile doğan konut ihtiyacını karşılamak için. Arsalar çok ucuza verilmiş. Annem diyor ki, 'Sanki bedavaya aldık.' Hepimizin orada bir arsası oldu." (*Sanatçı Tanıklığı* kitabında **Zerrin Taşpınar**'ın konuşması ve tartışmalar, Edebiyatçılar Derneği, Ankara 1966, s. 70)

Zerrin Taşpınar 1947 doğumludur. Altı yaşlarında olduğunu belirttiğine göre, anlattıkları 1953 yılında yaşanmış demektir.

YENİŞEHİR

Ankara Kalesi, etekleri ve çevresi Eski Ankara olarak da anılır. Yenişehir ise, Ankara başkent olduktan sonra kurulmasına karar verilen ve

Sıhhiye Meydanı'ndan başlayarak Güneye doğru uzanan alandaki kentin anılışıdır.

“Eski Ankara'nın sadece içinde değil etrafında da yoğun bir inşaat faaliyeti devam ediyordu. Ulus'tan İstasyon'a giden yolun iki yanı bataklıktı. Cumhuriyet'ten sonraki yoğun çabalarla büyük ölçüde kurutulmuşlardı.

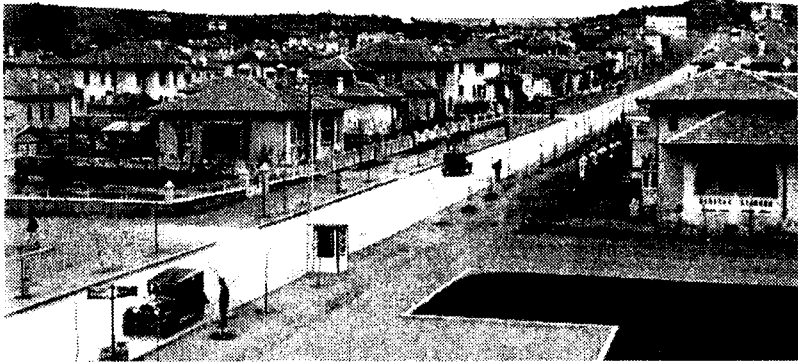
Orası parklar ve spor tesisleriyle donatılmak isteniyordu. Yolun sağ yanında Stadyum, daha ilerisinde Atış Poligonu yapılmıştı. Sol yanda, bataklığın kurutulmasının henüz bitirilemediği alanda Gençlik Parkı inşaatı sürüyordu.

Tüm bölgenin ağaçlandırılıp yeşillendirilmesine çalışılıyordu. Ama 1930'ların ikinci yarısında bahçe ve park yapımı açısından, ağaçlandırma ve çiçeklendirme açısından en hızlı gelişen yer Yenişehir'di.

Yenişehir bizim oturduğumuz 'eski Ankara'ya hayli uzak –veya bana uzak gelen– yepyeni bir şehirdi. Ankara'nın 'Ankara Ankara, güzel Ankara' diye başlayan marşı şöyle biterdi:

*Yoktan var edilmiş ilk şehir sensin,
Var olsun toprağın taşın Ankara...*

Burada 'Yoktan var edilmiş ilk şehir' sözü asıl, Ankara'nın Yenişehir bölümüne uyuyordu. Eski Ankara'da da, yeni yapılan birçok bina vardı ama, şehrin tarih olmuş evleri de yerinde duruyordu. Yenişehir ise, Ulus'tan Çankaya'ya doğru giden bozkırın ortasındaki bomboş arazide, gerçekten 'yoktan var' edilmekteydi.



Yenişehir'e uzunca bir otobüs yolculuğuyla gidilirdi. Annem beni oraya 'gezme'ye götürürdü. Biz 'Uluslular' için Yenişehir, 'gezme'ye gidilip görülecek yerlerin en önemlisi sayılırdı.

(...) Yenişehir, Ankara'nın ilk devlet yapılarından biri olan Sağlık Bakanlığı'ndan (o zamanki adıyla Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti'nden) sonra başlardı. 'Sıhhiye' durağından konutlar bölgesine girilirdi. Konutlardan bir bölümü iki katlı, en fazla üç katlı, bahçe içinde evlerdi. Bir bölümü de, en fazla dört beş katlı apartmanlar.

Biz Kızılay durağında iner, Kızılay Bahçesi'nde ve 'Emniyet Parkında gezerdik.' (**Altan Öymen: Bir Dönem, Bir Çocuk**, Doğan Kitap, 7. basım, İstanbul 2002, s. 75-76)

"Yenişehir'de (Kızılay) mağaza yoktu. Örneğin Sakarya Caddesi'nde bir bakkal, bir kasap ve bir manav vardı. Topu topu üç dükkan; hepsi o kadar. Selanik Caddesi'nde bir eczane, Karanfil Sokağı girişinde bir berber...

Günlük gereksinimler dışındaki alışverişler için, o zamanların kent merkezi konumundaki Ulus'a gitmek gerekiyordu. Buna 'şehre inmek' denilirdi." ("Bir Ankaralı Dinozor'dan", *Ankara Magazine*, sayı: 7, Nisan 2002/4, s. 47)

(Ayrıca bkz.: EMNİYET PARKI, KIZILAY)

YEŞİL AĞA CAMİİ

(Bkz.: HAMAMÖNÜ)

YILDIRIM BAYEZİD MEYDANI

Genellikle Yıldırım Beyazıt diye söylenip yazılmaktaysa da doğrusu Bayezid'tir. Meydan ve semt, Çubuk ovasında 1402 yılında Aksak Timur(lenk) ile giriştiği meydan savaşını yitirmiş olan Osmanlı Hükümdarı I. Bayezid'in adını taşımaktadır.

(Ayrıca bkz.: DIŞKAPI)

YILDIZ

Bölgeye ilk yapılan çok katlı konut yapıları yıldız biçimini çağrıştırdığı (ve de kooperatifin adı evlerin biçiminden kaynaklandığı) için Yıldızevler diye adlandırılmış, zaman içinde "evler" sözcüğü düşerek, semtin adı Yıldız olmuştur.

YILMAZ ÇOLPAN SOKAK

Sokağa, Türkiye'nin Paris Turizm Müşaviri iken, Ermeni bir teröristin saldırısı sonucu 22 Aralık 1979 günü öldürülen Yılmaz Çolpan'ın adı verilmiştir. Bu olay, Ermeni terörizminin Paris'teki ikinci saldırısı idi ve olaydan sonra haber ajanslarına telefon eden bir kişi, Roma, Madrid ve Paris'teki eylemlerden "Ermeni Soykırımı Adalet Komandoları" adlı örgütün sorumlu olduğunu bildirerek, "Türk Hükümeti Ermenilere hak tanımadığı için Avrupa'daki Türk diplomatlarını öldürüyoruz" demişti.

YUKARI EĞLENCE

(Bkz.: ETLİK)

YUKARI HAVUZBAŞI

1929 yılından önce Kızılay Meydanı Havuzbaşı olarak anılıyordu. Sıhhiye ile ayırt edilebilmesi için buraya Yukarı Havuzbaşı, Sıhhiye'ye ise Aşağı Havuzbaşı denilmekteydi. Yukarı Havuzbaşı Ankara'nın belli başlı gezinti yerlerinden biriydi. Buraya yapılmış olan havuzun ortasına Avrupa'dan getirilmiş olduğu sanılan süslü bir anıt-fiskiye oturtulmuştu. Bu anıt-fiskiye birkaç yer değiştirmiştir. Bugün Tandoğan Meydanındaki havuzda yer almaktadır. Havuzbaşı bir park olarak düzenlenmişti ve o yıllarda Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası bu parkta konserler vermektedir. 1927 yılı kışında buraya kurtların indiği ve anıtı kemirdikleri rivayet edilir. 1929 yılında Kızılay Genel Merkezinin yapımına başlandı. Yapı tamamlandıktan sonra Havuzbaşı adı Kızılay'a dönüştü. Kızılay'ın karşısındaki köşede Ulus Sineması bulunuyordu. Bugün o köşede Soysal İşhanı ve Yapı Kredi Bankası bulunuyor.

(Ayrıca bkz.: KIZILAY, SIHHİYE, TANDOĞAN MEYDANI)

YUKARIYÜZ

"Yukarıyüz, Samanpazarı'ndan itibaren Ulucanlar, bugün Hacettepe Üniversitesi'nin hastahaneler bölümünü içine alan Hacettepe, Hacı Musa, İmaret, Hacı İlyas, Hamamönü ve Erzurum Mahallelerinden ibaretti." (Kemal Bağlum: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye ANKARA*, Ankara 1992, s. 34)

208 | "Ankara geleneksel çarşıları 14.-15. yüzyıllarda surlar dışına taşmış, kent ovaya doğru büyümeye ve yayılmaya başlamıştı. Bu dönemde,

Kalekapısı önünde Atpazarı, Koyunpazarı ve Samanpazarı adlarıyla hanların ve camilerin belirlediği bir çarşı oluşmuştu. Bu bölüme (Yukarı Yüz) deniliyordu. 15. yüzyılın en büyük yapıları Mahmut Paşa Bedesteni ve Kurşunlu Han, bu kesimdeki zengin ticari yaşantının bir göstergesidir. Burada; Cuma camileri çevresinde her bir geleneksel zanaat erbabının bir sokakta toplandığı, üretim ve satış yaptığı, gelen kervanların bu kesimde konakladığı bilinmekte...” (Doç. Dr.Mehmet Tunçer: “Eski Hana Yeni Çehre: Suluhan”, *Ankara Magazine*, sayı: 14, Aralık 2002, s. 38-39)

(Ayrıca bkz.: ATPAZARI, AŞAĞIYÜZ, ESKİ ANKARA, HACETTEPE, HAMAMÖNÜ, İMARTET, KOYUNPAZARI, KURŞUNLU HAN, MAH-MUTPAŞA BEDESTENİ ya da HANI, SAMANPAZARI)

YUNUS EMRE MAHALLESİ

Mahalle, tasavvuf şiirinin en güzel örneklerini vermiş olan Yunus Emre'nin (1238-1321) adını taşımaktadır.

YUNUS NADI SOKAK

Sokağa, bugün de yayımlanmakta olan Cumhuriyet gazetesinin kurucusu Yunus Nadi'nin adı verilmiştir.

YÜZÜNCÜ YIL

1980'li yıllarda yavaş yavaş yerleşilmeye başlanan mahalleye 1981 yılında Atatürk'ün 100. doğum yılı kutlanırken adı konulmuştur.

YÜZÜNCÜ YIL ÇARŞISI

Ulus Meydanında eski Millet Bahçesinin yerine yapılan çok katlı çarşı, hizmete girdiği yıl Atatürk'ün 100. Doğum yılı olduğu için 100. Yıl Çarşısı olarak adlandırılmıştır.

ZEKAI APAYDIN SOKAK

Sokak, parlamenter, devlet ve siyaset adamı Zekai Apaydın'ın (1884-1947) adını taşımaktadır.

ZİR

Zir, Eski Farsçada alt, aşağı anlamına gelmektedir. Yerleşimin niye bu adla anıldığı hakkında herhangi bir kayda rastlamadım.

ZİRAAT MEKTEBİ

Mustafa Kemal'in kısa bir süre oturduğu yapı yakın tarihe ilişkin metinlerde sık sık anılır. Bu yapı günümüzde Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır.

ZİYA GÖKALP BULVARI

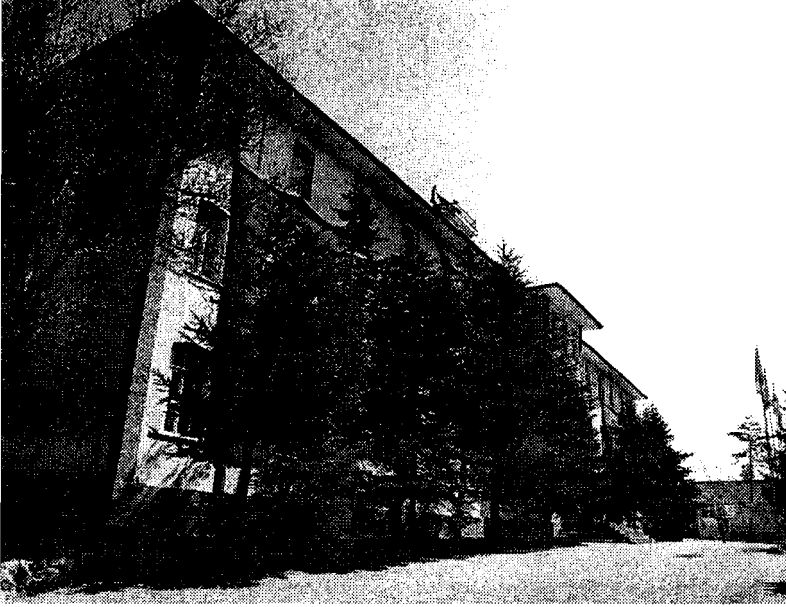
Bulvar, 1876-1924 yılları arasında yaşamış tarihçi ve toplumbilimci Ziya Gökalp'in anısını yaşatmaktadır.

ZİYA-ÜR RAHMAN CADDESİ

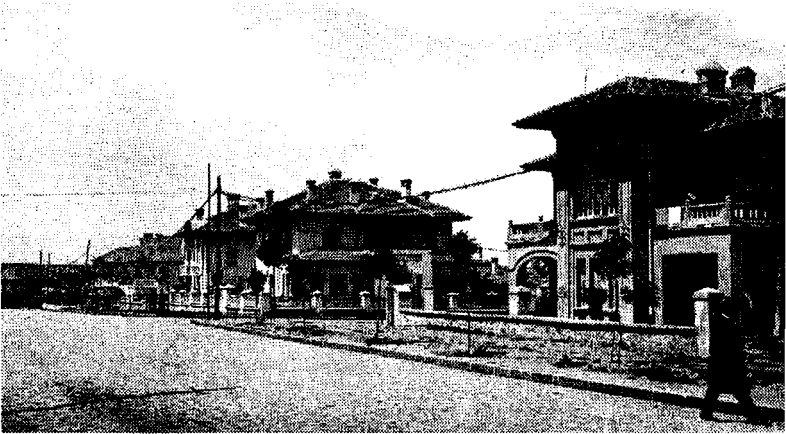
210 | Cadde, 1975 yılında bir darbe ile Bangladeş'in yönetimini ele geçiren ve 1981 yılında gene (başarısız) bir darbe girişimi sırasında öldürülen Ziya-ür Rahman'ın adını taşımaktadır.

ZÜBEYDEHANIM MAHALLESİ

Mahalle, 1857-1923 yılları arasında yaşamış olan Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'ın anısını yaşatmaktadır.



Ziraat Mektebi



Ziya Gökalp Caddesi (1934)

KAYNAKÇA

- Ankara Nereye, Panel*, Ankara Enstitüsü Vakfı, Ankara 1997.
- Ankara Şehri İmar Komisyonu Raporu 1953*.
- Ankara Şehrinin Sınırları-Belgeleri*, Ankara Belediyesi, Ankara 1945.
- Araz, Nezihe**: *Mustafa Kemal'in Ankarası*, 3. basım, Dünya Yayıncılık, İstanbul 1998.
- Araz, Nezihe**: *Mustafa Kemal ile 100 Gün*, 8. basım, Dünya Yayıncılık, İstanbul 1999.
- Aslanoglu, İnci**: *Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara 1980.
- Atabaş, Hüseyin - Cengizkan, Ali**: *Ankara Rüzgârı*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1998.
- Atay, Falih Rıfkı**: *Çankaya*, Bates, İstanbul 1980.
- Bağlum, Kemal**: *Beş Bin Yılda Nereden Nereye Ankara*, Ankara 1992.
- Bahar, Beki L.**: *Efsaneden Tarihe Ankara Yahudileri*, Pan, İstanbul 2003.
- Bir Zamanlar Ankara*, 2. basım, Ankara Büyükşehir Belediyesi, Ankara (tarihsiz).
- Başkent Söyleşileri*, Kent-Koop Yayınları, Ankara (tarihsiz).
- Cantek, L. Funda Şenol**: “Yaban’lar ve Yerliler/Başkent olma sürecinde Ankara”, İletişim, İstanbul 2003.
- Cengizkan, Ali** (Der.): *Sanatçı Tanıklığı/Kent-Yaşam-Kültür*, Edebiyatçılar Derneği, Ankara 1996.
- Çankaya*, KHM-Kent Hizmetleri Merkezi, İstanbul 1991.
- 50 Yıllık Yaşantımız: 1923-1933*, Cilt 1, Milliyet Yayınları, İstanbul (tarihsiz).
- Emiroğlu K.; Yüksel A.; Tırkoğlu Ö.; Coşkun E.**: *Ankara Vilayeti Sâlnâmesi*, Ankara Enstitüsü Vakfı, Ankara 1995.
- Erdoğan, Şeref**: *Ankara'nın Tarihi Semt İsimleri ve Öyküleri*, Kültür Bakanlığı, 2002.

- İrdoğdu, Şeref:** *Ankaram*, Kültür Bakanlığı, 1999.
- İrgenç, Özer:** XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya, Ankara Enstitüsü Vakfı, Ankara 1995.
- EYİCE, Prof. Dr. Semavi:** *Ankara'nın Eski Bir Resmi*, Türk Tarih Kurumu yayınbasım, Ankara 1972 .
- İdil, Prof. Dr. Vedat:** *Ankara/The Ancient Sites and Museums*, Net Turistik Yayınlar, 1997.
- Kansu, Ceyhan Atuf:** *Cumhuriyet Bayrağı Altında*, Bütün Esrleri: 10, Bilgi, Ankara 1988.
- Karaveli, Orhan:** *Bir Ankara Ailesinin Öyküsü*, Pergamon, İstanbul 1999.
- Örkçüoğlu, Muzaffer:** *Ankara Kılavuzu*, Örkçüoğlu Yayınları, Ankara 1987.
- Oymen, Altan:** *Bir Dönem, Bir Çocuk*, Doğan Kitap, İstanbul 2002.
- Özdemir, Dr. Rıfat:** XIX. Yüzyılın İlk Yansında Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları 694, Ankara 1986,
- Sargın, Güven Arif (Der.):** *Ankara'nın Kamusal Yüzleri*, İletişim, İstanbul 2002.
- Seyman, Yaşar:** *Hüznün coşkusu Altındağ*, Gür Yayınları, İstanbul 1986.
- Şenyağılı, Önder:** *Her Sözcüğün Bir Öyküsü Var*, ODTÜ Yayıncılık, 2. basım, Ankara 2003.
- Şenyağılı, Önder:** *Ne Demek İstanbul; Bebek Niye Bebek!?*, ODTÜ Yayıncılık, 2. basım, Ankara 2002.
- Şenyağılı, Tansı:** *Ankara Kentinde Gecekondu Gelişimi: 1923-1960*, Kent-Koop, Ankara 1985.
- Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, YKY, 2. basım, İstanbul 2003.
- Tekeli, İlhan; İkin, Selim:** *Bahçeli Evlerin Öyküsü*, Kent-Koop Yayını, Ankara 1984.
- Tuğlacı, Pars:** *Osmanlı Şehirleri*, Milliyet, İstanbul 1985.
- Yakup Kadri:** *Ankara*, Akba Kitabevi, Ankara 1934.
- Yavuz, Erdal ve Uğurel, Ümit Nevzat (Der.):** *Tarih İçinde Ankara*, ODTÜ, Ankara 1984.
- Yavuz, Yıldırım:** *Mimar Kemalettin ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara 1981.
- Yavuz, Yıldırım (Der.):** *Tarih İçinde Ankara II*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara 2001.

Ayrıca:

Ankara Dergisi
Ankara Magazine
Ansiklopediler
Günlük gazeteler
Resmi web siteleri

Önder ŞENYAPILI (1940), ODTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nden ve Pennsylvania Üniversitesi Bölgesel Bilimler Bölümü'nden Yüksek Lisans diplomaları aldı. Bir süre bürokrat, daha sonra profesyonel gazeteci olarak çalıştı.

Çeşitli konularda çok sayıda makaleleri, köşe yazıları, araştırmaları, incelemeleri ve dizi yazıları, çeşitli günlük, haftalık ve aylık yayın organlarında yayınlanmıştır. Şehircilik, iletişim, sanat ve sinema üstüne kitapları vardır. Çeşitli TV ve radyo programları da yapmıştır.

TRT Bilim ve Sanat Ödülleri Deneme dalında başarı ödülü, iki kez Karacan Yarışması birincilik ödülü, Milliyet Sanat Dergisi Deneme Yarışması üçüncülük ödülü almıştır.

Halen ODTÜ Mimarlık Fakültesi Endüstri Tasarımı Bölümünde “Görsel Sanatlar ve İletişim”, “Sinema ve Tasarım”, “Medya ve Tasarım”, “20. Yüzyılda Otomobil Tasarımı ve Tasarımcıları” derslerini vermektedir.

Yayınlanmış kitapları şunlardır:

TV'nin Türk Toplumuna Etkileri, Kentleşen Köylüler, Toplum ve İletişim, Kentleşemeyen Ülke/Kentleşen Köylüler, Benim Sanatçılarım, Benim Sanatçılarım 2, Yalçın Gökçebağ, Ankaralama, Serap Demirağ, Resim Satınalımında Ölçütler, Görsel Sanatlar ve İletişim, Her Sözcüğün Bir Öyküsü Var, Sinema ve Tasarım, 2000 Yılında Halkbank Koleksiyonu, Karikatür ve İletişim, Antik Dönemde Sanatta Cinsellik, Rönesans ve Sonrasında Sanat ve Cinsellik, 20. Yüzyılda Sanatta Erotizm, Sanal Cinsellik ve Sanat, Ne Demek İstanbul; Bebek Niye Bebek!?, 30 Bin Yıl Öncesinden Günümüze Heykel, Ressamlar ve Kadınları, Neyi, Neden, Nasıl Anlatıyor Karikatür Kim, Niye Çiziyor!?, Muhabirin İş Kazası, Rönesans, Romantizm, Modern Öncesi, Yirminci Yüzyıl.